

“ઈ-કમટેશનો કાયદો”

વકીલ વેલચંદ ઉમેદચંદ મહેતા,

લાર્નર પીકર.

વકીલ અમૃતલાલ કાલીદાસ શાહ,

બી. એ. એલ. એલ. બી.

ગોળાપ : ૧૯૩૯

કિશનલાલ શા. ૧-૬-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૧૫૯૭ કિંમત રૂ. ૧૦૦/-

ગ્રંથનામ ઇન્ડિયન રેફરેન્સ ગ્રાઇડ

ક્રમાંક ઓ ૦૨૪૫૨.૫૩૯ : ૯

ઇન્કમેટેક્સનો કાયદો

પ્રકાશક:

વકીલ મી. વેલચંદ ઉમેદચંદ મહેતા

હાઇકોર્ટ પ્લેડર

“ લોકોપયોગી કાયદો ” ના કર્તા

તથા

વકીલ મી. અમૃતલાલ કાળીદાસ શાહ

જજ સ્પેન્સર્સ પ્રાઇઝમેન, આરનોલ્ડ હિન્ડુ લૉ સ્કોલર

નાગજી ભુદરની પોળ, માંડવી સ્ટ્રીટ,

અમદાવાદ.

મુદ્રક:—

ધીરજલાલ ટાકરશી શાહ
જ્યોતિ મુદ્રણાલય : બુન્નમામસીદ સામે,
અમદાવાદ.

ઉપોદ્ધાત

આ વખતનો બ્રિટીશ ઇન્ડીઆનો ઇન્કમટેક્સ એક્ટ બહુજી ગુંચવણુ ભરેલો છે અને સાધારણરીતે તે વખીલોને પણ સહેલાઈથી સમજાય તેવો નથી. આ કાયદો બ્રિટીશ હિંદમાં રહેનાર દરેકને અને બ્રિટીશ હિંદ બહાર રહેનારને પણ કેટલે અંશે અસર કરે છે ખાસ કરીને હિંદમાં દેશી રાજ્યમાં રહેનારાઓને બહારના રહેનાર તરીકે વધારે અસર કરે છે. એટલે આ કાયદો હિંદમાં રહેનાર દરેકને જાણવાની આવશ્યકતા છે. તેથી મુળ કલમોના રૂપમાં નહીં પણ તેનો સારાંશ કાઢીને બીલકુલ સરળ ભાષામાં જનતા આગળ મૂકીએ છીએ. અને આશા રાખીએ છીએ કે તે દરેકને ઉપયોગી થઈ પડશે.

આ એક્ટની વિશિષ્ટતા એ છે કે બહારના રહેનારની રકમો બ્રિટીશ હિંદમાં બ્યાજે ફરતી હોય તો બ્યાજની રકમ ઉપર દર રૂપીએ ૦-૨-૬ બ્યાજ આપનારે કાપી તે રકમ ઇન્કમટેક્સ ઓફીસમાં ભરી દેવાની છે.

આ સંબંધી તેના કાયદેસર ઉપાયો છે તે અમોએ પ્રકરણ ૧ માં સૂચવેલા છે, પરંતુ આ નિયમ બ્રિટીશ હિંદના વેપાર તે ધણો હાનીકારક નીવડવા સંભવ છે. મીલો વિગેરેમાંથી અનામતો ખેંચાઈ જશે. તેથી દર રૂપીએ ૦-૨-૬ કાપી રીફન્ડ માટે માગણી કરવાનું પ્રોત્સાહન રાખવા કરતાં ૦-૧-૦ પ્રમાણે તેમની આવક ઉપર ટેક્સ રાખ્યો હોત તો બ્રિટીશ હિંદના વેપારને ઘણું સોસલું પડત નહિ.

વળી “રહેનાર” અને “બ્રિટીશ હિંદમાં સામાન્યરીતે રહેનારની” વ્યાખ્યાઓ ઘણી અટપટી છે. તેનું સંપૂર્ણ વિવેચન પ્રકરણ ૨ માં આપ્યું છે.

પ્રકરણ ૩ માં “સ્ત્રેચ” સીસ્ટમ પ્રમાણે ટેક્સ ગણવાની સરળ રીત થું છે તે વર્ણવેલી છે.

મનકમટેક્ષનું રીટર્ન ફોર્મ કર્મ રીતે ભરવું તે વણાઓને બહુજી મુશ્કેલ ભર્યું લાગે છે. તેથી પહેલા પાનાથી તે છેલ્લા પાના સુધી ફોર્મ ભરવામાં થું થું ખ્યાત રાખવાનો છે તે હકીકત વિસ્તારથી પ્રકરણ ૭માં વર્ણવેલી છે

અમોએ આ પુસ્તક જનતાને અને તેમાં ખાસ કરીને વેપારીઓને ઉપયોગી થઈ પડે તે માટે મહેનત કરવામાં કચ્ચાશ રાખેલ નથી. આશા છે કે જનતા અમારા આ પુસ્તકને અપનાવીશે.

તા. ૭-૮-૩૯
નાગજી સુદરની પાળ
અમદાવાદ.

લી. કર્તાઆ.

અનુક્રમણિકા

પ્રકરણ ૧ હું:—બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનારા સંબંધી ૧-૧૯

બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનાર કાણુ	૧
તેમના કેટલા પ્રકાર	૩
કઈ આવક ઉપર ટેક્સ ભરવો પડશે...	૪
ઇન્કમેટેક્સ અને સુપર ટેક્સ ગણવાની રીત ...	૪, ૬
પગાર, નફા વિગેરે આપવાનો હોય તો શું કરવું	૭
તે પ્રમાણે ન કરે તો તેનું પરીણામ ...	૧૩
રીફન્ડ	૧૩
રીફન્ડની પ્રમાણમાંથી બચવાના કેટલાક ઉપાયો	૧૬, ૧૭
એજન્ટ કાને કહી શકાય અને તેની જવાબદારીઓ...	૧૮, ૧૯

પ્રકરણ ૨ હું:—બ્રિટીશ હીંદના રહીશ અને

બ્રિટીશ હીંદના સામાન્ય રીતે રહીશ સંબંધી ૧૯-૪૩

બ્રિટીશ હીંદમાં રહેનાર કાને કહેવો ...	૨૧, ૨૨, ૨૩
બ્રિટીશ હીંદમાં સામાન્ય રીતે રહેનાર કાણુ ?	૨૪ થી ૨૮
ઇન્કમેટેક્સ માટે બંનેની જવાબદારીઓ ...	૨૯ થી ૩૮
બ્રિટીશ હીંદના રહીશ, સામાન્ય રીતે રહીશ અને	
બહારના રહીશની જવાબદારીઓમાં તફાવત	૩૮, ૩૯, ૪૦
કંપની ક્યારે બ્રિટીશ હીંદની રહીશ ગણાશે	૪૧
,, ,, ,, સામાન્ય રીતે રહી ગણાશે	૪૨
પેટા, એસોસિએશન ક્યારે બ્રિટીશ હીંદના રહીશ	
ગણાશે.	૪૨
,, ક્યારે સામાન્ય રીતે રહીશ ગણાશે ...	૪૩

પ્રકરણ ત્રીજું:—ઇન્કમેટેક્સ અને સુપરટેક્સના દરો ૪૪-૫૪

“સ્ટેપ” સીસ્ટમ અને “સ્લેબ” સીસ્ટમમાં તફાવત ... ૪૪

ઇન્કમેટેક્સના દર ૪૭

તે ગણવાની કેટલીક રીતો ... ૪૮, ૪૯, ૫૦

સુપરટેક્સના દર	૫૧
તેને સહેલાઈથી ગણવાની રીત	૫૪
પ્રકરણ ૪ યુઃ-વધો તથા વેપારને માટે ભરવા પડતા ટેક્સ					
આખત.					૫૫-૭૨

આની આવક કાઢવા માટે ક્યાં આઈટેમો બાદ કરવાનાં ૫૫ થી ૭૨					
બસારાની રકમ કઈ રીતે મળે મળશે.	...	૫૭ થી ૬૪			
રીટન ડાઉન વેલ્યુ એટલે શું ?	...	૫૮ થી ૬૦			
ફર્મી ગએલાં તથા શંકાવાળાં લાંબેણાં	...	૬૫ થી ૭૦			
કઈ રીતે અને ક્યારે મળે મળશે	...	૬૬ થી ૭૦			
ટ્રેડ એસોસીએશન	૭૨

પ્રકરણ ૫ યુઃ-હીંદુ કુટુંબ:-	...	૭૩ થી ૮૭			
-----------------------------	-----	----------	--	--	--

હીંદુ કુટુંબની ટેક્સ માટે જવાબદારી.	૭૩	
,, ક્યારે ખિટીશ હીંદુનું રહીશ ગણાશે...	...	૭૩, ૪૨			
,, ,, સામાન્ય રીતે રહીશ ગણાશે...	...	૭૩, ૪૩			
,, ,, ખિટીશ હીંદુ બહાનું રહીશ ગણાશે	...	૭૩			
હીંદુ કુટુંબ જુદું થાય તો શું કરવું...	૭૫	
“સ્ટેપ” સીસ્ટમ ક્યારે લાગુ પડશે...	૭૫	

ભાગીદારી:-

રજીસ્ટર્ડ અને અન રજીસ્ટર્ડ ભાગીદારી	૭૬	
અન રજીસ્ટર્ડ ભાગીદારી પેઢી ઉપર કર્મ રીતે ટેક્સ લેવાશે...	...	૭૭			
રજીસ્ટર્ડ પેઢીનો કર્મ રીતે ટેક્સ લેવાશે	૭૮, ૭૯	
પેઢી રજીસ્ટર્ડ કઈ રીતે કરાવવી ?	૮૦, ૮૧, ૮૨		

કંપની:-

તેની વ્યાખ્યા	૮૩
તેને ડીવીડન્ડ ઉપર ટેક્સ આપેલ હશે તો ?	૮૪	
કેટલીક કંપનીઓમાં જુદા જુદા શેરહોલ્ડરો પાસેથી					
ટેક્સ લેવાની સત્તા.	૮૫

એસોસીએશન:-

કાને કહેવાય ?	૮૬
---------------	-----	-----	-----	-----	----

તેનો ટેક્ષ કઈ રીતે આકારાશે ?	૮૬
તેની કઈ આવક તેના સમ્યક્ અપાશે તો ?	૮૬
રીસીરો, કાર્ટથી નીમાએલ મેનેજરો, ટ્રસ્ટી, કાર્ટ	
ઓફ વોર્ડઝ, વાલી વિગેરે માટે	૮૬, ૮૭
ધર્માદુ સંસ્થાઓ	૮૭
પ્રકરણ ૬ કુઃ-સખસ, કંપની, એસોસીએશન વિગેરેની ફૂલ	
આવક તથા દુનીઆની ફૂલ આવક કઈ રીતે કાઢવી.	
કઈ આવક ટેક્ષને પાત્ર નથી.	૯૦
કઈ આવક ટેક્ષ માટે મજરે અપાશે	૯૩, ૯૪
ફૂલ આવક કઈ રીતે કાઢવી	૯૬
આગલા વર્ષનાં નુકશાન કઈ રીતેઅને કયાં	
સુધી મજરે મળશે	૯૬, ૯૮, ૯૯
પ્રકરણ ૭ મુઃ-ઇન્કમેટેક્સનું ફોર્મ કઈ રીતે ભરવું. ૧૦૦ થી ૧૪૫	
“ પાછલું વરસ ” કાને કહેવાય ?	૧૦૦
વિભાગ ૧ [અ] માં કઈ આવક ભરવાની ?	૧૦૩
વિભાગ ૧ [બ] માં કઈ આવક ભરવાની ?	૧૩૯
વિભાગ ૧ [ક] માં કઈ આવક ભરવાની ?	૧૪૦
વિભાગ ૨ માં શું ભરવાનું	૧૪૩
વિભાગ ૨ માં દર્શાવેલ રકમનો ટેક્ષ કઈ રીતે કપાશે ? ૧૪૩	
વિભાગ ૪ કઈ રીતે ભરવાનો ?	૧૨૫
વિભાગ ૫ કઈ રીતે ભરવો ?	૧૩૦
વિભાગ ૬ કઈ રીતે ભરવો ?	૧૧૩
ફોર્મની સામાન્ય સમજુતીઓ. ૧૪૫	
પ્રકરણ ૮ મુઃ-રીફન્ડ અને અપીલો સમંધી ૧૪૬ થી ૧૫૫	
રીફન્ડ કાણ અને કય રે માગી શકે ?... ..	૧૪૬
“ ડબલ ઇન્કમેટેક્સ રીલીફ ” એટલે શું ?... ..	૧૪૭
કઈ રીતે અપાશે ?... ..	૧૪૭
વર્ષ દરમિયાન ધધો અંધ કર્યો હોય તો	
રીફન્ડ કઈ રીતે માગી શકાશે ?... ..	૧૪૮, ૧૪૯, ૧૫૦

રીફન્ડ માગવાની મુદત ?	૧૫૧
રીફન્ડ માટે બ્રિટીશ હાંદના રહીશે કઇ રીતે ફોર્મ ભરવું ?	૧૫૧
રીફન્ડ બ્રિટીશ હાંદ બહારના રહીશે કઇ રીતે ફોર્મ ભરવું ?	૧૫૨
અપીલ ક્યારે અને કાને કરી શકશે ?	૧૫૩
એસીસ્ટન્ટ કમીશનર ઉપર કાને અપીલ કરી શકાશે ?...	૧૫૪
કમીશનરની રીવીઝનલ પાવર ?	૧૫૪
કમીશનરના હુકમ ઉપર હાઇકોર્ટને અપીલ ક્યારે અને	
કઇ રીતે થઇ શકશે ?...	૧૫૫
હાઇકોર્ટમાં અપીલ ફાઇલ અને કેવી રીતે સાંભળશે ?...	૧૫૫
હાઇકોર્ટ ઉપર પ્રીવી કાઉન્સિલમાં અપીલ....	૧૫૫

પ્રકરણ દસમું:—પરચુરણ:—

૧૫૬ થી ૧૬૮

હિસાબ રાખવાની રીત સંબંધી	૧૫૬
કંપનીની જવાબદારીઓ	૧૫૬
બ્યાન્ડ આપવાનું હોય ત્યારે શું બ્યાન્ડમાં રાખવું ...	૧૫૬
નોટર રાખનારની જવાબદારી	૧૫૬
બહાર નોટીસ અને નેપેરીઅલ નોટીસ... ..	૧૫૭
જો કોઈ આવક ઉપર ટેક્સ ભરાયો નહિ હોય	
અથવા ઓછો ભરાયો હશે તો	૧૫૮
ફેટલાંક ખેડાં ટ્રાન્સફર માટે પ્રતિબંધ ... ૧૫૮ થી	૧૬૩
ઇન્કમેટેક્સના ગુન્હાઓ અને તે માટેની સજા ... ૧૬૩,	૧૬૪
સુપરટેક્સ	૧૬૪
પહેાંચ સંબંધી	૧૬૪
નોટીસ કઇ રીતે બજાવામાં આવશે	૧૬૪
ટેક્સ કયાં આકારવામાં આવશે ૧૬૪,	૧૬૫
દાવો લાવી શકાશે નહિ.	૧૬૫
ઇન્કમેટેક્સની ગણતરી ૧૬૬,	૧૬૮

પ્રકરણ ૧ લું.

(ષ્ટ્રીશ હીંદ બહાર રહેનાર સંબંધી)

ષ્ટ્રીશ હીંદ બહાર રહેનાર કોણ— તેમના કેટલા પ્રકાર છે—ઈન્ડિયન માટે તેમની શું જવાબદારી—દરેક પ્રકારનો ઈન્ડિયન કઈ રીતે ગણાયે—સુપરટેક્સ દરેક પ્રકાર માટે કઈ રીતે ગણાયે—જે માણસને ષ્ટ્રીશ હીંદ બહારના માણસને પગાર— નફા અથવા વ્યાજ તરીકે આપવાનું છે તે માણસને શું શું કરવાનું —તે પ્રમાણે ન કરે તો શું પરીણામ—ષ્ટ્રીશ હીંદ બહારનો માણસ રીફન્ડની માગણી કરી શકે—રીફન્ડની ધમાલમાંથી બચવાનો રસ્તો.— ષ્ટ્રીશ હીંદ બહારના માણસનો એજન્ટ કોણ અને તેની શી જવાબદારીઓ છે ?

ષ્ટ્રીશ હીંદની બહાર રહેનારો કોણ ? :- નવા કાયદામાં ઈન્ડિયન નીચે બતાવેલ ત્રણ વર્ગ ઉપર જુદી જુદી રીતે નાખવામાં આવેલ છે. તેજ પ્રમાણે સુપર ટેક્સ તે ત્રણ વર્ગ નીચે મુજબ છે.

[૧] ષ્ટ્રીશ હીંદ બહાર રહેનાર [૨] ષ્ટ્રીશ હીંદ અંદર રહેનાર [૩] ષ્ટ્રીશ હીંદ અંદર સામાન્ય રીતે રહેનાર.

આ વળુ વર્ગની વ્યાખ્યા ઇન્કમેટેક્સ માટે આપણી સાદી ભાષામાં સમજવાની નથી. પરંતુ તેની વ્યાખ્યાઓ ઇન્કમેટેક્સ એક્ટની કલમ ૪(અ) અને ૪(વ) પ્રમાણે સમજવાની છે.

હવે “ સ્વિટીશ હોંદ બહાર રહેનાર ” કાને ગણવો તે સંપૂર્ણ રીતે સમજવા માટે “ સ્વિટીશ હોંદમાં રહેનાર ” અને “ સ્વિટીશ હોંદમાં સાધારણ રીતે રહેનાર ” કાણુ તે જાણવાની ખાસ આવશ્યકતા છે. કારણ કે સ્વિટીશ હોંદ બહાર રહેનાર તેજ શક્ષ ગણાશે કે જેનું વર્ણન સ્વિટીશ હોંદમાં રહેનાર અને સ્વિટીશ હોંદમાં સાધારણ રીતે રહેનાર શક્ષના વર્ણનમાં આવતું ન હોય એટલે કે “ સ્વિટીશ હોંદમાં રહેનાર ” કે “ સ્વિટીશ હોંદમાં સાધારણ રીતે રહેનાર ” એ બન્ને વર્ગો પૈકી કાર્પણ વર્ગમાં તે આવતો ન હોય.

હવે સ્વિટીશ હોંદમાં રહેનાર કાણુ અને સ્વિટીશ હોંદમાં સાધારણ રીતે રહેનાર કાણુ તેની સમજણ વિસ્તાર પૂર્વક પ્રકરણ બીજામાં આપવામાં આવી છે. અહીં તો સ્વિટીશ હોંદ બહાર રહેનાર કાણુ તેટલું સમજવા કેવળ સ્વિટીશ હોંદમાં રહેનાર અને સ્વિટીશ હોંદમાં સાધારણ રીતે રહેનારની વ્યાખ્યાઓજ આપવામાં આવી છે.

“ સ્વિટીશ હોંદમાં રહેનાર ” માણસ તેજ ગણાશે કે જે:—

[૧] સ્વિટીશ હોંદમાં આંકણીવાળા વર્ષ દરમ્યાન અડધા વરસથી વધુ રહ્યો હશે.

અથવા

[૨] સ્વિટીશમાં હોંદમાં ખોતાના રહેવા માટે આંકણીવાળા વર્ષમાં એક મકાન અડધા વર્ષ કે તેથી વધુ વખત માટે રાખ્યું હશે અને તે વર્ષમાં થોડો વખત પણ સ્વિટીશ હોંદમાં રહ્યો હશે,

અથવા

[૩] આંગણીવાળા વર્ષથી ગણતાં પાછલા ચાર વર્ષમાં દૂત્રે ૩૬૫ દિવસથી વધુ ખિટીશ હોંદમાં રહ્યો હશે અને આંગણીવાળા વર્ષમાં થોડો વખત પણ (ખાલી ફરવાના કે જોવાના કારણ સિવાય) ખિટીશ હોંદમાં રહેલ હશે.

ઉપર જણાવેલ ત્રણ શરતો પૈકી કાંઈ પણ એક શરત જે શક્તે લાગુ પડશે તે “ખિટીશ હોંદમાં રહેનાર” ગણાશે.

“ખિટીશ હોંદમાં સાધારણ રીતે રહેનાર” માણસ તેજ ગણાશે કે જે :—

[૧] ઉપર જણાવેલી વ્યાખ્યા પ્રમાણે આંગણીવાળા વર્ષથી પાછલાં દસ વર્ષોમાં નવ વરસ કે તેથી વધુ “ખિટીશ હોંદમાં રહેનાર” તરીકે ગણાયો હશે.

અને

[૨] આંગણીવાળા વર્ષથી પાછલાં સાત વર્ષોમાં જે વર્ષથી વધુ ખિટીશ હોંદમાં રહ્યો હશે.

ઉપરની બન્ને શરતો જે શક્તે લાગુ પડશે તેજ “ખિટીશ હોંદમાં સાધારણ રીતે રહેનાર” ગણાશે.

ઉપર આપણે ખિટીશ હોંદમાં રહેનાર અને ખિટીશ હોંદમાં સાધારણ રીતે રહેનારની વ્યાખ્યાઓ જોઈ તે વ્યાખ્યાઓ પૈકી કાંઈ પણ વ્યાખ્યા જે શક્તે લાગુ પડતી નહીં હોય તેજ શક્ત “ખિટીશ હોંદ બહાર રહેનાર” ગણાશે. આને વ્યક્તિના જન્મસ્થાન કે ખીજા તેવા કાર્મપણ કારણ સાથે સંબંધ નથી તે ખાસ ધ્યાનમાં રાખવું.

હવે “ખિટીશ હોંદ બહાર રહેનાર” વર્ગના પણ ઇન્કમેટેક્સ માટે બે વિભાગ પાડવામાં આવેલ છે.

(૧) ખિટીશ રૈયત (અની અંદર ઐટખિટન, રકોટજેંડ, યુનાઈટેડ

કીંગડમ, હુમીનીયન્સ, દેશી રાજ્યો, તેમજ સંસ્થાનાની રૈયતનો સમાવેશ થાય છે.)

(૨) બ્રિટીશ રૈયત સિવાયનાં બીજા બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનાર દાખલા તરીકે, જર્મન, ફ્રેંચ. ઈટાલીયન વગેરે.

(૨) ઇન્કમટેક્સ માટે બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનારની જવાબદારી:—

સાધારણ રીતે કહીએ તો બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનારની આવક ઇન્કમટેક્સને પાત્ર નથી. એટલે કે તે ઉપર ઇન્કમટેક્સ અથવા સુપરટેક્સ લઈ શકાય નહિ પરંતુ આમાં એક અપવાદ છે. તે એકે જે બ્રિટીશ હીંદના બહાર રહેનારની આવક બ્રિટીશ હીંદમાં ઉત્પન્ન થઈ હોય અથવા બ્રિટીશ હીંદમાં મળી હોય તો તેવી તમામ આવક ઉપર ઇન્કમટેક્સ અને સુપરટેક્સ લાગશે (જુઓ ઇન્કમટેક્સ એક્ટની કલમ ૪). પરંતુ બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનારની આવક બ્રિટીશ હીંદ બહારજ ઉત્પન્ન થઈ હશે તો તે ઉપર ઇન્કમટેક્સ અથવા સુપરટેક્સ ભરવો પડશે નહિ; પછી કલે તે આવક બ્રિટીશ હીંદમાં મોકલાઈ હોય. પરંતુ બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનારની પત્ની બ્રિટીશ હીંદમાં પોતાના પતિ પાસેથી જે મેળવે તેના ઉપર તે સ્ત્રીની આવક તરીકે ઇન્કમટેક્સ લેવાય.

હવે બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનારા બન્ને વર્ગોનો ટેક્સ કઈ રીતે ગણવો તે જોઈએ.

(૩) ઇન્કમટેક્સ અને સુપરટેક્સ કઈ રીતે ગણવો:—

આંપણે પ્રથમ બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનારી બ્રિટીશ રૈયત માટેની ઇન્કમટેક્સ ગણવાની રીત જોઈએ.

ઇન્કમટેક્સ એક્ટની કલમ ૧૭ મુજબ આંપણે બ્રિટીશ રૈયતનો ટેક્સ ગણવાનો છે. તે ગણવાની રીત નીચે મુજબ છે.

પ્રથમ તે શક્તી આખી દુનીઆની કેટલી આવક છે તે કાઢો અને તે આવક ને બ્રિટીશ હીંદમાં થઈ હોત તો તેને શું ઇન્ક-મટેક્ષ ભરવો પડત તે શોધી કાઢો. પછી બ્રિટીશ હીંદમાં તેની શું આવક છે તે કાઢો. તે શક્તે તેની આખી દુનીઆની આવક ઉપર ને ટેક્ષ નક્કી કર્યો છે તે ટેક્ષનો આખી દુનીઆની આવકનો બ્રિટીશ હીંદની આવક જેટલાનો ભાગ છે, તેટલામા ભાગ પુરતો ટેક્ષ ભરવો પડશે. એટલેકે તે ટેક્ષ નીચે પ્રમાણે ત્રિરાશીના પદ : મૂકવાથી શોધી કઢાશે.

આખી દુનીઆ : બ્રિટીશ હીંદની : આખી દુનીઆ :
ની આવક ; આવક : ની આવક ઉપર : (?)
થતો ટેક્ષ

(?) કાઉંસમાં જે જવાબ આવે તે ટેક્ષ ભરવાનો સમજવો.

દર્શાવો:—

અ સિદ્ધપુર રહે છે તેની આંકણીવાળા વર્ષમાં આખી દુનીઆ ની ૭ હજારની આવક છે. અને બ્રિટીશ હીંદમાં ઉત્પન્ન થએલી પંદરસોની આવક છે. તો તેને ફક્ત પંદસો ઉપર જ ટેક્ષ ભરવો પડશે. અને તે નીચે પ્રમાણે ત્રિરાશીથી શોધી કઢાશે.

૬૦૦૦ : ૧૫૦૦ :: રૂ. ૨૪૨-૩-૦ (૭ હજારનો થતો ઇન્કમટેક્ષ) : ()

$$૨૪૨ \frac{૩}{૪} \times \frac{૧૫૦૦}{૬૦૦૦} = \frac{૩૬૭૫}{૪} \times \frac{૧}{૧૦} = ૬૦-૯-૦$$

નોટ:—જ્યારે ઇન્કમટેક્ષ એક આનાની અંદરની રકમ હોય તો નીચે પ્રમાણે લેવાય છે. એટલે અડધો આનો કે તેથી ઉપર થતી પાઈઓ માટે એક આનો અને અડધા આનાની અંદર થતી પાઈઓ માટે તેટલી પાઈઓ છુટ તરીકે આપવામાં આવે છે.

(૨) જોધપુરના માણસની એકંદર દુનીયાની આવક જે હજાર રૂપીયાની છે. પછી બ્રિટીશ હીંદમાં તેની ગમે તેટલી આવક હોય તો તેને કંઈ પણ ઇન્કમેટેક્સ ભરવો પડશે નહિ. કારણકે જે હજારની આવક ઉપર ઇન્કમેટેક્સ કંઈ આપવાનો હોતો નથી.

નોટ:—આખી દુનીયાની કૂલ આવકમાં બ્રિટીશ હીંદમાં થતી આવકનો સમાવેશ થઇ જાય છે.

હવે આપણે બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનારા બ્રિટીશ રૈયત સિવાયના બીજાઓ માટે ટેક્સ ગણવાની શી રીત છે તે જોઈએ. સદરહુ શક્ષને તો બ્રિટીશ હીંદમાં જે આવક થઇ હોય તે તમામ ઉપર દર રૂપીએ ૦-૨-૬ પ્રમાણે ટેક્સ આપવો પડશે. આને આખી દુનીયાની સદરહુ શક્ષની આવક સાથે કંઈ સંબંધ નથી.

દ્રષ્ટાંત:—

જર્મનીમાં રહેનાર માણસને બ્રિટીશ હીંદમાં પાંચસો રૂપીયાની આવક છે. તો તેને ૫૦૦×૨૬ એટલા આના ટેક્સ ભરવાનો છે. બ્રિટીશ હીંદ બહારના માણસનો સુપરટેક્સ કંઈ રીતે ગણવો:— સુપરટેક્સ ગણવાની રીત બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનારા બંને વર્ગો માટે સરખીજ છે. તે રીત નીચે પ્રમાણે છે.

બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનાર શક્ષની આખી દુનીયાની આવક શોધી કાઢો અને તે આવક ઉપર બ્રિટીશ હીંદમાં શું ટેક્સ ભરવો પડે તે પ્રકરણ ત્રીજામાંથી શોધી કાઢો. પછી તેની બ્રિટીશ હીંદમાં શું આવક છે તે કાઢો. તે શક્ષને આખી દુનીયાની આવક ઉપર જે ટેક્સ નક્કી કર્યો છે, તે ટેક્સનો આખી દુનીયાની આવકનો બ્રિટીશ હીંદમાં થએલી અથવા મળેલી આવક જેટલાનો ભાગ છે, તેટલાનો ભાગ પુરતો ટેક્સ ભરવો પડશે એટલે ત્રીજાથી નીચે મુજબ મુકાશે:—

આખી દુનીઆની : બ્રિટીશ હીંદમાં : આખી દુનીઆની : (?)
કુલ આવક : થએલી આવક : આવક ઉપર થતો :
સુપરટેક્સ

(?) આ પદમાં જે જવાબ આવશે તેટલો સુપરટેક્સ ભરવો પડશે.

દષ્ટાંત:—

એક બ્રિટીશ હીંદ બહારનો માણસ (બ્રિટીશ રૈયત હોય કે ન હોય) ની આવક આખી દુનીઆની રૂા. ૩૦૦૦૦ની છે. તેમાંથી રૂા. ૫૦૦૦ ની આવક બ્રિટીશ હીંદમાં થએલી છે. તો તેને રૂા. ૫૦૦૦ ઉપર જ ટેક્સ ભરવો પડશે. પરંતુ તે નીચે પ્રમાણે ગણતાર શોધી શકાશે.

આખી દુનીઆની : બ્રિટીશ હીંદની : આખી દુનીઆની :
આવક : આવક : આવક ઉપર સુપરટેક્સ : (?)
પ્રકરણ ત્રણ મુજબ
૩૧૨^૧/_૨

$$\frac{૫૦૦૦ \times ૩૧૨\frac{૧}{૨}}{૩૦૦૦૦} = ૫૨-૧ \text{ આ. સુપરટેક્સ ભરવાનો}$$

(૪) જે માણસને બ્રિટીશ હીંદ બહારના માણસને વ્યાજ પગાર અથવા બીજી આવક આપવાની હોય તેની જવાબદારી: બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનાર માણસે બ્રિટીશ હીંદમાં વ્યાજે રકમ આપેલ હોય અને તેથી તેને વ્યાજ લેવાનું હોય, અથવા બ્રિટીશ હીંદમાં વેપાર અર્થે કાર્મના ભાગમાં મુડી રોકેલ હોય અને તેથી વેપારનો નફો લેવાનો હોય, અથવા બ્રિટીશ હીંદમાં કરેલ નોકરીનો પગાર લેવાનો હોય તો જે બ્રિટીશ હીંદમાં રહેનાર માણસને આવા બ્રિટીશ હીંદ બહારના માણસને વ્યાજ, પગાર અથવા નફો આપવાનો છે. તેમાંથી ઇન્કમટેક્સ અને સુપરટેક્સ માટે નીચે મુજબના દરથી ટેક્સ કાપીનેજ તે વ્યાજ, પગાર અથવા નફો આપવો.

(જુઓ ઇન્કમટેક્સ એક્ટ કલમ ૧૮ મુજબ)

૧. જો બહારના માણસને બ્રિટીશ હોંદમાં કરેલ નોકરી બદલ પગાર આપવાનો હોય તો ઇન્કમેટેક્સ ૦-૨-૬ પ્રમાણે અને સુપરટેક્સ પણ આપવા પડતા પગાર ઉપર ઉપર આપણે જોઈ ગયા તે રીત મુજબ ગણીને કાપવો. એટલે કે પગાર ઇન્કમેટેક્સ અને સુપરટેક્સ કાપીને જ બ્રિટીશ હોંદ બહારના શક્ષને આપવો.
૨. જો બ્રિટીશ હોંદ બહારના શક્ષને સીક્યુરીટી ઉપર વ્યાજ આપવાનું હોય તો ઇન્કમેટેક્સના ૦-૨-૬ પ્રમાણે કાપીને જ વ્યાજ આપવું. અહીં સુપરટેક્સ માટે કંઈપણ રકમ કાપવાની નથી.
૩. જો બ્રિટીશ હોંદ બહારના માણસને સીક્યુરીટીઝ સિવાય બીજી રીતે રોકેલ મુદ્દી ઉપર વ્યાજ આપવાનું હોય તો તે વ્યાજમાંથી ઇન્કમેટેક્સના દર રૂપીએ ૦-૨-૬ કાપીને જ વ્યાજ આપવું. પરંતુ વ્યાજ આપનાર માણસ વ્યાજ લેનાર શક્ષનો જો એજન્ટ હશે તો આ પ્રમાણે ઇન્કમેટેક્સના માટે ૦-૨-૬ કાપ્યા વિના વ્યાજ આપી શકશે વળી જો ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસરને એમ માનવાને કારણ હશે કે જે શક્ષને વ્યાજ આપવાનું છે તે શક્ષની આખી દુનીયાની આવક પચીસ હજાર રૂપીઆ ઉપરાંતની છે તો જે શક્ષ વ્યાજ આપવા માટે જવાબદાર છે તે શક્ષને લેખીત હુકમ કરશે કે તેમણે વ્યાજ લેનાર શક્ષની વ્યાજની આવકમાંથી હુકમમાં જણાવ્યા મુજબના દરથી સુપરટેક્સ કાપી લેવો અને તે પ્રમાણે વ્યાજ આપનાર શક્ષને સુપરટેક્સ કાપી લેવો પડશે. આજ પ્રમાણે બ્રિટીશ હોંદ બહારના માણસને બીજી કંઈપણ આવક આપવાની હશે તો ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસર સુપરટેક્સની

રકમ કાપવાનો હુકમ કરી શકશે. તે ઉપરાંત જ્યારે બ્રિટીશ હોંદમાં રહેનાર શક્ષ કે જેને બ્રિટીશ હોંદ બહાર રહેનાર માણસને વ્યાજ, નફા તથા તેવી જ બીજી કોઈ આવકના હિસાબે પચીસ હજારથી ઉપરની કંઈ રકમ આપવાની હશે અને તેનું માનવું એવું હશે કે સદરહુ શક્ષ ચોક્કસથી બ્રિટીશ હોંદ બહાર જ રહેનાર છે તો પચીસ હજાર ઉપર જેટલી રકમ આપવાની છે તેટલી રકમ ઉપર તે શક્ષ સુપરટેક્ષ પ્રકરણ ત્રીજામાં જણાવ્યા મુજબ ગણીને તેટલી રકમ કાપીને જ આપશે.

૪. ઉપર જણાવેલી કલમ ૩ જી જે બ્રિટીશ હોંદ બહાર રહેનાર શક્ષ કોઈ કંપનીનો શેરહોલ્ડર હશે તો તે કંપનીના મુખ્ય ઓફીસરને લાગુ પડશે.

ઉપર આપણે જોયું કે બ્રિટીશ હોંદમાં રહેનાર શક્ષ કે જેને બ્રિટીશ હોંદ બહાર રહેનાર માણસને વ્યાજ, નફા, પગાર અથવા ડીવીડન્ટ તરીકે રકમ આપવાની છે તે શક્ષની જવાબદારી મજકુર રકમમાંથી ઇન્કમટેક્સ દર રૂપીએ ૦-૨-૬ પ્રમાણે અને સુપરટેક્સ તેની આખી દુનીઆની આવક પચીસ હજાર ઉપરાંતની હોય તો તે ઉપરાંતની રકમના દર પ્રમાણે કાપીને જ મજકુર રકમ બ્રિટીશ હોંદ બહારના માણસને આપવી. આમ ન કરવાનું પરિણામ શું આવશે તે હવે આપણે જોઈશું. પરંતુ કેટલાક માણસો એવી યુક્તિ રમે કે બ્રિટીશ હોંદ બહાર રહેનાર માણસને આપવું પડતું વ્યાજ, નફા અથવા પગાર પોતાની બ્રિટીશ હોંદમાંની પેઠીમાંથી ન આપતાં પરભારા બારેબાર અપાવી દે. તો તે ઉપર ચતાવેલી જવાબદારીમાંથી છટકી શકશે ? હા. તે પ્રમાણે છટકી શકશે. પરંતુ તેનું પરિણામ એ આવશે કે ઇન્કમટેક્સ ઓફીસર સદરહુ શક્ષને આપવા પડતા વ્યાજ, પગાર તથા નફાની રકમ બ્રિટીશ હોંદમાં રહેનાર માણસની આવકમાંથી કાપી આપશે નહિ જે આમ તેને તેના ધંધા અર્થે થતા

અરચના હિસાબે કાપી આપત એટલે આડકતરી રીતે તો બ્રિટીશ હીંદમાં રહેનાર શક્ષને જ બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનાર શક્ષનો ટેક્ષ ભરવો પડે. પરંતુ આથી બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનાર શક્ષને એક ફાયદો થઈ શકે તેમ છે. તે એક તેને રીફન્ડ માટે જે હાડમારીઓ ભોગવવી પડે છે તે ભોગવવી ન પડે. પરંતુ તેથી ફટલીકવાર તેના હિસાબે બ્રિટીશ હીંદમાં રહેનાર શક્ષને વધુ દરનો ટેક્ષ ભરવો પડે.

દાખલા તરીકે એક બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનાર બ્રિટીશ રૈયતની આખી દુનીઆની આવક પચીસોની છે. તેમાં રૂ. ૫૦૦ બ્રિટીશ હીંદમાં અમદાવાદમાં માણેકલાલ હીરાલાલને ત્યાં જમે મૂકેલ મુડીના વ્યાજની છે. હવે માણેકલાલ હીરાલાલની આખા વર્ષની કૂલ ચોકખી આવક ચાર હજાર ને નવસો રૂપીઆની છે. હવે જે માણેકલાલ જે શક્ષને રૂપીઆ પાંચસો વ્યાજના આપવાના છે તેમાંથી દર રૂપીએ ૦-૨-૬ પ્રમાણે ઇન્કમટેક્સ કાપી ન લે તો માણેકલાલ શેઠની આવક ચાર હજાર નવસો ન ગણાતાં પાંચ હજારને ચારસો ગણાશે. એટલે તે માણેકલાલ શેઠને પાંચ હજાર સુધી નવ પાંચ પ્રમાણે અને ઉપરના ચારસો માટે સવા આના પ્રમાણે ટેક્ષ ભરવો પડશે. હવે જે આ પ્રમાણે માણેકલાલ શેઠે બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનાર શક્ષને રીફન્ડ મેળવવાની માયાફૂટમાંથી બચાવવા બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનાર માણસની માગણીથી કર્યું હશે તો આ વ્યાજની રકમ તેમની આવકમાંથી બાદ થશે નહિ એટલે કે માણેકલાલ શેઠને તે પાંચસો રૂપીઆ માટે રૂ. ૩૫-૧૫-૦ વધારે ટેક્ષના ભરવા પડશે. પરંતુ ખરી રીતે ગણતાં બ્રિટીશ

હીંદ બહાર રહેનાર માણસને પાંચસો રૂપીઆ ઉપર ઉપર બતાવેલી ત્રીરાશીના પદથી મુકતાં રૂ. ૯-૬-૦ ભરવાના રહે તો જે માણેકલાલ શેઠે પાંચસો રૂપીઆ ઉપર ૦-૨-૬ કાપી રૂ. ૭૮-૨-૦ બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનારના ખાતે ઇન્કમટેક્સ ઓફીસમાં જમે કરાવ્યા હોત તો તે માણસ રૂ. ૭૮-૨-૦ માંથી રૂ. ૯-૬ જતાં

૩. ૬૮-૧૨-૦ રીફન્ડ માટે અરજી કરી પાછા મેળવી શકત. એટલે તેને જો રીફન્ડની અરજી કરવાની ધમાલમાંથી બચવું હોય તો તેના બદલામાં માણેકલાલ શેઠને આટલું તુકશાન સહન કરવું પડે. માટે તે રસ્તો ઈચ્છે નથી.

નોટ:-પરંતુ જો પગાર, વ્યાજ અથવા નફો બ્રિટીશ હોંદમાં રહેનાર માણસ પોતાની બ્રિટીશ હોંદ બહારની પેઢી અર્થે રોકાતા નાણા ઉપર અથવા નોકરોને આપે છે તે પગાર વ્યાજ અથવા નફાની રકમમાંથી ઇન્કમેટેક્સ અને સુપરટેક્સ માટે કંઈપણ કાપવાનું નથી.

આપણે ઉપર જોયું તે પ્રમાણે બ્રિટીશ હોંદમાં રહેનાર માણસે બ્રિટીશ હોંદ બહાર રહેનાર માણસને અપાતા વ્યાજ, નફો, પગાર અથવા ડીવીડન્ડમાંની રકમમાંથી ઇન્કમેટેક્સના ૦-૨-૬ પ્રમાણે અને સુપરટેક્સના જે દર થતો હોય તે પ્રમાણે કાપીને જ વ્યાજ, નફો અથવા પગારની રકમ આપવી.

આ પ્રમાણે કાપેલી તમામ રકમ “ગવર્નમેન્ટ ઓફ ઇન્ડિયા”ના ખાતે રીઝર્વ બેંકમાં કે ઇમ્પીરીઅલ બેંકમાં જમે કરાવવી અથવા ગવર્નમેન્ટ ટ્રેઝરીમાં મોકલી આપવી. આ પ્રમાણે કરતાં પહેલાં પ્રથમતો જે શક્ષ આ પ્રમાણે ઇન્કમેટેક્સ અને સુપરટેક્સ કાપી લે છે તે શક્ષને ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસરને રકમ કાપી હશે ત્યારપછીના એક અડવાડીયામાં નીચેની વિગતવાળું સ્ટેટમેન્ટ મોકલવું પડશે.

૧. બ્રિટીશ હોંદ બહાર રહેનાર માણસનું નામ.
૨. કેટલો ટેક્સ કપાયો?
૩. વ્યાજ, પગાર, ડીવીડન્ડ કે નફો કે જેના ઉપર ટેક્સ કપાણું છે તેની કેટલી રકમ.
૪. વ્યાજ વિગેરે કયારે અપાયાં.

આ પ્રમાણે ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસરને જ્યારે સ્ટેટમેન્ટ મળશે ત્યાર પછી જરાપણ હીલ કર્યા વગર ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસર મજબુર શક્તે ચલાવનાં ત્રણ ફોર્મ આપશે. અને તે ફોર્મ મળ્યા બાદ એક અઠવાડીયામાં તે પ્રમાણે ચલાવુ ભરીને રકમ મજબુર શક્તે ગવર્નમેન્ટ ટ્રેઝરીમાં કે કમ્પીરીયલ બેન્ક એક ઇન્ડીઆની કામગીરી શાખામાં કપાયેલી રકમ ભરવી પડશે.

આ અઠવાડીયાની મુદત લંબાવી ખાસ કેસમાં ત્રણ ત્રણ મહીને એટલે કે જુનની ૧૫, સપ્ટેમ્બરની ૧૫, ડીસેમ્બરની ૧૫, અને માર્ચની ૧૫મી તારીખે ભરવું તેમ ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસર દરાવી શકશે. વળી જે શક્ષે ઉપર મુજબ ટેક્સની રકમ કાપી લીધી હશે તે શક્ષ જે શક્ષની રકમમાંથી ટેક્સ કપાયો હશે તે શક્ષને નીચે મુજબનું સર્ટીફિકેટ આપશે.

From:—વ્યાજ વગેરે આપનાર શક્ષનું નામ.

તેનું શરનામું.

To. જે શક્ષને વ્યાજ અપાવાનું છે તેનું નામ તે તે શક્ષનું શરનામું.

અમે આથી આ સર્ટીફિકેટ આપીએ છીએ કે રૂપીઆ () ની રકમનું ટકા () પ્રમાણે ગણુતાં () રૂપીઆ વ્યાજના થાય તે વ્યાજમાંથી ઇન્કમેટેક્સના દર રૂપીએ ૦-૨-૬ પ્રમાણે ગણુતાં () ની રકમ તથા સુપરટેક્સના રૂ. () મળી કુલે () રૂપીઆ કાપી લીધા છે.

વ્યાજ આપનાર માણસની સહી.

તારીખ.....

નોટ:—ખાલી કાઉંસમાં રકમ, ટકા તથા જે વ્યાજની રકમ થાય તે મૂકવી અને જેટલી રકમ ઇન્કમેટેક્સ અને સુપરટેક્સ માટે કાપી હોય તે લખવી.

ઉપર મુજબ પ્રિટીશ હીંદમાં રહેનાર શક્ષની ઇન્કમટેક્સ કાપવાની, કાપેલ રકમ ટ્રેઝરીમાં ભરવાની અને જેની રકમ કપાય છે તેને કાપેલ રકમનું સર્ટીફિકેટ આપવાની જવાબદારીઓ છે. પરંતુ તે શક્ષ જે તે પ્રમાણે ન કરે તો તેનું શું પરીણામ આવશે તે જોઈએ. ઉપર પ્રમાણે ઇન્કમટેક્સ અને સુપરટેક્સ કાપવામાં જે માણસ ગફલત કરશે તે માણસે ઇન્કમટેક્સ ભરવામાં કસુર કરી છે તેમ ગણી તેટલી રકમનો ટેક્સ પ્રિટીશ હીંદમાં રહેનારા તે શક્ષ પાસેથી વસુલ કરવામાં આવશે [જુઓ કલમ ૧૮] વળી ઇન્કમટેક્સ ઓફીસરને જે એમ લાગશે કે મજદુર શક્ષે ધરાદા પૂર્વક જ ગફલત કરેલી છે તો જેટલી રકમ ટેક્સની લેવાશે તેટલીજ રકમ સુધી કંઈ પણ દંડ કરી શકશે. [જુઓ કલમ ૪૬ [૧]] વધુમાં ટેક્સ ભરવામાં થએલી ચૂકનું વ્યાજબી કારણ નહીં બતાવવામાં આવે તો ટેક્સ ભરાશે નહિ ત્યાં સુધી દરરોજના દસ રૂપીઆ સુધીનો ગમે તેટલો દંડ તે શક્ષનો થઈ શકશે. [જુઓ કલમ ૫૧ (૧)]

રીફન્ડઃ—ઉપર આપણે પ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનાર ના એ વિભાગ જોયા. (૧) પ્રિટીશ રેયત, (૨) તે સિવાયના તથા તે બંનેની પ્રિટીશ હીંદમાં ઉત્પન્ન થતી આવક ઉપર ટેક્સ ગણવાની જુદી જુદી રીતો પણ જોઈ તે રીતોમાં બંને વિભાગો માટે શું તફાવત છે તે પણ જોયું. હવે આપણે ઉપર જોયું કે પ્રિટીશ હીંદમાં રહેનાર માણસ તો પ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનાર માણસનો ઇન્કમટેક્સ માટેનો દર ગમે તે હશે તે પણ તેને આપવી પડતી આવકમાંથી દર રૂપીએ ૦-૨-૬ પ્રમાણે ઇન્કમટેક્સ કાપી લેવાનોજ હવે પ્રિટીશ રેયત સિવાયના બીજા પ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનાર દરેક શક્ષનો માટેનો દર ૦-૨-૬ પ્રમાણે જ છે. એટલે તેવા માણસના પગાર, વ્યાજ અથવા નફામાંથી પ્રિટીશ હીંદમાં રહેનાર માણસ દર રૂપીએ ૦-૨-૬ પ્રમાણે કાપીને તો તેને તો કંઈ હરકત નથી કારણ કે તેને તો આમે ૦-૨-૬ પ્રમાણેના દરથીજ ટેક્સ ભરવાનો છે એટલે

બ્રિટીશ રૈયત સિવાયની બીજી બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનારી રૈયત તેને તો રીફન્ડ માટે કંઈ પણ કરવાનું રહેતું નથી. પરંતુ બ્રિટીશ રૈયત (દેશી રાજ્ય સુધ્ધાં) ના ઇન્કમટેક્સના દરો તેની આખી દુનીયાની આવક ઉપર અવલંબી રહ્યા છે અને કાર્પ રીતે તે ૦-૨-૬ પ્રમાણે વધારે તો છેજ નહિ. વળી તેને આખી દુનીયાની આવકની બ્રિટીશ હીંદમાં થએલી આવક જેટલામો ભાગ છે તેટલામાં ભાગ પુરતોજ ટેક્સ આપવાનો છે. છતાં કાયદા પ્રમાણે તો બ્રિટીશ હીંદનો માણસ તેને અપાતી આવકમાંથી દર રૂપીએ ૦-૨-૬ પ્રમાણે ઇન્કમટેક્સ કાપીલેશે જ. દાખલા તરીકે જોધપુરનો માણસ કે જેની આખી દુનીયાની આવક રૂપીઆ બે હજારની જ છે. અને તેથી ઇન્કમટેક્સ ને પાત્ર નથી. છતાં પણ તેની બ્રિટીશ હીંદમાં આવક થતી હશે તો બ્રિટીશ હીંદમાં રહેનાર માણસ તો તે આવકમાંથી દર રૂપીએ ૦-૨-૬ કાપીને જ જોધપુરના માણસને આવક આપશે આવા સંજોગોમાં જોધપુરના માણસને શું કરવાનું રહે છે ? તેણે પોતે ઇન્કમટેક્સને પાત્ર નથી અથવા તેની આખી દુનીયાની આવક પ્રમાણે ગણતાં અમુક રકમના ઇન્કમટેક્સને તે પાત્ર છે. તેમ છતાં ૦-૨-૬ પ્રમાણે તેનો ઇન્કમટેક્સ લેવાયો છે. માટે તે બંને નો તફાવત જે રહે તે રકમ પાછી મેળવવા “નોન રેસીડેન્ટ રીફન્ડ સરકલ ઇન્કમટેક્સ ઓફીસરને” પોતાની કૂલ આવક કેટલી છે, તેની બ્રિટીશ હીંદમાં કેટલી આવક થઈ છે, તે ઉપર ૦-૨-૬ પ્રમાણે કેટલો ટેક્સ કપાયો છે, તે કેટલા ટેક્સ માટે જવાબદાર છે, અને કેટલો ટેક્સ વધુ કપાયો છે, અને શું રીફન્ડ મેળવવાનું છે તે તમામ વિગતો સાથે અરજી કરવી. આ અરજી સાથે જે બ્રિટીશ હીંદમાં રહેનાર શક્તે કાપેલી રકમ બદલ સર્ટીફિકેટ આપેલું છે તે પણ બીડવું. આ રીફન્ડ માટેની અરજી જે વર્ષનું રીફન્ડ માગવાનું છે તેનાથી છેવટ ચાર વર્ષથી વરસની અંદર થઈ શકશે. પછી તેને મુદતનો બાધ આવશે.

આવી રીતે બ્રિટીશ હીંદમાં રહેનાર માણસ પાસેથી મળતા

વ્યાજ વિગેરેની રકમ માટે કપાએના ટેક્ષ બદલ પ્રિટીશ હોંદ બહાર રહેનારને રીફન્ડ વિગેરેની માથાફૂટ કરવી પડશે આની આડ કતરી અસર પ્રિટીશ હોંદ બહાર રહેનારની પ્રિટીશ હોંદમાં જેટલી મુડી રોકાએલ છે તે મુડીનો વળો ભાગ પાછો ખેંચાઈ જવા સંભવ છે. આના કરતાં કાયદામાં તેમને માટે અમુક વ્યાજખી દર નક્કી કરવામાં આવ્યો હોત તો આ મુશ્કેલીઓ દૂર થઈ શકત અને ટેક્ષની આવકમાં ખુબ ફેર પડત નહિ. આગેવાન મીત્ર માનેકા, કંપનીઓ અને વેપારીઓ આ માટે કંઈ કરશે કે ?

વળી મીત્રોમાં, બેન્કોમાં અને કંપનીઓમાં પ્રિટીશ હોંદ બહાર રહેનારો માણસ કાણ છે, અને કાણ નથી તેની પુરતી માહિતી હોતી નથી. જમાની રસીદ બુકોમાં તો જમા મૂકનારનું નામ અને જન્મ સ્થાનજ હોય છે. એટલે તેઓ તો જન્મસ્થાન ઉપરથી જ અમુક વ્યક્તિ પ્રિટીશ હોંદમાં રહેનારી છે કે પ્રિટીશ હોંદ બહાર રહેનારી છે તે નક્કી કરશે. જ્યારે ઉપર જોયું તે પ્રમાણે પ્રિટીશ હોંદમાં રહેનાર કે બહાર રહેનારની વ્યાખ્યાને જન્મસ્થાન સાથે કંઈ પણ સંબંધ નથી. આથી મોટી ગુચ (anomaly) ઉભી થવા સંભવ છે. માટે દરેક વ્યક્તિને સૂચના આપવામાં આવે છે કે તેણે પોતાની સ્થિતિની ચોખ્ખવટ કરી દેવી. કે જેથી ભવિષ્યમાં મુશ્કેલી પડે નહિ. આવી રીતે પ્રથમથી ચોખ્ખવટ કરેલ ન હોય અને તે હિસાબે પ્રિટીશ હોંદના રહીશ હોવા છતાં બહારના રહીશ તરીકે ગણી કંપની તથા મીત્રો ૦-૨-૬ પ્રમાણે ટેક્ષ કાપતી હોય તો એ સલાહ આપવામાં આવે છે કે સદરહુ સક્ષે એક એરીકેટરી સાથે રજીસ્ટર નોટીસ તે મીત્રના એજન્ટ-ને કે કંપનીના મેનેજીંગ ટાયરેક્ટરને આપવી, જેમાં જણાવવું કે પોતે ઉપર જણાવેલ ત્રણ શરતો પરી કાનૂનનું એક શરતનું પાલન કરતો હોવાથી પ્રિટીશ હોંદનો રહીશ છે માટે હવેથી તે પ્રમાણે ઇન્ડમટેક્સ કાપવો નહિ. તો ત્યારબાદ તે પ્રમાણે ટેક્ષ કપાશે નહિ.

ઉપર પ્રમાણે આપણે જોયું કે પ્રિટીશ હોંદમાં રહેનાર માણસ

૦-૨-૬ પ્રમાણે ટેક્ષ કાપી લેશે. પરંતુ જે તે માણસ બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનારાના એજન્ટ તરીકે કામ કરશે અથવા તો બહાર રહેનારનો બ્રિટીશ હીંદમાં એજન્ટ હશે તો એ પ્રમાણે ૦-૨-૬ કાપવાના રહેશે નહિ.

દષ્ટાંત :—

સવાઇલાલ જોધપુરનો માણસ છે. તેની વીસ હજાર રૂપીઆની રકમ મુંબઈમાં વિશ્વંભરલાલને ત્યાં છ આનાના વ્યાજથી જમે પડી છે. સવાઇલાલની આ વ્યાજ સાથેની દુનીઆની કૂલ આવક બે હજાર રૂપીઆની છે. હવે વિશ્વંભરલાલને તો કાયદા પ્રમાણે સવાઇલાલના થતા નવસો રૂપીઆના વ્યાજમાંથી દર રૂપીએ ૦-૨-૬ પ્રમાણે રૂ. ૧૪૦-૧૦ કાપી નાખવાના જ. હવે કાયદેસર રીતે સવાઇલાલને બીલકુલ ટેક્ષ ભરવાનો નથી. કારણ કે તેની આખી દુનીઆની આવક ફક્ત બે હજાર રૂપીઆ જ છે અને બે હજાર સુધી ટેક્ષ માફ છે. ત્યારે હવે સવાઇલાલે તેના કપાએલા રૂ. ૧૪૦-૧૦ માટે શું કરવું ? તો તેને તે રકમ પાછી મેળવવા છેવટ ચાર વર્ષની અંદર “ નોન રેસીડન્ટ રીફન્ડ સરકલ ઇન્કમટેક્સ ઓફીસરને ” રીફન્ડ માટે અરજી કરવાની રહે પરંતુ વિશ્વંભરલાલ સવાઇલાલનાં એજન્ટ તરીકે કામ કરે અને સવાઇલાલનું આખી દુનીઆની આવક કેટલી છે તે બતાવતું ફોર્મ ભરે તો તે પ્રમાણે ૦-૨-૬ કાપવાની જવાબદારીમાંથી તે મુક્ત થઈ શકે પરંતુ આમ કરવામાં વિશ્વંભરલાલને સવાઇલાલના વહીવટના તમામ ચોપડા ઇન્કમટેક્સ ઓફીસમાં બતાવવા પડે. આ તકલીફમાં જે વિશ્વંભરલાલ ઉતરે તોજ સવાઇલાલને રીફન્ડ મેળવવાની તકલીફમાંથી ઉગારી શકે. પરંતુ જે સવાઇલાલનો બ્રિટીશ હીંદમાં એજન્ટ હોય તો પછી વિશ્વંભરલાલ સવાઇલાલના વ્યાજમાંથી ૦-૨-૬ કાપશે નહિ. તેમજ સવાઇલાલને રીફન્ડ માટે માથાફૂટ કરવી પડશે નહિ. જે એજન્ટ હશે તે સવાઇલાલના ચોપડા બતાવી દેશે. માટે જે બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનારી વ્ય-

ક્રિતને ખ્રિટીશ હોંદમાં મોટી આવક હોય તેમને એવી સલાહ આપવામાં આવે છે કે તેવા દરેકે તેમનો એક એક એજન્ટ ખ્રિટીશ હોંદમાં નીમી દેવો જે તેમના તરફથી ચોપડા બતાવશે જેથી રીફન્ડ માટેની ધમાલમાંથી બચી જવાય. રીફન્ડ પણ સહેલાઈથી મળી શકતું નથી. તેમાં પણ તે માણસની આખી દુનીયાની આવક કેટલી છે તે બતાવતા રીતસરના ચોપડા બતાવવા પડે. અને ખ્રિટીશ હોંદ બહાર રહેનારા માટે ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસ પણ મુંબઈ ઇલાકા માટે મુંબઈમાં રાખી છે. એટલે દૂરના વતનીને તો આવવા જવામાં જ ઘણો ખર્ચ થઈ જાય એટલે ખ્રિટીશ હોંદમાં જે ઠેકાણે તેમની મોટી આવક હોય ત્યાં એજન્ટ તરીકે એક હોંશીઆર માણસને રાખવો તે સલાહ બરહું છે.

વળી ઇન્કમેટેક્સ એક્ટની કલમ ૧૮ ની પેટા કલમ ૩ ના પ્રાવીઝો પ્રમાણે આ રીફન્ડની ધમાલમાંથી બચવાનો બીજો રસ્તો છે. પરંતુ તે ફક્ત ખ્રિટીશ હોંદ બહારના માણસને અપાતા પગાર અથવા સીક્યુરીટીઝ ઉપર થતા વ્યાજની રકમ માટે જ છે બીજી કોઈ આવક હોય તે માટે તો તે કલમ લાગુ પડતી નથી. એટલે તેવા માણસને માટે તો રીફન્ડ માટેની ધમાલમાંથી બચવા એક જ રસ્તો છે અને તે એજ કે એજન્ટનો.

જે માણસને ખ્રિટીશ હોંદ બહાર રહેનાર માણસને પગાર તરીકે અથવા સીક્યુરીટીઝમાં રોકાલ રકમના વ્યાજ તરીકે જે રકમ આપવાની છે. તે માણસ જે ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસરને એવા મતલબની અરજી કરે કે પગાર અથવા વ્યાજ લેનાર માણસની તેની માન્યતા મુજબ આખી દુનીયાની આવક જે હજારની અંદર છે એટલે ઇન્કમેટેક્સને પાત્ર નથી અથવા તેની ખ્રિટીશ હોંદમાંની આવક તેની માન્યતા પ્રમાણે અમુક રકમની છે અને તેથી તે અમુક દરથી જ ઇન્કમેટેક્સ ભરવાને પાત્ર છે તો ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસર તેવા અરજદારને એક લેખીત સર્ટિફિકેટ આપશે અને તેમાં તે શક્તો

શું દરથી ટેક્ષ કાપવો ને જજ્ઞાવશે અને તે પ્રમાણે જ્યાં સુધી તે સર્વિશીષ્ટ રક કરવામાં નહિ આવે ત્યાં સુધી ટેક્ષ કાપવાનો રહેશે. આવી રીતે નોકરીઆત વર્ગને તથા સીક્યુરીટીમાં નાણા રોકનારને રીફન્ડની ધમાલમાંથી બચવાનો એજન્ટ સિવાયનો એક વધુ રસ્તો છે હવે બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનાર માણસનો એજન્ટ કાણુ અને તેની શું શું જવાબદારીઓ છે તે જોઈએ.

એજન્ટ કેને કહી શકાય:—આ ઇન્કમેટેક્ષ એક્ટની કલમ ૪૩માં બતાવવામાં આવ્યું છે. જે માણસ બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનારનો સાથે જ એજન્ટ હશે તે તો એજન્ટ કહેવાશે જ. પરંતુ તે ઉપરાંત તે માણસ તરફથી જે બ્રિટીશ હીંદમાં રોકાએલો છે અથવા તે માણસની સાથે જેનો ધંધાર્થે સંબંધ છે, અથવા જેની મારફત બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનારને નફો અથવા આવક મળે છે તેવો માણસ પણ જો તેના ઉપર ઇન્કમેટેક્ષ ચોક્કસર એવા મતલબની નોટીસ મોકલશે કે તમને હવે પછી ઇન્કમેટેક્ષ માટે અમો એજન્ટ તરીકે ગણીશું. તો તે માણસ ત્યાર બાદ ઇન્કમેટેક્ષ માટે તેવા બહાર રહેનાર માણસનો એજન્ટ ગણાશે.

પરંતુ બ્રિટીશ હીંદમાં રહેનાર દલાલ બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનાર સાથે સીધો વ્યવહાર નહિ રાખતો હોય પરંતુ દલાલ મારફત વ્યવહાર રાખતો હશે તો એજન્ટ તરીકે કાંઈપણ સંજોગોમાં ગણી શકાશે નહિ.

વળી આવી રીતે એજન્ટ તરીકે ગણુતાં પહેલાં તેને કાંઈ પણ જાતના વાંધા હશે તો તે રજુ કરવાની અને સાંભળવાની તેને તક આપવામાં આવશે.

આવી રીતના એજન્ટની જવાબદારીઓ:—આ કલમ ૪૦ તથા ૪૨માં વર્ણવેલ છે: તે એ કે બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનાર માણસને જે ટેક્ષ ભરવાનો છે તે ટેક્ષ તેના આવા

એજન્ટ પાસેથી વસુલ કરવામાં આવશે પરંતુ આ માટે એજન્ટના રક્ષણાર્થે એક કલમ ઉમેરવામાં આવી છે તે એ કે જે માણસ એજન્ટ હશે અથવા જેને એજન્ટ તરીકે તે ગણાશે તેવો ભય હશે, તે માણસ બ્રિટીશ હિંદ બહારના માણસને અપાતી રકમમાંથી અમુક રકમ ભરવા પડતા ટેક્સ માટે સીક્યુરીટી તરીકે રાખી શકશે આ રકમ બાબતમાં તેના પ્રીન્સીપાલ સાથે મતભેદ થશે તો ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસર ફટલી રકમ રાખવી તે નક્કી કરી આપશે. અતે તેટલી રકમ તે એજન્ટ રાખી શકશે. જ્યારે આવી રીતે ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસરે રકમ નક્કી કરેલ હશે ત્યારે પાછળથી જે પ્રીન્સીપાલને તે રકમ કરતાં વધુ ટેક્સ ભરવાનો નીકળશે તોપણ એજન્ટ રાખેલી રકમ પુરતો જ જવાબદાર થશે. બાકીની રકમ માટે થશે નહિ. પરંતુ જે તેની પાસે પ્રીન્સીપાલની બીજી કઇ રકમ હશે તો તેમાંથી ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસર બાકીની રકમ વસુલ કરી શકશે.

પ્રકરણ ૨ શું

(બ્રિટીશ હિંદના રહીશ અને બ્રિટીશ હિંદના સામાન્ય રીતે રહીશ સંબંધી)

આ પ્રકરણમાં તમે શું જાણો ?

૧ બ્રિટીશ હિંદમાં રહેનાર કેને કહેવા—બ્રિટીશ હિંદમાં સામાન્ય રીતે રહેનાર કેણુ—ઈન્કમટેક્સ માટે બન્નેની જવાબદારીઓ.

(૧) બ્રિટીશ હિંદમાં રહેનાર શક્ષને કઈ આવક ઉપર ટેક્સ આપવો પડશે.

(૨) બ્રિટીશ હિંદમાં સામાન્ય રીતે રહેનાર શક્ષને કઈ આવક ઉપર ટેક્સ આપવો પડશે.

તેમની જવાબદારીઓમાં તથાવત—કંપની, પેઢી, હિંદુ અવિભક્ત કુટુંબ અને એસોસીએશન ક્યારે બ્રિટીશ હિંદની રહીશ ગણાશે—કંપની, પેઢી વિગેરે ક્યારે બ્રિટીશ હિંદની સામાન્ય રીતે રહીશ ગણાશે.

ગયા પ્રકરણમાં આપણે બ્રિટીશ હિંદ બહાર રહેનારાઓ સંબંધી જોયું. અને તે સમજવા અર્થે “ બ્રિટીશ હિંદમાં રહેનાર ” અને “ બ્રિટીશ હિંદમાં સામાન્ય રીતે રહેનારની વ્યાખ્યાઓ પણ તપાસી આ પ્રકરણમાં તેઓ વિષે વધુ વિચાર કરવાનો છે.

બ્રિટીશ હિંદમાં રહેનાર કેને કહેવો ?

નીચેની ત્રણ શરતો પૈકી કોઈપણ એક શરત જે શક્તે લાગુ પડશે તે આંકણીવાળા વરસ માટે બ્રિટીશ હિંદનો રહીશ ગણાશે.

૧. જે શક્ષ આંકણીવાળા (previous year) વર્ષમાં બ્રિટીશ હિંદમાં ઓછામાં ઓછા ૧૮૨ દિવસ રહ્યો હોય.

અથવા

૨. તેને આંકણીવાળા વર્ષમાં બ્રિટીશ હિંદમાં ૧૮૨ દિવસ કે તેથી વધુ વખત માટે રહેવાનું મુકામ રાખ્યું હોય અને તે વર્ષમાં થોડો વખત પણ બ્રિટીશ હિંદમાં રહ્યો હોય.

અથવા

૩. આંકણીવાળા વર્ષના અગાઉના છેલ્લા ચાર વરસમાં બધા મળીને કૂલ ૩૬૫ દિવસ બ્રિટીશ હિંદમાં રહ્યો હોય અને વળી તે વર્ષમાં (ખાલી ફરવાના અથવા જોવાના કારણ સિવાય) બ્રિટીશ હિંદમાં થોડો વખત પણ રહ્યો હોય.

નોટ:—જે વરસમાં અમુક માણસ બ્રિટીશ હિંદનો રહીશ છે કે નહિ તે શોધવું હોય તે વરસ “આંકણીવાળા” વરસની જગ્યાએ ઉપરની ત્રણ શરતોમાં મૂકવું. અને પછી જે ત્રણ શરતો પૈકી કોઈ પણ એક એક શરતનું પાલન થતું હોય તો તે માણસ તે વર્ષ માટે બ્રિટીશ હિંદનો રહીશ ગણાશે.

દૃષ્ટાંત

ધારો કે ૧૯૩૮-૧૯૩૯ વાળું આંકણીનું વરસ છે. હવે જે શક્ષ ૧૯૩૮-૩૯ વાળા વર્ષમાં (વર્ષ એપ્રિલની ૧ લી થી ૩૧ માર્ચ સુધી ગણવાનું) ઓછામાં ઓછા ૧૮૨ દિવસ ખિટીશ હીંદમાં રહ્યો હશે તે ઇન્કમટેક્સ માટે ૧૯૩૮-૩૯ ના વર્ષમાં ખિટીશ હીંદનો રહીશ ગણાશે.

જો તે શક્ષ ૧૯૩૮-૩૯ ના વરસમાં ૧૮૨ દિવસ કે તેથી વધુ રહ્યો નહી હોય પરંતુ તેણે તે વરસમાં ખિટીશ હીંદમાં રહેવા માટે ૧૮૨ દિવસ કે તેથી વધુ વખત માટે મુકામ રાખ્યું હશે અને થોડો વખત પણ તે વરસમાં ખિટીશ હીંદમાં રહ્યો હશે તો ઇન્કમટેક્સ માટે ૧૯૩૮-૩૯ ના વર્ષમાં ખિટીશ હીંદનો રહીશ ગણાશે.

અથવા તો જે શક્ષ ૧૯૩૮-૩૯ ના વરસ દરમિયાન ૧૮૨ દિવસ કે તેથી વધુ વખત ખિટીશ હીંદમાં રહ્યો નથી તેમજ ૧૮૨ દિવસ કે તેથી વધુ વખત માટે ખિટીશ હીંદમાં રહેવાનું રહેકાણુ રાખ્યું નથી અને થોડો વખત પણ તે વરસમાં ખિટીશ હીંદમાં રહ્યો નથી છતાં પણ જો તે શક્ષ ૧૯૩૪ ની એપ્રિલથી ૧૯૩૮ ની માર્ચ સુધીમાં (ચાલુ વર્ષથી ચાર વરસ અગાઉ) બધા મળીને કુલે ખિટીશ હીંદમાં ૩૬૫ દિવસ રહ્યો હશે. અને ચાલુ વર્ષમાં એટલે ૧૯૩૮-૩૯ ના વરસમાં પણ ખાલી ફરવાના કે જોવાના દરમિયાન થોડો વખત પણ ખિટીશ હીંદમાં રહ્યો હશે તો પણ ઇન્કમટેક્સ માટે આંકણીવાળા વર્ષમાં ખિટીશ હીંદનો જ રહીશ ગણાશે.

ટુંકમાં ઉપર અત્યંત વળુ સરતો પૈકી એક પણ શરતનું જે શક્ષ કામ વરસમાં પુરેપુરું પાલન કરશે તે તે વરસ માટે ખિટીશ હીંદનો રહીશ ગણાશે.

દૃષ્ટાંતો:—

૧. ધનસુખરામ અક્રધાનીરતાનમાં રહે છે. પરંતુ દર વરસે સાત મહીના મુખર્ષમાં આવે છે. તો તે ઇન્કમ-ટેક્સ માટે બ્રિટીશ હીંદનો રહીશ ગણાશે. કારણકે તે બ્રિટીશ હીંદમાં ૧૮૨ દિવસથી વધુ રહે છે.

(જુઓ શરત ૧ લી)

૨. શાન્તીલાલ વકીલનું અમદાવાદમાં ધરનુંઃધર છે. પરંતુ વકીલાત વડોદરામાં કરે છે. અને અમદાવાદમાં ઉનાળાના વેકેશન વખતે આવે છે. તો શાન્તીલાલ બ્રિટીશ હીંદના રહીશ ગણાશે. કારણકે તેઓ બ્રિટીશ હીંદમાં ૧૮૨ દિવસથી વધુ રહેવાનું મકાન રાખે છે. અને થોડો વખત પણ બ્રિટીશ હીંદમાં આવે છે.

(જુઓ શરત ૨ જી)

૩. હીરાલાલ પાલણપુર સ્ટેટના વતની છે. તેનાં ધરખાર પણ પાલણપુરમાં જ છે. પરંતુ વેપાર માટે દર વરસે ચાર મહીના અમદાવાદ રહે છે. આંકણીવાળા વર્ષમાં તેમની નાદુરસ્ત તખીઅતના લીધે અમદાવાદ ફક્ત તેમનો વેપાર સંભાળવા પંદર દિવસ જ રહી શકે છે છતાં તે બ્રિટીશ હીંદના રહીશ ગણાશે. કારણ કે આંકણીવાળા વરસ અગાઉના છેલ્લા ચાર વરસમાં તે બધું મળીને સોળ માસ રહે છે એટલે ૩૬૫ દિવસથી વધુ બ્રિટીશ હીંદમાં રહે છે અને આંકણીવાળા વર્ષનાં પણ થોડો વખત બ્રિટીશ હીંદમાં રહે છે.

[જુઓ શરત ત્રીજી]

ઉપર આપણે બ્રિટીશ હીંદનો રહીશ કાને ગણવો તે જોયું.

હવે બ્રિટીશ હિંદનો સામાન્ય રીતે (ordinary resident of Br. India) રહીશ કાને ગણવો તે જોઈએ.

બ્રિટીશ હિંદમાં સામાન્ય રીતે રહેનાર કોણ ? :—

જે શક્ષને નીચેની બંને શરતો લાગુ પડશે તે આંગણીવાળા વરસ માટે “બ્રિટીશ હિંદમાં સામાન્ય રીતે રહેનાર” ગણાશે.

૧. જે શક્ષ આંગણીવાળા વર્ષના અગાઉના છેલ્લાં દસ વરસોમાં આઠમાં ઓછા નવ વરસ બ્રિટીશ હિંદનો રહીશ (ઉપરની વ્યાખ્યા પ્રમાણે) હશે.

૨. જે માણસ આંગણીવાળા વર્ષના અગાઉના છેલ્લાં સાત વરસોમાં બધું મળીને બે વર્ષથી વધુ બ્રિટીશ હિંદમાં રહ્યો હશે.

નોટ:—૧ ઉપરની બંને શરતો એકી સાથે જે શક્ષને લાગુ પડશે તે જ બ્રિટીશ હિંદનો સામાન્ય રીતે રહીશ ગણાશે.

નોટ:—૨ પ્રકરણ ૧ લા તથા આ પ્રકરણમાં હવે પછી “આંગણીવાળું વરસ” એટલે જે વરસનો પ્રિન્કિપલ ભરવાનો છે તે વરસ અથવા જેને પાછલું વરસ (Previous Year) કહે છે તે વરસ સમજવું.

નોટ:—૩ જે વરસમાં અમુક માણસ બ્રિટીશ હિંદનો સામાન્ય રીતે રહીશ છે કે નહિ તે શોધવું હોય તે વરસ ઉપરની બંને શરતોમાં “આંગણીવાળા” વર્ષની જગ્યાએ મૂકવું. પછી જો ઉપરની બંને શરતોનું પાલન થતું હોય તો તે માણસ તે વરસ માટે બ્રિટીશ હિંદનો સામાન્ય રીતે રહીશ ગણાશે. આપણે સમજવા માટે ઉપરની બંને વ્યાખ્યાઓમાં આંગણીવાળું એટલે કે જે વરસનો ટેક્ષ ભરવાનો છે તે વરસ લીધું છે. પરંતુ જો બીજા કોઈ વરસમાં શોધવાનું હોય તો તે વરસ “આંગણીવાળા” વર્ષની જગ્યાએ મૂકવાનું છે.

દ્રષ્ટાંતો:—

૧. લંડનનો એક વેપારી મુંબઈમાં ચાર વરસથી વેપાર માટે રહે છે. તેણે આંકણીવાળા વર્ષ અગાઉના છેલ્લા બે વરસમાં દસ માસ લંડનમાં ગાળેલ છે. પરંતુ આંકણીવાળા વરસમાં તે પાંચે મુંબઈ આવી જાય છે. તો તે વેપારી આંકણીવાળા વરસમાં “બ્રિટીશ હીંદનો રહીશ” તથા “બ્રિટીશ હીંદનો સામાન્ય રીતે રહીશ” ગણાશે. કારણ કે આંકણીવાળા વરસના અગાઉના છેલ્લા ચાર વરસોમાં તે બધું મળીને બ્રિટીશ હીંદમાં ૩૬૫ દિવસથી વધુ રહે છે અને આંકણીવાળા વરસમાં થોડો વખત પણ બ્રિટીશ હીંદમાં રહે છે. એટલે બ્રિટીશ હીંદના રહીશની ત્રણ શરતો પૈકી ત્રીજી શરત તેને બરાબર લાગુ પડે છે. એટલે બ્રિટીશ હીંદનો રહીશ ગણાય. વળી આંકણીવાળા વર્ષની અગાઉના છેલ્લા દસ વરસોમાં આઠ વરસ તો બધો વખત મુંબઈમાં રહે છે. એટલે બ્રિટીશ હીંદના રહીશને લાગુ પડતી શરત ૧ પ્રમાણે આઠ વરસનો બ્રિટીશ હીંદનો રહીશ ગણાશે. નવમા વરસે આપણને ખબર નથી કે તે કેટલો વખત મુંબઈમાં રહ્યો અને કેટલો વખત લંડન રહ્યો. પરંતુ એટલું તો ચોક્કસ છે કે નવમા વરસમાં થોડો વખત પણ મુંબઈ રહ્યો છે. બ્યારે નવમા વરસના અગાઉના છેલ્લા ચાર વરસો તો મુંબઈ જ રહ્યો છે. એટલે છેલ્લાં ચાર વરસોમાં ૩૬૫ દિવસથી વધુ બ્રિટીશ હીંદમાં રહ્યો છે. અને નવમા વરસમાં થોડો વખત પણ બ્રિટીશ હીંદમાં રહેલ છે એટલે નવમા વરસે પણ બ્રિટીશ હીંદના રહીશને લાગુ પડતી શરતો પૈકી ત્રીજી શરત પ્રમાણે બ્રિટીશ હીંદનો જ રહીશ ગણાશે આ પ્રમાણે

પાછલાં દસ વરસોમાં નવ વરસ તે ખ્રિસ્તીશ હોંદનો રહીશ છે. વળી પાછલાં સાત વરસોમાં બધુ મળીને બે વરસથી વધુ ખ્રિસ્તીશ હોંદમાં રહે છે. એટલે ખ્રિસ્તીશ હોંદમાં સામાન્ય રીતે રહેનારને લાગુ પડતી બન્ને શરતોનું તે પાલન કરે છે. એટલે ખ્રિસ્તીશ હોંદનો સામાન્ય રીતે રહેનાર પણ તે ગણાશે.

૨. આફ્રિકાનો એક વેપારી ખ્રિસ્તીશ હોંદુસ્તાનમાં વીસ વરસથી રહે છે. પરંતુ દર વરસમાં ચાર માસ પોતાના દેશ જાય છે. તો તે “ખ્રિસ્તીશ હોંદનો રહીશ” અને ખ્રિસ્તીશ હોંદનો સામાન્ય રીતે રહીશ” ગણાશે. કારણ કે દર વર્સે તે આઠ મહીના ખ્રિસ્તીશ હોંદમાં રહે છે એટલે ખ્રિસ્તીશ હોંદના રહીશને લાગુ પડતી ત્રણ શરતો પૈકી પહેલી શરત પ્રમાણે દર વરસને માટે તે ખ્રિસ્તીશ હોંદનો રહીશ તો ગણાશે જ. હવે આંકણીવાળા વર્ષ અગાઉ આપણે જોયું તે પ્રમાણે છેલ્લા દસ વર્ષોમાં દસે વરસ તે ખ્રિસ્તીશ હોંદનો રહીશ છે તેમજ છેલ્લા સાત વર્ષોમાં તે ચાર વરસ અને આઠ માસ ખ્રિસ્તીશ હોંદમાં રહે છે એટલે ખ્રિસ્તીશ હોંદમાં સામાન્ય રીતે રહેનારની બન્ને શરતોનું તે પાલન કરે છે. એટલે તે ખ્રિસ્તીશ હોંદનો રહીશ તેમજ સામાન્ય રીતે રહીશ એમ ગણાશે.

નોટ:—આ ઉપરથી એમ સમજવાનું નથી કે “ખ્રિસ્તીશ હોંદમાં સામાન્ય રીતે રહેનાર” “ખ્રિસ્તીશ હોંદમાં રહેનાર” આંકણીવાળા વરસ માટે હોવો જ જોઈએ. તેમજ “ખ્રિસ્તીશ હોંદમાં રહેનાર” “ખ્રિસ્તીશ હોંદમાં સામાન્ય રીતે રહેનાર” હોવો જ જોઈએ. જે શક્તિને બન્ને વ્યાખ્યાઓની શરતો લાગુ પડશે તેજ માણસ બંને સ્થિતિમાં રહી શકશે. એટલે એક માણસ આંકણીવાળા વરસમાં

બિટીશ હીંદનો રહીશ હોય અને બિટીશ હીંદનો સામાન્ય રીતે રહીશ ન પણ હોય અને તેજ પ્રમાણે બિટીશ હીંદનો સામાન્ય રીતે રહીશ હોય અને બિટીશ હીંદનો રહીશ ન પણ હોય અથવા બંને સ્થિતિમાં પણ હોઈ શકે. ઉપરના દૃષ્ટાંતોમાં આપણે બંને સ્થિતિમાં હોઈ શકે તેવા દાખલા જોયા. ત્રીજે આપણે બંને સ્થિતિમાં પૈકી ગમે તે એક સ્થિતિમાં હોય તેવા દાખલા જોઈશું.

દૃષ્ટાંતો :

૧. લાંડનનો એક માણસ મુંબઈમાં છેલ્લાં પંદર વર્ષથી રહે છે. પરંતુ ઉનાળામાં હવા ખાવા લિંદ બહાર દર વરસમાં ચાર માસ જાય છે. તેનાં ઘર ઘરથાર વિગેરે તમામ વસ્તુ કાઢી નાખી તેની નાદુરસ્ત તખીઅતના લીધે આંકણીવાળા વરસ અગાઉના છેલ્લા ત્રણ વરસ પહેલાં તે લાંડન જતો રહે છે. પરંતુ ફક્ત દર વરસમાં પંદર દિવસ જ વેપાર સંભાળવા મુંબઈ આવે છે. (આંકણીવાળા વરસમાં પણ તે પંદર દિવસ જ મુંબઈ આવે છે) આવી સ્થિતિમાં તેને બિટીશ હીંદના રહીશને લાગુ પડતી ત્રણ શરતો પૈકી એક પણ શરત લાગુ પડતી નથી. કારણ કે તે આંકણીવાળા વર્ષમાં ૧૮૨ દિવસથી વધુ બિટીશ હીંદમાં રહેતો નથી તેમજ તેનું ૧૮૨ દિવસથી વધુ વખત માટે હિંદમાં ઘર નથી. તેમજ છેલ્લાં ચાર વરસમાં તે બહુ મળીને ૩૬૫ દિવસ રહેતો નથી. એટલે તે આંકણી વાળા વર્ષમાં બિટીશ હીંદનો રહીશ ગણાશે નહિ. પરંતુ આંકણીવાળા વરસ અગાઉના છેલ્લાં દસ વરસો પૈકી સાત વરસ તો આઠ આઠ મહિના મુંબઈ રહે છે. એટલે પહેલી શરત પ્રમાણે તે વરસોમાં તો તે બિટીશ હીંદનો રહીશ ગણાશે જ્યારે આઠમા વરસે તે પહેલાંના ચાર વરસમાં ૩૬૫ દિવસથી વધુ

પ્રિટીશ હીંદમાં રહ્યો છે. એટલે શરત ત્રીજીના હિસાબે આઠમા વર્ષ પછી પ્રિટીશ હીંદનો રહીશ ગણાશે. તેવું જ નવમા વરસ માટે પછી તે શરત ત્રીજીના હિસાબે પ્રિટીશ હીંદનો રહીશ ગણાશે. એ રીતે દસ વરસમાં નવ વરસ તે પ્રિટીશ હીંદનો રહીશ છે. અને આંકણીવાળાં વર્ષ અગાઉના સાત વર્ષોમાં તે બધું મળીને બે વરસથી વધુ રહે છે. એટલે તેણે પ્રિટીશ હીંદમાં સામાન્ય રીતે રહેનારની બંને શરતોનું પાલન કર્યું છે. એટલે તે પ્રિટીશ હીંદનો સામાન્ય રીતે રહીશ ગણાશે. બીજા આંકણીવાળા વરસ માટે આપણે ઉપર જોયું તે પ્રમાણે પ્રિટીશ હીંદનો રહીશ ગણાશે નહિ.

૨. એક હીંદી વેપારી ત્રાંડનમાં વેપાર અર્થે રહે છે. તેના ઘર બાર વિગેરે પ્રિટીશ હીંદમાં છે. પરંતુ તે દર વરસે બે મહીના પોતાને ઘેર આવે છે. આ સ્થિતિમાં તે “ પ્રિટીશ હીંદનો રહીશ ” ગણાશે. કારણકે તે પ્રિટીશ હીંદમાં ૧૮૨ દિવસથી વધુ વખત માટે ઘર રાખે છે અને વરસમાં થોડા વખત પછી પ્રિટીશ હીંદમાં આવે છે એટલે તે શક્તે પ્રિટીશ હીંદના રહીશને લાગુ પડતી ત્રણ શરતો પૈકી બીજી શરત લાગુ પડે છે. પરંતુ તે પ્રિટીશ હીંદમાં સામાન્ય રીતે રહેનાર ગણાશે નહિ. કારણકે તે આંકણીવાળા વરસથી અગાઉના છેલ્લા સાત વરસમાં બે વરસથી વધુ પ્રિટીશ હીંદમાં રહેતો નથી. એટલે તેને પ્રિટીશ હીંદમાં સામાન્ય રીતે રહેનારને લાગુ પડતી બંને શરતો પૈકી બીજી શરત લાગુ પડતી નથી.

આપણે ઉપર પ્રિટીશ હીંદમાં રહેનાર અને પ્રિટીશ હીંદમાં સામાન્ય રીતે રહેનાર કાને કહેવો તે વિગતથી જોયું. તેમની

ઇન્કમેટેક્સ માટેની જવાબદારીઓમાં તકાવત છે માટે વાંચનાર શક્તે બહુજ વિચાર કરી બન્ને વ્યાખ્યાઓનું :વિવેચન સમજવું.

ઇન્કમેટેક્સ માટે બન્નેની જવાબદારીઓ:—

પ્રથમ આપણે “ બ્રિટીશ હીંદમાં રહેનાર પરંતુ સામાન્ય રીતે નહીં રહેનાર ” શક્તની જવાબદારીઓ તપાસશું. કારણકે “ બ્રિટીશ હીંદમાં સામાન્ય રીતે રહેનાર ” શક્તને “ બ્રિટીશ હીંદમાં રહેનાર ” જે જે આવક ઉપર ટેક્સ આપે છે તે ઉપર તો ટેક્સ આપવો જ પડશે. પરંતુ તે ઉપરાંત પણ તેની એક જવાબદારી વધુ છે. તે કઈ છે, તે આપણે હવે પછી જોઈશું.

“ બ્રિટીશ હીંદમાં રહેનાર ” પરંતુ સામાન્ય રીતે નહીં રહેનાર ” શક્તને કઈ આવક ઉપર ટેક્સ ભરવો પડશે:—

આંકણીવાળા વરસમાં ગજકુર શક્તને નીચે અતાવેલ તમામ આવક, નફો અને ચતા લાભ ઉપર ઇન્કમેટેક્સ ભરવો પડશે.

(અ) આંકણીવાળા વર્ષમાં બ્રિટીશ હીંદમાં નીપજેલી અથવા મળેલી અને જેને બ્રિટીશ હીંદમાં નીપજેલી અથવા મળેલી ગણી શકાય તેવી તમામ આવક, નફો અને લાભ ઉપર.

(બ) જે આવક બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનની બહાર નીપજેલી અથવા થયેલી હોય તેમાંથી જેટલી આવક આંકણીવાળા વરસમાં બ્રિટીશ હીંદમાં લાવવામાં આવી હોય તેવી રકમ,

(ક) “ બ્રિટીશ હીંદમાં રહેનાર ” શક્તને બ્રિટીશ હીંદ બહાર આખી દુનીયામાં ગમે ત્યાં વેપાર ચાલતો હોય અને તે વેપારનો વહીવટ અથવા દેખરેખ હિંદુસ્તાનમાં [દેશી રાજ્યોનો સમાવેશ થઈ જાય છે.] રખાતી હોય તો તે વેપારની આંકણીવાળા વર્ષમાં થયેલી આવક,

અથવા હિંદુસ્તાનમાં ચાલતા ધંધા, હુન્નરકામ અથવા રોજગારમાંથી આંકણીવાળા વર્ષમાં થયેલી આવક.

(હ) આંકણીવાળા વર્ષની અગાઉ પણ સને ૧૯૩૩ની ૧લી એપ્રિલ પછી બ્રિટીશ હિંદ બહાર થયેલી અથવા નીપજેલી આવકમાંથી જોડેલી આવક આંકણીવાળા વરસમાં બ્રિટીશ હિંદમાં લાવવામાં આવી હોય તેટલી આવક.

એ રીતે અ, વ, ક અને હ નો સરવાળો એ બ્રિટીશ હિંદના રહીશની કૂલ આવક થશે. જે ઇન્કમેટેક્સ પાત્ર થશે. આમાં ૧૯૩૬-૪૦ના વરસ માટે એટલેકે ચાલુ વરસ માટે એક અપવાદ છે. તે એક ઉપર જણાવેલ વ અને કનો સરવાળો હ કરતાં મોટો હોય તો (હ)માં જણાવેલ આવક બાજુ નથી થઈ તેમ સમજવું. એટલે તે વરસમાં ફક્ત (અ) (વ) અને કમાં જણાવેલ આવકનોજ સરવાળો કરવો. પરંતુ જે હમાં જણાવેલ આવક વ અને કના સરવાળાથી મોટી થાય તો વ અને કમાં જણાવેલ આવક બાજુ નથી થઈ તેમ સમજવું અને અ અને હમાં જણાવેલ આવકનોજ સરવાળો કરવો. પરંતુ આ કંસેસન ફક્ત ૧૯૩૬-૪૦ના વરસ માટેજ છે. આ ૧૯૩૬-૪૦ એ ચાલુ વરસ સમજવાનું છે. એટલેકે ૧૯૩૮-૩૯ ના વરસનો જેમાં ટેક્સ ભરવાનો છે. એટલેકે આંકણીવાળું ૧૯૩૮-૩૯નું વરસ સમજવું. એટલે આ કંસેસન ફક્ત ગુજરાતી વર્ષ પ્રમાણે ૧૯૬૪ના વર્ષ માટેજ છે, પછીનો અ, વ, ક અને હમાં જણાવેલ તમામ આવકનો સરવાળો બ્રિટીશ હિંદના રહીશને કરવાનો છે.

અહીં યાદ રાખવાનું કે “ બ્રિટીશ હિંદ બહાર રહેનાર ”ને તો ફક્ત અમાં જણાવેલ આવક ઉપરજ ટેક્સ ભરવો પડશે. વ, ક અને હમાં જણાવેલ આવક ઉપર ટેક્સ ભરવાનો નથી. આ “ બ્રિ-

ટીશ હીંદ બહાર રહેનાર "ની રખે બ્રિટીશ હીંદના રહીશ "ની જવાબદારીઓમાં ખાસ તકાવત છે.

હવે આપણે આંકણીવાળા વરસમાં બ્રિટીશ હીંદના સામાન્ય રીતે રહીશ અને કઈ આવક ઉપર ટેક્સ ભરવો પડશે તે જોઈએ.

તેને નીચેની આવક પંડર ટેક્સ ભરવો પડશે.

[અ] આંકણીવાળા (Previous year) વરસમાં જે આવક બ્રિટીશ હીંદમાં મળ્યા હોય અથવા નીપજી હોય અથવા જે આવકને બ્રિટીશ હીંદમાં મળી હોય અથવા નીપજી હોય તેમ ગણી શકાય.

(બ) જે આવક બ્રિટીશ હીંદની બહાર થઈ હોય અથવા નીપજી હોય એને તેમાંથી જેટલી આંકણીવાળા વરસમાં બ્રિટીશ હીંદમાં લાવવામાં આવી હોય તે.

(ક) જે આવક આંકણીવાળા વરસમાં પરદેશમાં [અર્થાત્ દુનીયામાં ગમે ત્યાં] ચાલતો વેપાર કે જેનો વહીવટ અથવા દેખરેખ હીંદુસ્તાનમાં [જેની અંદર દેશી રાજ્યોનો સમાવેશ થઈ જાય છે] રખાય છે તેવા વેપારમાંથી થઈ હોય અથવા હીંદુસ્તાનમાં ચાલતા ધંધા, હુન્નર કામ અથવા રોજગારમાંથી થતી આવક.

(ડ) બ્રિટીશ હીંદ બહાર આંકણીવાળા વરસ અગાઉ પણ ૧૯૩૩ ના એપ્રિલની ૧ લી પછી થયેલી અથવા નીપજેલી આવકમાંથી બ્રિટીશ હીંદમાંથી આંકણીવાળા વરસમાં જે આવક લાવી હોય તે.

[ઈ] ઉપર જણાવેલ બ અને ક સિવાયની બ્રિટીશ હીંદ બહાર આંકણીવાળા વરસમાં જેટલી આવક થઈ હોય તેટલી આવકમાંથી રૂપિયા ચાર હજારને પાંચસો કાપતાં

જે રહે તેના ઉપર [એટલે કે ચાર હજારને પાંચસો ઘુટના છે.] એટલે બ્રિટીશ હીંદ બહાર જે આવક થઈ હોય તેમાંથી વ અને ક માં જણાવેલી આવક બાદ કરો. પછી જે વધે તે આવક રૂ. ૪૫૦૦ કરતાં વધારે હોય તો તે વધારો ઇન્કમટેક્સને પાત્ર છે.

એ રીતે બ્રિટીશ હીંદના સામાન્ય રહીશને અ, વ, ક, હ, અને ઇ નો સરવાળો કરતાં જે આવશે તેના ઉપર ટેક્સ ભરવો પડશે. પરંતુ આમાં એક ૧૯૩૯-૪૦ ના [એટલે સંવત ૧૯૯૪ નો ટેક્સ ભરવાનો છે તે.] અપવાદ છે. તે એકે બ્રિટીશ હીંદ બહાર ચાલુ વરસમાં જે આવક થઈ હોય અને હ માં જણાવેલી આવક એ જે આવકમાંથી જે આવક મોટી હશે તેના ઉપર ટેક્સ ભરવો પડશે. બન્ને ઉપર ભરવો પડશે નહિ. એટલે ૧૯૩૯-૪૦ ના વરસમાં બ્રિટીશ હીંદમાં સામાન્ય રીતે રહેતારને અ + [વ, ક અને ઇ ના સરવાળાને તથા હ ને સરખાવતાં જે રકમ મોટી રહે તે.] એટલે (વ+ક+ઇ) અને -(હ) એ બેમાં જે મોટી રકમ હોય તે અ માં ઉમેરવાની પરંતુ આ અપવાદ ફક્ત ૧૯૩૯-૪૦ ના વરસ માટે જ છે. ત્યાર પછીતો અ, વ, ક, હ, અને ઇ એ પાંચે કાલમનો સરવાળો કરવાનો છે.

ઉપર આપણે બ્રિટીશ હીંદના રહીશને તથા બ્રિટીશ હીંદના સામાન્ય રહીશને કઈ આવક ઉપર ટેક્સ આપવો પડશે તે જોયું. હવે તેને લગતાં થોડાં દૃષ્ટાંતો જોઈએ.

દૃષ્ટાંતો :

[૧] એક માણસ “ બ્રિટીશ હીંદનો રહીશ છે. ” તેની બ્રિટીશ હીંદમાં નીપજેલી આવક રૂ. ૧૯૦૦ ની છે. અને જોધપુરમાં તેની દુકાન છે તેની આવક રૂ. ૩૦૦૦ ની છે તે ઉપરાંત વિલાયત તેની દુકાન છે જેનું કામ-કાજ, વહીવટ વિગેરે ત્યાંજ છે તેની આવક બે હજારની

છે. તેમાંથી પાંચસો બ્રિટીશ હીંદમાં તે લાવે છે તો તેને કેટલી રકમ ઉપર ટેક્ષ ભરવો પડશે ? અહીં જે બેંધપુરમાં તેનો વેપાર ન હોત પરંતુ બેંધપુરમાં નોકરી કરતો હોત અને તે હિસાબે તેને પગારના ત્રણ હજાર મળતા હોત તો તેને કેટલી રકમ ઉપર ટેક્ષ ભરવો પડત ? આ કેસમાં અ=૧૯૦૦ છે, બ=૫૦૦, ક=૩૦૦૦ એટલે રૂ. ૫૪૦૦ ઉપર ટેક્ષ ભરવો પડશે પરંતુ જે બેંધપુરમાં નોકરી તરીકે ત્રણ હજાર મળતા હોત તો તેને ત્રણ હજાર ઉપર ટેક્ષ ભરવો પડતો નથી. કારણકે કાલમ ક ફક્ત, બ્રિટીશ હીંદ બહારના વેપાર કે જેની દેખરેખ હિંદુસ્તાનમાં રખાય છે તેવા વેપારની અથવા હિંદુસ્તાનમાં ચાલતા ધંધા, રોજગાર અથવા હુન્નર કામની આવકને જ લાગુ પડે છે બ્રિટીશ હીંદ બહાર નોકરી દ્વારા, બાળથી, સ્થાવર મિલકતથી અથવા હીંદમાં ચાલતા ધંધા રોજગાર અને હુન્નર કામ તથા હીંદમાં જેનો વહીવટ છે તેવા વેપાર સિવાયની કાંઈ પણ જાતની બીજી રીતથી જે આવક થાય તેના ઉપર “બ્રિટીશ હીંદના રહીશને” બીલકુલ ટેક્ષ ભરવાનો નથી એ ખાસ ધ્યાન રાખવું. જે આ કેસમાં “બ્રિટીશ હીંદના રહીશને” બદલે “બ્રિટીશ હીંદનો સામાન્ય રીતે રહીશ” હોતતો નોકરીમાંથી પેદા થતી આવક કાલમ ફ માં આવત પરંતુ તે આવક ચાર હજારને પાંચસોથી વધારે નથી. એટલે તેને પણ ત્રણ હજાર ઉપર ટેક્ષ ભરવો પડશે નહિ. પરંતુ આ બંનેની જવાબદારીઓનો તફાવત છે. બ્રિટીશ હીંદના રહીશને માટે અ, બ, ક, અને ડ કાલમનો જ સરવાળો કરવાનો છે, જ્યારે બ્રિટીશ હીંદના સામાન્ય રીતે રહીશને તે ઉપરાંત કાલમ ફ માં જણાવેલી આવક ઉપર

- પણ ટેક્ષ ભરવાનો છે આનું વધુ વિવેચન હવે પછી કરીશું.
૨. અમૃતલાલ શેઠની બ્રિટીશ હીંદમાં ઉપજેલી આવક
૩. ૨૫૦૦૦ની છે. જોધપુરમાં દુકાન છે તેની આવક રૂ. ૩૦૦૦ ની છે. બીકાનેરમાં રોકેલ મુડીની બાજની આવક પાંચ હજારની છે, અને લંડનમાં ચાલતી ફેક્ટરીની આવક રૂ. ૨૫૦૦૦ની છે પરંતુ તેનો વહીવટ લંડનમાં જ કરવામાં આવે છે ૧૯૩૪ માં બ્રિટીશ હીંદ બહાર થએલી આવકમાંથી આંકણીવાળા વરસમાં એટલે કે ૧૯૪૦-૪૧ના વરસમાં ૩૦૦૦૦ હજાર રૂપિયા લાવવામાં આવે છે તો તેને કઇ રકમ ઉપર ટેક્ષ ભરવો પડશે.

ધારો કે અમૃતલાલ શેઠ બ્રિટીશ હીંદના રહીશ છે પરંતુ બ્રિટીશ હીંદના સામાન્ય રીતે રહીશ નથી.

તો તેમના કેસમાં અ = ૨૫૦૦ બ = કંઈ નથી, ક = ૩૦૦૦ ડ = ૩૦૦૦૦ = ૩૫૫૦૦ ઉપર ટેક્ષ ભરવાનો.

કારણકે બીકાનેરમાં રોકેલ મુડીનું બાજ ટેક્ષને પાત્ર નથી કારણકે આપણે જોયું તે પ્રમાણે તે બ્રિટીશ હીંદ બહારની આવક છે અને તે વેપારમાંથી કે ધંધા, રોજગાર અને હુન્નર કામમાંથી ઉત્પન્ન થએલી આવક નથી. લંડનમાં ચાલતી ફેક્ટરીની આવક પણ તેનો વહીવટ લંડન ચાલે છે (હિંદુસ્તાનમાં તેનો વહીવટ ચાલતો નથી) એટલે કાલમ ક માં આવી શકે નહિ. એટલે ૩૫૫૦૦ ઉપર જ ટેક્ષ ભરવો પડશે પરંતુ આંકણીવાળું ૧૯૩૮-૩૯ નું જો વરસ હોત અને ઉપર પ્રમાણે આવક થઈ હોત તો ફક્ત ૩૨૫૦૦ ઉપર જ ટેક્ષ ભરવો પડત કારણ કે બ + ક નો સરવાળો હ કરતાં નાનો છે એટલે અ અને હ નો સરવાળો કરવાનો. તે ૩૨૫૦૦ થાય છે.

નોટ:-બ્રિટીશ હીંદ બહાર ગમે તે આવક થઈ હોય પરંતુ

તેમાંની કંઈ પણ ખિટીશ હીંદમાં લાવવામાં આવી હોય તો ખિટીશ હિંદના રહીશને તે આવક ઉપર તો ટેક્ષ ભરવાનો જ.

હવે ધારો કે અમૃતલાલ શેઠ ખિટીશ હીંદના સામાન્ય રીતે રહીશ છે. તો તેમના કેસમાં.

અ = ૨૫૦૦, બ = કંઈ નહિ, ક = ૩૦૦૦, હ = ૩૦૦૦૦,
 ઇ = (૫૦૦૦ + ૨૫૦૦૦ - ૪૫૦૦) ફૂલ = ૬૧૦૦૦ ઉપર.

કારણ કે ખિટીશ હીંદના સામાન્ય રીતે રહીશને તો દુનીયામાં ગમે ત્યાં આવક થઈ હોય અને તે આવક ખિટીશ હીંદમાં લાવવામાં આવી હોય કે નહિ તો પણ જે તે આવક ચારહજાર પાંચસોથી વધારે હોય તો તે વધારા ઉપર ટેક્ષ ભરવો જ પડશે.

હવે જે વરસ ૧૯૩૯-૪૦ ની (એટલે કે જેમાં ૧૯૩૮-૩૯ નો અથવા સંવત ૧૯૯૪ નો ટેક્ષ ભરવાનો છે તે વરસ હોતો:-

(બ+ક+ઇ)નો સરવાળો ૨૮૫૦૦ થાય છે. જ્યારે હ ૩૦૦૦૦ છે એટલે તે જેમાં હ મોટી છે માટે અ માં હ ઉમેરો એટલે ફૂલ ૩૨૫૦૦ ઉપર જ ટેક્ષ ભરવો પડે. આ ૧૯૩૯-૪૦ ના વરસ માટે જ કંસેસન છે. એટલે ૧૯૯૪ ના પુરા થતા વર્ષનો ટેક્ષ ભરવા માટે જ કંસેસન છે. ૧૯૯૫ ના વરસ માટે નહીં.

૩. લાલભાઈ ચીમનલાલ નામના ખિટીશ હીંદના રહીશની ૧૯૩૮-૩૯ ના વરસની ખિટીશ હિંદની આવક ત્રણ હજારની છે. પણ તેઓ વડોદરામાં નોકરી કરે છે. અને તેના પગારના જે હજાર આવે છે. તેમાંથી પાંચસો ખિટીશ હીંદમાં લાવે છે. જોધપુરમાં પચીસ હજાર રૂપીયા સુવ્રતાનસીંગને ત્યાં જમે છે. તેના વ્યાજના રૂ. ૨૦૦૦ તેમને ખિટીશ હીંદમાં મળે છે. ૧૯૩૫ ની સાલમાં ખિટીશ હીંદ બહાર થયેલી આવકમાંથી રૂ. ૧૨૦૦ આ વરસમાં ખિટીશ હીંદમાં લાવે છે. તો

તેને ક્યી રકમ ઉપર ૧૯૩૯-૪૦ માં ટેક્ષ ભરવો પડશે ?
જો તે બ્રિટીશ હોંદના રહીશને બદલે સામાન્ય રીતે
રહીશ હોત તો શું તકાવત પડત ?

અહીં અ = ૩૦૦૦, બ = (૫૦૦ બ્રિટીશ હોંદમાં પગારમાંથી
લાવે છે. તે + ૨૦૦૦ બ્યાજના બ્રિટીશ હોંદમાં મળે છે તે મળી
૨૫૦૦) ક = કંઈ નહિ. ડ = ૧૨૦૦, પરંતુ અહીં જે વરસમાં
ટેક્ષ ભરવાનો છે તે વરસ ૧૯૩૯-૪૦ નું છે.

એટલે (બ + ક) અને ડ માં જે મોટી રકમ હોય તે અ
માં ઉમેરવાની એટલે ૫૫૦૦ ઉપર ટેક્ષ ભરવો પડશે. લાલબાઈ
સામાન્ય રીતે રહીશ હોત તો.

અ, બ, ક અને ડ તો ઉપર મુજબ. હ શોધવાનું રહે છે.

હવે લાલબાઈની આંકણીવાળા વરસમાં બ્રિટીશ હોંદ બહારની
આવક બ અને કમાં જણાવ્યા સિવાયની પંદરસો રૂપીયાની છે.
કારણ પગારની અને બ્યાજની મળી ચાર હજારની આવક થાય
તેમાંથી બમાં જણાવેલ પચીસો (રૂ. ૨૫૦૦) જતાં પંદરસો
રહે. પરંતુ તે આવક ચાર હજાર પાંચસો કરતાં ઓછી છે. એટલે
તેને ટેક્ષ ભરવો પડશે નહિ. એટલે હ = કંઈ નહિ.

આ કેસમાં લાલબાઈ બ્રિટીશ હોંદના સામાન્ય રીતે રહીશ
હોવા છતાં કંઈ તકાવત પડ્યો નથી. પરંતુ વડોદરામાં નોકરીના
જો હજારને બદલે છ હજાર મળતા હોત તો હ = (૫૫૦૦-૪૫૦૦)
થાત કારણ બ્રિટીશ હોંદ બહારની ફૂલ આવક આઠ હજારની છે
તેમાંથી (બ)ના પચીસો જતાં પંચાવનસો રહ્યા તેમાંથી પીસ્તા-
લીસો બચ એટલે હ = ૧૦૦૦ એટલે તેને

અ + બ + ક + ડ [કારણ ૧૯૩૯નું વરસ છે.
૩૦૦૦ + ૨૫૦૦ + કંઈ નહિ + કંઈ નહિ] અને (બ + ક), (ડ)ના કરતાં

મોટી રકમ છે.] $\frac{+ ₹}{૧૦૦૦} = ૬૫૦૦$ ઉપર ટેક્ષ ભરવો પડત.

૪. એક બ્રિટીશ હોંદનો રહીશ મગનલાલ વિલાયતમાં તથા હાઇદરાબાદમાં મોટા વેપાર ચલાવે છે, પરંતુ તેનો તમામ વહીવટ લંડનમાં રાખે છે. તે વેપારમાંથી તેને દસ લાખ રૂપિયાનો નફો થાય છે. પરંતુ બ્રિટીશ હોંદમાં તે કંઈજ લાવતો નથી. વળી તેની મોટી મોટી રકમની જમ્મેઓ કાશ્મીર સ્ટેટના શરફાને ત્યાં વ્યાજે કાશ્મીરમાં પડેલી છે. તેની આવક બે લાખની આવે છે. તેની બ્રિટીશ હોંદમાં કંઈજ પેદાશ નથી. તેમજ તે આંક-ણીવાળા વરસમાં કંઈ લાવતો નથી. તો તેને કયું રકમ ઉપર ટેક્ષ ભરવો પડશે? મગનલાલ બ્રિટીશ હોંદના સામાન્ય રીતે રહીશ હોય તો કયું રકમ ઉપર ભરવો પડે?

આ કેસમાં અ = ૦, વ = ૦ ક, = ૦ [કારણ કે લંડન તથા હાઇદરાબાદમાં ચાલતા વેપારનો વહીવટ લંડનમાં રાખવામાં આવે છે કાલમ ક હોંદમાં જેનો વહીવટ છે તેવા વેપારની આવક મારેજ લાગુ પડે છે. વળી ક કાલમ વેપાર, ધંધા, રોજગાર અથવા હુન્નર કામની આવક મારેજ લાગુ પડે છે. નોકરીની, વ્યાજની આવક સાથે સંબંધ નથી. એટલે વ્યાજની આવક પણ ગણાય નહિ] હ = ૦. એ રીતે કાંઈ રકમ ઉપર ટેક્ષ ભરવો પડશે નહિ. પરંતુ જો મગનલાલ બ્રિટીશ હોંદનો સામાન્ય રીતે રહીશ હોય તો તેની આખી દુનીયાની આવકમાંથી ફક્ત (અ+ક) જતાં જો રહે તેમાંથી રૂ. ૪૫૦૦ મજરે આપી બાકીની તમામ ઉપર ટેક્ષ લેવાય. એટલે આ કેસમાં કૂલ આવક બાર લાખની છે $ક+અ=૦$ એટલે બાર લાખમાંથી રૂપિયા પીસ્તાલીસો જતાં રૂ. ૧૧૯૫૫૦૦ રૂ કાલમ આવ્યું.

અ+વ+ક+હ+ઙ નો સરવાળો ૧૧૯૫૫૦૦ થયો એટલે તેટલી રકમ ઉપર ટેક્ષ ભરવો પડશે.

નોટ:—જો એક શક્ષ ખ્રિટીશ હિંદનો રહીશ હોય તેમજ ખ્રિટીશ હિંદનો સામાન્ય રીતે રહીશ પણ હોય તો તેને ખ્રિટીશ હિંદમાં સામાન્ય રીતે રહેનારની આવક ઉપર જે રીતે ટેક્ષ લેવાય છે તે પ્રમાણે ટેક્ષ ભરવો પડશે.

ઉપર આપણે ખ્રિટીશ હિંદના રહીશ., ખ્રિટીશ હિંદના સામાન્ય રીતે રહીશ અને પ્રકરણ ૧ માં ખ્રિટીશ હિંદ બહારના રહીશની ટેક્ષ માટેની જવાબદારીઓ તપાસી; હવે એક બીજીની જવાબદારીઓમાં શું તફાવત છે તે જોઈએ.

ખ્રિટીશ હિંદના રહીશ, ખ્રિટીશ હિંદના સામાન્ય રીતે રહીશ અને ખ્રિટીશ હિંદ બહારના રહીશની જવાબદારીઓનો તફાવત:—

ઉપર જણાવેલ અ, વ, ક, હ અને ઙ કોલમ ધ્યાનમાં રાખો અને ખ્રિટીશ હિંદના રહીશની આવકનાં અ, વ, ક, અને હ કોલમ સરખાવો તો માલુમ પડશે કે ખ્રિટીશ હિંદના સામાન્ય રીતે રહીશને ખ્રિટીશ હિંદનો રહીશ જે આવક ઉપર ટેક્ષ આપે છે તે આવક ઉપરનો ટેક્ષ આપવોજ પડશે પરંતુ તે ઉપરાંત વધુમાં હ કોલમમાં જણાવેલી વિગત વાળી આવકનો ટેક્ષ આપવો પડશે હુકમાં કહીએ તો બન્નેની જવાબદારીનો તફાવત એટલોજ છે કે “ખ્રિટીશ હિંદના સામાન્ય રીતે રહેનારને” આખી દુનીયામાં ખ્રિટીશ હિંદ બહાર ગમે ત્યાં અને ગમે તેવી રીતે આવક થઈ હોય તો તેમાંથી ખ્રિટીશ હિંદ બહાર જે વેપારની દેખરેખ હિંદમાં રખાય છે તેવા વેપારની, તથા હિંદમાં ચાલતા ધંધા, રોજગાર અને હુન્નર ઉદ્યોગથી થતી આવક હોય તે, તથા જેટલી આવક ખ્રિટીશ હિંદમાં લાવવામાં આવી હોય તે, એ આવકો બાદ જતાં જે રહે તેમાંથી

રૂપીયા પીસ્તાલીસો મજરે આપતાં બાકીની આવક ઉપર ટેક્ષ ભરવો પડે છે. જ્યારે “બ્રિટીશ હીંદના રહીશને” બ્રિટીશ હીંદ બહારની આવક જો વેપારને લગતી હોય અને તે વેપારનો વહીવટ હિંદમાં હોય તો તથા ધંધો રોજગાર, હુન્નરઉદ્યોગ હિંદમાં જ હોય તો બ્રિટીશ હીંદ બહારની આવક ઉપર ટેક્ષ આપવો પડે છે નહિતર નહીં. એટલે કે બ્રિટીશ હીંદ બહાર નોકરી દ્વારા, બ્યાજ દ્વારા, સ્થાવર મિલકતદ્વારા અથવા હીંદ બહાર જોતો વહીવટ છે તેવા વેપારમાંથી તથા હીંદ બહારના ધંધા, ઉદ્યોગ અથવા રોજગારમાંથી કંઈ પણ આવક થાય તો તે ઇન્કમેટેક્ષને પાત્ર નથી. ઉપરના દ્રષ્ટાંતોમાં આપણે બંનેની જવાબદારીઓનું તફાવત સાથે વિવેચન કર્યું છે.

એટલે બંનેના સંબંધમાં અ+વ+ક+ડ તો એક જ છે. પરંતુ બ્રિટીશ હીંદના સામાન્ય રહીશ માટે ફાલમ્ ફ ની આવક વધારવાની છે,

બ્રિટીશ હીંદ બહારના રહીશને તો ફક્ત અ ઉપર જ કર ભરવાનો છે, વ, ક, કે ડ ઉપર ટેક્ષ ભરવાનો નથી. તેમજ ફ ઉપર પણ ટેક્ષ ભરવાનો નથી. એટલે તેમને તો બ્રિટીશ હીંદમાં થતી આવક ઉપર જ ટેક્ષ ભરવાનો છે. બીજી બ્રિટીશ હીંદ બહારની કંઈપણ આવક હોય પછી જો તે બ્રિટીશ હીંદમાં લાવવામાં કે મોકલવામાં આવી હોય તો પણ તે ઉપર ટેક્ષ ભરવાનો નથી. આ ખાસ તફાવત છે “બ્રિટીશ હીંદના રહીશને” તથા “બ્રિટીશ હીંદના સામાન્ય રીતે રહીશને” બ્રિટીશ હીંદ બહારની ગમે તે પ્રકારની આવક હોય પરંતુ જો તે આવકમાંથી કંઈપણ બ્રિટીશ હીંદમાં લાવવામાં આવી હોય તો તે બંનેને તે આવક ઉપર તો ટેક્ષ ભરવો જ પડશે.

હવે ટેક્ષ ભરતી વખતે બ્રિટીશ હીંદના વતનીનો અને બ્રિટીશ હીંદ બહારના વતનીનો એક તફાવત રહે છે. બ્રિટીશ હીંદના રહી-

શને અને સામાન્ય રીતે રહીશને તેમને ભરવા પડતા કરની આવકમાંથી પંદરસો માફ કરવામાં આવ્યા છે એને જ્યારે તેમની આવક બે હજાર ઉપર થાય ત્યારે જ તેમના ઉપર ટેક્સ લેવામાં આવશે. પરંતુ બ્રિટીશ હોંદ બહારના વતનીને તો બ્રિટીશ હોંદમાં થતી એક રૂપી-આની આવક ઉપર પણ ટેક્સ આપવો પડશે. તેને કંપણ મળશે મળશે નહિ. પરંતુ તે ટેક્સ ગણવાની રીત બ્રિટીશ રૈયત અને તે સિવાયની રૈયત માટે જુદી જુદી છે, જે આપણે પ્રકરણ ૧ માં વિસ્તારથી જોયું છે. બ્રિટીશ હોંદ બહારના વતનીની આખી દુની-આની આવક કાઢો. અને તે આવક જાણે બ્રિટીશ હોંદના રહીશને બ્રિટીશ હોંદમાં જ થઈ છે તો શું ટેક્સ ભરવો પડે તે કાઢી તે કૂલ આવક છ માં જણાવેલી આવકથી ફેટલા ગણી છે તેટલા એ તે ટેક્સને ભાગો. જવાબ જે આવે તેટલો ટેક્સ બ્રિટીશ હોંદ બહારની બ્રિટીશ રૈયતને ભરવો પડે.

ધારોકે આખી દુનીઆની કૂલ આવક રૂ. ૨૫૦૦ની છે, હવે તેની બ્રિટીશ હોંદની આવક ફક્ત ૫૦૦ની છે. પરંતુ બ્રિટીશ હોંદના રહીશને તથા સામાન્ય રીતે રહીશને જે બે હજારની માત્રી મળે છે તે બ્રિટીશ હોંદ બહારના રહીશને મળશે નહિ. એટલે તે જો બ્રિટીશ હોંદ બહારનો બ્રિટીશ રૈયત હશે તો પચીસો ઉપર થતા ટેક્સનો પાંચમો ભાગ જેટલો ટેક્સ ભરશે. એટલે પચીસો ઉપર પ્રકરણ ૩માં જણાવ્યા મુજબ રૂ. ૪૬-૧૪ થાય. એટલે તેને રૂ. ૯-૬ ટેક્સ ભરવો પડશે. જો બ્રિટીશ રૈયત નહી હોય તો $૫૦૦ \times \frac{૫}{૨} = ૭૮-૨$ (દર રૂપીએ અઢીઆના પ્રમાણે; કારણ માટે પ્રકરણ ૧ જી જુઓ). ભરવો પડશે. મતલબકે તે લોકોને કંઈ રકમ માત્રી તરીકે કાપી આપવામાં આવશે નહિ.

આપણે કાંઈપણ શક્ષ કાંઈ વરસમાં બ્રિટીશ હોંદનો રહીશ છે કે નહિ તે શોધી શકવાને તો શક્તિમાન થયા છીએ. પરંતુ કંપની, પેઢી, બાગીદારી, એસોસીએશનો તથા હોંદુ અવિભક્ત

કુટુંબ ક્યારે બ્રિટીશ હિંદના રહીશ ગણાય, ક્યારે બ્રિટીશ હિંદના સામાન્ય રીતે રહીશ ગણાય, અને ક્યારે બ્રિટીશ હિંદ બહારના રહીશ ગણાય તે હવે જોઈએ.

કંપની ક્યારે બ્રિટીશ હિંદમાં રહીશ તરીકે ગણાશે:—

જો નીચેની બે શરતો પૈકી કોઈપણ એક શરતનું કંપની પાલન કરશે તો તે આંકણીવાળા વરસમાં બ્રિટીશ હિંદના રહીશ તરીકે ગણાશે. અને તેની જવાબદારીઓ બ્રિટીશ હિંદના રહીશની જવાબદારીઓ પ્રમાણે જ ગણાશે.

શરત ૧: જો આંકણીવાળા વરસમાં તે કંપની પરનો બધો કાબુ અને તેની વ્યવસ્થા બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાંથી થઈ હોય.

અથવા

શરત ૨: જો તે કંપનીની કૂલ આવકની અડધા કરતાં વધારે આવક બ્રિટીશ હિંદમાં આંકણીવાળા વરસમાં થઈ હોય.

દર્શાવો:—

એક કંપનીની આંકણીવાળા વરસમાં કૂલ આવક દસ હજારની થાય છે. તેમાંથી છ હજારની આવક અમદાવાદમાંથી થાય છે. તો તે કંપની તે વરસ માટે બ્રિટીશ હિંદની રહીશ ગણાશે [શરત ૨ પ્રમાણે]

૨ શાન્તિલાલ બગુભાઈ એન્ડ કું. લિમિટેડની આવક બધી થઈને આંકણીવાળા વરસમાં બે લાખની છે. તેનો બધો વહીવટ મુંબઈમાં જ છે. પરંતુ તે કંપનીની બ્રિટીશ હિંદ બહારની આવક સવા લાખની છે તો પણ તે કંપની બ્રિટીશ હિંદની રહીશ ગણાશે [જો શરત ૧ લી.]

કંપની ક્યારે બ્રિટીશ હિંદની સામાન્ય રીતે રહીશ ગણાશે ?

જે કંપની બ્રિટીશ હિંદની રહીશ હશે તે કંપની બ્રિટીશ હિંદની સામાન્ય રીતે રહીશ પણ ગણાશે એટલે બ્રિટીશ હિંદના રહીશ માટે જે બે શરતો પૈકી કોઈ પણ એક સરતનું કંપનીને પાલન કરવું પડે છે તેજ બે શરતો પૈકી કોઈ પણ એક શરત જે કંપનીને લાગુ પડશે તે બ્રિટીશ હિંદની સામાન્ય રીતે રહીશ પણ ગણાશે.

અવિભક્ત હિંદુ કુટુંબ, પેઢી, એસોસિએશન (શબ્દોની સંસ્થા) ક્યારે બ્રિટીશ હિંદની રહીશ ગણાશે?— જે અવિભક્ત હિંદુ કુટુંબ, પેઢી અથવા એસોસિએશનનો બધો કાબુ અને બધી વ્યવસ્થા જે વર્ષમાં બ્રિટીશ હિંદમાંજ થાય છે તે પેઢી, અવિભક્ત કુટુંબ અથવા એસોસિએશન તે વરસ માટે બ્રિટીશ હિંદની રહીશ ગણાશે.

દાખલ :

[૧] અમદાવાદમાં ભોગીલાલ હીરાલાલની પેઢી છે. પરંતુ તેનો થોડો ઘણો વહીવટ ભોગીલાલના જન્મસ્થાન કલોલમાં [બરોડા સ્ટેટ] કરવામાં આવે છે. તો તે પેઢી બ્રિટીશ હિંદની રહીશ ગણાશે નહિ.

(૨) અમદાવાદમાં ચાલતી એક ટ્રેડ એસોસિએશનની મુખ્ય ઓફીસ વડોદરામાં છે. અને તેથી તેની ઘણી ખરી વ્યવસ્થા વડોદરાની ઓફીસમાં થાય છે. તો તે ટ્રેડ એસોસિએશન બ્રિટીશ હિંદની રહીશ ગણાશે નહિ. જો તે એસોસિએશનનો બધો કાબુ અને બધી વ્યવસ્થા અમદાવાદમાં થતી હોત તો તે બ્રિટીશ હિંદની રહીશ ગણાત.

અવિભક્ત હિંદુ કુટુંબ ક્યારે ખ્રિસ્તી હિંદનો સામાન્ય રીતે રહીશ ગણાશે:—જે કાષ્ટ હિંદુ અવિભક્ત કુટુંબનો કર્તા (manager) સામાન્ય રીતે ખ્રિસ્તી હિંદનો રહીશ હશે તે હિંદુ કુટુંબ ખ્રિસ્તી હિંદનો રહીશ ગણાશે એટલે કે જેનો કર્તા (manager) (૧) આંકણીવાળા વર્ષ અગાઉના છેલ્લાં દસ વરસોમાં એકાદામાં એકાદા નવ વર્ષ ખ્રિસ્તી હિંદનો રહીશ [જેની વ્યાખ્યા આપણે ઉપર જોઈ ગયા છીએ] હશે તથા [૨] જે આંકણીવાળા વર્ષની અગાઉના છેલ્લાં સાત વરસોમાં બધું મળીને એ વર્ષથી વધુ ખ્રિસ્તી હિંદમાં રહ્યો હશે તેજ કુટુંબ આંકણીવાળા વરસમાં ખ્રિસ્તી હિંદનું સામાન્ય રીતે રહીશ ગણાશે.

પેઠી અથવા એસોસીએશન ક્યારે ખ્રિસ્તી હિંદની સામાન્ય રીતે રહીશ ગણાશે:—જે પેઠી અથવા એસોસીએશન ખ્રિસ્તી હિંદની રહીશ હશે એટલે કે તેનો બધો કામ અને બધી વ્યવસ્થા ખ્રિસ્તી હિંદમાં જ થએલી હશે તો તે પેઠી અથવા એસોસીએશન ખ્રિસ્તી હિંદની સામાન્ય રીતે રહીશ ગણાશે.

ઉપર જોયું તે પ્રમાણે કંપની, પેઠી અથવા એસોસીએશન જે ખ્રિસ્તી હિંદની રહીશ હોય તો તે ખ્રિસ્તી હિંદની સામાન્ય રીતે રહીશ ગણાશે.

પ્રકરણ ૩ જી

ઈન્કમેટેક્સ અને સુપરટેક્સના દરો

“સ્ટેપ” સીસ્ટમ અને “સ્લેબ” સીસ્ટમમાં તફાવત:—

જુના કાયદામાં “સ્ટેપ” સીસ્ટમથી ઈન્કમેટેક્સ અને સુપરટેક્સ ગણાતો. “સ્ટેપ” સીસ્ટમમાં રૂ. ૨૦૦૦ સુધીનો કર માફ હતો. પછી ૨૦૦૦ થી પાંચ હજાર સુધી છપાઇ પ્રમાણે કર લેવાતો. પાંચહજાર ઉપર દસ હજાર સુધી આખીએ રકમનો નવ પાઇ પ્રમાણે ટેક્સ લેવામાં આવતો. આ સીસ્ટમની એક મહત્વની ખોડ એ હતી કે તમારી આવક અમુક થર (Layer) થી જરાક મોટી થાય કે તરત જ આખી રકમ ઉપર બીજા થર (Layer) નો જે દર હોય તે લાગુ પડતો. દાખલા તરીકે તમારી આવક પાંચ હજારની હોય અને તે થરનો દર ૬ પાઇનો હોય તો પાંચ હજાર ઉપર છ પાઇ પ્રમાણે કર લેવાય પરંતુ જો તમારી આવક પાંચ હજારને એક રૂપીઆની થઇ જાયતો તે આવકને પાંચ હજાર ઉપર દસ હજાર સુધીના “થર” (Layer) નો દર લાગી જાય એટલે પાંચ હજારને એક રૂપીઆની બધી રકમ ઉપર નવ પાઇનો દર લાગે પરંતુ તેમાં એક એવું પ્રોવીઝન હતું કે એક “થર” પુરો થાય અને તે ઉપરના

“થર”માં જતી થોડી આવક હોય તો તેટલી આવક પુરતો જ ટેક્ષ ભરવો પડે. દાખલા તરીકે પાંચ હજાર ઉપર છ પાંચ પ્રમાણે ગણતાં રૂ ૧૫૫ થાય જ્યારે ૫૦૦૧ ઉપર નવ પાંચ પ્રમાણે ગણતાં રૂ ૨૩૪-૭ આના થાય એટલે ૧ રૂ ની આવકના વધારા ઉપર રૂ ૭૯-૭ આના વધુ ટેક્ષ ભરવો પડે તેટલા માટે એવું પ્રોવીઝન કરવામાં આવ્યું હતું કે તેના કેસમાં રૂ. ૫૦૦૦ ઉપર જે રકમ હોય તેટલોજ ટેક્ષ ભરવાનો એટલે રૂ ૧ વધુ ટેક્ષ ભરવાનો એટલે રૂ ૧૫૬ ભરવા પડે. આવું હોવા છતાં કેટલીયે વાર અન્યાય થતો. દાખલા તરીકે જુની સીસ્ટમ પ્રમાણે ઇન્કમેટેક્ષ તથા સરચાર્જના થઈને રૂ. ૫૦૦૦ ઉપર રૂ ૧૭૦ કર આપવો પડતો જ્યારે રૂ. ૫૩૩૩ ઉપર રૂ. ૨૭૧ ટેક્ષ આપવો પડતો એટલે કે રૂ. ૩૩૩ ઉપર રૂ. ૧૦૧ ટેક્ષના થતા આ તફાવત અયોગ્ય થતું અને વળી બીજું પરિણામ એ આવ્યું કે લોકો એમણે દર ભરવો પડે તે માટે નીચેના થરમાં તેમની આવક જાય તેમ કરતા જ્યારે ઇન્કમેટેક્ષ ઓછીસર ઉંચો દર આવે તે હિસાબે ઉંચેના “થરમાં” આવક જાય તેમ પ્રયત્ન કરતા. આથી લોકોને કુદરતી રીતે ચોરી કરવા મન થતું. આ હિસાબે આ સિસ્ટમ કાઢી નાખી નવા કાયદામાં “સ્લેબ” સીસ્ટમ દાખલ કરવામાં આવી છે. નવી સીસ્ટમમાં પ્રથમની માફક અમુક “થરો” (Layers) તો પાડવામાં આવ્યા છે અને દરેક “થર”ના દર પણ જુદા જુદા છે પરંતુ તેમાં તફાવત એજ છેકે પહેલાં એક થરથી જરા ઉપર રકમ જતી કે આખી એ રકમનો ઉંચા “થર”ના દરથી ટેક્ષ લેવાતો જ્યારે હવે જેટલી રકમ એક “થર”થી ઉંચી જશે તેટલી જ રકમનો “ઉંચા થરના દરથી” ટેક્ષ લેવાશે. દાખલા તરીકે રૂ ૫૩૩૩ ઉપર ટેક્ષ ગણવાનો છે તો પહેલી સીસ્ટમ પ્રમાણે આખી રકમ ઉપર નવ પાંચ પ્રમાણે ટેક્ષ ગણાતો એટલે માણસને 5333×5 રૂપિયા ટેક્ષ ભરવો પડતો.

નવી સિસ્ટમ પ્રમાણે પ્રથમ રૂ. ૧૫૦૦ તદ્દન માફ ગણાશે પછીના ૩૫૦૦ ઉપર નવ પાઈ પ્રમાણે અને પછી વધ્યા રૂ. ૩૩૩ તેના ઉપર એક આનો ને ત્રણ પાઈ પ્રમાણે ગણી ટેક લેવાશે એટલે

$$\frac{૧૫૦૦ \times ૦ + ૩૫૦૦ \times ૯ + ૩૩૩ \times ૧૫}{૧૯૨} = ૧૯૦૩ પીઆ ટેક ભરવો$$

પડે, મતલબકે એક થરથી રકમ ઉપર થાય તો જેટલી ઉપર રકમ થાય તેટલી રકમ પુરતો જ નવા “થર”નો દર ગણવાનો. આનું પરીણામ એ આવશે કે ૮૦૦૦ રૂ. થી ઓછી આવક વાળાઓને પહેલાં કરતાં ઓછો ટેક ભરવો પડશે. આઠ હજારથી બત્રીસ હજાર વચ્ચેની આવક વાળાઓ પૈકી કેટલાકને વધારે અને કેટલાકને ઓછો ભરવો પડશે. જ્યારે બત્રીસ હજાર ઉપર વાળાને તો વધારેજ ભરવો પડશે—થોડા દાખલાઓ આપણે જોઈએ.

વાર્ષિક આવક	જુનીરીતથી સર ચાર્જ સાથે	નવરીતથી
રૂ.	રૂ.	રૂ.
૨૦૦૦	૧	૦
૨૧૫૦	૭૩	૩૦
૨૫૦૦	૮૫	૪૭
૪૦૦૦	૧૩૫	૧૧૮
૫૦૦૦	૧૭૦	૧૬૪
૫૩૩૩	૨૭૧	૧૯૦
૧૦૦૦૦	૫૦૯	૫૫૫
૧૦૬૦૦	૭૫૮	૬૩૦
૨૦૦૦૦	૧૮૦૬	૧૬૬૧
૨૧૦૦૦	૨૨૫૧	૨૧૧૭
૩૦૦૦૦	૩૨૧૭	૩૮૩૬
૭૦૦૦૦	૧૨૫૮૨	૧૫૭૧૨

હવે તેના દરો આપણે જોઈએ. તે દરો હાલને માટે નીચે મુજબ છે. પરંતુ તેમાં મધ્યસ્થ સરકાર ગમે તે વખતે ફેરફાર કરી શકશે.

ઈન્ડમટેક્સ

દર

પ્રથમ રૂ. ૧૫૦૦ સુધી.....કંઈ નહીં.

તે પછીના રૂ. ૩૫૦૦ સુધી.....૯ પાઈ.

(એટલે રૂ. ૫૦૦૦ સુધી) આ. પાઈ.

તે પછીના રૂ. ૫૦૦૦ સુધી.....૧ ૩.

(એટલે રૂ. ૫૦૦૦ ઉપર દસ હજાર સુધી)

તે પછીના રૂ. ૫૦૦૦ સુધી.....૨ આ.

(એટલે રૂ. ૧૦૦૦૦ ઉપર પંદર હજાર સુધી)

પંદર હજાર ઉપરની ગણતરી ગમે આ. પા.

તેટલી રકમ માટે.....૨ ૬.

પરંતુ રૂ. ૨૦૦૦ ની આવક સુધી ટેક્સ લેવાશે નહિ. જ્યારે જે હજાર ઉપર થતી આવક હોય પણ તે જે હજાર ને બાવન રૂપીઆની અંદર હશે તો જે હજાર ઉપર જેટલી આવક હશે તેના કરતાં અડધી રકમ ટેક્સ તરીકે આપવી પડશે દાખલા તરીકે રૂ. ૨૦૨૭-૧૨ આના કૂલ આવક છે. તો તેને રૂ. ૨૭-૧૨ આના થી અડધી રકમ એટલે રૂ. ૧૩-૧૪ આના ટેક્સ આપવો પડશે. આમ કરવાનું કારણ એ કે જે હજારની આવક સુધી ટેક્સ માફ છે. પરંતુ ૨૦૦૧ થાય તો ફક્ત પંદરસોની જ માફી આપી પાંચસો ને એક ઉપર નવ પાઈ પ્રમાણે ટેક્સ આપવો પડે એટલે એક રૂપીઆની વધુ આવક થતાં રૂ. ૨૩-૮ આ. ટેક્સના આપવા પડે. આ અન્યાય દૂર કરવા એમ ડરાવ્યું છે કે જે હજાર ઉપર સે જ વધારે આવક હોય તેની અડધી આવક ટેક્સ તરીકે આપવાની. ગણતરી ગણતાં આ કલમ જે હજાર ઉપર બાવન રૂપીઆ સુધીની આવક માટે લાગુ પડે છે,

એટલે બે હજારને બાવન રૂપીઆ મુધી બે હજાર ઉપર જેટલી આવક હોય તેનાથી અડધી રકમ ટેક્સ તરીકે ગણવી.

નોટ:—જો ટેક્સ ગણતાં અપૂર્ણાંક આવે તો અડધા આવે કે તેથી વધુ થતા આવે માટે આખો આવે ગણાશે. બ્યારે અડધા આનાથી ઓછી રકમ હોડી દેવામાં આવશે.

દૃષ્ટાંતો:—૩. ૭૦૦૦ ઉપર ટેક્સ કાઢો.

તો પ્રથમ ૧૫૦૦ ઉપર કંઈ નહિ. ત્યાર પછીના પાંચીસો રૂપીઆ ઉપર નવ પાંચ પ્રમાણે, પછી બાકી રહ્યા બે હજાર તેના ઉપર એક આનાને ત્રણ પાંચ પ્રમાણે, એટલે કુલ $\frac{3500 \times 5}{100} + \frac{2000 \times 15}{100} = ૩. ૩૨૦-૫$ આના. જુની સીસ્ટમમાં આખાએ ૭૦૦૦ ની રકમ ઉપર એકજ દર ગણવામાં આવતો.

૨. ૧૭૦૦૦ નો ઇન્કમટેક્સ ગણો.

પ્રથમ ૧૫૦૦ માફ, પછીના ૩૫૦૦ ઉપર નવ પાંચ પછીના પાંચ હજાર ઉપર સવા આનો, પછીના પાંચ હજાર ઉપર બે આના અને બાકી રહેલ બે હજાર ઉપર બે આના છ પાંચ પ્રમાણે ગણવાનું છે.

૧૫૦૦.....૦ રૂ. આ

$3500 \times \frac{9}{100}$ ૧૬૪-૧

$5000 \times \frac{15}{100}$ ૩૮૦-૧૦

$5000 \times \frac{1}{2}$ = ૬૨૫-૦

$2000 \times \frac{1}{2}$ = ૬૧૨-૮

રૂ. ૧૭૦૦૦

રૂ. ૧૪૮૨-૩

આવી રીતે જુદા જુદા થરોની ગણતરી કરવી બહુજ માથાકુટ બરેલી છે. માટે અમોએ એક સળંગ રીત બનાવી છે. તેમાં તમારે જુદા જુદા થરોના દર ગણી સરવાળો કરવાનું રહેશે નહિ.

તમારી આવક જે હજારની કે તેથી અંદર હોય તો તમારે કંઈ પણ કર જરૂર નથી.

તમારી આવક જે હજાર ઉપરની હોય પરંતુ જે હજારને આવન અંદર હોય તો તમારે તે આવકમાંથી જે હજાર બાક કરી જે રહે તેની અડધી રકમ ટેક્સ તરીકે ગણવાની. આ તો સરળ છે. હવે જે તમારી આવક પાંચ હજાર સુધીની હોય (જે હજાર આવન ઉપર જે હોય તો જ) તો તમારે નીચેનું કોષ્ટક વાપરવું.

૧ [રૂ (x) - ૧૧૨૫] એટલા આના ટેક્સ જરૂર પડશે.

(x) કોંસમાં ચોકડી બતાવી છે ત્યાં તમારી આવક મૂકવી.

દૃષ્ટાંત :—૨૭૦૦ ઉપર ટેક્સ કાઢો.

રૂ ૨૭૦૦ - ૧૧૨૫ = ૨૦૨૫ - ૧૧૨૫ = ૯૦૦ આના = રૂ. ૫૬ આ. ૪.

૨. ૪૪૦૦ ઉપર ટેક્સ કાઢો.

રૂ ૪૪૦૦ - ૧૧૨૫ = ૩૩૦૦ - ૧૧૨૫ = ૨૧૭૫ આના = રૂ. ૧૩૫ આ. ૧૫

૧. એ રીતે ૨૦૫૨ ઉપરની પાંચ હજાર સુધીની કોઈ પણ આવક ઉપર ટેક્સ [રૂ (x) - ૧૧૨૫] આના થશે.

૨. હવે આવક પાંચ હજાર ઉપર પરંતુ હસ હજાર ઉપર ન હોય તો બીજાકુલ બીજી માથાકુટ કર્યા વિના નીચે પ્રમાણે કરો.

રૂ (x) - ૩૬૨૫ આના જવાબ.

દાખલો રૂ. ૭૦૦૦ ઉપર ટેક્સ શું ?

રૂ ૭૦૦૦ - ૩૬૨૫ = ૩૩૭૫ આના = રૂ. ૩૨૦ આના ૫ ટેક્સ.

૨. રૂ. ૮૩૨૪ ઉપર ટેક્સ શું ?

રૂ ૮૩૨૪ - ૩૬૨૫ = ૪૬૯૯ આ. = ૪૨૩ રૂ. ૧૨ આ. ટેક્સ.

૩. ૯૨૦૮ ઉપર ટેક્સ શું ?

$\frac{૫}{૪} \times ૯૨૦૮ - ૩૬૨૫ = ૭૮૮૫$ આ. = રૂ. ૪૯૨ આના ૧૩ ટેક્સ.

[૩] હવે દસ હજાર ઉપર આવક હોય પરંતુ પંદર હજાર ઉપર ન હોય તો નીચેનું કોષ્ટક લાગુ પડશે.

૨ (x) - ૧૧૧૭૫ આના જવાબ.

દાખલાઓ:

આના ૩. આના

૩. ૧૨૩૨૫:- $૨ \times ૧૨૩૨૫ - ૧૧૧૭૫ = ૧૩૪૯૫ = ૮૪૨-૩$

૩. ૧૪૬૯૯:- $૨ \times ૧૪૬૯૯ - ૧૧૧૭૫ = ૧૮૮૨૩ = ૧૬૭૬-૭$

[૪] પંદર હજાર ઉપરની ગમે તે રકમ માટે.

$\frac{૫}{૪} (x) - ૧૮૬૨૫$ આના ટેક્સ.

દાખલો. ૩ ૩૭૩૧૧ નો શ્રે. ટેક્સ.

$\frac{૫}{૪} \times ૩૭૩૧૧ - ૧૮૬૨૫ = ૨૪૬૫૩$ આના = રૂ. ૪૬૬૫ આના ૧૩ જવાબ.

એ રીતે ગમે તે રકમનો ટેક્સ ગણવો હોય તો દરેક થરને જુદો પાડી તેનો તે દરથી ટેક્સ ગણી સરવાળો કરવાની માથાકુટ કરવી પડતી નથી. ફક્ત તમારી આવકને ઉપર જણાવેલ ચાર કોષ્ટકમાંથી કયું કોષ્ટક લાગુ પડે છે તે દેખી ગુણાકારને બાદમાં કરવાની છે.

આ ઇન્કમેટેક્સ દરો કંપનીને તથા સ્થાનીક સત્તાવાળાઓને લાગુ પડતા નથી. કંપનીને તથા સ્થાનીક સત્તાવાળાઓને પેતાની દૃઢ આવક ઉપર ૦-૨-૬ પ્રમાણે ઇન્કમેટેક્સ આપવાનો છે.

એટલે કે તેઓને સો ડીપીઆની આવક થઈ હોય તો પણ કરતા તો અઠીસો આના (અ. ૧૫-૧૦ આના) ઇન્કમેટેક્સના આપવાનાજ તેમને માટે જે હજાર સુધીની મારી નથી. દસ લાખની આવક થાય તો પણ ઇન્કમેટેક્સ દર રૂપીએ અઠીઆના પ્રમાણે જ

સેવાશે તેમને ટેક્સ ગણનાં પંદરસો રૂપીઆ ધુટના મળવાના નહિ. તેવીજ રીતે બ્રિટીશ હીંદ બહારના વતનીઓને પણ ધુટ મળવાની નહી. અને બ્રિટીશ હીંદ બહારના બ્રિટીશ રૈયત સિવાયના વતનીઓને પણ કંપનીની માફક બ્રિટીશ હીંદમાં થતી આવક ઉપર ૦-૨-૬ પ્રમાણે ટેક્સ ભરવાનો છે જે આપણે વિસ્તારથી પ્રકરણ ૧ માં જોયું છે. વળી કંપની અને સ્થાનીક સત્તાવાળાઓ ઉપરાંત નીચે જણાવેલ માણસોને પણ પ્રથમના પંદરસો રૂપીઆ ઉપર જે માસી આપવામાં આવી છે તે માસી આપવામાં આવશે નહિ પરંતુ તેમના માટેના દરો તો ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે છે ફક્ત તદ્વારત એટલે છે કે તેમને પંદરસોની માસી મળશે નહિ. તે નીચે મુજબ છે:—

કાષ્ટ કાર્ટ એન્ડ વોર્ડસના એડ મીનીસ્ટ્રેટર જનરલ, એડ્રીસીઅલ ટ્રસ્ટી, કાષ્ટ રીસીવર, અથવા કાષ્ટ કાર્ટ નીમેલા વહીવટદાર, અથવા રીતસર કરેલા ટ્રસ્ટ ડીડથી નીમાણેલા કાષ્ટ ટ્રસ્ટી અથવા ટ્રસ્ટીઓ, જેમાં મળેલી આવક કે નફો અથવા તેનો કાષ્ટ પણ ભાગ કાષ્ટ શખસની વતી મળવાનો સુકરર થયો નથી અથવા જે શખસોની વતી મળવાનો છે તે શખસોના હિસ્સા સુકરર થયા અગર જણાયા નથી તેવા શખસો માટે. આમાં પબ્લીક, ગેરીટેન્ડ અને તેવાં જ ટ્રસ્ટ કે જેના ગેવીનીસીઅરી સુકરર નથી તેવાં ટ્રસ્ટોનો સમાવેશ થાય છે. તે ઉપરાંત જે શખસોને ભાગ લેવાનો હોય તે સુકરર હોય પરંતુ તેમનો શું ભાગ તે સુકરર ન હોય તો પણ તે ટ્રસ્ટની આવકમાંથી પંદરસો રૂપીઆ મળશે મળી શકશે નહિ.

નોંધ:—વેપારીઓને સરળ પડે તે માટે જોઈને પત્રો ફેરવીક રકમનો ટેક્સ ગણીને આવ્યો છે તેની નોંધ લેશો.

સુપરટેક્સ કમ રીતે ગણવો

રેલેગ સીસ્ટમમાં સુપરટેક્સ માટે પણ આવકના જુદા જુદા ભાગ પાડવામાં આવ્યા છે. અને તે દરેક ભાગના દર પ્રમાણે ગણીને જ સરવાળો કરવાનો છે.

આવક	દર
૧ પ્રથમ રૂ. ૨૫૦૦૦ સુધી	કંઈ નહિ
૨ તે પછીના રૂ. ૧૦૦૦૦ „	૧ આના (દર રૂપીયે)
૩ તે પછીના રૂ. ૨૦૦૦૦ „	૨ આના „
૪ „ „ રૂ. ૭૦૦૦૦ „	૩ આના „
૫ „ „ રૂ. ૭૫૦૦૦ „	૪ „ „
૬ „ „ રૂ. ૧૫૦૦૦૦ „	૫ „ „
૭ „ „ રૂ. ૧૫૦૦૦૦ „	૬ „ „
૮ „ આકીની રકમ ઉપર	૭ „ „

કંપનીને તથા રથાનીક સત્તાવાળાઓને પાતાની કૂલ આવક ઉપર દર રૂપીયે એક આના પ્રમાણે સુપરટેક્સ ભરવાનો છે. કંપનીને તથા લોકલ સત્તાવાળાઓને રૂ. ૨૫૦૦૦ માર્શીના મળશે નહિ. તેમની આવક એકથી માંડીને ગમે તેટલી હશે તો પણ એક આના પ્રમાણે સુપરટેક્સ આપવો જ પડશે.

દાખલો:—

રૂ. ૭૦૦૦૦૦ ઉપર સુપરટેક્સ શું ભરવો પડશે.

પહેલા ૨૫૦૦૦આના દર

પછી ૧૦૦૦૦ X ૧.....૧૦૦૦૦

„ ૨૦૦૦૦ X ૨.....૪૦૦૦૦

„ ૭૦૦૦૦ X ૩૨૧૦૦૦૦

„ ૭૫૦૦૦ X ૪૩૦૦૦૦૦

„ ૧૫૦૦૦૦ X ૫૭૫૦૦૦૦

„ ૧૫૦૦૦૦ X ૬૯૦૦૦૦૦

આકીના ૨૦૦૦૦૦ X ૭૧૪૦૦૦૦૦

રૂ. ૭૦૦૦૦૦

૩૬૧૦૦૦૦ આના

= ૨૨૬૬૨૫ રૂપીયા સુપરટેક્સ

જો કંપની અથવા સ્થાનિક સત્તાવાળાની આ આવક હોત તો
 $૭૦૦૦૦૦ \times ૧ = ૭૦૦૦૦૦$ આના = રૂ. ૪૨૫૦૦ ટેક્સ ભરવો
 પડત આ પ્રમાણે આપણે ઇન્કમેટેક્સ અને સુપરટેક્સના દરો જોવા
 અને તે ૧૯૪૮-૩૯ના વરસની આવકથી લાગુ પડશે. પરંતુ એક
 વસ્તુ ખાસ ધ્યાનમાં રાખવાની છે તે એકે જ્યારે કોઈપણ
 માણસની અથવા હિંદુ અવિભક્ત કુટુંબની કૂલ આવકની અડધા
 કરતાં વધારે આવક પગારમાંથી, સીક્યુરીટીઝના વ્યાજમાંથી અથવા
 કંપનીએ જોના ઉપર બ્રિટીશ હિંદમાં ઇન્કમેટેક્સ ભરી દીધો છે તેવા
 ડીવીડન્ડમાંથી થયેલી હોય અથવા પગાર, સીક્યુરીટીઝના વ્યાજ તથા
 ડીવીડન્ડના “ હેડ ” [Heads] પૈકી કોઈપણ એક કરતાં
 વધારે “ હેડ ” માંથી થયેલી હોય તો તેવા શક્ષની કૂલ આવક
 ઉપર ૧૯૩૮-૩૯ ના વરસ માટે નીચે મુજબ ઇન્કમેટેક્સ તથા
 સુપરટેક્સ લેવાશે [જુઓ ઇન્ડિઅન ડાર્બનેન્સ એક્ટ કલમ ૪ અને ૫]

ઇન્કમેટેક્સ:- તેવા માણસની અથવા હિંદુ અવિભક્ત કુટુંબની
 કૂલ આવક ઉપર નવી ‘સ્ટેપ’ સીસ્ટમ આ વરસ માટે લાગુ પડશે
 નહિ. પરંતુ જુની ‘સ્ટેપ’ સીસ્ટમ પ્રમાણે તેમને ટેક્સ આપવો પડશે.

સુપરટેક્સ:- પગાર, સીક્યુરીટીઝ વ્યાજ અથવા ડીવીડન્ડમાંથી
 સુપરટેક્સ કાપવાનો હોય ત્યારે સુપરટેક્સના દરો આ કેસમાં જુની
 સીસ્ટમ પ્રમાણે ગણવાના છે.

આ કલમ ફક્ત હિંદુ અવિભક્ત કુટુંબને કે કોઈ શક્ષને
 લાગુ પડે છે. કંપનીને, એસોસિએશનને, સ્થાનિક સત્તાવાળાઓને,
 પેદીને આ કલમ લાગુ પડતી નથી. આ કલમ આ વરસ માટેજ
 છે. અને તે લાગુ પડે તે પહેલાં જો શરતો પુરી થઈ જોઈએ.

૧. આવક પગાર, સીક્યુરીટીઝના વ્યાજ કે ડીવીડન્ડના હેડ
 પૈકી કોઈપણ હેડમાંથી અથવા કોઈપણ એક કરતાં
 વધુ હેડમાંથી હોવી જોઈએ. અને

૨. કદમ ૧ માં જણાવેલી આવક તે શક્ષની કે હીંદુ અવિભક્ત કુટુંબની કૂલ આવકની અડધા કરતાં વધારે હોવી જોઈએ. એટલેકે પગાર સીકયુરીટીના વ્યાજ કે ડીવીડન્ડની આવક તે સિવાયની બીજી કાર્ષ રીતે મળેલી આવક કરતાં વધારે હોવી જોઈએ. તો ટેક્સ ગયા વરસમાં જે દર હતો તે દરથી લાગશે, અને નવો દર લાગુ પડશે નહિ.

સુપરટેક્સ ગણવાની રીત

૩૧.

દર

૧ ૨૫૦૦૦ ના હેઠળ નહીં	૧ અને ૨ વચ્ચેની રકમ માટે નીચે મુજબ ગણો. દર હજારે રૂ. ૬૨-૮, દર સોએ રૂ. ૬-૪
૨ ૩૫૦૦૦ ના રૂ. ૬૨૫	દર દસે ૦-૧૦-૦ દર ૩૫એ ૦-૧-૦
૩ ૫૫૦૦૦ ના રૂ. ૭૨૫	૨ અને ૩ વચ્ચેની રકમ ઉપર. દર હજારે રૂ. ૧૨૫, દર સોએ રૂ. ૧૨-૮ દર દસે રૂ. ૧૧, દર રૂ. ૦-૨-૦
૪ ૧૨૫૦૦૦ ના રૂ. ૧૬૨૫	૩ અને ૪ વચ્ચેની રકમ ઉપર ગણો નીચે પ્રમાણે દર હજારે રૂ. ૧૮૭-૮, દર સોએ રૂ. ૧૮-૧૨ દર દસે રૂ. ૧-૧૨-૦ દર રૂ. ૦-૩-૦
૫ ૨૦૦૦૦૦ ના રૂ. ૩૫૦૦૦	૩.૧૨૫૦૦૦ અને રૂ. ૨૦૦૦૦૦ વચ્ચેની ર. દર હ. રૂ. ૬૫૦, દર સોએ રૂ. ૨૫, દર દસે દર રૂ. ૦-૪-૦ રૂ. ૨-૮-૦
૬ ૩૫૦૦૦૦ ના રૂ. ૮૧૮૭૫	૩ ૨૦૦૦૦૦ અને રૂ. ૩૫૦૦૦૦ વચ્ચેની રકમો. દર હજારે રૂ. ૩૧૨-૮, દર સોએ રૂ. ૩૧-૮ દર દસે રૂ. ૩-૨ દર રૂ. ૦-૫-૦
૭ ૫૦૦૦૦૦ ના રૂ. ૧૩૮૧૨૫	૩.૩૫૦૦૦૦ અને ૫૦૦૦૦૦ વચ્ચેની રકમ દર હજારે રૂ. ૩૭૫, દર સોએ રૂ. ૩૭-૮-૦ દર દસે રૂ. ૩-૧૨ દર રૂ. ૦-૬-૦

પ્રકરણ ચોથું

ધંધો તથા વેપારને માટે ભરવા પડતા ટેક્ષ બાબત

(Business, profession & Vocation)

ધંધાની અંદર વકીલ, ડોક્ટર, ઇંજનેર વિગેરે સર્વનો ધંધો આવે છે. જ્યારે વેપારની અંદર દરેક જાતનો વેપાર આવી જાય છે.

એ રીતે ધંધા તથા વેપારમાં જેટલી આવક થાય તે ઇન્કમેટેક્સ માટેની આવકની રકમમાં ગણાશે. પરંતુ તે આવકમાંથી નીચેનાં આઇટેમો બાદ કરી જે રહે તે ઇન્કમેટેક્સ માટે આવકની રકમ ગણવી.

(૧) ધંધા અથવા વેપારને માટે કોઈ પણ મકાન રાખવું પડતું હોય તો તે મકાનનું જે ભાડું આપવું પડે તે ભાડું. પરંતુ જો તેજ મકાનમાં વેપારી અથવા ધંધો કરનાર રહેતો હોય તો ધંધા અર્થે જેટલો મકાનનો ભાગ ઉપયોગી હશે તેટલા ભાગ પુરતું જ ભાડું કાપી આપવામાં આવશે.

(૨) જો તેજ મકાનનું મરામત કરવાનું ભાડુઆતે માથે રાખવું હશે તો જે મરામત ખર્ચ થયો હશે તે પરંતુ આમાં પણ (૧)ની માફક જો મકાનનો થોડો ભાગ પોતાના જાતના ઉપયોગ માટે વપરાયો હશે તો જેટલો ભાગ વેપાર અર્થે ઉપયોગી હશે તેટલા ભાગ પુરતું જ મરામત ખર્ચ કાપી આપવામાં આવશે.

(૩) જો વેપાર અગર ધંધા અર્થે કંઈ પણ રકમ રોકવા પડી હોય તો તે રકમનું વ્યાજ.

પરંતુ જો તે રકમ ખાલસા બદારના શક્તી હશે તો જો તે રકમના વ્યાજનો ટેક્સ ભરવામાં આવ્યો હશે. અથવા પ્રકરણ ૧ માં જણાવ્યા મુજબ જે શક્તિ ખાલસા બદારના માણસને વ્યાજ

આપવાનું છે તેણે દર રૂપીએ ૦-૨-૬ પ્રમાણે ટેક્ષ કાપી લીધો હશે. અથવા ખાલસા બહારના માણસનો ખાલસામાં એજન્ટ હશે કે જેની પાસેથી પ્રકરણ પેનામાં જણાવ્યા મુજબ ટેક્ષ વસૂલ કરી શકાશે તોજ ખાલસામાં રહેનાર શક્ષને વ્યાજની રકમ તેની કુલ આવકમાંથી કાપી આપવામાં આવશે નહિતર નહિ.

દષ્ટાંત:—

બોધપુરના એક માણસની મુંગમમાં પેઢી છે પરંતુ તે પેઢીમાં ઘણી ખરી જમે બોધપુરના એક મીસરીલાલની છે હવે તે પેઢીની કુલ આવક રૂ. ૫૦૦૦ ની છે મીસરીલાલને દર વરસે તે પેઢીમાંથી રૂ. ૭૦૦ વ્યાજના મળે છે એટલે પેઢીની આવક વ્યાજ કાપતાં રૂ. ૪૩૦૦ રહેશે પરંતુ જો મીસરીલાલને અપાતા વ્યાજમાંથી પેઢીએ ૦-૨-૬ કાપી લીધા નહી હોય, અથવા મીસરીલાલનો ખાલસામાં કાઈ એજન્ટ નહી હોય અથવા કાઈ પણ રીતે મીસરીલાલને મળતી વ્યાજની રૂ. ૭૦૦ ની રકમ ઉપર ઇન્કમેટેક્ષ ભરાયો નહી હોય, તો મુંગમવાળી પેઢીને પોતાની આવકમાંથી ઇન્કમેટેક્ષ માટે રૂ. ૭૦૦ કાપવાનો હક રહેશે નહિ. આવું પ્રેરીજન રાખવાનું કારણ એટલુંજ છે કે ઘણી વખત બહારના માણસો ઇન્કમેટેક્ષ ભર્યા વિના છટકી બચ છે. પરંતુ હવે તે છટકી શકશે નહિ. કારણકે તેમ કરવાથી બ્રિટીશ હાંદમાં રહેનારને આકતરી રીતે મીસરીલાલને અપાતા વ્યાજનો ટેક્ષ ભરવો પડે. આ હકીકત દષ્ટાંતથી પ્રકરણ ૧ માં પણ જણાવી છે.

વળી જો પેઢી હશે તો પેઢીના ભાગીદારને અપાતું વ્યાજ પણ કાપી આપવામાં આવશે નહિ.

દષ્ટાંત:—

હીરાલાલ અંબાલાલના નામની અમદાવાદમાં કાપડની પેઢી છે. તેના હીરાલાલ અને અંબાલાલ ભાગીદારો છે. તેની વાર્ષિક આવક

અર્થ કાઢતાં રૂ. ૨૫૦૦ થાય છે. પરંતુ હીરાલાલને તે પેઢીમાંથી રૂ. ૫૦૦ વ્યાજના મળે છે તો પેઢીની ચોકખી આવક ઈન્કમેટેક્સ માટે રૂ. ૨૫૦૦ ન ગણતાં ભાગીદારને અપાતી વ્યાજની રકમ ઉમેરી રૂ. ૩૦૦૦ ગણવાના છે, કારણ કે હીરાલાલ ભાગીદાર છે અને ભાગીદારને અપાતું વ્યાજ કાપવાનું નથી. આ ઉપરથી એમ સમજવાનું નથી કે ભાગીદારને ખમણો ઈન્કમેટેક્સ ભરવો પડશે. એકંદર રીતે તો તેને ફક્ત એકજવાર ટેક્સ ભરવો પડશે આની વિસ્તૃત સમજણ “ભાગીદારી” ના પાંચમા પ્રકરણમાં આપવામાં આવી છે.

(૪) વેપારના અર્થે વપરાતા મકાનનો, મશીનરીનો, ફરનીચરનો માલ વિગેરેનો જે વીમો ઉતરાવેલ હોય તો તે વીમાનું પ્રીમીઅમ કાપી આપવામાં આવશે.

(૫) વેપાર અર્થે વપરાતા મકાન, મશીનરી, ફરનીચર વિગેરે ઉપર જે મરામત કરવું પડે તે મરામત અર્થે.

(૬) વેપાર અર્થે વપરાતાં મકાન, મશીનરી, ફરનીચર તથા પ્લાન્ટ વિગેરેનો જે ધસારો થાય તે ધસારાની કીંમત હવે તે ધસારો કય રીતે ગણવો તે આપણે વિસ્તારથી જોઈએ.

જુના કાયદામાં એવું હતું કે મકાનની, મશીનરી, ફરનીચર વિગેરેની મૂળ કીંમત જે હોય તેના અમુક ટકા ધસારા તરીકે છુટ આપવામાં આવતી. દાખલા તરીકે વેપાર અર્થે વપરાતી મોટરની મૂળ કીંમત રૂ. ૨૦૦૦૦ હોય અને ૨૦ ટકા ધસારા તરીકે દર વરસે અપાતા હોય તો રૂ. ૪૦૦૦ દર વરસે આવકમાંથી છુટના મળતા. આનું પરીણામ એ થતું કે તેજ મોટર પાંચ વરસ પછી વેપાર અર્થે વાપરવા યોગ્ય હોય અને વપરાતી હોય છતાં તેની પાંચ વરસમાં રૂ. ૨૦૦૦૦ ની કીંમત આવકમાંથી છુટમાં મળી જતી. આથી ઈન્કમેટેક્સ માટે નુકશાન થતું. તેમજ વેપારીને પણ હરેક સાલમાં ક્યારે વસ્તુ ખરીદી, તેની નોંધ રાખવી પડતી. નવા કાયદામાં

તે હિસાબે ફેરફાર કરવામાં આવ્યો છે. આમાં દર વરસે મૂળ કીંમતના અમુક ટકા કાપવા દેવામાં નહીં આવે. પહેલે વરસે તો મૂળ કીંમતના અમુક ટકા કાપવામાં આવશે. પરંતુ બીજે વરસે મૂળ કીંમતમાંથી જે ધસારા તરીકે કાપવા દેવામાં રકમ આવી છે તે બાદ જતાં જે રહેશે તેના ઉપર અમુક ટકા. ત્રીજે વરસે મૂળ કીંમતમાંથી પ્રથમ બે વર્ષ જે ધસારા તરીકે કાપવામાં આવેલ હશે તે જતાં બાકી રહે તેના ઉપર અમુક ટકા. દાખલા તરીકે ઉપર જણાવેલી રૂા. ૨૦૦૦૦ ની મોટર ધંધા માટે વપરાય છે અને તેના ઉપર ૨૦ ટકા ધસારા તરીકે કાપી આપવામાં આવે છે. તો પહેલે વરસે રૂા. ૪૦૦૦ કાપવામાં આવશે. બીજે વરસે રૂા. ૨૦૦૦૦ માંથી રૂા. ૪૦૦૦ જતાં જે રહે તેના ઉપર ૨૦ ટકા એટલે રૂા. ૩૨૦૦. ત્રીજે વરસે રૂા. ૧૬૦૦૦ માંથી રૂા. ૩૨૦૦ જતાં જે રહે તેના ઉપર એટલે રૂા. ૧૨૮૦૦ ઉપર ૨૦ ટકા એટલે રૂા. ૨૫૬૦. ચોથે વરસે રૂા. ૧૨૮૦૦ માંથી રૂા. ૨૫૬૦ જતાં જે રહે તેના ઉપર ૨૦ ટકા. એ પ્રમાણે જ્યાં સુધી મોટર વાપરવા લાયક રહેશે નહિ અથવા જ્યાં સુધી વેચાશે નહિ ત્યાં સુધી ધસારા તરીકે અમુક રકમ કાપી આપવામાં આવશે.

આ રીતે મને “રીટન ડાઉન વેલ્યુ” ઉપર ધસારો કાપી આપવામાં આવશે તેમ કહેવાય છે. “રીટન ડાઉન વેલ્યુ” એટલે કે પહેલા વરસે ધસારા તરીકે અપાએલ રકમ મૂળ કીંમતમાંથી બાદ કરી બીજે વરસે જે રકમ ચોપડામાં બેચાઈ હોય તે તે રકમ બીજા વરસ માટે તે સીજતી કીંમત ગણાશે અને તેના ઉપર જ ગણીને ધસારો કાપી આપવામાં આવશે.

“રીટન ડાઉન વેલ્યુ” એટલે શું ? :- (૧) જે આંકણીયાળા વર્ષમાં જ મકાન, મશીનરી, કે ફરનીચર ખરીદાયું હોય તો તે વર્ષ માટે “રીટન ડાઉન વેલ્યુ” તેની બેઠેલી કીંમત સમજવી.

દાખલો:—૧૯૩૮-૩૯ નું વર્ષ આંકણીવાળું વર્ષ છે. આ વર્ષમાં ધંધા અર્થે એક મોટર ખરીદી તેની કીમત રૂ. ૨૦૦૦૦ પડી તો ૧૯૩૮-૩૯ ના વર્ષ માટે તે મોટરની “રીટન ડાઉન વેલ્યુ” રૂ. ૨૦૦૦૦ ગણાશે.

(૨) પરંતુ જો તે મકાન, ફરનીચર કે મશીનરી વિગેરે આંકણીવાળા વર્ષમાં નહિ ખરીદાયું હોય પરંતુ તે પહેલાં ખરીદાયું હશે તો “રીટન ડાઉન વેલ્યુ” તે વરસ માટે બેઠેલી કીમતમાંથી ઘસારા તરીકે તે વરસની શરૂઆત સુધીમાં જોટલી છુટ મળી હશે તે તમામ રકમ બાદ કરતાં જે રહેશે તે ગણાશે પરંતુ [આ કલમ ૧૯૩૯ પછીના વર્ષો માટે જ લાગુ પડશે.

દાખલો:—૧૯૪૪-૪૫ નું વરસ આંકણીવાળું છે. એક મોટર રૂ. ૨૫૦૦૦ ની ધંધા માટે ૧૯૪૧-૪૨ ના વરસમાં ખરીદી તો ૧૯૪૧-૪૨ ના વરસ માટે “રીટન ડાઉન વેલ્યુ” ઉપર (૧) માં જોયું તે પ્રમાણે રૂ. ૨૫૦૦૦ ની સમજતી. હવે માનો કે મોટર ઉપર ઘસારા તરીકે હવે દર વર્ષે રૂ. ૧૦૦૦ પડેલા વર્ષનાં એટલે ૧૯૪૧-૪૨ ના વરસમાં રૂ. ૨૫૦૦૦ ઘસારા તરીકે છુટના મળશે. હવે ૧૯૪૨-૪૩ ના વરસમાં તેજ મોટરની “રીટન ડાઉન વેલ્યુ” (રૂ. ૨૫૦૦૦-રૂ. ૨૫૦૦)=રૂ. ૨૨૫૦૦ થશે અને તે વરસ માટે ઘસારા તરીકે રૂ. ૨૨૫૦૦ મળશે. તેવી જ રીતે ૧૯૪૩-૪૪ ના વરસમાં તેજ મોટરની “રીટન ડાઉન વેલ્યુ” રૂ. ૨૫૦૦૦-[૨૫૦૦૦+૨૨૫૦૦ મળેલી રૂ. ૨૨૫૦૦]=રૂ. ૨૨૫૦૦ સમજતી અને તેથી તે વર્ષમાં રૂ. ૨૦૨૫૦ છુટના મળશે. એજ પ્રમાણે ગણતાં ૧૯૪૪-૪૫ ના વરસમાં તેજ મોટરની “રીટન ડાઉન વેલ્યુ” રૂ. [૨૫૦૦૦-[૨૫૦૦૦+૨૨૫૦૦+૨૦૨૫૦]]=રૂ. ૧૮૨૨૫ સમજતી. અને તે ઉપર જ ઘસારો મળશે. એટલે રૂ. ૧૮૨૨-૮ મળશે.

(૩) પરંતુ જો તે મકાન, ફરનીચર, કે મશીનરી આંકણીવાળા

વર્ષ અગાઉ તેમજ નવો કાયદો અમલમાં આવ્યો તે અગાઉ એટલે ૧૯૩૯ પહેલાં ખરીદાઈ હશે તો તેની “રીટન ડાઉન વેલ્યુ” નીચે પ્રમાણે ગતિવેલી રીતથી શોધી કાઢો.

તેની મૂળ કીંમતમાંથી તેટલા વરસનું જેટલું ધસારા તરીકે કાપી આપવામાં આવ્યું હોય તે તથા જે કોઈ શક્તિ અત્યાર સુધી ઈન્કમેટેક્સ ન લેવાતો હોય તો બાકી તે શક્તિ તે વર્ષોમાં ઈન્કમેટેક્સ ભરવો પડે છે તેમ માની તેને જે કાપી આપવામાં આવ્યું હોય તે બાદ કરતાં જે રહે તે “રીટન ડાઉન વેલ્યુ” સમજવી. દાખલો ૧૯૩૯ ૪૦ નું આંકણીવાળું વરસ છે. ૧૯૩૫-૩૬ માં એક મોટર રૂ. ૨૦૦૦૦ ની ખરીદી. તે વખતના કાયદા પ્રમાણે મૂળ કીંમત ઉપર દસ ટકા ધસારા તરીકે આપવામાં આવતું હોય તો ૧૯૩૫-૩૬, ૧૯૩૬-૩૭, ૧૯૩૭-૩૮ માં દર વરસે રૂ. ૨૦૦૦ ના હિસાબે રૂ. ૬૦૦૦ ધસારો મળ્યો એટલે હવે રૂ. ૧૪૦૦૦ રહ્યા (રૂ. ૨૦૦૦૦ [મૂળ કીંમત]-રૂ. ૬૦૦૦ ધસારો) તે ૧૯૩૯-૪૦ ના વરસ માટે તે મોટરની “રીટન ડાઉન વેલ્યુ” ગણાશે. ઉપરનાં તમામ દૃષ્ટાંતો બોતાં જણાશે કે હવેથી ધસારો દર વરસે ઓછો ને ઓછો ગણશે એટલે કોઈ દિવસ તેની મૂળ કીંમત કરતાં વધી શકશે નહિ. આથી વેપારીને લાંબો હિસાબ રાખવો પડતો નથી. કારણકે દર નવા વરસે વેપારી પોતાના ચોપડામાં મશીનરી, પ્લાન્ટ, ફરનીચર વિગેરેની તે વર્ષની “રીટન ડાઉન વેલ્યુ” ખેંચી લે આ પ્રમાણે જ્યાંસુધી તે ચીજ વેચાય નહિ કે નાશી ગણી દાટી નાંખાય નહિ ત્યાં સુધી “રીટન ડાઉન વેલ્યુ” ખેંચવી અને તે ઉપર ધસારા તરીકે છુટ માંગવી. હવે સવાલ એ છે કે જ્યારે તે ચીજ વેચાય અથવા કાઢી નાંખાય ત્યારે શું કરવું? તો તેનો જવાબ એ છે કે જ્યારે તે ચીજ વેચાય ત્યારે તેની જે વેચાણ ઉપજે તે વેચાણ તે વરસની તે ચીજની “રીટન ડાઉન વેલ્યુ” કરતાં ઓછી હોય તો જેટલું ઓછું હોય તેટલી છુટ તે વરસે મળશે. અને જો તે ચીજ વેચાય એવી

ન હોય અને તદ્દન નકામી ગણી કાઢી નાખવામાં આવી હોય તો તે વરસે તે ચીજની જે ‘રીટન ડાઉન વેલ્યુ’ હશે તેટલી રકમ છુટ અપાશે.

દાખલો:—૧૯૪૦-૪૧ નું આંકણીવાળું વરસ છે તે વરસની એક જુની મોટરની “રીટન ડાઉન” કીંમત રૂ. ૨૦૦૦ ની છે. પરંતુ તે હવે ખાસ ઉપયોગની રહી ન હોવાથી તેને વેચી નાંખવામાં આવે છે. અને તેના વેચાણના રૂ. ૧૫૦૦ ઉપજે છે. તો તે વરસે રૂ. ૫૦૦ ફૂલ આવકમાંથી છુટના મળશે.

દાખલો ૨:—દુકાનમાં વેપાર અર્થે વપરાતું એક મશીન છે. તેની “રીટન ડાઉન” કીંમત ૧૯૩૯-૪૦ ના વરસમાં રૂ. ૫-૦-૦ છે. પરંતુ તે મશીન નકામું હોવાથી તે વરસમાં કંઈક દેવામાં આવે છે. એટલે ફૂલ આવકમાંથી રૂ. ૫-૦-૦ છુટ આપવામાં આવશે “રીટન ડાઉન વેલ્યુ”નો બહુ જ સાદો અર્થ આગલા વર્ષમાં ખેચેલી રકમમાંથી ઘસારાતી રકમ આદ કરી નવી કીંમત જે તે વર્ષના ચોપડામાં ખેંચી લેવામાં આવી છે.

નોટ:—૧. ઉપરના દાખલાઓમાં વેચાણથી અથવા કાઢી નાખવાથી જે છુટ બતાવી છે તે છુટ જે વરસમાં કાઢી નાંખવામાં આવશે કે વેચી દેવામાં આવશે તે જ વરસમાં કાપી આપવામાં આવશે.

નોટ:—૨. વેચાણથી અથવા નકામા તરીકે ઉપર પ્રમાણે જે છુટ મળશે તે મકાનો તથા દરનીચર સિવાય ધંધા અર્થે વપરાતી ચીજો ઉપર મળશે. મકાન તથા દરનીચર ઉપર મળશે નહિ.

દાખલો:—૧૯૩૯-૪૦ ના વર્ષની શરૂઆતમાં ધંધા અર્થે વપરાતી માલીકીની દુકાનની ‘રીટન ડાઉન’ કીંમત રૂ. ૫૦૦૦ ની છે. પરંતુ તે દુકાન જીર્ણ થઈ હોવાથી અને ધંધા અર્થે ચોખ્ખું ન હોવાથી વેચી દેવામાં આવે છે. અને તેના રૂ. ૪૦૦૦ ઉપજે છે

તો (રૂ. ૫૦૦૦-રૂ. ૪૦૦૦)=રૂ. ૧૦૦૦ ફૂલ આવકમાંથી કાપી આવવામાં આવશે કે નહિ ?

જવાબ:-નહિ. કારણ કે મકાન છે અને મકાન ઉપર પ્રથમ જાણવેલ કાયદો લાગુ પડતો નથી.

હવે સવાલ એ છે કે વેચાણ કરતાં કદાચ તે ચીજની કીંમત તે વર્ષની “રીટન ડાઉન” કીંમત કરતાં વધારે ઉપજે તો ? આ વખતે વધારે ઉપજે તો કીંમત તે વર્ષના નફા તરીકે ગણાશે.

દાખલો:-ઉપર જણાવેલ દૃષ્ટાંતમાં જો રૂ. ૨૦૦૦ની મોટરના રૂ. ૧૫૦૦ ઉપજવાને બદલે રૂ. ૨૫૦૦ ઉપજ્યા હોત તો [રૂ. ૨૫૦૦ વેચાણ, રૂ. ૨૦૦૦ રીટન ડાઉન વેલ્યુ]=રૂ. ૫૦૦ નફાગણી તે વર્ષની ફૂલ આવકમાં ઉમેરી ટેક્સ લેવાશે. આ ધસારાની રકમ માગતાં પહેલાં નીચે પ્રમાણે ફોર્મ ભરવું પડશે.

૧	૧ અ	૨	૩	૪	
મકાન, મસી નરી ફરનીચર વિગેરેનું વર્ણન	મુળ કીંમત	તેમાં સુધારો વધારો કર. વામાં આવ્યો તો તેની કીંમત	ધંધા માટે કદતા રીતે ઉપયો- ગમાં લીધી	નકામી થઈ ગઈલી મગીનરી ફરનીચર વિગેરેનું વર્ણન તેની મુળ કીંમત ધસારો કટલો મળ્યો તે તથા ક્યારે ઉપયોગમાં લીધી અને ક્યારે વેચાણ વિગેરે લકીકલ	શેરો
૧	૧ અ	૨	૩	૪	

હવે જોવાનું એટલું જ છે કે ધારો કે ધસારો જે થયો અને તેને લીધે જે રકમ મળે મળી તેટલી રકમ પુરતો ધંધામાં તે વરસમાં નફો ન હોય તો કે અથવા તે વરસે ધંધામાં નુકસાન આવ્યું હોય તો કે આવું અને ત્યારે નફામાંથી બાદ જતાં વધે તે ધસારો

ખીજ વર્ષના ધસારામાં મેળવી ખીજ વરસના નફામાંથી મજરે લેવાશે અને તે બે વર્ષના મેળવેલ ધસારા પુરતો ખીજ વરસે પણ નફા નફા હોય તો નફામાંથી જતાં જે વચશે તે ત્રીજા વરસના નફામાંથી લઈ શકાશે એ રીતે જ્યાં સુધી બધો ધસારો નફામાંથી વસુલ થઈ શકશે નહિ ત્યાં સુધી નફામાંથી કાપતાં બાકી રહેતો ધસારો આગળને આગળના વરસોમાં મજરે લઈ શકાશે.

દાખલો:-મુંબઈમાં રહેતા એક વેપારીને ધસારા તરીકે પહેલે વરસે રૂ. ૨૦૦૦ કાપવાના રહે છે પરંતુ તેને તે વરસે વેપારમાં નુકશાન આવે છે તો આ ધસારાની રકમ રૂ. ૨૦૦૦ ની ખીજ વરસના નફામાં મજરે લઈ શકાશે એટલે કે ધારો કે ખીજ વરસે તેને ધસારાની રકમ રૂ. ૧૮૦૦ કાપવાની હોય અને તેને તે વરસમાં રૂ. ૪૦૦૦ નો નફા થાય તો ફક્ત તેને રૂ. ૨૦૦ ઉપરજ ટેક્સ ભરવો પડે જે તેને રૂ. ૪૦૦૦ના નફાના બદલે તે વરસે ફક્ત રૂ. ૩૦૦૦ નો નફા થાય તો તેને બે વર્ષનો ધસારો નફામાંથી વસુલ થતો નથી અને રૂ. ૮૦૦ બાકી રહે છે. એટલે તે રૂ. ૮૦૦ ત્રીજા વરસના નફામાંથી મજરે લઈ શકશે. હવે ધારો કે ત્રીજા વરસે તેને ધસારાના રૂ. ૧૬૦૦ કાપવાના હોય અને તેની આવક રૂ. ૨૪૦૦ ની હોય તો તેને એક પણ પાઈ ઉપર ટેક્સ ભરવો પડશે નહિ. કાનૂન કે રૂ. ૮૦૦ મજરે લેતાં ફૂલ ધસારો રૂ. ૨૪૦૦ નો થયો અને રૂ. ૨૪૦૦ ની આવક એટલે કંઈ રહેતું નથી. પરંતુ ત્રીજા વરસે પણ તેની આવક ઓછી હોય એટલે ધારો કે ફક્ત રૂ. ૨૦૦૦ ની હોય તો બાકી રહેતા રૂ. ૪૦૦ એવા વરસના ધસારામાં ઉમેરી મજરે લઈ શકાશે. આ ખોટો ગમે તેટલા વરસો સુધી મજરે લઈ શકાશે. આ છુટ નવા કાયદાથી જ અપાઈ છે. અને તે મીલો વિગેરેને ઘસી જ ફાયદાકારક નીવડશે. આ કલમ ૧૯૪૦-૪૧ ના વરસથી લાગુ પડે છે. પરંતુ આવી ખોટ કાયદો અમલમાં આવ્યો ત્યાર પહેલાંની હોય તો શું કરવું ? તો તે માટે એ રસ્તો છે કે આવી ધસારાની આગળ ને

આગળ લાવવામાં આવેલી ખેટ ૧૯૪૦-૪૧ ના વરસમાં જે 'રીટન ડાઉન વેલ્યુ' હોય તેમાં ઉમેરી દેવી. દાખલો:-એક પેઢીના મકાન, ફરનીયર વિગેરેની મુળ કીંમત રૂ. ૧૦૦૦૦૦ ની છે. તેના ઉપર ૧૯૪૦-૪૧ ના વરસ અગાઉ રૂ. ૪૦૦૦૦ ધસારા તરીકે મળે આવી છે. એટલે ૧૯૪૦-૪૧ વરસ માટે તે પેઢીના મળકુર મકાન, ફરનીયર વિગેરેની 'રીટન ડાઉન' કીંમત રૂ. ૬૦૦૦૦ ની રહેશે. (રૂ. ૧૦૦૦૦૦ મુળ કીંમત-રૂ. ૪૦૦૦૦ ધસારો) હવે ધારો કે તે પેઢીનો ૧૯૪૦-૪૧ ના વરસની શરૂઆત સુધીમાં ફક્ત નફો રૂ. ૨૫૦૦૦ નો થયો. હવે આ નફામાંથી બધો ધસારો મળે મળતો નથી. પરંતુ ધસારાની ખેટ ૧૯૩૯-૪૦ ના વરસની આખરે રૂ. ૧૫૦૦૦ ની રહી છે. તો તે પેઢીએ ૧૯૪૦-૪૧ ના વરસમાં મળકુર રૂ. ૧૫૦૦૦ આગળને આગળ ન ખેંચતા જે "રીટન ડાઉન વેલ્યુ" છે તેમાં ઉમેરવી એટલે કે તે પેઢીની સને ૧૯૪૦-૪૧ના વરસની આખરે 'રીટન ડાઉન વેલ્યુ' રૂ. ૬૦૦૦૦ નહિ, પણ રૂ. ૭૫૦૦૦ રહેશે અને તેના ઉપર ધસારો મળે આપનામાં આવશે. અને પછી તેના ઉપર મળતો ધસારો તે વર્ષના નફા કરતાં વધારે હશે તો તે રકમ ઉપર જણાવ્યા મુજબ આગળને આગળ મળે લઈ શકાશે.

નોટ -કાષ્ટપણ સંજોગોમાં મુળ કીંમત કરતાં ધસારાની રકમ વધારે મળી શકશે નહિ.

(૭) વેપાર અથવા ધંધા અર્થે કાષ્ટપણ પ્રાણીનો ઉપયોગ કરવો પડતો હોય અને તે પ્રાણી નકામું થઈ જાય અથવા મરી જાય તો તેની મુળ કીંમતમાંથી તેનું જે ઉપજે તે બાદ કરતાં જે રહે તે મળે મળશે.

દાખલો:-હનુમાન નામના ઘોડાને પોતાના ધંધા માટે બગદ વાપરવો પડે છે તે બગદની કીંમત રૂ. ૫૦ ની છે. પાંચ વરસ પછી તે ધંધા અર્થે નકામો થઈ જવાથી દસ રૂપિયામાં તેને વેચી

દેવામાં આવે છે તો ચાલીસ રૂપીયા આવકમાં મજરે આપવામાં આવશે.

(૮) ધંધા અર્થે વપરાતાં મકાનો વિગેરે ઉપર જમીન મહેસુલ, સ્થાનીક કરો તથા મ્યુનિસિપલ કરોની ભરવી પડતી રકમ.

(૯) નોકરોને અપાતું બોનસ, ડીવીન્ડ વિગેરે. પરંતુ તે બોનસ અથવા ડીવીન્ડ નફાના ભાગ તરીકે અપાતું હોવું જોઈએ નહિ. એટલે કે જે તે માણસને નફામાં ભાગ આપવાની શરત હોય, અને તેથી આ રકમ ઇન્કમેટેક્સ માટે મજરે ન મળે એટલે વેપારી તે ભાગને બોનસના રૂપમાં ફેરવી આપવા માગતો હોય તો તે બોનસ મજરે લઈ શકશે નહિ. વળી બોનસની રકમ નોકરના પગાર તથા સંબંધો બેતાં, તેમજ ધંધા તથા વેપારમાં તે વરસે થયેલ નફા બેતાં અને તેવાજ ધંધામાં અપાતી રૂઠી બેતાં વ્યાજબી હોવું જોઈએ.

દાખલો:—જેક વેપારીને પોતાના નોકરને રૂ. ૧૦૦૦ નફાના આદમા ભાગ તરીકે આપવાના છે. હવે જે આ પ્રમાણે કરે તો તેને રૂ. ૧૦૦૦ આવકમાંથી મજરે મળે નહિ. એટલે તે તેને બોનસના રૂપમાં આપી છટકી જવા માગે. પરંતુ આ કલમના આધારે તેને રૂ. ૧૦૦૦ ઉપર પણ ટેક્સ ભરવો પડશે અને તે રકમ મજરે મળશે નહિ.

(૧૦) ડુબી ગયેલાં તથા શંકાવાળાં લહેણાં:—કેટલાક વેપારીઓ પોતાનો હિસાબ તથા નામુંકામું રોકડમેળના ઉપર રાખે છે. બ્યારે કેટલાક બેઠા ખાતે નામું રાખે છે. ધાત્રખાત વાળા લહેણામાં આ બન્ને વચ્ચે તફાવત છે. જે માણસ પોતાનું નામું રોકડમેળ ઉપર રાખતો નથી, તેવા વેપારીને લહેણામાં ઇંઈપણ ધાત્રખાત પડી હશે, તો તે ધાત્રખાત તેણે જેટલી ચોપડામાં માંડીવળી છે તેટલી મજરે મળશે નહિ. પરંતુ ધંધાના સામાન્ય કામકાજમાં જે ધાત્રખાત પડી છે તેમાંની ઇન્કમેટેક્સ ઓશીસર જેટલાને પાછું વસુલ થઈ શકે તેમ

નથી તેમ માનશે તેટલી જ ધાત્રખાત ગણાશે. દાખલા તરીકે એક વિષ્ણુપ્રસાદ નામના વેપારીને શંકરલાલની પાસે લહેણના રૂ. ૧૦૦૦ હતા. તેમાંના પાંચસો રોકડા લઈ વિષ્ણુપ્રસાદે શંકરલાલનું ખાતું બીડીવાળું. એટલે તેને રૂપીયા પાંચસોની ધાત્રખાત પડી. પણ જો વિષ્ણુપ્રસાદ ખોતાનો હિસાબ રોકડા મેળ ઉપર નહીં રાખતો હોય તો બધા પાંચસો રૂપીયા મજરે મળશે નહિ. પરંતુ આ પાંચસો રૂપીયામાંની જેટલી રકમ હવે પછી ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસર પાછી મળી શકે તેમ નથી તેવું ગણશે તેટલી જ રકમ ધાત્રખાત તરીકે મજરે મળશે. દાખલા તરીકે ઉપરના દૃષ્ટાંતમાં ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસર એમ માને કે શંકરલાલ પાસેથી હજુ રૂપીયા દોઢસો વસુલ થઈ શકે તેમ છે. તો જો કે વિષ્ણુપ્રસાદે આખું ખાતું પાંચસો રૂપીયા લઈ બીડીવાળું છે. છતાં બાકીના પાંચસોમાંથી ફક્ત ૩૫૦ ધાત્રખાત તરીકે મજરે મળશે. તેથી જ રીતે જેઓ શરાફ હશે અથવા ધીરધારનું જ કામ કરતા હશે તેઓના કેસમાં પણ ધંધાના સામાન્ય કામકાજમાં જે લેણું રૂપી જાય અથવા શંકારપદ ગને તે તમામ લહેણું મજરે મળશે નહિ. પરંતુ ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસર જેટલા લહેણાને વસુલ થઈ શકે તેવું નથી તેમ ગણશે તેટલું જ લહેણું ધાત્રખાત તરીકે મજરે અપાશે. શરાફ કે ધીરધાર કરનારે ખોતાના ચોપડામાં ગમે તેટલી રકમ માંડી વાળી હશે તો તે મજરે અપાશે નહિ. પરંતુ તેમાંની જેટલી ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસરની માન્યતા મુજબ ખોટું લહેણું હશે તેટલું જ મજરે મળશે. ટુંકમાં શરાફ, ધીરધાર કરનાર, અને વેપારી કે જેઓ રોકડા મેળ ઉપર હિસાબ રાખતા નથી તેઓના કેસમાં ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસરની લેણાની ધાત્રખાત વિશેની માન્યતા જ ધાત્રખાત મજરે મેળવવા જરૂરી છે. પરંતુ માંડી વાળેલી રકમથી કોઈપણ સંજોગોમાં વધારે રકમ ધાત્રખાત તરીકે મળી શકશે નહિ. હવે જો વેપારી રોકડા મેળ ઉપર હિસાબ રાખતો હશે તેના કેસમાં ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસરને કંઈ જોવાનું નથી. તેના ચોપડામાં જેટલી રકમ ધાત્રખાત તરીકે માંડી વાળાઈ હશે તે તમામ મજરે મળશે.

નોટ:-શરણે અને ધીરધાર કરનારાઓ રોકડ મેળા ઉપર નામું રાખતા હશે તો પણ તેમની ધાલખાત તો ઇન્કમટેક્સ ઓફીસર નક્કી કરશે તે જ મળશે.

હવે આવાં ખોટાં થઇ ગએલાં તથા શંકાવાળાં લહેણું કેને કહેવાં અને ક્યા વરસમાં મળે લઇ શકાશે, તે ચર્ચાસ્પદ વિષય છે. માટે વિસ્તારથી દર્શાવે તે આપણું નીચે જોઇએ.

કેટલાકાની એવી માન્યતા છે કે કાયદા બહાર ગએલું લહેણું ખોટું જ કહેવાય. તે ખરાબર નથી. કાયદા બહાર ગએલું લહેણું કાર્ટથી વસુલ થઈ શકે તેમ નથી તે ચોક્કસ છે. પરંતુ તેનો અર્થ એ નથી કે તે લહેણું ખોટું જ છે, અને દેવાદાર ન જ આપે. કેટલીએ વખત એવું બને છે કે પ્રમાણીક દેવાદારો ગમે તેટલું લહેણું જીનું થઇ ગયું હોય છતાં આપે છે. અને કેટલાક ઉસ્તાદો કાયદામાં રહ્યા છતાં દેવું સમજતા જ નથી. માટે કયું લહેણું ખોટું અને કયું સાચું તે સંજોગો ઉપર આધાર રાખે છે.

ધણી વખત એવું બને છે કે લેણું કાયદામાં હોય પરંતુ દેવાદાર નાદાર થઈ ગયો હોય અથવા કંઇપણ મિલકત મૂક્યા વિના ખીન વારસે ગુજરી ગયો હોય અથવા પરદેશ નાસી ગયો હોય તેવા સંજોગોમાં કાયદામાં રહ્યા હોવા છતાં વ્યવહારિક દ્રષ્ટિએ લહેણું ખોટું જ ગણાય. જ્યારે તેથી ઉલટોજ કેસ પ્રમાણીક દેવાદારનો છે, કે જે કાયદા બહાર ગયા છતાં પોતાનું દેવું આપે છે. માટે દરેક કેસ તેના સંજોગો ઉપરજ આધાર રાખે છે અને તેજ પ્રમાણે લહેણું સાચું ખોટું ગણી શકાય છે. મતલબકે લહેણું કાયદામાં હોવા છતાં જો તમે ઇન્કમટેક્સ ઓફીસરને સાબીત કરી આપો કે સદરહુ દેવાદાર પાસેથી કંઇપણ વસુલ લઇ શકાય તેમ નથી, તો ઇન્કમટેક્સ ઓફીસર તે લેણાને ખોટું ગણી મળે આપશે. સાધારણ સંજોગોમાં કાયદા બહાર ગએલું લેણું ખોટું ગણાય છે, પરંતુ જો ઇન્ક-

મટેક્ષ ઝોરીસર એમ સાખીત કરેકે તે લેણું વસુલ થઈ શકે તેવી આશા છે. તો તે વરસમાં તે લેણાને ખોટું ગણી મળરે લઈ શકાશે નહિ. વળી ધણા વેપારીઓ અને ઇન્કમટેક્ષના કામ કરનારાઓ એવું માને છે કે જો એક લહેણું જ્યારે કાયદા બહાર ગયું હોય ત્યારે બીડીવાળી તે વરસમાં મળરે ન લીધું હોય તો ત્યાર પછીના વરસમાં તે કાયદા બહાર ગયેલા લેણાને બીડીવાળી ખોટા લેણા તરીકે મળરે લઈ શકાય નહિ. પરંતુ આવો કાયદો કે કાયદાની ઓથોરીટી ક્યાંય છેજ નહિ. તેથી ઉલટું પ્રીવી કાઉન્સિલનાં એવાં રૂલીંગ છે કે ખોટું લહેણું ક્યારે થયું ગણવું તે દરેક કેસમાં જુદા જુદા સંજોગો ઉપર આધાર રાખે છે. ઉપર જણાવ્યું તે પ્રમાણે કાયદા બહાર ગયેલું લેણું હમેશ ખોટું ગણવાનું નથી અને કાયદામાં રહેલું હમેશ સાચું માનવાનું નથી. જો એક વેપારી એમ બતાવી શકે કે અમુક લેણું કાયદા બહાર ગયેલ હોવા છતાં તેને તે વસુલ કરી શકાશે તેવી તે વરસે આશા હતી, પરંતુ સંજોગો બદલાતાં અત્યારે તે આશા નથી તો તે વરસમાં તે લહેણું બીડીવાળી મળરે લઈ સકશે.

દાખલો:—હરીપ્રસાદ નામના વેપારીના શંકરલાલ પાસે રૂ. ૧૦૦૦૭ લેણા છે તેની બાકી સંવત ૧૯૯૨ના કારતક માસની છે. આ બાકી ૧૯૯૫ના કારતક માસમાં કાયદા બહાર જાય. અને તે વરસમાં માંડીવાળી હરીપ્રસાદ ૧૯૯૫-૯૬ના વરસમાં મળરે લે. પરંતુ હરીપ્રસાદને એમ આશા હોય અને તે કારણે દર્શાવી ઇન્કમટેક્ષ ઝોરીસરને એમ બતાવી શકે કે શંકરલાલ પાસેથી રૂ. ૧૦૦૦૦ વસુલ આપવાની હરીપ્રસાદને ૧૯૯૫માં આશા હતી. અને તે પ્રમાણે જુજ રકમ વસુલ પણ આવેજ છે. પરંતુ ૧૯૯૭ના જોઠ માસમાં તે નાસી ગયો છે અથવા તેના સંજોગો એવા બદલાઈ ગયા છે કે હવે કંઈપણ વસુલ મળી શકે તેવી આશા નથી. તો શંકરલાલ પાસે બાકી રહેતી રકમ ખોટા લહેણા તરીકે બીડીવાળી ૧૯૯૭ના વરસમાં

મજરે લઈ શકશે. કાયદેસર તેને કંઈ આધ આવતો નથી. પરંતુ ઈન્કમેટેક્સ ઓફીસરને સંભોગો અને કારણોથી સમજાવવાની ફરજ ટેક્સ ભરનારની છે.

નવા કાયદામાં બીજો અગત્યનો સુધારો એ થયો છે કે જુના કાયદામાં જ્યારે આખું એ લેણું ખોટું થતું ત્યારેજ મજરે મળતું. શંકાવાળું લહેણું મજરે મળી શકતું નહિ. ત્યારે નવા કાયદામાં તેને લગતો અગત્યનો સુધારો થયો છે. તે સુધારો એ છે કે આખા લેણામાંથી થાકું લેણું પણ પાછું આવવાની શંકાવાળું હોય તો તેટલું લહેણું તે વરસમાં મજરે લઈ શકાશે.

દાખલો:—અ ને ચની પાસે રૂ. ૧૦૦૦૦નું લહેણું છે વ નાદાર થયો છે અને તેની પાસેથી લાત તુગ્ત ફક્ત ચાર આની આવવા આશા છે. તો અ તે વર્ષમાં જોકે રૂ. ૨૫૦૦ આવ્યા નથી તોપણ રૂ. ૭૫૦૦ મજરે લઈ શકશે. જુના કાયદા પ્રમાણે રૂ. ૭૫૦૦ તે વરસમાં અ મજરે લઈ શક્યો ન હોત. પરંતુ જ્યારે નાદારીનું પ્રેસીડીંગ સંપૂર્ણ રીતે પુરું થઈ રૂ. ૨૫૦૦ અ ને અપાયા હોત ત્યારે અ રૂ. ૨૫૦૦ જામે કરી રૂ. ૧૦૦૦૦નું લહેણું જે વરસમાં બાકીવાળત તે વરસમાં તેને મજરે મળત. તે પહેલાં નહિ. નવા કાયદા પ્રમાણે તો જ્યારે તમને વજુદવાળાં કારણોથી શંકા પડે કે અમુક લેણું આખું કાઢપણ હિસાબે વસુલ થાય તેમ નથી, તો જેટલું ન વસુલ થઈ શકે તેવું હોય તેટલું તે વરસમાં મજરે લઈ શકાશે. પરંતુ આવી રીતે ખાટાં, ડૂબી ગયેલાં અને શંકા વાળાં લહેણું ગણી જે રકમ મજરે લેવાઈ હશે, અને ત્યાર પછી હેલુદાર પાસેથી કંઈપણ વસુલ થયું હશે, તો તે રકમ લહેણાની રકમમાંથી મજરે અપાએલ રકમ જતાં જેટલી વધારે હશે તેટલી રકમ તે વર્ષનો નફો છે તેમ ગણી ઈન્કમેટેક્સ માટે મજરે લેવામાં આવશે.

દાખલો:—અ તું વ, ક અને હની પાસે અનુક્રમે રૂ. ૧૦૦૦,

રૂ. ૧૫૦૦ અને રૂ. ૮૦૦નું લહેણું છે. અ એ વ અને કનું લહેણું ખોટું ગણાવી રૂ. ૨૫૦૦ આવકમાંથી ઇન્કમટેક્સ માટે મળે છે. તેમજ હનું રૂ. ૮૦૦નું લહેણું શંકાવાળું છે, અને રૂ. ૪૦૦૦૦ વસુલ થઈ શકે તેમ છે, તેમ ગણાવી રૂ. ૪૦૦ મળે છે. હવે સંજોગો ફરતાં આંકણીવાળા વરસમાં તેને વ પાસેથી રૂ. ૩૦૦, ક પાસેથી રૂ. ૨૦૦ તથા હ પાસેથી રૂ. ૬૦૦ મળે છે. હવે કુલ ત્રણે આસામીઓ પાસેનું તેનું લહેણું રૂ. ૩૩૦૦નું હવું. તેમાં રૂ. ૨૬૦૦ મળે છે. હવે હતા એટલે રૂ. ૪૦૦ જ રહ્યા હતા. જ્યારે આંકણીવાળા વરસમાં તેને રૂ. ૧૧૦૦ મળ્યા. એટલે રૂ. ૭૦૦ તેનો નફો ગણાશે. અને તે રકમ ઇન્કમટેક્સ માટે તેની કુલ આવકમાં ઉમેરવામાં આવશે.

મુચના:-આથી સમજવું કે જે વેપારીની કાંઈ વરસમાં રૂ. ૨૦૦૦થી વધુ આવક થતી નહોતી એટલે કે તેને આમપણ ઇન્કમટેક્સ ભરવો પડતો નહોતો તેવા નાના વેપારીઓએ ખોટા લહેણા તરીકે કંઈ પણ રકમ ભરવા પડતા ફોર્મમાં કાપી બતાવવી નહિ. કારણકે તેથી તેને તે વરસમાં ઇન્કમટેક્સમાં કંઈ પણ લાભ થવાનો નથી જ્યારે જોગજોગે તે રકમ પાછળથી વસુલ આવે તો તદ્દા તરીકે ગણાય અને આણ વરસની આવકમાં ઉમેરાય અને તેથી સરવાળો કદાચને જે હજાર ઉપર થઈ જાય તો ઇન્કમટેક્સ ભરવો પડે. માટે તેવા નાના વેપારીઓએ તો તેવું ફોર્મમાં બતાવવુંજ નહિ.

નોટ:-ઉપર જણાવ્યા મુજબ શંકાવાળા લહેણામાં જેટલી રકમની શંકા પડે તેટલું જ્યારે શંકા પડે ત્યારે કાપી શકાય છે પણ બાકી રહેલ રકમ કરતાં પાછળથી જો વધારે ઉપજે તો તે વરસનો નફો ગણી મળે આપવી પડશે અને એવું ઉપજે તો તે વરસમાં તેટલું નુકશાન થયું ગણી મળે હજી શકાશે.

આ સિવાય વેપાર અથવા વ્યવસાયે લગતા બીજા તમામ

અર્થ:—આમાં વેપારને અર્થે મુડી વધારવામાં અથવા તેવાંજ કામ કરવામાં (દાખલા તરીકે એક માણસ તમારી સામે હરીફાઈ ન કરે તે માટે વાપીક તેને કંઈ આપવું પડે તો તેવી રકમ) અથવા પોતાના ખાનગી ખર્ચમાં જે રકમ જશે તે રકમ મળે મળી શકશે નહિ.

આ હેડીંગમાં નફા અથવા નુકશાન ઉપર ઇન્કમેટેક્સ અને સુપરટેક્સ સિવાય કોઈ પણ બીજો ટેક્સ લેવાતો હોય તો તે ટેક્સની રકમ ધંધા અંગેના ખર્ચના હિસાબે ગણી મળે મળી શકશે નહિ.

આ વર્ગમાં મુખ્યત્વે બે વસ્તુઓ આવે છે (૧) નોકરોના પગારો (૨) ધંધા અંગે જોઈતી વસ્તુઓ જેવાંકે ડોક્ટરનાં ઓળરો, વફીલાત માટે ચોપડીઓ, ફરનીયર, એપેરેટસ, તથા બીજાં જે કંઈ પરચુરણ અર્થ થાય તે તમામ અર્થ

નોકરોના પગારો:—સાધારણ સંજોગોમાં નોકરોના પગાર તથા ગ્રાવીડન્ટ તથા તેવાજ બીજા ફંડની રકમ મળે મળશે પરંતુ નીચેના સંજોગોમાં તે મળે મળશે નહિ.

(૧) જે પગારમાંથી ટેક્સ કપાઓત્ર નહિ હોય અથવા કાયદેસર રીતે પ્રકરણ પેક્ષામાં જણાવ્યા મુજબ આપનાર માણસે દર રૂપીએ ૦-૨-૬ કપાઓ નહિ હોય તો. પરંતુ જે પેટીની શાખા ધીટીશ હીંદ ગલાર હોય અને તે શાખામાં જે માણસોના પગાર આપવાના હોય તેમાં ઉપર પ્રમાણે ૦-૨-૬ કપવાની જરૂર નથી.

(૨) પગાર, બ્યાજ અથવા કમીસન ગણીને પેટી પોતાના ભાગીદારોને કંઈ પણ આપશે તો તે રકમ મળે મળશે નહિ.

દાખલો:—અમૃતલાલ સારાભાઈ એન્ડ કું. નામની સોના ચાંદીની અન રજીસ્ટર્ડ દુકાન છે. તેના અમૃતલાલ અને સારાભાઈ એમ બે ભાગીદારો છે. તેમાં અમૃતલાલ મુખ્ય ભાગ લેતા હોવાથી દુકાનમાં આડ

આનાનો ભાગ આપવા ઉપરાંત પાંચસો રૂપીઆ દર વરસે પગારના આપવા એમ ઠરાવવામાં આવે છે. દુકાનની કુલ આવક પાંચ હજારની છે તો પેઢીને અમૃતલાલના પગારના રૂ. ૫૦૦ મળે મળશે નહિ અને પાંચ હજાર ઉપરજ પેઢીને ટેકા ભરવો પડશે.

(૩) ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસરે ગાન્ય કરેલા પ્રોવીડન્ટ ફંડ કે તેવાજ ફંડમાં જો કોઈ રકમ નોંધેલાને આપવાની હશે, તો તે રકમ ત્યારેજ મળે મળી શકશે કે જ્યારે આપનાર માણસે તે રકમ ઉપર ટેક્સ કોઈ પણ રીતે ભરાય તેવી ગોઠવણ પ્રથમથીજ કરેલ હશે.

ટ્રેડ એસોસીએશન:—આ કાયદામાં નવો એક એવો સુધારો કરવામાં આવ્યો છે કે ટ્રેડ એસોસીએશન અને તેના જેવાં બીજાં એસોસીએશનોને પોતાના મેમ્બરો તરફથી જે મળે છે તેનાથી થતા નફા ઉપર ઇન્કમેટેક્સ ભરવો પડશે. અત્યારે કયા એસોસીએશનનોને કે કલબોને ટેક્સ ભરવો પડશે તે જાણવું મુશ્કેલ છે. ખાનગી કલબોને આ કાયદો લાગુ પડશે કે નહિ તે જ્યાં સુધી ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસર નક્કી કરે નહિ ત્યાંસુધી ચોક્કસ કહેવાય નહિ. પરંતુ રમતગમતની કલબોને આ કાયદો ચોક્કસ લાગુ પડશે નહિ. જ્યારે શહેર એસોસીએશન, ક્રાઉન એસોસીએશન, કલોથ માર્કેટ એસોસીએશન, મળુરની ટ્રેડ એસોસીએશન, રેસ કલબ, ઉપર ઇન્કમેટેક્સ જરૂરી પડશે; કારણકે તે બધી એસોસીએશનો ટ્રેડ એસોસીએશનના જેવીજ છે અને મેમ્બરોને ધંધામાં કાયદો થાય તેવા હેતુથી સ્થપાએલી હોવાથી તે ઇન્કમેટેક્સને પાત્ર થશે. આનંદ અને ગમત માટે જે કલબો વિગેરે છે તેને ઇન્કમેટેક્સ લાગુ પડશે નહિ. કારણો તેમાં ધંધાનું તત્વ નથી.

દાખલા તરીકે:—દરેક ઇન્ડીઆ ક્રાઉન એસોસીએશનની આવક મેમ્બરોની રૂ. ૩ લે વેચ થાય તેના ઉપર અમુક ટકા રૂ. વિગેરેની છે તે એકંદરે ખર્ચ કાઢતાં જે રહે તેના ઉપર ટેક્સ પડશે. આ ટેક્સ નવોજ છે તે પ્રથમ નહોતો.

પ્રકરણ પાંચમું

હિંદુ અવિભક્ત કુટુંબ, ભાગીદારી, એસોસી-
એશનો, મુસલમાન, પારસી વિગેરે કુટુંબો, કંપની,
કલબો, ધર્માદુ ટ્રસ્ટો, ખાનગી ટ્રસ્ટો, રીસીવર,
મેનેજર, ગાર્ડીઅન, કોર્ટ ઓફ વોર્ડ્ઝ અને
ઓફીસીઅલ એસાઈની વિગેરેને લગતું:—

હિંદુ અવિભક્ત કુટુંબ

હિંદુ કુટુંબની રેક્ષ માટે જવાબદારી:—હિંદુ અવિભક્ત
કુટુંબને પણ ફોર્મ ભરવાનું છે. હિંદુ અવિભક્ત કુટુંબની બધી
આવક મજબૂઆરી હોય તો જુદી જુદી વ્યક્તિને ફોર્મ ભરવાનું
નથી. તેના જે કર્તા હશે તે આખા કુટુંબની મજબૂઆરી જે આવક
હશે તે ફોર્મમાં બતાવશે અને તે ઉપર રેક્ષ લેવાશે. પરંતુ હિંદુ
અવિભક્ત કુટુંબની કાંઈ વ્યક્તિના કુટુંબથી સતત્તરીતે મેળવેલી
બીજી કાંઈ પણ આવક હોય તો તે વ્યક્તિને જુદું ફોર્મ ભરવાનું છે.

“બ્રિટીશ હિંદના રહીશ,” “સામાન્ય રીતે રહીશ”
અને “બ્રિટીશ હિન્દ બહારના રહીશ” ક્યારે ગણાશે ? ઉપર
આપણે પ્રકરણ ૨ માં જોયું તે મુજબ જે કુટુંબનો બધો વહીવટ
અને કાબુ જે વર્ષમાં બ્રિટીશ હિંદમાં હશે તે બ્રિટીશ હિંદનું રહીશ
ગણાશે અને તેની રેક્ષ ભરવાની જવાબદારી પ્રકરણ ૨ માં
જણાવ્યા પ્રમાણે બ્રિટીશ હિંદના રહીશની જે છે તે થશે. જે કુટું-
બનો કર્તા બ્રિટીશ હિંદનો સામાન્ય રીતે રહીશ છે તે કુટુંબ બ્રિટીશ
હિંદનું સામાન્ય રીતે રહીશ ગણાશે અને તેની જવાબદારી બ્રિટીશ
હિંદના સામાન્ય રીતે રહીશની જે છે તે થશે.

હિંદી કુટુંબની પેઢી હશે તો ?— સામાન્ય રીતે મજબૂઆત
કુટુંબ જે પેઢી ચલાવે તે ભાગીદારીની પેઢી કહેવાય નહિ. આમ

છતાં જો હિંદુ કુટુંબની વ્યક્તિઓ ભાગીદાર તરીકે પોતાના ભાગો નક્કી કરી ધંધો કરે તો તે તેટલા પુરતી ભાગીદારીની પેઢી થઈ શકે. આ તફાવત સમજવાનું કારણ એ છે તે હિંદુ કુટુંબની બધી મજા-આરી આવક ઉપર તે કુટુંબના કર્તાને ટેક્સ ભરવાનો છે. જ્યારે પેઢી હોય અને તે પેઢી રજિસ્ટર્ડ હોય તો મજદુર પેઢીના જેટલા ભાગીદારો હોય તે ભાગીદારોમાં પેઢીના નફાનો ફાળો કરવામાં આવે છે. અને પછી દરેક ભાગીદારને ફોર્મ ભરી આ ફાળો ઉપરાંત પોતાની બીજી જે આવક હોય તે તમામ ઉપર ટેક્સ ભરવાનો રહેશે.

આવી રીતે હિંદુ કુટુંબની આવક ઉપર ટેક્સ આકારાઈ ગયો હશે તે આવકમાંનો કંઈપણ ભાગ જો તે હિંદુ કુટુંબની કોઈપણ વ્યક્તિને આપવામાં આવશે તો તેટલી આવક તે વ્યક્તિની સ્વતંત્ર આવક છે તેમ ગણી તેના ઉપર ફરીથી ટેક્સ લેવાશે નહિ. પરંતુ જો તે આવક ઉપર હિંદુ કુટુંબના કર્તાથી ટેક્સ ભરાયો નહિ હોય તો તે આવક મજદુર વ્યક્તિની આવક ગણી ટેક્સને પાત્ર થશે.

દષ્ટાંત:—શાન્તીલાલ હરીલાલ, તેમના બે દીકરા, અને તેમની પત્ની એ હિંદુ મજાઆરા કુટુંબની વ્યક્તિઓ છે. જેના શાન્તિલાલ કર્તા છે. હવે જો શાન્તીલાલ મજાઆરી આવકમાંથી કંઈપણ પોતાના દીકરાને બક્ષીસ તરીકે આપે તો તે બક્ષીસની રકમ ઉપર ટેક્સ લેવાશે નહિ. કારણ કે શાન્તિલાલે કર્તા તરીકે તમામ મજાઆરી આવક ઉપર ટેક્સ ભર્યો છે. પરંતુ જો શાન્તીલાલના દીકરાને તેમના મોસાળમાંથી રૂ. ૨૦૦૦૦ વારસાના મળે અને તે રકમ તેમના પિતા શાન્તીલાલને આપવામાં આવે તો તે ઉપર જુદો ટેક્સ ભરવા પડશે. કારણ કે મજદુર રૂ. ૨૦૦૦૦ ઉપર હિંદુ કુટુંબના કર્તા તરીકે શાન્તીલાલે ટેક્સ ભર્યો નથી.

વીમાના પ્રીમીઅમની રકમ મજરે મળશે

હિંદુ કુટુંબની વ્યક્તિઓના તથા તેમની સ્ત્રીઓના વિમા માટે

પ્રીમીઅમ ભરવું પડે તે પ્રીમીઅમ આવકમાંથી મળે આપવામાં આવશે. પરંતુ મજકુર પ્રીમીઅમની રકમ તે હિંદુ કુટુંબની કૂલ આવકના છઠ્ઠા ભાગથી અથવા બાર હજાર એ બેમાં જે નાની રકમ હશે તેથી વધારે મળે આપવામાં આવશે નહિ.

“ સ્ટેપ ” સીસ્ટમ લાગુ પડશે

હિંદુ અવિભક્ત કુટુંબની સીક્યુરીટીઝ, ડીસીડન્ડ કે પગારમાંથી જે આવક થઈ હશે તે આવક જે તે સિવાયના બીજાં સાધનોદ્વારા જે આવક થાય તેના કરતાં વધારે હશે તો આ વર્ષ માટે “સ્ટેપ” [નવી] સીસ્ટમ ટેક્સ માટે લાગુ પડશે નહિ. પરંતુ જુની “સ્ટેપ” સીસ્ટમ પ્રમાણે ટેક્સ લેવાશે. (જુઓ પ્રકરણ ત્રીજું)

મજબૂર કુટુંબ જીવું થાય તો શું કરવું

હવે જે મજકુર મજબૂર કુટુંબ જીવું થાય તો ટેક્સ માટે શું કરવું તે જાણવું રહે છે. કે જે વ્યક્તિ ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસર આગળ એમ કહે કે અમારા કુટુંબની મજબૂરી મિલકતની વહેંચણી થઈ ગઈ છે તો તેની તપાસ ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસર કરશે. પરંતુ તે પહેલાં ખર્ચા વ્યક્તિઓ ઉપર નોટીસો જશે. પછી જે ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસર એમ દરાવશે કે મજકુર કુટુંબની વહેંચણી થઈ ગઈ છે તો ત્યાર બાદ દરેક વ્યક્તિ પોતાના ભાગ પુરતા ટેક્સ માટે જવાબદાર થશે. પરંતુ જ્યાં સુધી આવી રીતે ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસરે એમ દરાવ્યું નહિ હોય કે મજકુર કુટુંબની મિલકતની વહેંચણી થઈ ગઈ છે. ત્યાં સુધી મજકુર કુટુંબની વહેંચણી થઈ ગઈ હશે તો પણ તેને મજબૂર કુટુંબ ગણી તેની આવક ઉપર તે પ્રમાણે ટેક્સ આકારવામાં આવશે.

હવે સવાલ એ રહે છે કે હિંદુ મજબૂર કુટુંબ પેઢી ચલાવતું હોય અને પાછળથી તે પેઢીનો તમામ વહીવટ લહેણું દહેણું વિગેરે

બીજી કાઈ વ્યક્તિને સોંપી દેવામાં આવે, અને પછી આખા કુટુંબની મિલકતની વહેંચણી કરી દેવામાં આવે અથવા તેજ કુટુંબની વ્યક્તિઓ મિલકતની વહેંચણી કરી ત્યાર પછી ભાગીદારીના દસ્તાવેજથી પોતાના ભાગો નક્કી કરી પેઢીમાં જોડાય તો તે કુટુંબની વ્યક્તિઓને કઈ રીતે ટેક્સ ભરવો પડશે તે આવા કેસ માં ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસર જાણે મજબૂતારા કુટુંબની મિલકતની વહેંચણી થઈ જ નથી તેમ જાણી તમામ આવક ઉપર ટેક્સ આકારશે અને દરેક વ્યક્તિને મિલકતમાં જે ભાગ મળ્યો છે તેટલા ભાગ પુરતો ટેક્સ વ્યક્તિના જાણે ભરવો પડશે. આ વ્યક્તિને આ સિવાયની બીજી કાઈ આવક હશે તો તે આવક ઉપર ભરવો પડતો ટેક્સ આમાં ઉમેરવામાં આવશે.

દષ્ટાંત:—એક હીંદુ મજબૂતારા કુટુંબ ચાર ભાઈઓનું અને લુંછે તેઓ એક પેઢી ચલાવે છે. ચાલુ વરસમાં પાછળથી તેમને તકરાર થવાથી કુટુંબની તમામ મિલકતની વહેંચણી કરી દેવામાં આવે છે. વહેંચણી થઈ ત્યાં સુધીના કુટુંબની આવક રૂ. ૪૦૦૦ની છે. ત્યાંબાદ ચારે ભાઈઓ સરખા ભાગ નક્કી કરી તેજ પેઢી રજીસ્ટર કરાવી વાંધો ચલાવે છે. તેની વહેંચણી થવા પછીની આવક રૂ. ૧૨૦૦૦ની છે. તો દરેક વ્યક્તિને કેટલો ટેક્સ આપવો પડશે ?

આવી પ્રથમ રૂ. ૪૦૦૦ ઉપર શું ટેક્સ ભરવો પડશે તે કાઢો. પ્રકરણ ત્રણમાં બતાવેલ રીત પ્રમાણે $\frac{૩}{૪} \times ૪૦૦૦ = ૩૦૦૦$ આ. તેના ચાર ભાઈઓના જે કુટુંબની મિલકતમાં સરખા ભાગ હોય તો ચાર સરખા ભાગ કરો. હવે પેઢીની રૂ. ૧૨૦૦૦ ની આવક છે. પેઢી રજીસ્ટર થયેલી છે એટલે આપણે નીચે જોઈશું તે પ્રમાણે દરેક ભાઈની આવક રૂ. ૩૦૦૦ ની ગણાશે અને તે ઉપર $\frac{૩}{૪} \times ૩૦૦૦ = ૨૨૫૦$ આ. એટલે કુલ દરેક વ્યક્તિને ૧૧૭૩ રૂ. ૩ આ. $\div ૪ = ૭૦$ રૂ. ૫ આ. $= ૨૬$ રૂ. ૫ આ. $+ ૭૦$ રૂ. ૫ આ. $= ૯૬$ રૂ. ૧૦ આ. ટેક્સ ભરવો પડશે.

ભાગીદારી:—રજીસ્ટર્ડ પેટીના કેસમાં અને રજીસ્ટર્ડ નહીં કરાવેલી પેટીના કેસમાં આવક ઉપર જુદી જુદી રીતે ટેક્સ લેવાય છે. પ્રથમ આપણે જે પેટી રજીસ્ટર્ડ કરાવવામાં નથી આવી તેની આવક ઉપર કઈ રીતે ટેક્સ આકારવામાં આવશે તે જાણએ.

અન રજીસ્ટર્ડ પેટીની આવક ઉપર કઈ રીતે ટેક્સ આકારવામાં આવશે:—અહીં પેટીની ફૂલ આવક ઉપર ટેક્સ આકારવામાં આવશે. ફૂલ આવક ગણતાં ભાગીદારોએ રોકેલ મૂડીનું વ્યાજ, ભાગીદારને અપાતો પગાર, કમીશન વિગેરે કંઈપણ કાપવાનું નથી. ટુંકમાં ભાગીદારને જે કંઈ રકમ અપાશે તે રકમ આવકમાંથી મળશે મળશે નહિ. આવી રીતે ચોથા પ્રકરણમાં જણાવ્યા પ્રમાણે અર્થ વિગેરે કાઢતાં જે ચોક્કસ આવક રહેશે તે ફૂલ આવક ઉપર ટેક્સ આકારી પેટીમાંથી તે ટેક્સ વસૂલ કરવામાં આવશે. તે આવકનો ભાગીદારોના ભાગ પુરતો ફાળો કરી દરેક ભાગીદાર પાસેથી જુદા જુદા ટેક્સ આકારવામાં આવશે નહિ.

દર્શાવ:—અમૃતલાલ અને મણીલાલ ભાગીદારો છે. અમૃતલાલને રોકેલ મૂડીના હિસાબે પેટીમાંથી રૂ. ૫૦૦ વ્યાજના મળે છે. પેટીની આ વ્યાજ, અર્થ વિગેરે કાપતાં ચોક્કસ આવક દસ હજારની છે. અમૃતલાલ તથા મણીલાલની આ પેટી સીરાયની આવક દરેકને બે હજારની છે. જન્મેના પેટીમાં સરખા ભાગ છે. તો પેટીને અને દરેક વ્યક્તિને કઈ રકમ ઉપર ટેક્સ ભરવો પડશે ?

પેટીને રૂ. ૫૦૦] અમૃતલાલને અપાતા વ્યાજની રકમ મળશે મળશે નહિ. કારણ કે અમૃતલાલ ભાગીદાર છે. એટલે પેટીને રૂ. ૧૦૫૦૦ ઉપર ટેક્સ ભરવો પડશે. દરેક વ્યક્તિને બે હજાર ઉપર ટેક્સ ભરવો પડશે. અમૃતલાલને પેટીમાંથી જે વ્યાજ મળે છે, તે પોતાની બીજી આવકમાં ઉમેરવાનું રહેશે નહિ. કારણ કે જે આમ થાય તો એક જ રકમ ઉપર બમણા ટેક્સ આપવો પડે. કારણ કે પેટીને આ

પાંચસો રૂપીઆ મજરે મળે નહિ એટલે તેના ઉપર પેઢી ટેક્ષ ભરે અને વળી અમૃતલાલ પણ તેજ રકમ ઉપર પોતાની આવકના હિસાબે ટેક્ષ ભરે. આ અન્યાય દૂર કરવા એવું દરાવવામાં આવ્યું છે કે પેઢીની જે આવક ઉપર ટેક્ષ આકારાઈ ચૂક્યો છે, તે આવકમાંનો કંઈ પણ ભાગ વ્યાજ, પગાર અથવા કમીશનની રીતે ભાગીદારને આપવામાં આવે તો મજકુર ભાગીદારને તેના ઉપર ટેક્ષ ભરવાનો રહેશે નહિ.

દૃષ્ટાંત:—અમૃતલાલની પેઢી સિવાયની બીજી જે બે હજારની આવક છે. તેમાં પેઢીમાંથી જે વ્યાજના પાંચસો રૂપીઆ મળે છે. તે ઉમેરવાના નથી. આવી રીતે કુલ ટેક્ષ ભરવો પડશે નહિ.

રજીસ્ટર્ડ પેઢીનો ટેક્ષ કઈ રીતે લેવાશે:—જો ભાગીદારોએ દસ્તાવેજથી પોતાનો ભાગ નક્કી કરી પેઢીને રજીસ્ટર્ડ કરાવી હશે તો તે પેઢીની આવક દરેક ભાગીદારને ભાગે વહેંચી દેવામાં આવશે, અને દરેક ભાગીદારની આ પેઢી સિવાયની બીજી સ્વતંત્ર જે આવક હશે તેમાં પેઢીમાંથી તેના ભાગે આવતી આવકનો ઉમેરો કરવામાં આવશે. પછી જે કુલ રકમ થશે તેના ઉપર ટેક્ષ આકારવામાં આવશે. અહીં પેઢીની આવક ગણતાં ભાગીદારને પગાર, કમીશન અથવા વ્યાજદારો જે રકમ મળતી હશે તે મજરે આપવામાં આવશે. અને તે મજરે અપાએલી રકમ મજકુર ભાગીદારની સ્વતંત્ર આવક ગણી તેનો ટેક્ષ લેવામાં આવશે.

દૃષ્ટાંત:—અ, બ, અને ક નામના એક રજીસ્ટર્ડ પેઢીના ત્રણ ભાગીદારો છે. (અ) નો તેમાં આઠ આની ભાગ છે અને પેઢીમાંથી હથ હજાર રૂપીઆ વ્યાજના લેવાના છે. (બ) નો તેમાં ચાર આની ભાગ છે અને પાંચ હજાર રૂપીઆ વ્યાજના લેવાના છે. (ક) નો તેમાં ચાર આની ભાગ છે અને એક હજાર રૂપીઆ પગારના લેવાના છે. પેઢીની ભાગીદારોને અપાતું વ્યાજ અને પગાર ન બાદ કરીએ તો બાર હજારની આવક છે. (અ) ની પેઢી સિવાયની સ્વતંત્ર

ચાર હજારની, (ખ) ની ત્રણ હજારની અને (ક) ની બે હજારની આવક છે તો ટેક્ષ કઈ રીતે લેવાશે ?

પેઠી રજીસ્ટર્ડ છે એટલે ભાગીદારોને અપાતું વ્યાજ વિગેરે મળે અપાશે આ પ્રમાણે મળે આપતાં પેઠીને ચાર હજારનું નુકશાન થયું ગણાય તે ભાગીદારો વચ્ચે વહેંચી નાખતાં (અ) ને બે હજાર અને (ખ) અને (ક) ને એક એક હજાર રૂપીઆ નુકશાનીના ભાગ આવે છે. રજીસ્ટર પેઠીમાં પેઠીને ટેક્ષ ભરવાનો હોતો નથી પરંતુ નફો અથવા નુકશાન ભાગીદારોમાં વહેંચી તેમની સ્વતંત્ર ખીણ જે આવક હોય તેમાં તે નફો અથવા નુકશાન મળે ગણી જે કુલ આવક આવે તેના ઉપર ટેક્ષ ભરવાનો છે. એટલે આ કેસમાં.

(અ) ને ચાર હજારની સ્વતંત્ર આવક છે, દસ હજાર પેઠીમાંથી વ્યાજના આવે છે પરંતુ પેઠીમાંથી તેના ભાગે બે હજાર નુકશાનના આવે છે એટલે તેની કુલ આવક $૪૦૦૦ + ૧૦૦૦૦ - ૨૦૦૦ = રૂ. ૧૨૦૦૦$ થઈ. અને તે રકમ ઉપર ટેક્ષ ભરવો પડશે.

(ખ) ને તેજ પ્રમાણે ગણતાં $૩૦૦૦ + ૫૦૦૦ - ૧૦૦૦ = રૂ. ૭૦૦૦$ ટેક્ષ ભરવો પડશે.

(ક) ને તેજ પ્રમાણે ગણતાં $૨૦૦૦ + ૧૦૦૦ - ૧૦૦૦ = રૂ. ૨૦૦૦$ કુલ આવક થાય એટલે ટેક્ષ આપવો પડશે નહિ જો પેઠી રજીસ્ટર્ડ નહોત તો પેઠીને રૂ. ૧૨૦૦૦ નો અને (અ) (ખ) અને (ક) ને પોતાની સ્વતંત્ર જે આવક છે તેનો એટલે અનુક્રમે ચાર, ત્રણ અને બે હજાર ઉપર ટેક્ષ ભરવો પડત. ઉપર પ્રમાણે પેઠી રજીસ્ટર્ડ હોય અને રજીસ્ટર્ડ ન હોય તો ટેક્ષ ગણવામાં તફાવત પડે છે.

મોટે ભાગે પેઠી રજીસ્ટર્ડ કરાવવામાં જ કાયદો થાય છે. પરંતુ કોઈ કેસમાં રજીસ્ટર ન કરાવવામાં કાયદો છે દાખલા

તરીકે એક રજીસ્ટર્ડ પેટીના ચાર ભાગીદારો છે તેમના સરખા ભાગ છે. તે પેટીની કુલ આવક રૂ. ૨૦૦૦ ની છે. દરેક ભાગીદારની પેટી સિવાયની બીજી આવક રૂ. ૨૦૦૦ ની છે. હવે અહીં પેટી રજીસ્ટર્ડ હોવાથી પેટીની આવક ચાર ભાગે વહેંચી નાખવામાં આવશે એટલે દરેકને રૂ. $2000 \div 4 =$ રૂ. ૨૫૦૦ ઉપર ટેક્ષ ભરવો પડશે એટલે દરેકને $2500 \times 18\% = 450$ આન = ૪૬-૧૪ આના ટેક્ષ ભરવો પડશે. પરંતુ જો પેટી રજીસ્ટર્ડ નહોત તો પેટી ને રૂ. ૨૦૦૦ ઉપર અને દરેક ભાગીદારને પેટીની સ્વતંત્ર આવક એટલે અહીં રૂ. ૨૦૦૦ ઉપર ટેક્ષ ભરવો પડે. પરંતુ રૂ. ૨૦૦૦ સુધી ટેક્ષ માફ છે એટલે પેટીને કે ભાગીદારને કંઈ પણ ટેક્ષ આપવો પડશે નહિ.

આવી રીતે જો ભાગીદારીની આવક જો હજાર કે તેથી થોડીકજ વધારે છે તેમને તો રજીસ્ટર્ડ ન કરાવવામાંજ લાભ છે. પરંતુ આવી રીતે લોકો કાયદાનો લાભ લઈ ટેક્ષમાંથી છટકા બચ તે માટે નવા કાયદામાં એક નવું પ્રોવીઝન ઉમેરવામાં આવ્યું છે તે એ છે કે જ્યારે ઈન્કમેટેક્સ ઓફીસરને એમ લાગશે કે કંઈ પણ રજીસ્ટર્ડ નહીં કરાવેલી પેટીની આવકના ટેક્ષને તે પેટીના ભાગીદારને બીજો ભરવા પડતા ટેક્ષનાં ઉમેરતાં જે સરવાળો થાય તે સરવાળો જો તે પેટી રજીસ્ટર્ડ કરાવેલી હોત તો ભાગીદારને જે ટેક્ષ ભરવો પડત તેના કરતાં ઓછો હશે તો ઈન્કમેટેક્સ ઓફીસર જાણે કે તે પેટી રજીસ્ટર્ડ થએલી છે તેમ ગણી ટેક્ષ આકારશે. આવી રીતે ટેક્ષમાંથી હવે કાયદાનો લાભ લઈ કાંઈ અનરજીસ્ટર્ડ પેટી છટકા શકશે નહિ. માટે દરેક પેટીને રજીસ્ટર્ડ કરાવી લેવાની સલાહ આપવામાં આવે છે.

પેટી રજીસ્ટર્ડ કઈ રીતે કરાવવી ?:- પેટી રજીસ્ટર્ડ કરાવવાની અરજ બધા ભાગીદારો અથવા બધા ભાગીદારો પૈકી કોઈ પણ એક ભાગીદાર કરી શકશે. આ અરજ કોઈ પણ વર્ષની આવક ઉપર

ટેક્સની આંકણી થાય તે પહેલાં અથવા આંકણી થઈ ગઈ હોય તો અપીલ સાંભળી શકે તેવા એસીસ્ટન્ટ કમીશનરની પરવાનગીથી તે આંકણી મંજૂર થાય અથવા જો રદ થઈ હોય તો ફરી નવી આંકણી થાય તે પહેલાં કરવી જોઈએ. ઇન્કમટેક્સ ઓફીસરને અરજી નીચે જતાવેલ ફોર્મમાં કરવી. અરજી સાથે ભાગીદારીનો દસ્તાવેજ અસલ અથવા કોઈ પણ ભાગીદારે મુકાબલ કરેલ હોય તેવી તેની કોપી તથા દસ્તાવેજની એક બીજી કુપલીકેટ કોપી એમ બે દસ્તાવેજો (Documents) બીડવા.

ઇન્કમટેક્સ ઓફીસર સાહેબ

તા. — — ૧૯

૧ અમે ભાગીદારો અહીં નામ લખો(.....)૧૯૨૨ ના ઇન્કમટેક્સ એક્ટની કલમ ૨ (૧૪) અનુસાર અમારી પેઢી રજીસ્ટર્ડ કરવા અરજ કરીએ છીએ.

૨ આ સાથે ભાગીદારીનો અસલ દસ્તાવેજ કે જોની અંદર દરેક ભાગીદારોના ભાગ જતાવ્યા છે તે (અથવા તેની સર્ટીફિકેટ કોપી) અને બીજી એક કુપલીકેટ કોપી બીડવામાં આવી છે. બીજી હકીકત નીચે આપીએ છીએ.

૩ અમે આથી સર્ટીફાઈ કરીએ છીએ કે ચાલુ વર્ષનો નફો દરેક ભાગીદારને ભાગીદારીના દસ્તાવેજમાં વર્ણવેલ ભાગ પ્રમાણે વહેંચવામાં આવ્યો છે. અને તે પ્રમાણે દરેકના ખાતે જમે કરવામાં આવ્યો છે.

(સહી) _____

(શરનામું) _____

પેઢીનું નામ અને શરનામું	ભાગીદારીના ના મ અને તેમનો પે- ઢીમાં હિસ્સો	ભાગીદારીનો હસ્તાવેજ કયા રે થયો ?	જો પહેલાં ભાગીદારી પેઢી રજીસ્ટર્ડ કરાવી હોય તો કયારે કરાવી ?	શેરા

આવી રીતે જ્યારે ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસરને અરજી કરવામાં આવશે ત્યારે ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસર ભાગીદારીના અસલ હસ્તાવેજ ઉપર અથવા તેની જે સર્ટીફિકેટ કોપી રજુ કરવામાં આવી છે તેના ઉપર છેડે નીચે પ્રમાણેના શેરાવાળું સર્ટીફિકેટ આપશે.

“ આ ભાગીદારીનો હસ્તાવેજ.....અમદાવાદના
.....ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસર.....
ની આગળ ઇન્કમેટેક્સ એક્ટની કલમ ૨ (૧૪) અનુસાર રજીસ્ટર
કરાવવામાં આવ્યો છે. આ રજીસ્ટ્રેશનનું પ્રમાણ પત્ર.....
૧૯.....થી ૩૧મી માર્ચ ૧૯.....સુધી કાયમ રહેશે.

આ પ્રમાણે સર્ટીફિકેટ થએલો ભાગીદારીનો અસલ હસ્તાવેજ અથવા તેની સર્ટીફિકેટ કોપી ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસરની સહી સાથે અરજદારને પાછી આપવામાં આવશે. અને ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસર બીડેલ બીજી એક કોપી તેની પાસે રાખશે.

જ્યારથી પેઢી રજીસ્ટર કરાવવામાં આવી છે ત્યારથી બીજા વરસની માર્ચની ૩૧મી સુધી તેનો અમલ રહેશે. ત્યાર પછી ફરીથી ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસરને નવા વરસમાં રજીસ્ટ્રેશન માટે ઉપર પ્રમાણે અરજી કરવી પડશે બીજી વખત અરજી કરતી વખતે જે ભાગીદારીમાં કંઈ તદ્દાવત ન હોય તો અસલ હસ્તાવેજ બીડવાની જરૂર

નથી. પરંતુ એક ભાગીદાર એવું લખાણ કરી મોકલશે કે
“ મજકુર ભાગીદારી આ વરસે ફેરફાર થયા વગરની છે. ” તો તે
લખાણ ચાલશે.

આ પ્રમાણે ભાગીદારી રજીસ્ટર કરાવવાની રીત છે. જે ભા-
ગીદારી પેઢીનો તમામ વહીવટ અને કારભાર પ્રિટીશ હીંદમાં હશે
તે ભાગીદારી પેઢી પ્રિટીશ હીંદની રહીશ અને સામાન્ય રીતે રહીશ
ગણાશે. પ્રકરણ ૨ માં જણાવ્યા મુજબ સામાન્ય રીતે રહીશને જે
જવાબદારીઓ છે તેજ જવાબદારીઓ તે પેઢીની પણ થશે. પ્રિટીશ
હીંદ બહારની પેઢીની જવાબદારી પ્રિટીશ હીંદ બહારના રહીશના
જેવી છે.

ભાગીદારી પેઢીની આવકની આંકણી પહેલાં ભાગીદારીના
બંધારણમાં ફેરફાર થયેલો માલુમ પડશે તો આંકણી વખતે જે
ભાગીદારી પેઢીનું બંધારણ હશે તે મુજબજ ટેક્સ આકારવામાં આવશે.

જો વરસની આખર પહેલાં ભાગીદારો છુટા થઈ જશે.
[Dissolve] તો પેઢીની આવક ઉપર આકારાએલા ટેક્સ માટે
તેઓની જુદી જુદી અને સંયુક્ત જવાબદારી છે.

જો પેઢી રજીસ્ટર્ડ કરાવવામાં આવી હોય પરંતુ તે પેઢીની
આવકની વહેંચણી ભાગીદારીના દસ્તાવેજ પ્રમાણે ન કરતાં ઇન્કમ
ટેક્સમાંથી છટકી જવા માટે બીજી કાઠરીતે કરેલ હશે તો ઇન્કમટેક્સ
ઓફીસર તેટલી રકમનો ઇન્કમટેક્સ વસુલ કરી શકશે તેટલુંજ નહિ
પણ મજકુર ભાગીદાર પાસેથી જેટલો ટેક્સ ઓછો ભરાણો છે તેથી
દોઢો ટેક્સ દંડ તરીકે વસુલ કરી શકશે.

કંપનીની વ્યાખ્યા:—કંપની એટલે ઇન્ડિયન કંપનીઝ એક્ટમાં
કંપનીની જે વ્યાખ્યા આપી છે તે વ્યાખ્યા જેને લાગુ પડે તે.
અથવા પાર્લામેન્ટના એક્ટથી કે લેટસ પેટન્ટથી જે કંપની ઉભી
થઈ છે તે. આની અંદર કોઈપણ પરદેશી એસોસિએશનો કે જેને

બોર્ડ ઓફ રેવન્યુએ કંપની તરીકે ગણવાં તેવું ઠરાવ્યું છે તેવાં એસોસીએશનોનો પણ સમાવેશ થઈ જાય છે.

જે કંપનીનો બધો કાણુ અને વ્યવસ્થા બ્રિટીશ હોંદમાં જ રાખવામાં આવી છે અથવા જે કંપનીની બ્રિટીશ હિંદમાંની આવક બ્રિટીશ હોંદ બહારની આવક કરતાં વધારે હોય તે કંપની બ્રિટીશ હોંદની રહીશ અને સામાન્ય રીતે રહીશ ગણાશે. ઉપલો બે શરતો પૈકી એક પણ શરતનું પાલન થતું ન હોય તો તે કંપની બ્રિટીશ હોંદ બહારની રહીશ ગણાશે (જુઓ પ્રકરણ ૨ જી) બ્રિટીશ હોંદમાં સામાન્ય રીતે રહીશ કંપનીની બ્રિટીશ હોંદના સામાન્ય રીતે રહીશની પ્રકરણ ૧ માં તથા ૨ માં જે જવાબદારી બતાવી છે તે જ જવાબદારી થશે. જ્યારે બ્રિટીશ હોંદ બહારની કંપનીની પ્રકરણ ૧ માં જણાવ્યા પ્રમાણે બ્રિટીશ હોંદ બહારના રહીશની જે જવાબદારી છે તે જવાબદારી તેની ગણાશે.

કંપનીએ ડીવીડન્ડ ઉપર ટેક્સ આપેલ હશે તો ? કંપની પોતાની આવક ડીવીડન્ડના રૂપે શેર હોલ્ડરમાં વહેંચી નાખે છે પરંતુ કંપનીને ઇન્કમેટેક્સ ૦-૨-૬ પ્રમાણે અને સુપરટેક્સ ૦-૧-૦ પ્રમાણે ભરવો પડે છે. વળી શેરહોલ્ડરોને જે ઇન્કમેટેક્સ માટે પંદરસો રૂપીઆની અને સુપરટેક્સ માટે પચીસ હજાર રૂપીઆની માત્રી મળે છે તે માત્રી કંપનીને મળતી નથી. આથી શેરહોલ્ડરોને અન્યાય થાય એટલે એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે કંપનીએ પોતાની આવક ઉપર જે ટેક્સ ભર્યો છે તે ટેક્સ જાણે શેરહોલ્ડરો એ પોતાના શેરો પુરતો ભર્યો છે તેવું ગણાશે આમ કરવાનું કારણ એટલું જ કે શેરહોલ્ડર કે જેની આવક બે હજારથી ઓછી છે એટલે ઇન્કમેટેક્સ કે સુપરટેક્સને પાત્ર નથી તે પોતાને મળેલ ડીવીડન્ડ ઉપર ઇન્કમેટેક્સના દર રૂપીએ ૦-૨-૬ અને સુપરટેક્સના ૦-૧-૦ મળી ૦-૩-૬ પ્રમાણે રીફન્ડ માગી શકશે જેની આવક ૦-૨-૬ થી ઓછા દરને પાત્ર હોય તે તેટલા પ્રમાણમાં રીફન્ડ માગી શકશે.

કેટલીક કંપનીઓમાં જુદા જુદા શેરહોલ્ડરો પાસેથી ટેક્ષ લેવાની સત્તા :- આ ઇન્ડમટેક્ષ એક્ટ કલમ ૨૩ અ માં વર્ણુ-
વેલું છે. પાછલા વર્ષનો કંપનીની જનરલ મીટીંગમાં જે હિસાબ રજુ
કરવામાં આવે છે ત્યાર પછી જે હમાસિક ડીવીડન્ડ આપવામાં આવે
છે તે ડીવીડન્ડ સાધારણ સંજ્ઞામાં કંપનીની પાછલા વર્ષની
ટેક્ષ આધારાદ શકાય તેવી આવકના પ્રમાણમાં સાક
ટકાથી ઓછું હોય, અથવા કંપનીનું રીઝર્વ ફંડ
ભરપાઈ થએલી કંપનીની કેપીટલ કરતાં અથવા કંપનીની
સ્થાયી મિલ્કત (fixed assets) કરતાં વધારે હોય તો તે સંજ્ઞે-
ગામાં ડીવીડન્ડ પાછલા વર્ષની આવક કરતાં જરાપણુ ઓછું અપાયું
હોય તો ઇન્ડમટેક્ષ ઓફીસર ઇન્સ્પેક્ટીંગ એસીસ્ટન્ટ કમીશ્નરની
મંજૂરીથી એવો લેખીત હુકમ કરી શકશે કે જે ડીવીડન્ડ વહેં-
ચવામાં આવ્યું નથી તે જાણે વહેંચાઈ ગયું છે તેમ ગણશે અને
દરેક શેરહોલ્ડરને નહિ વહેંચાયેલ ડીવીડન્ડનો પોતાના શેરોના
પ્રમાણમાં પોતાની ફૂલ આવકમાં ટેક્ષ માટે ઉમેરો કરવો પડશે.

જો ઇન્ડમટેક્ષ ઓફીસરને એમ માલમ પડશે કે
પાછલા વર્ષોના નુકશાનથી અથવા બહુ જ થોડો નફો થવાથી
વધારે પ્રમાણમાં ડીવીડન્ડની વહેંચણી વ્યાજબી નથી તો આવી
જાતનો હુકમ કરશે નહિ. વળી જ્યારે કંપનીએ ઓછામાં ઓછા
પંચાવન ટકાના પ્રમાણમાં ડીવીડન્ડ વહેંચેલ હશે
તો તે કંપનીને આ કાયદો લાગુ પાડતાં પહેલાં સાક ટકા પ્રમાણે
ડીવીડન્ડ વહેંચવાની ત્રણ માસની મુદત આપવી જોઈશે.

આ કલમ પબ્લીક કંપનીને લાગુ પડશે નહિ. પબ્લીક
કંપની એટલે જે કંપનીના શેરો એવી રીતે વહેંચવામાં આવ્યા હોય
કે જેથી જનરલ મીટીંગમાં મત આપવાનો હક એકંદર
મતોનો ઓછામાં ઓછો ચોથો ભાગ પબ્લીકને આપવામાં

આગ્યો હોય અને તેના શેરોની લેવડદેવડ બ્રિટીશ હીંદમાં શેર બજારમાં થતી હોય તો તે કંપની પબ્લીક કંપની કહેવાશે.

જો આવી રીતે નહીં વહેંચાએલ ડીવીડન્ડ ઉપર શેરહોલ્ડર પાસેથી ઉપર જણાવેલ કલમ અનુસાર ટેક્ષ લેવાયો હશે તો ત્યારે પાછળથી આ નહીં વહેંચાએલ ડીવીડન્ડ શેરહોલ્ડરોને આપવામાં આવશે ત્યારે કરીથી તેના ઉપર ટેક્ષ લેવાશે નહિ.

એસોસીએશન:--ભાગીદારી, કંપની, હીંદુ અવિભક્ત કુટુંબ સિવાયનો આફ્રીના સખસોના સમુહને એસોસીએશન કહેવાય. મુસલમાની મજાહીર કુટુંબ, પારસી કુટુંબ, ખ્રીસ્તી કુટુંબ, ટ્રેડ યુનીઅન, કાપડ બજાર મહાજન, કોટન મહાજન વિગેરેનો સમાવેશ આમાં થાય છે. આવાં એસોસીએશનોને તેઓની કુલ આવક ઉપર ટેક્ષ ભરવો પડશે. તે આવકની તેમના દરેક સભ્યોમાં વહેંચણી કરી ટેક્ષ લેવાશે નહિ. પરંતુ રજીસ્ટર્ડ ન કરાવેલી ભાગીદારીની માફક કુલ આવક ઉપર એસોસીએશનને ટેક્ષ આપવો પડશે. જો આવી રીતે એસોસીએશનને ટેક્ષ આપેલ હશે અને ત્યારબાદ તે એસોસીએશનની કંઈપણ રકમ તેના સભ્યને આપવામાં આવશે તો તે આવક તે સભ્યની સ્વતંત્ર આવક ગણાશે નહિ અને તે ઉપર ટેક્ષ લેવાશે નહિ.

નોટ:--કંપનીઓનો સમુહ એસોસીએશન તરીકે ગણાશે નહિ. એટલે કે જો એક એસોસીએશનના બધા સભ્યો તરીકે કંપનીઓ જ હશે તો તે એસોસીએશન તરીકે ગણાશે નહિ. આપું મુંબઈ હાઇ-કોર્ટનું ફીગ છે એટલે તેવી એસોસીએશનની આવક તેમના સભ્યોમાં વહેંચી નાખી દરેક કંપનીની જુદી આવકમાં તે ઉમેરી તેના ઉપર ટેક્ષ લેવાશે.

રીસીવરો, કોર્ટથી નીમાએલ મેનેજરો, ટ્રસ્ટીઓ, કોર્ટ ઓફ વૉર્ડ્ઝ, વાલી વિગેરે:--જો મિલકતના ઉપર પ્રમાણે રીસીવરો

વિગેરે હોય તે મિલકતનો ઇન્કમટેક્સ તેમની પાસેથી લેવાશે. વાલી (guardian) સિવાય બીજા માટે રૂપીઆ પંદસોની માફી મળશે નહિ. પરંતુ જે ટ્રસ્ટ ટ્રસ્ટડીઝ અથવા વીલને અંગે હોય અને તે મિલકતની આવક અમુક બેનીફીસીઅરી ને કે એક કરતા વધારે બેનીફીસીઅરી હોય તો વધારે બેનીફીસીઅરીને આપવાની હોય તો તે આવક દરેક બેનીફીસીઅરીના હિસાબમાં જશે. ટ્રસ્ટી પાસેથી તેની આવકનો ઇન્કમટેક્સ લેવાશે નહિ.

ધર્માદુ સંસ્થાઓ:— ધર્માદુ સંસ્થાઓમાં જે જાહેર ધર્માદુ સંસ્થાઓ છે તે જ કરથી મુક્ત છે. ખાનગી ધર્માદુ સંસ્થાઓની આવક કરથી મુક્ત નથી.

જ્યારે ધર્માદુ સંસ્થાઓ તરફથી વેપાર ચલાવવામાં આવતો હશે ત્યારે તે વેપારની આવક નીચેના સંજોગોમાં ટેક્સને પાત્ર થશે નહિ.

(૧) જ્યારે બધી આવક ધર્માદુ સંસ્થાના ધ્યેયને પહોંચી વળવા માટે વપરાતી હશે. તથા

(૨) વહેપાર ધાર્મિક સંસ્થાના મુખ્ય હેતુને પાર પાડવાના હેતુસર ચાલતો હોવો જોઈએ.

અથવા

(૨) તે વેપારને લગતું તમામ કામકાજ મુખ્યત્વે તે સંસ્થાના બેનીફીસીઅરી જ કરતા હોવા જોઈએ.

આવી રીતે વેપાર ચાલતો નહીં હોય તો તે વેપારની આવક ટેક્સને પાત્ર છે. દા. ત. આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢીને મકાનો છે. તેમજ ડીપોઝીટોમાં રકમ રોકેલી છે. વળી લોકાનો ફાળો પણ આવે છે. આ તમામ આવક કરને પાત્ર થશે નહિ. પરંતુ

જો કાલે આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢી તરફથી કાપડની દુકાનો ખોલવામા આવે તો તે વેપારમાંથી થતી આવક ટેક્ષથી મુક્ત થશે નહિ. તે ઉપરતો ટેક્ષ ભરવો પડશે.

ઉપર ધર્માદ્રુ સંસ્થાઓમાં ગરીબોના ઉદ્ધાર માટે, કૃણવણીના ઉત્તેજન માટે, પબ્લીકને લાભ થાય તેવા હેતુસર, તથા દવાદાર પુરાં પાડવા માટે જે સંસ્થાઓ છે તેનો સમાવેશ થાય છે.

પ્રકરણ ૯૬.

સખસ, કંપની, એસોસિએશન વિગેરેની
ફૂલ આવક અથવા દુનિઆની ફૂલ આવક
કઈ રીતે કાઢવી તે વિષે.

આપણે ઉપર જોયું કે કંપની, એસોસિએશન તથા દરેક
સખસને જોતાની ફૂલ આવક ઉપર ટેક્સ ભરવો પડશે. હવે તે ફૂલ
આવક શોધવી હોય તો તે સખસની નીચેનાં સાધનો પૈકી કોઈપણ
એક કરતાં વધુ સાધનો દ્વારા જે આવક થાય તે તેની ફૂલ
આવક ગણાશે.....

૧ પગારની આવક.

૨ સીક્યુરીટીઝના વ્યાજની આવક

૩ સ્થાવર મિલકતોની આવક.

૪ વેપાર, ધંધો, રોજગાર અથવા દુનનર કામની આવક.

૫ ઉપર જણાવેલ ચાર સાધનો સિવાય બીજા કોઈ પણ
સાધનથી થએલી આવક. દાખલા તરીકે:—

૧ કંપનીઓમાંથી મળેલું ડીવીડન્ડ.

૨ ગીરો, કરજના નાણા, ફીક્સ ડીપોઝીટ, કરંટ એકાઉન્ટ
વિગેરેનું વ્યાજ.

૩ જમીનનું ભાડું.

૪ તથા તે સિવાયના બીજા કોઈ સાધન હોય તે.

આ પ્રમાણે પાંચે સાધનો દ્વારા મેળવેલી આવકનો સરવાળો
તે ફૂલ આવક ગણાય. વેપારની આવક વિષે પ્રકરણ ૪ માં વિવેચન

કયું છે. બાકીના સાધનોમાંથી મળતી આવકનો વિચાર વિસ્તાર પૂર્વક હવે પછી કરીશું.

અહીં તો કમ આવક ટેક્ષને પાત્ર નથી. અને તેથી “ કૂલ આવક ” ગણવામાં ઉમેરવાની નથી તે જોઈએ.

કમ આવક ટેક્ષને પાત્ર નથી ? :—નીચેનાં સાધનો દ્વારા મેળવાયેલ આવક ટેક્ષને પાત્ર નથી.

૧. ચેરીટી અથવા ધરમાદુ દ્વારાની મિલકતમાંથી ઉત્પન્ન થતી આવક અથવા ચેરીટેબલ અને ધરમાદુ કારણે માટે જે તે ટ્રસ્ટનો થોડી ઘણી મિલકત વપરાતી હોય તો તે કારણે માટે જુદી કાટેલી આવક.

૨. ચેરીટેબલ અથવા ધાર્મિક સંસ્થાઓના લાભને અર્થે કરવામાં આવતા વેપારની આવક, પરંતુ આ આવક નીચેની પ્રથમ તથા તે પછીની જે પૈકી ગમે તે એક એમ મળી જે શરતો પળાશે તોજ ઇન્કમેટેક્સથી મુક્ત ગણાશે.

(અ) મુખ્યત્વે કરીને તેમાંથી ઉત્પન્ન થતી આવક સંસ્થાના ધ્યેયને અર્થે વપરાતી હોવી જોઈએ, અને.

(બ) સંસ્થાના મુખ્ય ધ્યેયને બર લાવવામાં તે વેપાર થયેલ હોવો જોઈએ, અથવા.

(ક) ધંધાને લગતું કામકાજ મુખ્યત્વે કરીને સંસ્થાના લાભ લેનારાઓ મારફત જ ચાલવો જોઈએ.

ઉપર પ્રમાણે હશે તોજ ધાર્મિક સંસ્થાઓ દ્વારા ચાલતા વેપારની થતી આવક ઇન્કમેટેક્સ મુક્ત ગણાશે.

[૩] ચેરીટેબલ તથા ધાર્મિક સંસ્થાઓ માટે કાળો કરીને

થએલાં ફંડોની આવક કે જે આવક ચેરીટેબલ અને ધાર્મિક કામે માટેજ વપરાતી હોય.

[૪] સ્થાનીક સત્તાવાળાઓની આવક [દા. ત. મ્યુનીપાલિટીઓની આવક] પરંતુ આમાં એક અપવાદ છે તે એકે જે સ્થાનીક સત્તાવાળાઓની આવક કેઈ ધંધા અથવા વેપારથી થતી હશે તો તેના ઉપર ટેક્સ લેવાશે.

[૫] જેને ૧૯૨૫નો પ્રોવીડન્ટ ફંડ એક્ટ લાગુ પડે છે તેવાં પ્રોવીડન્ટ ફંડોની સીક્યુરીટીઝનાં વ્યાજ.

[૬] ઓફીસ અથવા ધંધાને લગતી ફરજો બજતવા માટે જ જે જે ખર્ચ થાય તેને પહેંચી વળવા માટે કોઈપણ સ્પેશીઅલ લેનું ઇનામ કે તે સિવાયની રકમો આપવામાં આવે તે રકમ.

[૭] ધંધો, વેપાર, રોજગાર અથવા હુન્નર ઉદ્યોગ સિવાય બીજી હરકોઈ રીતે અચાનક લાભ મળી જાય. અને જે રકમ, લાભ વારંવાર મળતો ન હોય અથવા ઇન્કમેટેક્સ ભરનાર જે નોકર હોય તો તે નોકરના પગારમાં વધારા તરીકે રકમ મળેલી ન હોય તો તે રકમ અથવા લાભ ઇન્કમેટેક્સને પાત્ર નથી.

દાખલો.—મગનલાલ નામનો માણસ સ્કુલમાં મારતર છે. પરંતુ તેને ગોવા લોટરીમાં રૂ ૧૦૦૦૦ મળી જાય છે તો તે રકમ ટેક્સને પાત્ર થશે નહિ.

૨:—ચાંદી, સોનું અને શેરોના સટાનો જેને વેપાર, ધંધો ન હોય પરંતુ એકાદ વખત સટો કરેલ હોય અને તેમાં કંઈ નફો થયો હોય તો તે રકમ ટેક્સને પાત્ર નથી.

[૮] બ્રિટીશ હીંદમાંની જમીનની ખેતીમાંથી થતી આવક. આપણે તે આવક કઈ તે જોઈએ. ખેતીની આવક એટલે:

[૧] જે જમીનનું બ્રિટીશ હીંદમાં મહેસુલ લેવાય છે અથવા તાજ [Crown]ના અમલદારો જેનો સ્થાનીક કર આંકો ઉધરાવે છે તેવી ખેતીવાડી માટે વપરાતી જમીનનું જે ભાડું અથવા આવક [રેવન્યુ].

[૨] ઉપર [૧] માં જણાવેલી જમીનમાંથી નીચેની વિગતે જે આવક મળી હોય તે.

(i) ખેતી કરતાં જે આવક મળે તે.

(ii) ખેતીમાંથી જે ઉત્પન્ન થાય તેને બજારમાં વેચવા લાયક બનાવવા માટે ખેડુત અથવા ખેતીની ઉપજમાંથી ભાગ લેનારને સામાન્ય રીતે જે જે ક્રિયાઓ કરવી પડે તે ક્રિયાઓ કરવામાં ખેડુતને થતી આવક.

(iii) કલમ (ii) માં જણાવેલ ક્રિયા સિવાય જેના ઉપર બીજી કંઈ પણ ક્રિયા થઈ નથી તેવા માલના વેચાણની ખેડુતને અથવા ખેતીની ઉપજમાંથી ભાગ લેનારને થતી આવક

[૩] જે મકાન ઉપર જણાવેલ જમીનની બાજુમાં આવેલ હોય, અને જે મકાન ભાડુ અથવા રેવન્યુ લેનારને, ખેડુતને અથવા ખેતીની ઉપજમાંથી ભાગલેનારને આ જમીનના હીસાબે રહેવા માટે, કાઠાર માટે અથવા તેવી બીજી જરૂરીઆત માટે જરૂરનું હોય અને જે ભાડુ અથવા રેવન્યુ લેનાર, ખેડુત કે ખેતીની ઉપજમાંથી ભાગ લેનારની માલીફીતું અથવા કમળ ભોગવટાનું હોય તે મકાનમાંથી મળતી કંઈ પણ આવક.

આ ત્રણ પ્રકારે થતી આવક “ખેતીવાડીની” આવક છે અને તે ટેક્સને પાત્ર નથી.

(૯) ઈન્કમેટેક્સ એક્ટની કલમ ૫૮ [અ] પ્રમાણે જેનું વર્ણન છે તેવા માન્ય રાખેલાં પ્રોવીડન્ટ ફંડને અર્થે દૂસ્તીઓને મળેલી આવક.

નોટ:—ચેરીટેબલ હેતુઓમાં ગરીબોનો ઉદ્ધાર, કેળવણી, દવા દારૂના સાધનો તથા તેવાજ ખીખ પબ્લીકના લાભનાં કામો આવી શકે. પરંતુ જે ધર્માદુ ટ્રસ્ટ ખાનગીજ છે. અને જેની આવક પબ્લીકના લાભને માટે વાપરવામાં આવતી નથી. તે ટ્રસ્ટની આવક ઇન્કમેટેક્સ માટે મુક્ત થશે નહિ. એટલે કે તે ઉપર તો ટેક્સ લેવાશેજ.....

[૧૦] હીંદુ અવિભક્ત કુટુંબના સભ્ય તરીકે જે રકમ મળી હોય તે રકમ:—આમાં જે રકમ કુટુંબના કર્તા (Manger) પાસેથી અથવા તેવીજ રીતે મળેલી હોય અને જેના ઉપર હીંદુ કુટુંબના કર્તા તરીકે કોઈએ પાણુ ટેક્સ ભરેલો હશે તે રકમ ફરી તે કુટુંબના કોઈ સભ્ય પાસે જશે તો તે ઉપર ટેક્સ લેવાશે નહિ. કારણ કે એકવાર તે રકમ ઉપર ટેક્સ લેવાઈ ચૂક્યો છે પરંતુ જે આવક ભેટ તરીકે, બક્ષિસ તરીકે મળેલી હશે અને તેથી જેના ઉપર હીંદુ સંયુક્ત કુટુંબની આવક તરીકે ટેક્સ લેવાયો નહિ હોય તે ઉપર તો ટેક્સ લેવાશે જ.

દાખલો—એક હરીચંદ નામના માણસને તેના મામા પાસેથી રૂ. ૫૦૦ બક્ષિમના મળે છે. જે તે તેના પિતા મોહનલાલને આપે છે. તો રૂ. ૫૦૦ ઉપર ટેક્સ લેવાશે.

આવી રીતે ઉપર જણાવેલ પાંચ સાધનો દ્વારા જે આવક થાય તેનો કૂલ સરવાળો તે મંજુર શખસની કૂલ આવક ગણાશે. પરંતુ તેના ઉપર ટેક્સ ગણવામાં નીચેની વસ્તુ ખ્યાનમાં રાખવી:—

નીચેની રકમો ટેક્સને પાત્ર ન હોવાથી તે ઉપર ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસર સરેરાશ દરથી ટેક્સ કાપી આપશે.

[૧] પોતાનો તથા પોતાની પત્નીનો જે વિમો ઉતરાવેલ હોય તો તે વીમાના પ્રીમીયમ પુરતી રકમ ઉપર

[૨] પોતાની પત્ની [પત્નીના કેસમાં પોતાના પતી] અને પોતાની જીંદગી ઉપર ભવિષ્યમાં મળનારી એન્યુઇટી માટે ભરવી પડતી રકમ ઉપર.

[૩] માન્ય રાખેલાં પ્રોવીડન્ટ અને સુપર એન્યુએશન ફંડ માટે તથા જેને રદરપનો પ્રોવીડન્ટ ફંડનો એકટ લાગુ પડે છે તેવા પ્રોવીડન્ટ ફંડના કાળાની રકમ ઉપર, અને

[૪] જે હિંદુ કુટુંબ હોય તો તે કુટુંબના પુરૂષ વર્ગના અથવા પુરૂષ વર્ગની પત્નીના વીમા માટે ભરવી પડતી પ્રીમીઅમની રકમ ઉપર.

[૫] જે મશકુર શખ્સ તાજનો નોકર હોય તો તેના પગારમાંથી જે એન્યુઇટી માટે રકમ કાપી લેવામાં આવી હશે તે ઉપર.

[૬] અનરજીસ્ટર્ડ પેટીના ભાગીદારને પેટીની આવકમાંથી પોતાના ભાગે આવતા નફાની રકમ કે જેના ઉપર પેટીએ ટેક્સ ભરી દીધો છે તેવી રકમ ઉપર.

(૭) એસોસીએશનની આવકમાંથી કાઢી સબ્યને કંઈ રકમ મળી હોય કે જેના ઉપર એસોસીએશને ટેક્સ ભરી દીધો હશે તેવી રકમ ઉપર.

(૮) ટેક્સથી મુક્ત સીક્યુરીટીઝના વ્યાજ ઉપર.

ઉપર જણાવેલ રકમો કુલ આવકમાં તો ગણવાની. પરંતુ તે ટેક્સને પાત્ર નથી એટલે તેના ઉપર સરેરાશ દરથી ટેક્સ કાપી આપવામાં આવશે.

વળી કેટલીક વખત ટેક્સમાંથી છટકવા સારૂ લોકો ખોટાં ટ્રાન્સફર કરી દે છે. તેમજ ઘેરી કે છોકરાના નામે મિલકત ચડાવી દે છે તે અટકાવવા કેટલાંક પ્રોવીડન્ટ ફંડમાં આવ્યાં છે.

૧. આવી રીતનાં અવેજ વિતાનાં અને ભવિષ્યમાં રદ થઈ શકે તેવાં ટ્રાન્સફર જાણે ટ્રાન્સફર થયું જ નથી તેમ માની ટેક્સ માટે મુજબ ધણીની મિલકત ગણાશે, અને તે પ્રમાણે ટેક્સ લેવાશે.

પરંતુ જો આવક અથવા મિલકત એવી રીતે ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી હોય કે જીવરસની અંદર કે ટ્રાન્સફર કરનાર શખસની જીંદગી દરમિયાન ટ્રાન્સફર કરનાર ટ્રાન્સફર રદ કરી શકે નહિ અથવા તે આવક લઈ શકે નહિ તથા મજકુર મિલકતમાંથી ટ્રાન્સફર કરનાર શખસને સીધો યા આડકતરો લાભ થવાનો ન હોય તો ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે તે ટ્રાન્સફર કરનાર શક્ષની મિલકત ગણાશે નહિ.

નોટ:-આવા ટ્રાન્સફરની અંદર ટ્રસ્ટ, કોવેનન્ટ તથા બીજા દરેક પ્રકારે કરેલી ગોપણો નો સમાવેશ થઈ જાય છે.

૨. નવા કાયદા પ્રમાણે પેઢીમાં જો શખસ ભાગીદાર હોય અને પેઢીમાં તેની પત્ની અથવા સગીર બાળક ભાગીદાર હોય તો તે પેઢીમાં પત્નીની કે બાળકની જો આવક થશે તે આવક ટેક્સ માટે પત્ની કે બાળકની ન ગણાતાં મજકુર શખસની ગણાશે અને તે શખસને તેના ઉપર ટેક્સ ભરવો પડશે.

૩. જો કોઈ શખસ બાળખી અવેજ લીધા વિના પોતાની પત્નીના નામે અથવા પરણાવેલી પુત્રી સિવાયનાં બીજાં સગીર બાળકોના નામે પોતાની મિલકત ચડાવી દેશે તો તે મિલકત પત્નીની કે બાળકની ન ગણાતાં મજકુર શખસની ગણાશે અને તે ઉપર ટેક્સ લેવાશે.

નોટ:-પત્નીથી ન બનતાં પત્નીને જો જીવું રહેવું પડે અને તેના ભરણ પોષણ માટે તેને કંઈ પણ મિલકત આપવામાં આવી હોય તો તે મિલકત પત્નીની ગણાશે. અને તેની આવક ઉપર પતિને ટેક્સ ભરવો પડશે નહિ.

૪. કોઈ શખસ અથવા એસોસિએશનને ભવિષ્યમાં પોતાની

પત્નીને અથવા બાળકને અથવા બંનેના હાથને માટે કાંઈ શખસ વ્યાજખી અવેજ લીધા સિવાય કાંઈ પણ મિલકત આપી દેશે તો તે મિલકત જેને આપવામાં આવી છે તેની ન ગણતાં આપનાર શક્તી ગણાશે.

આવી રીતે ફૂલ આવકમાં ઉપર જણાવેલ દ્રાન્સફરોની આવકનો સમાવેશ થઈ જાય છે. .

ઉપર આપણે જોયું કે માણસની ફૂલ આવક ખાસ કરીને નીચેના ખાંચ વર્ગોમાંની કે તે પૈકી ગમે તે વર્ગની હોય છે જે પાંચ વર્ગો પૈકી દરેક વર્ગની ચોકખી આવક કેટલી અને કય રીતે કાઢી શકાય તે હવે પછી જોઈશું.

(૧) ધંધો અથવા વેપાર

(૨) તોકરી

(૩) સ્થાવર મિલકત

(૪) સિક્કયુરીટીઓનું વ્યાજ

(૫) બીજી ગમે તે આવક

હવે માણસની ઈન્કમેટેક્સ માટે ફૂલ આવક નક્કી કરવા આ પાંચે વર્ગની આવકના સરવાળો કરવાનો છે. જો એક વર્ગની આવકમાં નુકશાન હોય અને બાકીના ચાર વર્ગમાં નફો હોય તો નુકશાન નફામાંથી મળે છે. એટલે આ પાંચે વર્ગો પૈકી જે જે વર્ગમાં નફો આવ્યો હોય તે નફામાંથી મળે છે તે નફો અથવા નુકશાન માણસની ઈન્કમેટેક્સ માટે ફૂલ ચોકખી આવક સમજવી.

દાખલો:—એક માણસને ધંધામાં હળવે રૂપીઆ નફો રહે છે તેને તોકરીમાંથી કંઈ મળતું નથી. સ્થાવર મિલકતમાંથી બે હળવે મળે છે. બ્યારે સીક્યુરીટીમાં બાર મહા થવાથી નુકશાન બે

હજારનું આવે છે. તો તે માણસની ચોકખી આવક ઈન્કમેટેક્સ માટે એક હજારની સમજવી. (૧૦૦૦+૨૦૦૦-૨૦૦૦) પરંતુ માનો કે આ પાંચે વર્ગોના નફા તોટાનો હિસાબ કરતાં વરસની આખરે નુકશાન રહ્યું તો શું કરવું ? તો આ નુકશાન આવતા વર્ષના આ પાંચે વર્ગોના હિસાબ કરતાં જે નફા રહે તેમાંથી મળે લેવું. બીજે વરસે પણ નુકશાન રહે તો ત્રીજા વરસે નફા થાય તેમાંથી મળે લેવું, તેમ છ વર્ષ સુધી મળે લઈ શકાશે. આ અગત્યનું હોવાથી વિસ્તારથી સમજાવે.

પાછલા વર્ષોનું નુકશાન:—એક માણસને એક વેપારમાં [દાખલા તરીકે એજન્સી, ચોના ચાંદીનું કામ, શેરોનું કામ વિગેરે] નફા થયો હોય પરંતુ બીજી કોઈ રીતે નુકશાન થયું હોય તો તે નુકશાન વેપારના નફામાં મળે આવવામાં આવશે. અને આ નુકશાન કૂલ નફા કરતાં વધારે હશે તો આગળ બીજા વર્ષના નફામાં મળે મળશે. અને બીજા વર્ષનો નફા પણ એટલો બધો મોટો ન હોય કે જેથી આ નુકશાન મળે લઈ શકાય તો ત્રીજા વરસમાં મળે લઈ શકાશે. પરંતુ આવી રીતે એક વરસનું નુકશાન વધારેમાં વધારે તે પછીના છ વરસો સુધી મળે લેવાશે. છતાં પણ કંઈ રહી જશે તો સાતમા વરસે મળે લઈ શકાશે નહિ.

દાખલો:—૧૯૪૬-૪૭નું આંકણીવાળું વરસ છે. તેની અંદર એક માણસને બધું મળીને રૂ. ૫૦૦૦નું નુકશાન થાય છે. ૧૯૪૭-૪૮માં તેને રૂ. ૧૦૦૦ નફા થાય છે તો પાછલા વરસના રૂ. ૫૦૦૦ નુકશાન કાપતાં તેનું બેલેન્સ રૂ. ૪૦૦૦ નુકશાની રહે છે. ૧૯૪૮-૪૯ના વરસમાં રૂ. ૧૫૦૦ નફા થાય છે. આમાં ગયા વરસના નુકશાનીના બેલેન્સના રૂ. ૪૦૦૦ કાપતાં હજુ પણ રૂ. ૧૫૦૦ રહે છે. વળી ૧૯૪૯-૫૦માં કંઈ નફા થતો નથી. એટલે ૧૯૫૦-૫૧ ના

વરસનાં રૂ. ૧૫૦૦ કાપવાના રહ્યા. હવે ૧૯૫૦-૫૧, ૧૯૫૧-૫૨ અને ૧૯૫૨-૫૩નો કૂલ નફો રૂ. ૧૦૦૦ થયો તો ૧૯૫૨-૫૩ના વરસની આખરે રૂ. ૫૦૦ નુકશાનીના રહ્યા. આ નુકશાની ૧૯૪૬-૪૭ના વરસની છે, તે આગળ ૭ વરસ સુધી નફામાંથી મળે લેવાશે. ૧૯૪૬-૪૭ની નુકશાની ૭ વરસ સુધી મળે લીધાં છતાં રૂ. ૫૦૦ હજુ નુકશાની બાકી રહી. સાતમા વરસે હવે ધારો કે તેને રૂ. ૨૫૦૦નો નફો થયો તો રૂ. ૨૫૦૦ ઉપર જ દેશ બરવા પડશે. નુકશાનીના બાકી રહેલ રૂ. ૫૦૦ સાતમા વર્ષની આવકમાંથી મળે મળશે નહિ.

પરંતુ આ કાયદો નવો હોવાથી ઇન્કમેટેક્સને એકદમ નુકશાન ન થાય માટે તેનો અમલ ધીમે ધીમે કરવાનો ઇરાદો છે એટલે કે ૧૯૩૮-૩૯ ॥ એટલે ચાલુ વરસનું નુકશાન ફક્ત એક વરસ જ આગળ લઈ શકાશે. એટલે તે નુકશાન ૧૯૩૯-૪૦ વરસના જ નફામાંથી કાપી આપવામાં આવશે છતાં બે કદ નુકશાન બાકી રહેશે તો તે પછીના વરસ ॥ નફામાંથી કાપી આપવામાં આવશે નહિ, તેવી રીતે ૧૯૩૯-૪૦ના વરસનું નુકશાન તે પછીના બે વર્ષોના એટલે કે ૧૯૪૦-૪૧, ૧૯૪૧-૪૨ના વર્ષોના નફામાંથી કાપી આપવામાં આવશે. ત્યાર પછીના વર્ષોના એટલે કે ૧૯૪૨-૪૩ના નફામાંથી કાપી આપવામાં આવશે નહિ.

૧૯૪૦-૪૧નું નુકશાન હશે તે ત્યાર પછીના ત્રણ વર્ષોના નફામાંથી કાપી આપવામાં આવશે.

૧૯૪૧-૪૨નું નુકશાન હશે તે ત્યાર પછીના ચાર વર્ષોના નફામાંથી કાપી આપવામાં આવશે.

૧૯૪૨-૪૩નું નુકશાન ત્યાર પછીના પાંચ વર્ષોના નફામાંથી કાપી આપવામાં આવશે.

૧૯૪૩-૪૪નું તથા ત્યાર પછીના ગમે તે વર્ષનું નુકશાન ત્યાર પછીના ૭ વર્ષોના નફામાંથી કાપી આપવામાં આવશે. એટલે

કે ઉપર જણાવેલ કાયદાનો અમલ ૧૯૪૪-૪૫ના વરસથી થશે. એકલે વધારેમાં વધારે નુકશાન થવા પછી ૭ વરસ સુધી નુકશાન મળે લેવાનો કાયદો સને ૧૯૪૪-૪૫ના વરસથી અમલમાં આવશે.

પરંતુ જો આયુ નુકશાન પેટીને આવ્યું હશે અને પેટી રજીસ્ટર્ડ હશે તો તે નુકશાન તેના ભાગીદારોની અંદર તેમના ભાગ પ્રમાણે વહેંચી નાખવામાં આવશે. અને તે નુકશાન તેમની બીજી રીતે થએલી આવકના સાથે મેળવતાં જે નફો રહે તે ઉપર ટેક્ષ ભરવો પડશે. બીજી આવકમાં નુકશાન હોય અથવા પેટીનું નુકશાન મળે લેવું શકાય તેટલો નફો ન હોય તો મજબૂર નુકશાન ઉપરની કલમ મુજબ આગળને આગળ તે ભાગીદાર મળે લેવું શકશે.

જો પેટી અનરજીસ્ટર્ડ હશે તો આ નુકશાન મળે લેવાનો હક પેટીને જ રહેશે. એટલે કે પેટી પોતાની બીજી વર્ષની આવકમાંથી કે તે પછીના વર્ષોની આવકમાંથી મજબૂર નુકશાન વસૂલ લઈ શકશે. પરંતુ ભાગીદારો તે તેવો કોઈ જાતનો હક રહેશે નહિ.

દાટાંત:—ધારો કે સુવ્રતાનસીંગ છોટાલાલની અમદાવાદમાં એક અનરજીસ્ટર્ડ પેટી છે તેના સુવ્રતાનસીંગ અને છોટાલાલ સરખા ભાગે ભાગીદારો છે. તે પેટીને ચાલુ વરસમાં રૂ. ૫૦૦૦નું નુકશાન થયું છે. સુવ્રતાનસીંગનો બીજી આવક રૂ. ૫૦૦૦ની છે તો સુવ્રતાનસીંગ અને છોટાલાલ તેમના ભાગે આવતું રૂ. ૨૫૦૦નું નુકશાન પોતાની બીજી આવકમાંથી ચાલુ વરસમાં મળે લેવું શકશે ? નહિ જ. કારણ કે પેટી અનરજીસ્ટર્ડ છે. જો પેટી રજીસ્ટર્ડ હોત તો લઈ શકત. ઉપરના કેસમાં તો પેટી જ પોતાનો બીજી વર્ષની અથવા તે પછીના વર્ષોની આવકમાંથી ઉપરની કલમ પ્રમાણે રૂ. ૫૦૦૦નું થએલ નુકશાન મળે લેવું શકશે.

આ કાયદો નવો છે એટલે ૧૯૩૮-૩૯ના વર્ષના પહેલાનું નુકશાન મળે લેવું શકશે નહિ.

પ્રકરણ ૭ મું

રીટર્ન ફોર્મ કઈ રીતે ભરવું ?

ઈન્કમેટેક્સ એક્ટની કલમ ૨૨ (૧) માં જણાવેલી નોટીસ જાહેર થતાં દરેક સંખર્ષે તેના ઉપર કલમ ૨૨ (૨) ની રૂએ અંગત નોટીસ બજાવે હોય અગર ના બજાવે હોય છતાં પોતાની કુલ આવક અને દુનિયા ભરની એકત્ર આવક ભરી મોકલવી જોઈએ.

આપણે ઉપર જોયું તે પ્રમાણે બ્રિટીશ હીંદમાં રહેનાર દરેક સંખર્ષે, હીંદુ અવિભક્ત કુટુંબને, પેઢી તથા એસોસિએશનને જે આવક રૂપીયા જે હજારથી વધુ હોય તે જ રેક્સ ભરવાનો છે, અને તેવાજ માણસે આ ફોર્મ અંગત નોટીસ ના બજાવે હોય તે પણ ભરવાનું છે.

બ્રિટીશ હીંદ બહાર રહેનાર, કંપની, લોકલ સત્તાવાળા માટે તથા એડમીનીસ્ટ્રેટર જનરલ વિ. તે માટે આ જોડાવરની છુટ મળશે નહિ. તેમને તે એક રૂપીયાની આવક ઉપર પણ રેક્સ ભરવો પડશે. [જુઓ પ્રકરણ ત્રીજું]

કયા વર્ષની આવક ઉપર રેક્સ ભરવો પડશે ? :- “પાછલા વર્ષ” (Previous year) ની કુલ આવક ઉપર રેક્સ ભરવો પડશે.

“પાછલા વર્ષ” નો અર્થ :- ઈન્કમેટેક્સનું વર્ષ એપ્રિલનો ૧ લીથી બીજા વર્ષના માર્ચની ૩૧ મી સુધી ગણાશે. હવે ઈન્કમેટેક્સ એક્ટની કલમ ૨ [૧૧] મુજબ “ પાછલા વર્ષનો ” અર્થ એ છે કે

[અ] ઈન્કમેટેક્સ વર્ષની અગાઉની તા. ૩૧ મી માર્ચ પુરુ થતું

વરસ અથવા કર ભરનારની મરજી પ્રમાણે જે તારીખ (૩૧ મી માર્ચ અગાઉની) સુધીનો હીસાખ કર્યો હોય તે તારીખે પુરું થતું વરસ.

[ખ] સેન્દ્રલ બોર્ડ ઓફ રેવન્યુએ બીજા ક્રાંતિ કેસ અથવા કેસો માટે મુકરર કરેલું વરસ.

સમજૂતી : ધારો કે ૧૯૩૯ ની એપ્રિલની ૧ લી તારીખથી શરૂ થતું ઇન્ડમટેક્શન વરસ છે, તો જે માણસો પોતાનો વહીવટ ઇન્ડમટેક્શના વરસ પ્રમાણે જ રાખે છે, એટલે કે જેઓ પોતાના વહીવટ માટે વર્ષની શરૂઆત એપ્રિલની ૧ લી તારીખથી ગણે છે તેમને માટે ૧૯૩૮ ની એપ્રિલની ૧ લીથી ૧૯૩૯ ના માર્ચની ૩૧ સુધી “ પાછલું વરસ ” ગણાશે. જેઓ જન્યુઆરીની ૧ થી પોતાનું વરસ શરૂ કરે છે તેમના કેસમાં ૧૯૩૮ ની જન્યુઆરીની ૧ લીથી ૧૯૩૮ ના ડીસેમ્બરની ૩૧ મી સુધીનું વરસ “ પાછલું વરસ ” ગણાય. જેઓ પોતાના વહીવટ માટે કારતક સુદ ૧ થી વરસ શરૂ કરે છે, તેમને ચાલુ વરસની માર્ચની ૩૧ મી પહેલાં જે સંવત વર્ષમાં દિવાળી આવી હોય તે સંવત વર્ષની શરૂઆતથી આખર સુધીનું વર્ષ “ પાછલું વર્ષ ” ગણાય. દાખલા તરીકે ૧૯૩૯-૪૦ નું ઇન્ડમટેક્શન વરસ છે. ૧૯૩૯ ના માર્ચની ૩૧ મી પહેલાં સંવત ૧૯૯૪ ના આસો વદ ૦)) ના રોજ દિવાળી આવે છે. માટે સંવત ૧૯૯૪ની શરૂઆતથી એટલે કારતક સુદ ૧ થી આસો વદ ૦)) સુધીનું વરસ “ પાછલું વરસ ” ગણાશે.

આપણે જોયું કે “ પાછલા વર્ષની ” દૂત આવક ઉપર ટેક્સ ભરવાનો છે વેપારીઓ કે જે કારતક સુદ ૧ થી વર્ષ શરૂ કરે છે તેમને સંવત ૧૯૯૪ ની સાલની આવકનો આવર્ષ ટેક્સ ભરવાનો છે.

ફોર્મ વિભાગ ૧

આવકનાં સાધનો :—ગયા પ્રકરણમાં આપણે આવકનાં સાધનો જોયાં. વળી સાથે સાથે એ પણ જોયું કે તમારી સ્ત્રી અથવા બાળક

તમે જે પેઢીમાં ભાગીદાર છો તે જ પેઢીમાં ભાગીદાર હશે તો તેઓની આવક તે તમારી આવક ગણાશે. વળી પુરતાં કારણ સિવાય બેરીના કે સગીર બાળક (પરણેલી છોકરીનો સમાવેશ થતો નથી.) ના નામે ચડાવેલી મિલકતની આવક પણ તમારી જ ગણાશે તેમજ કેટલાંક ટ્રાન્સફરની આવક પણ જેણે ટ્રાન્સફર કરેલ છે તેની જ ગણાશે. આ સર્વે આપણે ગયા પ્રકરણમાં દૂત આવક કઈ રીતે કાઢવી તેમાં વિસ્તારથી જોયું છે. વળી ઇન્કમેટેક્સ એક્ટની કલમ ૪૪ [૩] (૬) અને (એફ) માં વર્ણવેલ સંજોગોમાં ટેક્સની જવાબદારીમાંથી છટકી જવા પરદેશમાં કામ રહેતા શખસના નામ ઉપર ચડાવેલી મુડી અથવા મિલકતમાંથી થતી આવક તથા વ્યાજ અથવા ડીવીડન્ડ મળવાની તારીખ પહેલાં વેચી નાખેલાં અને પાછલથી પાછાં ખરીદી લીધેલાં સીક્યુરીટીઝ, રેટાક અને શેરોમાંથી થતી આવક.

[આવી જાતનાં ખોટાં ટ્રાન્સફરર્સ ક્યાં ક્યાં છે અને ક્યા ક્યા સંજોગોમાં તે મૂળ ધણીની આવક તરીકે ગણાશે તે જાણવાનું અગત્યનું હોવાથી હેલ્થ પ્રકરણમાં વિસ્તારથી આપ્યું છે તે વાંચનારે જોઈ લેવું.]

અગાઉથી આકારેલો અથવા કાપી લીધેલો કર :- આ ખાતામાં ફક્ત બ્રિટીશ ઇન્ડિયન કર જતાવેલો જોઈએ. અગાઉથી કાપી લીધેલો “સુપરટેક્સ” જુદો જતાવેલો જોઈએ. (પરંતુ કામ પગારદાર માણસની આજતમાં, કર ભરનારાને સુપરટેક્સ અને ઇન્કમેટેક્સનો હિસ્સો માલમ ન હોય તો “સુપરટેક્સ” જુદો જતાવવાની જરૂર નથી.) કંપનીમાંથી મળતા ડીવીડન્ડની આજતમાં જણાવેલો કર, જે ડીવીડન્ડ ઉપર કર અંકાયો હોય તે ડીવીડન્ડને જ લગતો કર હોવો જોઈએ; અને તે કર જે વરસમાં ડીવીડન્ડ અપાયું હોય તે વરસમાં કંપનીને લગતા ચાલુ દરે જણાવવો જોઈએ. જ્યાં આ કરની રકમ જણાવવામાં ન આવી હોય તો દર રૂપીએ ૦-૨-૬

પ્રમાણે ગણી “ અડસટો ” કાઢવો જોઈએ અને રકમની નીચે “ અડસટો ” એમ જણાવવું. પછીથી ખરી રકમ ઇન્ડમટેક્સ ઓફીસમાં ગણી લેવાશે. જો કાપી લીધેલો કર તમારી આવકને લાગુ પડતા દરથી વધારે હોય તો તમારે કાપી લીધેલા કરનું સર્ટીફિકેટ આ ફોર્મની સાથે મોકલવું એટલે તે વધારે લીધેલો કર તમારે આપવાના ખીજા કાંઈ કરમાંથી બાદ કરી તમને મજરે મળશે. જો તમારી આવક જે હજારથી ઓછી હોય તો આ કાપી લીધેલા કરને પાછા મેળવવા માટે “ રીફન્ડ ” અરજી કરવાની છે.

વિભાગ ૧ ના ભાગ (અ) માં કઈ આવક જરવાની છે ?

[૧] જો તમે બ્રિટીશ હીંદ બહારના રહીશ હોતો તમારે બ્રિટીશ હીંદમાં જે આવક નીપજી અથવા જેને નીપજેલી અથવા મળેલી ગણી શકાય તે જ આવક “ અ ” ભાગમાં જણાવવાની છે. આખી દુનિયાની આવક બતાવવાની નથી. એટલે કે બ્રિટીશ હીંદમાં નોકરીદારા, સીકયુરીટીના વ્યાજદારા, વેપારદારા અને ખીજા હરકાંઈ સાધનોથી જે આવક નીપજી હોય અથવા ઉત્પન્ન થઈ હોય તે આ ભાગમાં બતાવવાની છે.

[૨] જો તમે બ્રિટીશ હીંદના રહીશ કે સામાન્ય રીતે રહીશ (વ્યાખ્યા માટે જુઓ પ્રકરણ ૨ જી) હોતો તમારે બ્રિટીશ હીંદમાં નીપજી અથવા મળી હોય તે આવક આ ભાગમાં બતાવવાની છે. તથા તે ઉપરાંત બ્રિટીશ હીંદ બહાર પરદેશમાં ચાલતો વેપાર જેના ઉપર હીંદુસ્તાન [દેશી રાજ્યોનો જેમાં સમાવેશ થાય છે.] માંથી દેખરેખ રખાતી હોય અથવા હીંદમાં ચાલતા ધંધા અથવા હુન્નરકામ અથવા રોજગારમાંથી થતી આવક આ ભાગમાં બતાવવાની છે. ટુકડાં પ્રકરણ ખીજામાં જે બ્રિટીશ હીંદના રહીશની આવકનાં અ, બ, ક અને હ કાલમ બતાવેલ છે તેમાં અ અને ક કાલમની આવક આ ભાગમાં બતાવવી. બ્રિટીશ હીંદ બહારના રહીશે

[અ] કાલમની આવક આ ભાગમાં બતાવવી. બ્રિટીશ હિંદના સામાન્ય રીતે રહીશે પણ અ અને ક કાલમની આવક અહીં બતાવવાની છે.

હિંદુ કુટુંબ કે જેની આવક વેપારમાંથી ઉત્પન્ન થઇ હોય અને વેપાર બ્રિટીશ હિંદ બહાર હોય અને વહીવટ પણ બહાર હોયતો આવક આ ભાગમાં લખવાની નથી. પરંતુ કુટુંબનો કર્તા બ્રિટીશ હિંદમાં સામાન્ય રીતે રહેનાર હોય તો આખું કુટુંબ બ્રિટીશ હિંદમાં સામાન્ય રીતે રહેનાર ગણાશે અને તેથી તે કુટુંબની બ્રિટીશ હિંદમાં નીપજેલી તથા મળેલી તેમજ બ્રિટીશ હિંદ બહારના વેપારની. [જેનો વહીવટ હિંદમાં છે] તથા હિંદમાંના ધંધા, રોજગાર અને હુન્નરકામની આવક આ ભાગમાં લખવાની છે. કુટુંબની દરેક વ્યક્તિની જુદી આવક માટે જુદું ફોર્મ લખવાનું છે. કુટુંબની મજૂઆરી આવકનું ફોર્મ કુટુંબના કર્તાને લખવાનું છે. હુંકમાં તમારી પેઢી, એસોસીએશન, કંપની, હિંદુ કુટુંબ અથવા તમે બ્રિટીશ હિંદ બહારના રહીશ હોતો બ્રિટીશ હિંદમાં નીપજેલી અથવા મળેલી આવક અને બ્રિટીશ હિંદના રહીશ કે સામાન્ય રીતે રહીશ હોતો તે ઉપરાંત ઉપર જણાવ્યા મુજબ બ્રિટીશ હિંદ બહાર આખી દુનીયામાં ગમે ત્યાં ચાલતા વેપારની (વહીવટ હિંદમાંજ હોવો જોઈએ) તથા હિંદમાં ચાલતા ધંધા, રોજગાર તથા હુન્નરકામની આવક આ ભાગમાં લખવાની છે. બીજી નહિ. [કાણુ બ્રિટીશ હિંદનો રહીશ કહેવાશે. કાણુ સામાન્ય રીતે રહીશ ગણાશે. અને કાણુ બ્રિટીશ હિંદ બહારનો રહીશ ગણાશે. તે માટે જુઓ પ્રકરણ ૧૬ અને ૨૭].

હવે આવક નીચે જણાવેલ પાંચ [સાધનોદ્વારા મેળવાય છે. માટે દરેકનું વિસ્તાર પૂર્વક આપણે વર્ણન કરીશું.

પગાર:--

“ પગારમાં ” રોજીદો પગાર. ગ્રેયુષ્ટી, (નોકરી બદલ

અક્ષીસ તરીકે મળેલી રકમ) , ફીઝ, કમીશન, એલાવન્સ [ભથ્થુ] પરકવીઝીકેટમ, વિગેરેનો સમાવેશ થઇ જાય છે. આ પગાર બ્રિટીશ સરકાર (Crown) સ્થાનીક સરકાર, કંપની, એસોસિએશન, જન-હેર સંસ્થા કે ખાનગી સંસ્થાઓ તથા બીજા શખસોને ત્યાંથી મળ્યો હશે કે કરેલ નોકરી બદલ મળવાનો હશે તો તે ટેક્સને પાત્ર છે. આ “ પગાર ”માં કાર્પણ જનતની આપેલી લોન વિગેરેનો સમાવેશ થઇ જાય છે.

નવા કાયદામાં એવો સુધારો કરવામાં આવ્યો છે કે પગાર પાકી ગયો હશે અને “ પાછલા વર્ષમાં ” મળ્યો નહિ હોય તો પણ તે પગાર મળીજ ગયો છે તેમ ગણી તે પગાર ટેક્સને પાત્ર ગણાશે, જુના કાયદામાં જેટલો પગાર “ પાછલા ” વર્ષમાં મળ્યો હોય તેટલા પગાર ઉપરજ ટેક્સ લેવાતો. આ ફેર ફારથી હવે ચાલુ વરસનો પગાર બીજા વરસમાં મળશે તો પણ તે પગાર ટેક્સ માટે તો જાણે મળી ગયો છે તેમ ગણાશે.

દાખલો:—હરીચંદ નામના શખસનો વાર્ષિક રૂ. ૨૪૦૦ પગાર છે. તે ટેક્સમાંથી છટકવા માટે આ સાલ ફક્ત રૂ. ૨૦૦૦ જે છે. અને રૂ. ૪૦૦ બીજા વરસ લેવાનું નક્કી કરે છે. તો જુના કાયદા પ્રમાણે તેની આવક રૂ. ૨૦૦૦ ગણાત અને ટેક્સ ભરવો પડત નહિ. હવે તેની આવક પગાર લીધો નથી છતાં રૂ. ૨૪૦૦ ગણાશે અને તે રકમ ઉપર તેને ટેક્સ આપવો પડશે.

આ પગાર બ્રિટીશ હિંદમાં નોકરી કર્યાનો હોવો જોઈએ. પગાર બ્રિટીશ હિંદમાં મળે કે બ્રિટીશ હિંદ બહાર મળે અથવા બ્રિટીશ હિંદના રહેવાસીને મળે કે બ્રિટીશ હિંદ બહારના રહેવાસી ને મળે તે સાથે ઇન્કમેટેક્સ માટે કંઈ સંબંધ નથી. ફક્ત બ્રિટીશ હિંદમાં નોકરી કરેલ હોય તો તે પગારની આવક બ્રિટીશ હિંદમાં ઉત્પન્ન થયેલી ગણાશે. અને તે આવક “અ” ભાગમાં “પગાર”ના

ખાનામાં મૂકવાની છે. બ્રિટીશ હીંદ બહાર કરેલ નોકરીનો પગાર આ ખાનામાં મૂકવાનો નથી. બ્રિટીશ હીંદના રહીશે અને બ્રિટીશ હીંદ બહારના રહીશે ખ્યાનમાં રાખવું કે બ્રિટીશ હીંદ બહાર કરેલ નોકરીનો પગાર ટેક્સને પાત્ર નથી. પરંતુ તે પગારની કંઈપણ રકમ બ્રિટીશ હીંદમાં લાવી હશે તો ટેક્સને પાત્ર થશે. (જુઓ પ્રકરણ ૨) બ્રિટીશ હીંદના સામાન્ય રીતે રહીશને બ્રિટીશ હીંદ બહારના પગાર ઉપર પણ ટેક્સ ભરવો પડશે પરંતુ આ રકમ તેણે વિભાગ ૧ ના “અ” ભાગમાં મૂકવાની નથી. પરંતુ “ક” ભાગમાં દર્શાવવાની છે. તે હવે પછી જોઈશું. અહીં તો બ્રિટીશ હીંદમાં કરેલ નોકરીનો પગારજ દર્શાવાનો છે.

આ “પગાર”ના ખાનામાં જો તમને નોકરી બદલ રહેવા માટે બાકી મુક્ત ઘર મળ્યું હોય તો તે ઘરનું બાકી ગણી પગારમાં ઉમેરવાનું છે. પગાર અને રોકાણ પગારને બદલે મળેલો નફો, ઇન્ડમટેક્સ, પ્રોવીડન્ટ ફંડમાં ભરેલા ફાળા વિગેરે બાદ કર્યા સિવાય પુરેપુરી પગારની રકમ બતાવવી. વળી માન્ય રાખેલાં પ્રોવીડન્ટ ફંડ સિવાયનાં પ્રોવીડન્ટ ફંડ કે બીજા કોઈ ફંડમાંથી મળેલી રકમ કર ને પાત્ર છે. પરંતુ તે રકમ નોકરના ફાળાનીજ હશે, અથવા મુળ રકમના બ્યાજની હશે તો ટેક્સને પાત્ર નથી.

વળી નોકરી છોડતી વખતે અથવા નોકરી પરથી રીટાયર થતી વખતે શેડ તરફથી નોકરને તેની ભૂતકાળની નોકરીના બદલા તરીકે જે રકમ મળશે તે રકમ પણ ઇન્ડમટેક્સને પાત્ર થશે.

“પગાર”નું ખાનું ભરતી વખતે નીચેની વસ્તુ ખાસ ધ્યાન રાખવી.

જો તમારી નોકરીની એવી શરત હોય કે તમને મળતા પગારમાં કોઈરકમ આળી, જરૂરી રીતે અને ખાસ તમારી ફરજ અદા કરવામાં વપરાવી જોઈએ. તો તે રકમની વિગત આપવી. અને

તે પગારમાંથી બાદ કરી ખાતું ભરવું. તમારા ઘરથી તમારા ધંધાની જગા ઉપર જવા આવવાનું ખર્ચ મળે મળશે નહિ તે ખાસ ધ્યાનમાં રાખવું.

નોકરી બંધ થવાને લીધે ખાસ મળેલો બદલો “પગાર”માં ગણવાનો નથી.

વળી નીચેની રકમો વિભાગ રમાં દર્શાવાની છે- નીચે બતાવેલ રકમો “પગાર” તરીકે તો ગણાશેજ અને તે બાદ કર્યા વિનાજ પગારની આવક “પગાર”નાં ખાતામાં વિભાગ ૧ના “અ” ભાગમાં મૂકવાની છે- પરંતુ નીચેની રકમો ટેક્સને પાત્ર નથી. માટે તેટલી રકમ ઉપર સરેરાસ દરથી ઇન્કમેટેક્સ એક્ટીસર ટેક્સ કાપી આપશે.

(૧) સરકાર તરફથી અપાતા પગારમાંથી ભવિષ્યની એન્યુઇટી માટે (Deferred annuity) અથવા નોકરનાં બેંચં છાકરાંના લાભ માટે કાપી લીધેલી રકમો.

નોટ :—આ રકમ નોકરના પગારના છઠ્ઠા ભાગથી વધારે હશે તોપણ છઠ્ઠા ભાગ સુધી જ મળે મળશે.

(૨) નોકરીને છેડે પ્રોવીડન્ટ ફંડ કે જેને ૧૯૨૫નો પ્રોવીડન્ટ ફંડ એક્ટ લાયુ પડે છે તે તથા માન્ય રાખેલાં પ્રોવીડન્ટ ફંડ અને સુપર એન્યુએશન ફંડમાંથી અપાયેલી રકમ તથા નોકરી દરમિયાન મજદુર ફંડમાંથી મળતા વ્યાજની રકમ.

પ્રોવીડન્ટ ફંડ :—માન્ય રાખેલ પ્રોવીડન્ટ ફંડમાંથી નોકરીને છેડે જે રકમ મળશે તે ઇન્કમેટેક્સને પાત્ર થશે નહિ. પરંતુ નોકરી દરમિયાન પ્રોવીડન્ટ ફંડમાં એકઠી થએલી રકમ ઉપર વ્યાજ પોતાના આંકણીવાળા વર્ષના પગારના ત્રીજા ભાગથી વધારે ઉપજતું હશે તો તે વધારો ટેક્સને પાત્ર થશે. સુપર એન્યુએશન ફંડ :—આમાં નોકરને દર વરસમાં થોડોવણો ફાળો આપવો પડે છે. જે ફાળો

તેના મરણ પછી તેના વ્યાજ સહીત તેની વીધવાને કે છોકરાંએને મળે છે. આ ફંડ કાયદેસર માન્ય થયેલું હોય તો તે ફંડ ઉપર ઉપજતું વ્યાજ ઇન્કમટેક્સને પાત્ર નથી. અને નોકરને જેટલો ફાળો આપવો પડે છે, તે ફાળો ઇન્કમટેક્સ માટે પગારમાંથી મળે એવા આપવામાં આવે છે.

નોટ :—કબુલેટા પ્રોવિડન્ટ ફંડ તથા સુપર એન્યુએશન ફંડની રકમોની વિગત ફંડના ટ્રસ્ટી અથવા તમારા માલિક પાસેથી મળી શકશે.

ખાસ નોટ :—આપણે ઉપર જોયું તે પ્રમાણે બ્રિટીશ હોંદ બહાર કરેલ નોકરીના પગાર માટે બ્રિટીશ હોંદ બહારના માણસને ટેક્સ આપવો પડતો નથી, પરંતુ આમાં એક અપવાદ છે તે એક તાજ તરફથી અથવા તાજને બદલે કામપણ વ્યક્તિ તરફથી અથવા તાજના પ્રતિનિધિની સત્તાની રૂપરેખા અથવા તેના બદલે મધ્યસ્થ સરકારથી સ્થપાયેલી સ્થાનિક સત્તા તરફથી બ્રિટીશ રૈય-તને અથવા શહેનશાહના કાર્મ પણ નોકરને હિંદના ગમે તે ભાગમાં અપાયેલ પગાર ટેક્સને પાત્ર થશે.

દાખલો--મી. જ્યોર્જ રેસીડન્ટ છે. તેમને વડોદરામાં વાર્ષિક ત્રીસ હજારનો પગાર છે તો તે તમામ રકમ ઇન્કમ ટેક્સને પાત્ર થશે. વળી એક વસ્તુ ખાસ ધ્યાન એ રાખવાની છે કે પગાર લેનાર વ્યક્તિ જો બ્રિટીશ હોંદ બહારનો રહીશ હોય તો તેના પગારમાંથી દર રૂપિયે ૦-૨-૬ તેનો માલિક ટેક્સ માટે પ્રકરણ ૧માં જણાવ્યા મુજબ કાપી લેવાનો જ, આવી રીતે જો તેના માલિક ટેક્સ કાપી લીધો હશે તો નોકરને તે ઉપર ફરીથી ટેક્સ આપવો પડશે નહિ. ફોર્મ ભરતી વખતે માલિક તરફથી પ્રકરણ ૧ મુજબ જે સર્ટીફિકેટ આપવામાં આવ્યું છે તેમાં ટેક્સ માટે જે રકમ કાપેલી છે તે રકમ “પગાર” ના ખાતા સામે કોલમ ત્રીજામાં ભરવી.

આ રીતે પગારનું ખાનું ભરવાનું છે. હવે આપણે (૨) સીક્યુ-
રીટીઝના વ્યાજનું ખાનું કઈ રીતે ભરવું તે જોઈએ.

૨. સીક્યુરીટીઝ ઉપરનું વ્યાજ

જમીનગીરીઓમાં પ્રોપ્રીસરી નોટ, ગવર્નમેન્ટ ઓફ ઇન્ડીયાએ
અથવા કોઈ પ્રાંતીક સરકારે કાઢેલાં બોન્ડ, અથવા કોઈ સ્થાનીક
સંસ્થા અથવા કંપનીએ કાઢેલા ડીબેન્યર્સ અથવા બીજી જમીન-
ગીરીઓનો સમાવેશ થાય છે. ઇન્કમટેક્સ બાદ કયાં સિવાયની કૂલ
રકમ બીજા કાલમમાં જતાવવી.

જમીનગીરીઓ બે જાતની હોય છે (૧) એક કર મુક્ત અને
બીજી જેના ઉપર કર ભરવો પડે છે તેવી.

કર મુક્ત જમીનગીરીઓ હોયતો ?

ગવર્નમેન્ટ ઓફ ઇન્ડીયા તરફથી કર મુક્ત જમીનગીરીઓ
નીકળેલી હોય તો તેના વ્યાજ ઉપર ઇન્કમટેક્સ ભરવાનો હોતો નથી.
તેમજ પ્રાંતીક સરકાર તરફથી કર મુક્ત જે જમીનગીરીઓ નીકળી
છે તેના વ્યાજ ઉપર પણ વ્યક્તિને ટેક્સ ભરવાનો હોતો નથી,
પરંતુ પ્રાંતીક સરકારજ અપાતા વ્યાજ ઉપર ટેક્સ ભરશે આવી
રીતે કર મુક્ત (જેના ઉપર કર ભરવાનો નથી તેવું જમીનગીરીઓ
નીકળતી વખતે જાહેર થયેલ છે) જમીનગીરીઓનું વ્યાજ બીજી
જે જમીનગીરીઓનું વ્યાજ આવતું હોય તેમાં ઉમેરી કાલમ બીજા-
માંતો લખવું જ પડશે. પરંતુ તે કર મુક્ત જમીનગીરીનું જે વ્યાજ
આવે તે વિભાગ ૨માં ૫ મીકલમમાં “કર મુક્ત ‘સીક્યુરીટીઝ’નું વ્યાજ”
નામનું જે ખાનું છે ત્યાં તે વ્યાજ ભરવાનું એટલે ઇન્કમટેક્સ
ઓફીસર તે રકમ ઉપર વ્યક્તિની આવકના સરેરાસ દરથી ટેક્સ
કાપી આપશે.

દૃષ્ટાંત :—તમારી પાસે કર મુક્ત જમીનગીરીઓ અને કર

ભરવો પડે તેવી જમીનગીરીઓ છે. કર મુક્ત જમીનગીરીઓ ઉપર દર વરસે રૂ. ૧૦૦૦) વ્યાજના આવે છે બીજી જમીનગીરીઓ ઉપર દર વરસે રૂ. ૨૦૦૦) વ્યાજના મળે છે તો તમારે કૂલ રૂ. ૩૦૦૦)ની રકમ “અ” ભાગમાં “સિક્યુરીટીઝના” વ્યાજની સ મે બીજા કોલમમાં લખવી. અને કર મુક્ત જમીનગીરીના વ્યાજની રૂ. ૧૦૦૦)ની રકમ વિભાગ રના પાંચમા ખાતામાં લખવી જેથી ઇન્ડમંટેક્સ ચોરીસર તેના ઉપર સરેરાસ દરથી ટેક્સ કાપી આપશે.

પરંતુ જે આવી રીતે વેપારીએ જમીનગીરીઓ વેપારના કામકાજમાં લીધી હશે, અને તે હિસાબે તેનું વ્યાજ એ વેપાર, ધંધા કે રોજગારની આવક ગણી ચોપડામાં નક્કા તરીકે જમે કરી હશે તો તે આવક આ ખાતામાં ન બતાવતાં વિભાગ ૪માં બતાવવી અને તેમાં જે કર મુક્ત જમીનગીરીઓનું વ્યાજ છે તે વિભાગ ૪માં “કર મુક્ત સિક્યુરીટીનું વ્યાજ લખેલું છે” ત્યાં બાદ કરવાનું છે, વિભાગ ૨માં આ વ્યાજ લખવાનું નથી. માટે વેપારીઓએ આ ખાસ ખ્યાન ગણવું. વળી જે તમે બ્રિટીશ હાઉસ બહારના રહીશ હો તે હિસાબે અથવા કંપનીઓ વિગેરે એ વ્યાજ આપતાં પહેલાં ટેક્સ તરીકે ૦-૨-૬ કાપી લીધા હોય તો બનણે તે ટેક્સ ન કપાવો હોત તો જે રકમ મળતતે આખી [ઇન્ડમંટેક્સ સાથેની] રકમ કોલમ બીજામાં લખવાની. એટલે કે તેવા કેસમાં તમને જે ચોક્કસ વ્યાજની રકમ મળી છે તેને રૂંડે ગુણી કોલમ બીજામાં લખવી. આ પ્રમાણે બીજા કોલમમાં જે રકમ આવી તેમાંથી તમને ચોક્કસ જે રકમ મળી છે તે બાદ કરતાં જે રહે તે કોલમ ત્રીજામાં લખવું. કોલમ ત્રીજામાં આ પ્રમાણે શું ટેક્સ કપાણો છે તે આવશે. બ્યારે આવી રીતે ટેક્સ કપાણો હોય ત્યારે ટેક્સ કાપનાર વ્યક્તિનું સરટી-ફીડટ મોકલવું.

દખાંત—ગમનાથ બાકાણનું ‘કંપનીના ડીમેન્ડસ’ ઉપર

વ્યાજ રૂ. ૨૦૦ થાય છે. કંપની ૦-૨-૬ પ્રમાણે રૂ. ૩૧-૪-૦ કાપી રૂ. ૧૬૮-૧૨-૦ ગમનાજીતે આપે છે તો ગમનાજીતે કોલમ બીજામાં તો $૧૬૮ \times \frac{૩૬}{૧૦૦} = ૬૦૪ \times \frac{૩૬}{૧૦૦} = રૂ. ૨૦૦$ જ બતાવવાના છે ત્રીજા કોલમમાં રૂ. ૩૧-૪-૦ બતાવવાના છે.

જમીનગીરીઓનાં વ્યાજનું ખાતું ભરતા પહેલાં નીચેની રકમો કાપવાની છે.

[૧] મજદુર વ્યાજ જો બેન્ક મારફત મેળવાતું હોય અને તે બદલ બેન્કને કંઈ કમીસન આપવાનું હોયતો મજદુર વ્યાજ વસુલ કરવા માટે બેન્ક લીધેલું કમીસન.

(૨) જો આ જમીનગીરીઓમાં રોકેલ પૈસા વ્યાજે લીધેલ હશે તો તે ધણીને જો વ્યાજ આપવું પડે તે વ્યાજ કાપી આપવામાં આવશે.

પરંતુ જો આ વ્યાજ બ્રિટીશ લિંદ બહારના માણસને આપવાનું હશે તો આપનાર માણસે તે વ્યાજની રકમ ઉપર ૦-૨-૬ પ્રમાણે ઇન્કમટેક્સ કાપી લીધો હશે અથવા વ્યાજ લેનાર સક્ષનો બ્રિટીશ લિંદમાં એજન્ટ હશે કે જો તેમના બદલે વ્યાજની રકમ ઉપર ટેક્સ ભરશે અથવા હરકોષ્ટ રીતે તેના ઉપર ટેક્સ ભરાયો હશે તોજ વ્યાજની રકમ મળે આપવામાં આવશે નહિતર નહી.

વળી ખાસ ધ્યાન રાખવાનું કે મધ્યસ્થ સરકાર કે પ્રાંતીક સરકાર તરફથી નીકળેલી જમીનગીરીઓ અથવા સ્થાનીક સરકાર તથા કંપની તરફથી નીકળેલી જમીનગીરીઓ તથા ડીએન્યર્સ સિવાયની બીજી કોઈપણ જમીનગીરીઓ હોય તો તેના વ્યાજની રકમ આ ખાતામાં લખવાની નથી. વળી બ્રિટીશ લિંદ બહારની કંપનીઓના લેાનની આવક પણ અહીં લખવાની નથી.

૩:-મિલકત (જુઓ ટીપ્પણુ ૮) આ ફોર્મના ભાગ

ફઠ્ઠામાં જણાવ્યા મુજબની કુલ આવક:-આ ખાતું હવે આપણે ભરવાનું છે તે શી રીતે ભરવાનું છે તે હવે જોઈએ:-

આ મથાળા નીચે તમારી માલીફીના તમારા ધંધા માટે વપરાતાં ઘરો અને તેને લગતી જમીન સિવાયની ખીજા બધા મકાનોની અને તેમને લગતી જમીનની “ઓનાફાઇડ” વાર્ષિક કીંમત કરને પાત્ર છે.

નોટ:-ધંધા માટે વપરાતાં ઘરો અને તેને લગતી જમીનનું ભાડું આ મથાળામાં ગણાશે નહિ. પરંતુ તે વેપારનો નફો એવો હોવો જોઈએ કે જે ટેક્સને પાત્ર થઈ શકે. એટલે વેપાર, ધંધો કે રોજગાર એવો ન હોવો જોઈએ કે જેનો નફો ટેક્સને પાત્ર થાય નહિ. દાખલા તરીકે ધર્માદુ સંસ્થાઓ તરફથી તેના ધ્યેયને પહોંચી વળવા જે વેપાર કરવામાં આવે છે તે વેપારની આવક ટેક્સને પાત્ર નથી. આવા વેપાર માટે જે મકાન વપરાતું હશે તે મકાન તે સંસ્થાનું હશે તો પણ તેનું ભાડું આ મથાળામાં ગણાશે.

આમ વેપાર માટે વપરાતા મકાનનું ભાડું આ ખાતામાં ગણવાનું નથી તેનું દારણ એટલું જ કે, તે ભાડું વિભાગ ૪ “વેપાર, ધંધો અને હુઝરકામ” ના ખાતામાં ભરવાનું છે.

નોટ.-જે જમીનો તદ્દન ખુલી હશે અને મકાનને લગતી નહી હોય તે જમીનનું ભાડું પણ આ ખાતામાં મૂકવાનું નથી. આજ “અ” ભાગમાં પમું “ખીજા સાધનો” નામનું જે ખાતું છે તેની અંદર જમીનનું ભાડું જ્યાં લખેલ છે ત્યાં તેવી જમીનોનું ભાડું લખવાનું છે.

નોટ ૩:- આ ખાતાની અંદર બ્રિટીશ હીંદની અંદર જે સ્થાવર મિલકત (ઘર અથવા તેને લગતી જમીન) છે તેજ બતાવવાની છે. બ્રિટીશ હીંદ બહારની જમીનની આવકનો આ ખાતામાં સમાવેશ થતો નથી.

નોટ ૪:— આ ખાનામાં માલીકીના ધરોની કે તેને લગતી જમીનની જ આવક ભરવાની છે. જે ઘર અથવા જમીન બીજા પાસેથી ભાડે લેવામાં આવી હોય અને તે ભાડે રાખેલ ઘર અથવા જમીન ભાડે આપવામાં આવે અને તેથી જે આવક આવે તે આ ખાનામાં બતાવવાની નથી. તે આવક “બીજા સાધનો” ની આવક ગણાશે અને તે આજ ભાગના પાંચમા ખાનામાં મૂકવાની છે.

મિલકતની જે આવક ભરવાની છે તે ભરતાં પહેલાં ફોર્મનો વિભાગ ૬ ભરવો જોઈએ. અને તે પ્રમાણે વિભાગ ૬ નું જે ૨૦ મું ખાનું છે તેની અંદર જે ચોક્ખી આવક આવે તે મિલકતની વાર્ષિક આવક ગણાય, અને તે આ ખાના સામેના બીજા કાલમમાં લખવી.

એટલે આ ખાનામાં કઈ આવક મૂકવાની તે માટે વિભાગ ૬ દેખાવતો રહે છે માટે પ્રથમ તે સંબંધી આપણે વિચાર કરીશું. પછી છેવટે તે વિભાગના ૨૦ મા ખાનામાં જે રહેશે તે આ ખાના સામે મૂકવાની છે.

વિભાગ ૬—મિલકતની આવક.

પ્રથમના સાત ખાનાં બહુ જ સહેલાં છે. તે દરેક માણસ ભરી શકે તેમ છે.

હવે આપણે ભાડાંને લગતું થોડું વિવેચન કરવાનું છે તે જોઈએ.

આપણે ઉપર જોયું તે પ્રમાણે જે ઘર અથવા જમીન જેના નફા ઉપર કર નાખી શકાય તેવા ધંધા, વેપાર કે રોજગાર માટે વપરાતું નથી, તેવા તમામ ધરો અથવા તેને લગતી જમીનની આવક “મિલકત”ના ખાનામાં મૂકવાની છે.

હવે આવક કંઈ રીતે ગણવી તે જોવાનું રહે છે. સંભાષણમાં કહીએ તો મકાનની વાર્ષિક આવક એટલે તે મકાન આજુબાજુના મકાનોની ગણતરીમાં વરસે શું ભાડું ઉપજતી શકે તે ભાડાની આવક. જે પ્રમાણિકપણે અને કરમાંથી છટકી જવા બદલરાદા સિવાય જે મકાન ભાડે અપાયું હશે તો તે ભાડા વાર્ષિક આવક સામાન્ય રીતે તે મિલકતની આવક ગણાશે. પરંતુ જે ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસરને એમ લાગશે કે ભાડુઆતને આંધરનું ભાડું આજુબાજુના મકાનો જેતાં ધણુંજ ઓછું છે તે આજુબાજુના ધરોના સંજોગો ધ્યાનમાં લઈ ભાડા આકારી શકાશે. અને તે ઉપર ટેક્સ ગણાશે, પરંતુ જે તે મકાન ધરધણી પોતાના રહેવા માટે વાપરતો હશે અને ભાડું ન આપે હોય તો મકાનના ભાડાની વાર્ષિક આવક તે ધરધણીના કૂત્ર અથવા વકના દસમા ભાગ કરતાં વધારે આકારાશે નહિ.

વળી જે એક જ મકાન હોય અને તેનો અમુક ભાગ ધર માટે વપરાતો હોય, અમુક ભાગ રહેવા માટે વપરાતો હોય અને અમુક ભાગ ભડે અપાયો હોય તો તેનો ટેક્સ કંઈ રીતે આકારાશે

તો જેટલો ભાગ ધર માટે વપરાય છે તેટલા ભાગ પુરુ મકાનનું ભાડું આ જાનામાં ગણાશે નહિ. મકાનના બાકીના ભાગ જેટલો ભાગ ભાડુઆત વાપરતો હશે તે ભાગનું ભાડું તથા જેટલો ભાગ ધરધણી વાપરતો હશે તેની જે આંકણી ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસર કરશે તે તમામ રકમ ભાડાની આવક ગણાશે.

આપણે ત્યાં મ્યુનીસીપલ ટેક્સ માટે ભાડાની આંકણી થાય છે તે ખાસ કારણો સિવાય ઇન્કમેટેક્સ માટે પણ માન્ય રાખવા આવશે અને તે પ્રમાણે જેટલો ભાગ ધરધણી વાપરતો હશે તેટલો ભાગની આવક ગણી શકાશે.

દૃષ્ટાંત:—એક મકાનની મ્યુ. આંકણી રૂ. ૧૦૦૦ની છે તે

$\frac{1}{2}$ ભાગ ધરધણી વાપરે છે. $\frac{1}{2}$ ભાગમાં ભાડુઆત રહે છે જે રૂ. ૫૦૦૭ ભાડાના આપે છે અને $\frac{1}{2}$ ભાગ ધંધા માટે વપરાય છે તો આ ખાનામાં તે ધરની આવક રૂ. $૫૦૦ + ૧૨૦૦ \times \frac{1}{2} = ૫૦૦ + ૬૦૦ =$ રૂ. ૬૦૦ મૂકવાની.

આ પ્રમાણે મિલકતની આવક શોધી કઢાણી.

હવે આપણે વિભાગ ૬ના આદમા ખાનામાં શું લખવાનું છે તે જોઈએ.

અહીં ધર ભાડે લેતી વખતે ભાડુઆતે જે રેક્ષ આપવાનો કબજા કર્યો હોય અને તે રેક્ષ ધરધણીએ આપ્યો હોય તો તેના રેક્ષની રકમ ખાના ૮માં લખવાની છે તેવીજ રીતે તેથી ઉલટું જે રેક્ષ ધરધણીને માથે છે તેવો રેક્ષ ભાડુઆતે આપ્યો હોય તો તે રેક્ષની રકમ ખાના ૯માં લખવાની છે.

દૃષ્ટાંત:—પાનાચંદ શેઠ લાલભાઈ ચીમનલાલના ભાડુઆત છે. હાઉસ રેક્ષના રૂ. ૨૫૭ લાલભાઈને માથે છે બ્યારે લેવેટરી રેક્ષના રૂ. ૫૭ પાનાચંદ શેઠના માથે છે હવે ધારા ૩ લેવેટરી રેક્ષ લાલભાઈ આપે છે તો તે રકમ ખાના ૮માં લખવાની અને જો હાઉસરેક્ષ પાનાચંદ શેઠ આપતા હોય તો તે રકમ ખાના ૯માં લખવાની.

ખાનું દસમું:—અમારી માન્યતા મુજબ આ ખાનામાં જણાવેલી વિગત ખોટી જણાવેલી છે. આ ખાનામાં એવું વર્ણવેલું છે કે “આદમા અને નવમા ખાનાની રકમો બાદ કર્યા પછી વાર્ષિક ભાડાની રકમ” પરંતુ અંગ્રેજીમાં (annual letting value after adjusting for cls. 8 & 9) છે. “Adjusting”નો અર્થ ગુજરાતીમાં બાદ કરીને તેમ કર્યો છે પરંતુ તે ખોટું છે ખરી રીતે દસમું ખાનું નીચે પ્રમાણે હોવું જોઈએ. “આદમા અને નવમા ખાનાની રકમોની વચ્ચે કર્યા પછી

વાર્ષિક ભાડાની રકમ.” ઇન્ડમટેક્ષ ઓફીસથી આ માટે ઘટતો સુધારો થશે તેમ આશા છે. એટલે દસમા ખાનામાં કદ રકમ મૂકવાની તે હવે જોઈએ.

વાર્ષિક ભાડાની રકમ આપણે ઉપર જોયું તે પ્રમાણે શોધી શકાશે. ઇન્ડમાં આપ્યું મકાન જો ભાડે અપાય તો શું ભાડું ઉપજી શકે તે વાર્ષિક ભાડું ગણાય. અથવા જો ભાડુઆતને ધર આપ્યું હોય તો વાર્ષિક જે ભાડું આવતું હોયને ભાડાની રકમ. મકાન જો રહેવા માટે ધરધણીના કબજામાં હશે તો ઇન્ડમટેક્ષ ઓફીસર વાર્ષિક ભાડાની આંકણી કરશે ધણે ભાગે મ્યુનિસીપલ આંકણી તે માટે માન્ય રહેશે. પરંતુ કાંઈપણ સંજોગોમાં ધરધણીના રહેવાસ માટે વપરાતા મકાનની આંકણી તેની આવકના દસમા ભાગથી વધારે થશે નહિ. જો ધર ખાલી રહ્યું હોય અને ધરધણી પોતે રહેવા માટે વાપરતો નહોય તેમજ ધંધા માટે વપરાતું નહોય તો તે ધરનું શું ભાડું ઉપજી શકે તે ગણવાનું છે. આનો અર્થ એમ નથી કે ખાલી ધર ઉપર પણ ટેક્ષ આકારાશે. પરંતુ જે ભાડું ઉપજી શકે તે ખાના દસમાં મૂકવાનું. અને પછી જો ધર બારે માસ ખાલી રહ્યું હોય તો આખી અને રકમ થોડા વખત ખાલી રહ્યું હોય તો તેટલા વખત પુરતી રકમ ખાના ૧૯માં મૂકવાની છે તે રકમ મજરે મળશે.

આ રીતે વાર્ષિક ચોક્ખી આવક આવી. હવે જે ટેક્ષ ભાડુઆતને ભરવાનો છે અને ધરધણીએ ભર્યો છે તે રકમ એટલે ખાના આઠની રકમ આમાંથી બાદ કરવાની છે જ્યારે જે ટેક્ષ ધરધણીને ભરવાનો છે અને ભાડુઆતે ભર્યો છે તે રકમ એટલે ખાના નવની રકમ આમાં ઉમેરવાની છે. આ પ્રમાણે સરવાળો બાદબાકી કરતાં જે રકમ રહે તે વાર્ષિક મિલકતની આવક સમજવી. હવે તે રકમમાંથી ખાના અગ્યારથી સોળમાં જતાવેલ રકમો મજરે મળશે માટે તે બાદ કરવાની છે.

ખાના ૧૦માં આવેલ રકમમાંથી બાદ કરવાની રકમો:-

ખાતું ૧૧:-ભાડે આપેલ મકાનનો રીપેરીંગ ચાર્જ માલીક માથે રાખ્યો હશે તો અથવા મકાન માલીકના કબજામાં હશે તો ખાના ૧૦માં જણાવેલ રકમનો છટ્ટો ભાગ મળે મળશે.

પરંતુ જો મકાન ભાડુઆતના કબજામાં હશે અને ભાડુઆતે મરામત ખર્ચ માથે રાખ્યું હશે તો વાર્ષિક આકારેલી ભાડાની આવક અને ભાડુઆત તરફથી મળતું વાર્ષિક ભાડું એ બેનો જે તફાવત હશે તે મળે મળશે પરંતુ આ બન્નેનો તફાવત વાર્ષિક આકારેલી આવકના છટ્ટા ભાગ કરતાં વધારે હશે તો તે વધારો મળે મળશે નહિ.

ખાતું ૧૨:-જો તે મકાનનો વીમો ઉતરાવ્યો હોય તો વીમાની ભરવી પડતી પ્રીમીઅમની રકમ.

ખાતું ૧૩:-જો મકાન ગીરો હોય અથવા તેના ઉપર ચાર્જ હોય તો તેનું જે વ્યાજ આપવું પડે તે વ્યાજ વળી તે મકાન ખરીદવામાં, બનાવવામાં, મરામત કરવામાં, ફરી બનાવવામાં અને તેમાં સુધારો વધારો કરવામાં ટ્રાઈપલ રકમ વ્યાજ લેવામાં આવી હોય તો તે રકમનું વ્યાજ.

પરંતુ જો આ વ્યાજ બ્રિટીશ હોંદ બહારના માણસને આપવાનું હશે અને તે ઉપર ટેક્સ કપાયો નહીં હોય અથવા વ્યાજ આપનાર માણસે પ્રકરણ ૧માં જણાવ્યા મુજબ ટેક્સ તરીકે દર રૂબીએ ૦-૨-૬ ટાપી લીધા નહીં હોય અથવા મળદુર શક્તિ બ્રિટીશ હોંદમાં એજન્ટ નહીં હોય તો તે વ્યાજ મળે મળશે નહિ.

ખાતું ૧૪:-મકાન જે જમીન ઉપર ઉભેલું છે તે જમીનનું

ખાતું ૧૫:-જમીન મહેસુલ માટે જે રકમ આપવી પડતી હોય તે આની અંદર મ્યુનિસીપાલ ટેક્ષનો સમાવેશ થતો નથી.

ખાતું ૧૬:-ભાદુ ઉધરાવવા માટે થતો ખર્ચ, આ ખર્ચ વાર્ષિક બાડાની રકમના છ ટકા કરતાં કાંઈપણ હિસાબે વધારે મળશે નહિ. ખાનામાં આ હકીકત દર્શાવી નથી. પરંતુ કાયદેસર વાર્ષિક બાડાની રકમના છ ટકા કરતાં વધારે ખર્ચ મળે મળશે નહિ.

ખાતું ૧૭:-આ પ્રમાણે ખાના ૧૦માં જે વાર્ષિક બાડાની રકમ છે તેમાંથી ખાના ૧૧થી ૧૬ની રકમનો સરવાળો બાદ કરવાનો, કારણકે તે રકમો મિલકતની આવકમાંથી મળે મળશે પછી જે રહે તે ખાના ૧૭માં મૂકવાનું છે.

ખાતું ૧૮:-જો મિલકત (ઘર વિગેરે) ભાદુઆત વગર ખાલી પડી રહ્યું હોય તો વરસમાં જેટલો વખત ખાલી પડી રહ્યું હોય તેટલો વખત આ ખાનામાં લખવાનો છે.

ખાતું ૧૯:-આ ખાનામાં પણ છાપવામાં ભુલ થએલી જણાય છે. ઈંગ્રેજીમાં આ ખાતું “ મિલકત ખાલી રહેવાથી મળે માંગેલી રકમ ” તેટલુંજ છે એટલે આ ખાનામાં “ ચોકળી કરને પાત્ર રકમ ” એ જે શબ્દો છે તે અમારી માન્યતા મુજબ વધારાના છે અને તેથી કાઢી નાખવાને પાત્ર છે એ શબ્દો ખાના ૨૦માં મૂકવા જોઈએ. એટલે ખાતું ૨૦મું નીચે પ્રમાણે થશે.

“ ૧૭ અને ૧૯ના ખાનાની બાકી રહેતી ચોકળી કરને પાત્ર રકમ ” એટલે આપણે ખાતું ૧૯મું “ મિલકત ખાલી રહેવાથી મળે માંગેલી રકમ ” એમ વાંચીશું.

મિલકત ખાલી રહેવાથી મળે માંગેલી રકમ:-

વર્ષની આવક મળ્યાશે. હવે જો તમારું આખું મકાન વરસમાં થોડો વખત ખાલું પડી રહ્યું હશે તો તેટલા વખતના પ્રમાણમાં તમને રકમ મળેરે મળશે અને તે રકમ નીચે પ્રમાણે ત્રીરાશીથી સોધી કઢાશે.

આખું વરસ : ખાલી પડી રહ્યું હોય તેટલો વખત. :: ખાના ૧૭ માં જણાવેલ આવક. : (?)

દષ્ટાંત:—એક મકાનની વાર્ષિક ચોકખી આવક રૂ. ૨૦૦૦ની છે. એટલે ખાના ૧૭માં રૂ. ૨૦૦૦ની રકમ આવે છે. હવે જો તે મકાન ત્રણ મહીના ખાલી પડી રહ્યું હોય તો નીચે પ્રમાણે ત્રીરાશી મૂકા વર્ષ વર્ષ

૧ : $\frac{૩}{૪}$:: ૨૦૦૦ : [?] = ૨૦૦૦ $\times \frac{૩}{૪}$ = રૂ. ૧૫૦૦,
રૂ. ૫૦૦ મળેરે મળશે એટલે આવક રૂ. ૧૫૦૦ની ગણાશે. આ રૂ. ૫૦૦ ખાના ૧૮માં મુકવાના છે.

પરંતુ જો એકજ મકાનના જુદા જુદા ભાગ કરી તે મકાન જુદા ભાડુઆતોને આપવામાં આવતું હશે તો તે ભાગો પૈકી કાંઈ પણ ભાગ જેટલો વખત ખાલી રહેશે તેટલા વખતનું તેટલા ભાગનું ભાડું મળેરે મળશે. તે શોધવા માટે આખા મકાનના પ્રમાણમાં દરેક ભાગની ચું વાર્ષિક આવક થશે તે કાઢો. અને પછી તે ભાગ જેટલો વખત ખાલી પડી રહ્યો તેટલો વખત પુરતું ભાડું ઉપરની ત્રીરાશીથી સોધી કાઢો. તે રકમ તેટલા ભાગ માટે મળેરે મળશે.

દષ્ટાંત :—એક મકાનના પાંચ સરખા ભાગ કરવામાં આવ્યા છે. તેનો એક ભાગ ત્રણ મહીના ખાલી રહ્યો, બીજો ભાગ બે મહીના ખાલી રહ્યો, ત્રીજો ભાગ છ મહીના ખાલી રહ્યો, ચોથો ભાગ ચાર મહીના અને પાંચમો ભાગ આખું વરસ ખાલી રહ્યો. તે મકાનની ચોકખી આવક ખાના ૧૭ મુજબ રૂ. ૩૦૦૦ ની છે.

તો કેટલી રકમ મળે મળશે. મકાન પાંચ ભાગમાં વેચાણેલું છે એટલે દરેક ભાગની વાર્ષિક આવક રૂ. ૬૦૦ થાય, આમાં એક તે સદંતર ખાલી રહ્યો એટલે તેના રૂ. ૬૦૦) મળે મળશે. બીજો ભાગ ત્રણ મહિના ખાલી રહ્યો એટલે તેના $૬૦૦ \times \frac{૩}{૪} = ૪૫૦$, ત્રીજો ભાગ બે મહિના ખાલી રહ્યો એટલે તેના $૬૦૦ \times \frac{૨}{૪} = ૩૦૦$, ચોથો ભાગ છ મહિના ખાલી રહ્યો એટલે તેના $૬૦૦ \times \frac{૬}{૪} = ૯૦૦$ છેલ્લો ભાગ ચાર મહિના ખાલી રહ્યો એટલે તેના $૬૦૦ \times \frac{૪}{૪} = ૬૦૦$ કુલ $૬૦૦ + ૪૫૦ + ૩૦૦ + ૯૦૦ + ૬૦૦ = ૩૦૫૦$ મળે મળશે. આ રકમ ખાતા ૧૯માં મૂકવાની છે.

નોટ :-આ ઉપરથી જણાશે કે મકાન ખાલી રહ્યું હોય કે ભાડુઆતને અપાયું હોય તો પણ ખાતા ૧૦માં તો જે ભાડું ઉપજવી શકાય તે લખવાનું છે. પછી તેમાંથી ૧૧ થી ૧૬ ખાતાની રકમો બાદ કરવાની છે. અને જે રહે તે કરને પાત્ર ચોકખી વાર્ષિક આવક સમજવી. જે મકાન સદંતર ખાલી હશે તો તે તમામ રકમ મળે મળશે અને એક પાછનો પણ ટેક્ષ ભરવો પડશે નહિ. જે મકાન કે તેનો થોડો ભાગ થોડા વખત માટે ખાલી હશે તો તેટલા ભાગ પુરતી રકમ મળે મળશે. પરંતુ તે રકમ ખાતા ૧૯ માં લખવાની છે.

ખાતા ૧૦ માં તો જે મકાન ભાડુઆતને અપાય તો વાર્ષિક કેટલું ભાડુ ઉપજી શકે તે ભાડું લખવાનું છે. કેટલું ઉપજ્યુ તે જોવાનું નથી. કેટલું ઉપજી શકે તે જોવાનું છે. ખાલી પડી રહેલ મકાનને માટે રકમ ખાતા ૧૯ માં મળે મળશે.

ખાતા ૨૦ માં :-ખાતા ૧૭ માંથી ખાતા ૧૯ બાદ કરતાં જે રહે તે કુલ ચોકખી ટેક્ષને પાત્ર આવક સમજવી અને તે ખાતા ૨૦ માં મૂકવાની છે.

ખાતા ૨૦ માં જે રકમ આવશે તે રકમ “મિલકતની” આવક

ગણાશે અને તે રકમ ફોર્મના વિભાગ ૧ માં “અ” ભાગમાં “મિલ્કત” ના મથાળામાં કાલમ ખીજામાં મૂકવાની છે.

હવે મુખ્ય વસ્તુ એ છે કે એક મકાનના માલિક એકથી વધુ માણસ હોય તો દરેકને કઈ રીતે ટેક્સ ભરવાનો ? આ સવાલ બે રીતે વિચારવાનો છે.

[૧] જ્યારે મકાનમાં દરેકનો ફેટલામો ભાગ છે તે નીચત થએલું હોય.

[૨] જ્યારે મકાનમાં દરેકનો ચોક્કસ ફેટલામો ભાગ છે તે નીચત [નક્કી] ન થએલ હોય.

પહેલા કેસમાં આખા મકાનની જે આવક આવી તે દરેક માણસના ભાગ પૂરતી વહેંચી નાખવી. અને પછી તે આવક સહુ સહુની જુદી આવક ગણાશે અને સહુએ ફોર્મ ભરતી વખતે તે આવક તેમની ગણવી. દાખલા તરીકે એક મકાનના ચાર સરખા ભાગીદાર છે. તેની આવક રૂ. ૨૦૦૦ની છે. તો કોઈએક શક્તને આખા મકાનની આવકનો ટેક્સ ભરવો પડશે નહિ. પરંતુ તે આવક ચાર ભાગીદારો વચ્ચે વહેંચી દેવામાં આવશે એટલે દરેકને ભાગ રૂ. ૫૦૦ આવે અને તે પ્રમાણે દરેકની રૂ. ૫૦૦ “મિલ્કતની” આવક ગણાશે અને તે દરેક ભાગીદાર પોતાને ભરવા પડતા ફોર્મમાં “મિલ્કતના” મથાળામાં બતાવશે. પરંતુ જો તે મકાનના ભાગીદારોના ભાગ ચોક્કસ નહીં હોય તો આખા મકાનની આવક ઉપર ભાગીદારોની એસોસીએશન ગણી તે પ્રમાણે ટેક્સ લેવાશે કારણ કે તે આવક ભાગ નક્કી ન હોવાથી ભાગીદારોમાં વહેંચી શકાય તેમ નથી.

દાખલા તરીકે એક મકાનના ત્રણ માલિકો છે. પરંતુ તેમના તે મકાનમાં ભાગ નક્કી નથી. જો હવે તે મકાનની કુલ આવક રૂ.

૩૦૦૦૭ ની થાય તો તે ફૂલ આવક ઉપર ટેક્ષ લેવાશે એટલે
 $\text{₹} \times ૩૦૦૦ - ૧૧૨૫ = ૨૨૫૦ - ૧૧૨૫ \text{ આ.} = ૭૦ \text{ રૂ. } ૫ \text{ આ.}$ ટેક્ષ ભરવો
 પડશે. પરંતુ જો તે ત્રણે ભાગીદારોના ભાગ નક્કી થએલ હોય એટલે
 ધારો કે તેમના સરખા ભાગ હોત તો તે આવક ત્રણ જણ વચ્ચે
 વહેંચી દેવામાં આવત. એટલે દરેકને ફાળે રૂ. ૧૦૦૦ ની આવક
 આવે તે આવક સહુ સહુની જુદી જુદી ગણાય. અને જો મજદુર
 શખસોને ખીજી કાઈપણ આવક ન હોય તો ખીજકુલ ટેક્ષ ભરવો
 પડે નહિ કારણ રૂ. ૨૦૦૦૭ સુધી ટેક્ષ માફ છે. આવી રીતે રૂ.
 ૭૦-૫ આ. નો બચાવ થાય.

આ ઉપરથી જણાશે કે જે મકાનના એકથી વધુ માલિકો છે
 તેમને મકાનમાં સહુ સહુના ભાગો નક્કી કરી દેવામાં ટેક્ષ માટે
 ફાયદો થવા સંભવ છે. પરંતુ આ હંમેશાં ફાયદાકારક નથી. કાંઈક
 વાર ભાગ નક્કી કરવાથી નુકશાન પણ થવા સંભવ છે.

દૃષ્ટાંત

એક મકાનના ત્રણ ભાગીદારો છે. તે મકાનની વાર્ષિક આવક
 રૂ. ૨૦૦૦૭ ની છે. દરેક ભાગીદારની આ મકાન સિવાયની આવક
 રૂ. ૨૦૦૦૭ ની છે. હવે જો તે મકાનમાં સહુ સહુના ભાગ નક્કી
 હોત એટલે કે એકનો અડધો ભાગ અને બીજા બેનો ચોથો ચોથો
 ભાગ તો દરેકને ભાગે રૂ. ૧૦૦૦૦, ૫૦૦, અને ૫૦૦ એમ મકાનની
 આવક આવત અને તે બીજી આવકમાં ઉમેરતાં દરેકને રૂ. ૩૦૦૦૦,
 ૨૫૦૦ અને ૨૫૦૦ ઉપર ટેક્ષ ભરવો પડત એટલે કે ૭૦ રૂ. ૫
 આ, ૪૬ રૂ. ૧૪ આ, અને ૪૬ રૂ. ૧૪ આ. ટેક્ષ ભરવો પડશે.
 પરંતુ જો તે મકાનમાં ત્રણેના ભાગ નક્કી નહોત તો દરેકને રૂ.
 ૨૦૦૦૭ ઉપર અને મકાનની આવક ત્રણે ભાગીદારોના સમુદની
 આવક ગણી રૂ. ૨૦૦૦૦ ઉપર ટેક્ષ લેવાત. પરંતુ જો હજાર સુધી ટેક્ષ
 માફ છે. એટલે એકને ટેક્ષ ભરવો પડશે નહિ આવી રીતે મકાનમાં

ભાગ નક્કી કરવાથી ફાયદો પણ થાય અને નુકશાન પણ થાય.

આવી રીતે આપણે “મિલ્કતનું” ખાનું ભરવાનું છે. હવે આપણે ખાનું ૪ “વેપાર, ધંધો, રોજગાર અથવા હુન્નર કામ”નું ખાનું કય રીતે ભરવું તે જોઈએ.

વેપાર, ધંધો, રોજગાર અથવા હુન્નરકામ

આમાં વેપાર, તેમજ ધંધો રોજગાર વિગેરે તમામનો સમાવેશ થાય છે. એક ડોક્ટર અથવા વકીલ પોતાના ધંધા ઉપરાંત વેપાર કરતો હોય તો ડોક્ટરી લાઇનથી અથવા વકીલાતથી જે આવક થાય તેની અંદર આ બીજા વેપારની આવક પણ બતાવવાની છે. ચોપડા જે વેપારી રીતથી રાખવામાં આવતા હોય અને તેમાંથી નફો નુકશાન કાઢવાની રીત હોય તો નફા નુકશાનનું ખાતું અને વાર્ષિક સરવર્ધઆની નકલ સાથે મોકલવી જોઈએ. અને જે ચોપડા બીજી ઢાંચથી રાખવામાં આવતા હોય તો કેવી રીતે રાખવામાં આવે છે તેનું જુદા કાગળ ઉપર વર્ણન આપવું. અને તેની સાથે નફા નુકશાનનું ખાતું પાડી તે ખાતું મોકલવું. અને કંપનીની બાબતમાં એડીટરનો રીપોર્ટ સાથે મોકલવો. હવે જે ચોપડા રીતસર ના હોય તો નફા નુકશાનનું ખાતું હોય છે તે ખાતાની નકલ મોકલવાની. ખાતાની અંદર વિગત હોતી નથી પરંતુ પાનાં જ ટાંકેલાં હોય છે. એટલે તે જ ખાતામાંથી વિગતવાર સરવર્ધઆના રૂપમાં તારવી હિસાબ મોકલવો. હવે ડોક્ટર અથવા વકીલ પોતાના ધંધા ઉપરાંત વેપાર પણ કરતો હોય અને રીતસરના ચોપડા ન રાખતો હોય તો નીચે પ્રમાણે હિસાબ લખી સાથે મોકલી દેવો.

નમુનો

ડોક્ટર સન્મુખરામના સંવત ૧૯૬૪ ની સાલનો નફા નુકશાનનો હિસાબ.

જ

ઉ

૩૦૦૦] શીના આવ્યા તે

૩૦૦] ડીસ્પેન્સરીના ભાડાના

૧૫૦૦] સોભાગચંદ્ર કું. ના ત્યાં

૩૦૦] કમ્પાઉન્ડરના પગારના

જમે પડેલી રકમના

૩૦૦] બીજા નોકરોના પગારના

વ્યાજના.

૩૦૦] દવા તથા ટેક્ષ વિગેરેના

૧૩૦૦] મિદરીચંદના વ્યાજના

ખર્ચના.

૧૨૦૦] દવાની દુકાનના નફાના

૩૦૦] દવાની દુકાનના ભાડાના

તથા નોકરના.

૭૦૦૦]

૨૦૦] દવાની દુકાનમાં રોકેલ

મુડીના વ્યાજના (મુડી જે

પ્રિટીશ હિંદ બહારની હોય

તો તે વ્યાજ ઉપર ટેક્ષ ભર્યો

દશે તોજ રકમ મજરે મળ-

શે. જે વ્યાજનો ઇન્કમટેક્સ

પ્રકરણ પેલા મુજબ નહી

અપાયો હોય તો આ ગણુ-

ત્રીમાં ઇન્કમટેક્સ મજરે

મળશે નહિ.)

૨૦૦] અમુત્તખ પાસે રૂ. ૨૦૦]

લહેણા હતા. પરંતુ વસુલ

થઈ શકે તેમ ન હોવાથી

ઉધાર.

૧૯૦૦]

વેપાર મટે ફરતીયર વિગેરે જે રાખ્યું હોય તેનો ધસારો મજરે લેવાનો વિચાર હોય તો તે ઉપરના હિસાબમાં બતાવવાની જરૂર નથી. કારણ કે ફેરમમાં વિભાગ ૪ માં તે રકમ બાદ કરવાને મટે જણાવેલી છે.

હવે વેપારમાંથી અને ધંધાની આવકમાંથી શું શું વધારે બાદ કરી શકાય તે ચોથા પ્રકરણમાં જુદું બતાવેલ છે. અને તે પ્રકરણમાં બાદ કરવાના જે આઈટેમો બતાવ્યા છે તેમાંથી “ધસારા” સિવાયનાં તમામ આઈટેમો ચોપડામાં સરવૈયું કાઢતી વખતે ઉધારવાં. વેપાર અને ધંધાનું ખાનું “અ” ભાગમાં ભરતાં પહેલાં વિભાગ ૪ અને ૫ ભરવાનો છે. અને ચોથા વિભાગમાં સરવાળે જે નફો કે નુકશાન રહે તે પહેલાં વિભાગમાં લખ જવાનું છે. નફો હોયતો બાકીની આવક સાથે તેનો સરવાળો કરવો. નુકશાન હોયતો બાદબાકી કરવી. હવે વિભાગ ૪ અને ૫ કંઈ રીતે ભરવો તે જોઈએ.

વિભાગ ૪

તમારી વેપાર ધંધાની જે ફૂલ વાર્ષિક આવક હોય તેમાંથી પ્રકરણ ૪માં જણાવ્યા મુજબ “ધસારા” સિવાયનાં આઈટેમો બાદ કરતાં જે નફો અથવા નુકશાન રહે તે “નફો નુકશાન ખાતા (અથવા નફો નુકશાન ખાતા જેવી યાદી) પ્રમાણે તા. ને દિવસે પુરા થતા વરસનો નફો ” એવું જે ખાનું છે. તે ખાના સામે તેને મૂકો. હવે જે આ રકમ નફો હોયતો તેની નીચેની ૧૭ વિગતોથી જણાવેલી રકમો ઉમેરવાની છે. અને જે નુકશાન હોયતો બાદ કરવાની છે.

૧:— ઉપર દર્શાવેલી આવકમાં નહીં સમાયેલો નફો કે આવક.

૨:— કળ ખાધ માટે અનામત કાઢેલી રકમ:—ઘાલખાત પડશે એમ ધારીને અનામત તરીકે રકમ નફો તોટાના સરવૈયામાં ઉધારી હોય તો તે રકમ અહીં ઉમેરવાની છે. જે ભવિષ્યમાં ઘાલખાત પડશે તેમ ધારી અનામત તરીકે રકમ નહિ ઉધારેલ હોયતો અહીં કંઈ ઉમેરવાનું નથી.

નોટ:— જે ઘાલખાત પડેલી હશે અને તે હિસાબે રકમ

ઉધારી હશે તેતો પ્રકરણ ૪માં જણાવ્યા મુજબ મજરે મળશે. વળી જે લેણા માટે શંકા છે તે લેણા માટે પણ જોટલી શંકા છે તેટલી રકમ ઉધારી હશે અને જે તે ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસર મંજુર રાખશે તો તે રકમ પણ મજરે મળશે. પરંતુ ભવિષ્યમાં અમુક ધાલ-ખાત પડશેજ તેમ માનીને અમુક રકમ ઉધારી હોય તો તે રકમ કાયદેસર મજરે મળી શકતી નથી. માટે તે રકમ ફરી અહીં ઉમેરી દેવી. જે કાર્ડ નોકર તમારી દુકાનેથી ચેરી ફરી નાસી ગયો હોય તો તે રકમ મજરે મળશે માટે તેવી રકમ ફરી ઉમેરવાની નથી.

૩:- પ્રોવીડન્ટ ફંડ ખાતે કે બીજા ફંડ ખાતે અનામત રાખેલી રકમ:-અહીં ચોકખો નફો કાઢી વખતે કંપની તથા વેપારીઓ પ્રોવીડન્ટ ફંડ ખાતે કે તેવાંજ બીજાં ફંડ ખાતે અનામત જે રકમ કાઢી હોય તે ઉધારી દે છે. પરંતુ ઇન્કમેટેક્સમાંથી તે રકમ મજરે મળતી નથી- એટલે તે રકમ જે ઉધારી હોય તો ફરીને અહીં ઉમેરી દેવી.

૪:-અનામત કાંટલી અથવા બીજા ફંડ માટે રાખેલી રકમ ઉપર વ્યાજ:- આ વ્યાજ ઇન્કમેટેક્સ માટે મજરે મળતું નથી. માટે તેવી રકમ સરવૈયામાં ઉધારી હોય તો અહીં ઉમેરવાની છે. નહિતર નહી.

૫:- ધર્માદા તથા બક્ષીસ તરીકે આપેલી રકમો:-આ રકમો પણ મજરે મળતી નથી. માટે જે ઉધારી હોયતો અહીં લખી ઉમેરવાની છે.

૬:- થાપણ અથવા મુડી પાછળ ખરચાએલી રકમો:-આવી રકમો ખર્ચ ખાતે ઉધારવાની વેપારીઓની રીત છે. દાખલા તરીકે દુકાનમાં એક મશીન લાવ્યું તો ખર્ચ ખાતે લખી ઉધારવામાં આવે છે પરંતુ આ રકમ મજરે મળતી નથી. ફક્ત તેતો ધસારોજ દર વરસે મજરે મળે છે. માટે તેવી ઉધારેલી રકમ અહીં લખી ઉધારવાની છે.

[પ્રકરણ સાતમું]

૭:—મન્કમટેક્ષ અને સુપરટેક્ષ:— ચોકખી આવક બતાવવામાં આ ટેક્ષની રકમ મળરે મળતી નથી. માટે તે રકમો ઉધારી હોયતો અહીં ઉમેરવાની છે.

૮:— માલીક અથવા ભાગીદારોએ કરેલા ઉપાડ:—પેઠીમાંથી માલીક અથવા ભાગીદાર પોતાના અંગત ખર્ચ માટે જે રકમનો ઉપાડ કરે તે મળરે મળતો નથી. છતાં તેની રકમો ખર્ચ ખાતે ઉધારવામાં આવી હોય તો તે રકમ અહીં લખી ઉમેરવાની છે.

૯:— માલીક અથવા ભાગીદારોએ લીધેલો અથવા તેમના ખાતે જમા કરેલો પગાર, દલાલી, મુડી ખાતા અથવા લોન ખાતા પર માલીક અથવા ભાગીદારોને અપાયેલું વ્યાજ:—ઉપર આપણે પ્રકરણ ૪માં જોયું કે ચોકખી આવક ગણતાં પગાર, દલાલી તથા વ્યાજની રકમ મળરે મળશે. પરંતુ આમાં એક અપવાદ છે. તે એકે ભાગીદારોને અથવા માલીકને પગાર, દલાલી તથા વ્યાજના રૂપમાં કંઈ રકમ આપવામાં આવશે તો તે રકમ મળરે મળશે નહિ. એટલે પેઠીના નફાતોટાના સરવૈયામાં આ રકમો ઉધારવાની નથી. છતાં વ્યાજના ખાતામાં ભાગીદારોએ અથવા માલીકે રોકેલ મુડીનું વ્યાજ ઉધારવામાં આવ્યું હોય તો અહીં લખવું; કારણ કે તે રકમ મળરે મળવાની નથી. આવા વ્યાજની પગારની અથવા દલાલીની રકમ ધણીની સ્વતંત્ર આવક ગણી તેના ઉપર ફરી ટેક્ષ લેવાશે નહિ તે ખ્યાલમાં રાખવાનું છે. આનું વિવેચન અગલા પ્રકરણમાં કર્યું છે. એટલે એવી રકમ જે ઉધારી હોયતો અહીં લખવી.

૧૦:—માલીકીની અને વપરાતી મિલકતનું ભાડું:—આપણે પ્રકરણ ૪ માં જોયું કે વેપારની ચોકખી આવક કાઢતાં વેપાર માટે વપરાતા મકાનના ભાડાની રકમ બાદ કરવાની છે તે મકાન માલીકનું હોય તો પણ તેની ભાડાની રકમ બાદ કરવાની છે. એટલે નફા તોટાના સરવૈયામાં ઉધારવાની છે. વળી આપણે ઉપર જોયું કે જે

મકાન વેપાર માટે વપરાતું હશે તેની આવક “મિલકત”ના મથાળામાં ગણાશે નહિ. આવી રીતે ધરધણીને બમણો ફાયદો થાય. એક તો “મિલકત”ના મથાળામાં વેપાર માટે વપરાતા મકાનની આવક ગણાય નહિ. અને વળી વેપારના નફામાં તે રકમ મજરે મળે. માટે કરાવવામાં આવ્યું છે કે જો મકાનનો માલિક તેજ મકાનમાં વેપાર કરતો હોય અને તે હિસાબે તે મકાનનું ભાડું પ્રકરણ ૪ માં જણાવ્યા મુજબ ઉધાર્યું હોય તો તેટલું ભાડું અહીં લખવાનું છે. જો ભાડાની રકમ નફાતોટાના સરવૈયામાં ઉધારી ન હોય તો અહીં લખવી નહીં.

૧૧:—વેપારની કાઠપણ મિલકતમાં કરેલો વધારો:—આ વધારો મજરે મળતો નથી. માટે સરવૈયામાં ઉધાર્યો હોય તો અહીં લખવો.

૧૨:—ફેરફાર અથવા સુધારાનો ખર્ચ:—આ ખર્ચ પ્રકરણ ૪ માં જણાવ્યા પુરતો જ મજરે મળે છે. વધારે લખ્યો હોય તો અહીં લખવાનો છે.

૧૩:—પાછલા વરસોમાં ગએલી ખોટ:—પાછલા વરસોમાં ગએલી ખોટ અત્યારસુધી મજરે મળતી નહતી. હવેથી તે ખોટ આગલા વરસોના નફામાં આગળ જણાવ્યું તે મુજબ મજરે મળશે. એટલે તેવી ખોટ જો ઉધારી હોય તો અહીં લખવાની છે.

૧૪:—વેપારમાં વપરાતી કાઠપણ મિલકતની કીંમતમાં ઘટાડો:—આ ઘટાડો મજરે મળતો નહિ. એટલે તે રકમ સરવૈયામાં ઉધારી હોય તો તે હિસાબે ઉધારેલી રકમ અહીં લખવી.

૧૫:—ખાનગી અથવા અંગત ખર્ચ:—આ ખર્ચ મજરે મળતું નથી. માટે સરવૈયામાં જો ઉધાર્યું હોય તો અહીં લખવું.

૧૬:—વેપાર, ધંધા અને રોજગાર માટે જ નહિ કરેલો ખર્ચ:—આવો ખર્ચ મજરે મળતો નથી માટે સરવૈયામાં જો ઉધારેલ હોય તો અહીં લખવો.

૧૭:—૧૯૨૨ ના ઇન્ડમટેક્ષ એક્ટની કલમ ૧૦ ની રૂએ મળે નહીં મળે તેવું બીજું જે ખર્ચ હોય તે.

આની અંદર નીચેની વસ્તુઓનો ખાસ સમાવેશ થાય છે.

૧:—વેપારની આવક ઉપર ઇન્ડમટેક્ષ અને સુપરટેક્ષ સિવાય બીજો કોઈ ટેક્ષ લેવાતો હોય તો તે ટેક્ષની રકમ.

(૨) પ્રકરણ ૪ માં નોકરોના પગાર મળે છે તેમ જણાવ્યું છે. પરંતુ જે નોકર બ્રિટીશ હોંદ બહારનો રહીશ છે તેના પગારમાંથી ટેક્ષ માટે ૦-૨-૬ કાપી લીધા નહીં હોય અથવા મજૂર શક્તિનો કોઈ એજન્ટ બ્રિટીશ હોંદમાં નહીં હોય તો તેના પગારની રકમ.

(૩) વેપારમાં રોકેટ મુડીતું વ્યાજ પ્રકરણ ૪ માં જણાવ્યા મુજબ મળે છે. પરંતુ જે તે વ્યાજ બ્રિટીશ હોંદ બહારના માણસને અપાતું હોય તો તેમાંથી વ્યાજ આપનારે ટેક્ષના ૦-૨-૬ પ્રમાણે રકમ કાપી લેવી. જે કાપી લીધેલ નહીં હોય અને મજૂર શક્તિનો બ્રિટીશ હોંદમાં એજન્ટ નહીં હોય તો તેવી વ્યાજની રકમ.

આ રકમો કલમ ૧૦ મુજબ મળે મળતી નથી. છતાં સરવૈયામાં ઉધારી હોય તો અહીં લખવાની છે. પરંતુ જે મુડી તેજ પેઢીની બ્રિટીશ હોંદ બહારની શાખામાં વપરાય છે અથવા જે નોકરો બ્રિટીશ હોંદ બહારની શાખામાં જ નોકરી કરે છે તેમને માટે ઇન્ડમટેક્ષના ૦-૨-૬ કાપવાનું છે નહિં. એટલે તેના સંબંધોમાં આ રકમ મળે મળશે. એટલે તે ઉધારી હોય તો ખરાબ છે. અને તે અહીં લખવી નહીં.

હવે આ પ્રમાણે નફો હોય તો ઉપર જણાવેલ સત્તર આઈટેમો ઉમેરવી અને નુકશાન હોય તો બાદ કરવી. તે કરતાં જે રહે તેમાંથી નીચેની રકમો બાદ કરવાની છે.

૧:—જેના ઉપર કર લાગુ પડતો નથી તેવો નફો અથવા

આવક:—કઈ આવક ટેક્ષને પત્ર નથી. તે આપણે પ્રકરણ ૬૪માં જોયું છે. તેવી કોઈ આવક સરવૈયામાં જમે થઈ હોય તો અહીં બાદ કરવા માટે લખવી.

૨:—કર મુક્ત સીકયુરીટીનું વ્યાજ:—ધંધા અર્થે જમીનગીરીઓ લીધેલી હોય અને તેના વ્યાજની આવક જે ઉપર બતાવી હોય તો અહીં જોડેલી જમીનગીરીઓ કર મુક્ત છે તેનું વ્યાજ અહીં બાદ કરવાનું છે. પરંતુ જે માણસ વેપારમાં જમીનગીરીઓ ખરીદતો નથી. તે તો તેની જમીનગીરીઓના વ્યાજનો આવક વિભાગ ૧ ના “અ” ભાગમાં કલમ ૨ માં બતાવશે. તેવાને માટે આ કર મુક્ત સીકયુરીટીનું વ્યાજ અહીં કાપવાનું નથી. તેને તો તે રકમ વિભાગ ૨ ની કલમ ૫માં લખવાની છે. પરંતુ જે વેપારી છે અને વેપાર માટે જમીનગીરીઓ ખરીદે છે તે તેનું વ્યાજ વિભાગ ૧ની કલમ ૨માં બતાવશે નહિ. પરંતુ વિભાગ ૪ માં દર્શાવશે. અને તેને જ કર મુક્ત સીકયુરીટીનું વ્યાજ અહીં કાપવાનું છે, તેવા વેપારીને વિભાગ ૨ ની ૫મી કલમમાં તે વ્યાજ મૂકવાનું નથી. આ વેપારીની અને વેપારી ન હોય તેની કરમુક્ત જમીનગીરીના વ્યાજ માટેનો તફાવત છે તે ખ્યાલમાં રાખવું.

ઘસારો:—પ્રકરણ ૪માં ઘસારા માટે આપણે લંબાણ વિવેચન કયું છે. આ ઘસારાની રકમ સરવૈયામાં ઉધારવાની નથી આ ઘસારાની રકમ આવકમાંથી બાદ કરવા માટે લખવાની છે. અને તે માટે વિભાગ ૫નું ફોર્મ પહેલાં ભરવાનું છે.

વિભાગ ૫

આ વિભાગ ૫ નું ફોર્મ તદ્દન સહેલું છે અને દરેક માણસ ભરી શકે તેમ છે માટે તેનું વિવેચન અહીં આપતા નથી. અહીં જોડેલું જ જોવાનું કે આ વરસ માટે મશીનરી, પ્લાન્ટ, કે મિલ્કતની જે મૂળ કિંમત હશે તેના

ઉપર ઘસારો મળશે. આ વરસ માટે “લખી નાખેલી (રીટન ડાઉન વેલ્યુ)” ઉપર ઘસારો મેળવવાનો નથી. એટલે ખાના ૨ માં જે મૂળ કિંમત લખાશે તે જ રકમ આ વરસ માટે ખાના ૬માં લખવી. અને પછી ખાના ૭ માં જે મુકરર કરેલો દર છે તે લખવો. અમુકના મુકરર કરેલા દરો અમો નીચે આપીએ છીએ. આદર પ્રમાણે ગણતાં જે ઘસારાની રકમ થાય તે ખાના ૮ માં લખવી. તે રકમ ઘસારા તરીકે મળે મળશે અને તે જ આદ કરવાની છે.

દાખલા:-એક મોટરની કિંમત રૂ. ૨૦૦૦૦ ની છે. તેના ઉપર ૧૫ ટકા મુકરર દર છે. એટલે આ વરસે ખાના ૨ માં રૂ. ૨૦૦૦૦ મૂકવાના. ખાના ૬માં પણ રૂ. ૨૦૦૦૦ મૂકવાના. મુકરર કરેલો દર ૧૫ ટકા ખાના ૭ માં મૂકવો. ઘસારા તરીકે પંદર ટકા પ્રમાણે ગણતાં રૂ. ૩૦૦૦ થાય તે રકમ ખાના ૮ માં મૂકવી. પરંતુ એટલું ખાનમાં રાખવું કે અત્યાર સુધી જે ઘસારો મળ્યો હોય તે રકમ તથા ખાના ૮ની રકમ મૂળ કિંમત કરતાં વધવી નોંધી નહીં. નહિતર આકમા ખાનામાં તેટલી રકમ એછી મળે મળશે. તાખલા તરીકે ઉપર જણાવેલ મોટર ઉપર અત્યાર સુધી રૂ. ૧૮૦૦૦ મળી ગયા હોય તો તે સાથે રૂ. ૩૦૦૦) મળતાં રૂ. ૨૧૦૦૦ થાય તે મૂળ કિંમત કરતાં વધી જાય એટલે રૂ. ૩૦૦૦) મળે ન મળતાં ઘસારાના રૂ. ૨૦૦૦) જ મળે મળશે.

પરંતુ આ વર્ષ એટલે ૧૯૩૮-૩૯ની આવકનો જેમાં ટેક આપવાનો છે તે વર્ષ પછી તો ઘસારો “લખી નાખેલી (રીટન ડાઉન)” વેલ્યુ ઉપર અપાશે. અને તે કેવી રીતે કાઢવી અને ઘસારો કઈ રીતે માગવો અને ઘસારા જેટલો નફો ન હોય તો આગળ ને આગળ કઈ રીતે મળે લેવો વિગેરે તમામ હકીકત આગળ આપણે પ્રકરણ ૪ માં વિસ્તારથી જોઈ છે. માટે વાંચનારે તે જોઈ લેવું.

અહીં અમુક ચીજો ઉપર ઘસારાનો મુકરર દર શું છે તે આપીએ છીએ.

મશીનરી, પ્લાન્ટ, ફરનીચર અને મકાનોની વિગત.

શેરા.

દર

૧ મકાનો.

(i) પ્રથમ વર્ગના મજબુત મકાનો.

(ii) જરા ઓછાં મજબુત મકાનો.

(iii) લાકડાનાં થોડાવખત માટે ઉભા ફરેલાં મકાનો
૨ મશીનરી, પ્લાન્ટ અને ફરનીચરનો જનરલ દર

પરંતુ

(i) આટાની મીલમાં, ચોખાની મીલમાં, હાડ-
કાની મીલમાં, ખાંડના કારખાનામાં, અર-
ંદના કારખાનામાં, એસના કારખાનામાં,
દીવાસળીના કારખાનામાં તથા ડીરટીક્સરીઝમાં
મશીનરી તથા પ્લાન્ટ વપરાતું હોય તો

(ii) કાગળ, સ્ટ્રોગોર્ડ, રેસા અને રોડ

મીલમાં, વદાણું ખાંચકામના તથા

એન્જનીયરી ગતી કારખાના માટે,

લોહ તથા પિત્તળના કારખાના માટે,

ઇલેક્ટ્રીકલ એન્જનીયરીંગ વિગેરે માટે

મશીનરી અથવા પ્લાન્ટ વપરાતું હશે તો

(iii) વેબ્ટેબલ ઘી બનાવવા માટે, ચક્ષમા

કાચની ફેક્ટરીઓ માટે, ફાન્કીટની

જ્યારે મકાન ફીક્સ વર્કસ, સાબુના કાર-
ખાના માટે, મીલુઅતીના કારખાના માટે, તથા
ચામડાના અને કાગળના કારખાના માટે વપરાતા
હશે ત્યારે આનાથી ૩અન્ન દરેથી ઘસારો કાપી
આપવામાં આવશે

ટકા.

૨૬ %

૫ %

૧૦ %

૫ %

૬૪ %

૭૬ %

૧૦ %

પાષ્ઠિસ અનાવવા માટે વપરાતા ફરે- નીચરે અને પ્લાન્ડ ઉપર	૭૩ ૧૦
હોટેલ અને બારી હાઉસમાં વપરાતા ફરે- નીચરે ઉપર.....	૧૦ ૦૦
કામ્પોમીટર્સ, ટાઉપરાઇટર્સ વિગેરે ઉપર	૧૦ ૦૦
હોઝીઅરોના કારખાનામાં વપરાતાં મીલવાનાં અને ગુંથવાના મશીન ઉપર	૧૦ ૦૦
કન્વાસ અને ચામડાના કામમાં વપરાતાં સીવવાનાં મશીન ઉપર	૧૨ ૬૦
ધંધાના કામ માટે વપરાતી માટર ઉપર	૧૫ ૦૦
કાલ્ક અથવા ભેલાન ઉપર	૧૫ ૦૦
માટરટેક્સી, લેડી અને બસ ઉપર	૨૦ ૦૦
માલ્ટના કારખાનામાં વપરાતી ગ્રીન્ડર ઉપર	૫ ૦૦
એર કાફટ ઉપર	૨૫ ૦૦
એર એન્જીન ઉપર	૩૩ ૬૦
એરોપ્લેન માટે વપરાતાં ફોટોગ્રાફીક એપેરેટસ ઉપર	૨૦ ૦૦
પ્રેક્ષેટ્રીકલ મશીનરી ઉપર	૨૦ ૨૦
તેલ અનાવવામાં ઉપયોગમાં આવતી મશીનરી ઉપર	૫ ૦૦
વહાણો અનાવવામાં વપરાતી મશીનરી વિગેરે ઉપર	૫ ૦૦

આ રીતે ઘટાડો નક્કી કર્યો.

હવે આપણે ઉપર જણાવેલા નંદા ગણતાં ગણત્રીમાં નહીં લીધેલો ખીન્ને ખર્ચ થયો હોય તે બાદ કરવાનો છે. દાખલા તરીકે એક મકાન તમારી માલિકીનું છે તેમાંજ તમો રહો છો. અને તેજ મકાનના ભાગમાં ધંધો ચલાવો છો. તમોએ આખા મકાનનો વીમો ઉતરાવ્યો છે. પરંતુ ધંધા માટે વપરાતા ધરની આવક લખવાની નથી. એટલે તેના વીમાની રકમ પણ વિભાગ ૬ માં મળે મળશે નહિ. એટલે આ વિમાની રકમ પ્રકરણમાં જણાવ્યા મુજબ નંદા તોટાના સરવૈયામાં ઉધારવાની છે. પરંતુ તેવી રીતે ન ઉધારેલ હોય તો અહીં તે રકમ બાદ કરવા માટે લખવી. વળી વકીલોને ખાર એસોસીએશન શ્રી, લાયબ્રેરી શ્રી, ચેમ્બરનું ખર્ચ, ગુમાસ્તા ખર્ચ કાગળ ટાઈપ વિગેરેનું ખર્ચ જે મળે મળશે તે જો આગળ ઉધાર્યું નહોતય તો અહીં વિગત આપવી. અને બાદ કરવું. આ પ્રમાણે દુકાનમાં ધંધાને લગતા કામ માટે જે કાંઈ પરચુરણ ખર્ચ થયો હોય તે અહીં વિગતથી લખવો. દાખલા તરીકે ચ્હાપાણીનો, છલેકદ્રીક પંખો વાપરતા હોતો તેનો, છલેકદ્રીક બત્તીનો, પાનખીડી વિગેરે તમામનો ખર્ચ અહીં બતાવવાનો છે.

આ પ્રમાણે વિભાગ ૪ ભર્યા પછી અને તેમાં જણાવ્યા પ્રમાણે સરવાળો બાદબાકી કર્યા પછી જે રહે તે “વેપાર, ધંધા, રોજગાર અને હુન્નર કામની” ચોકખી આવક સમજવી. અને તે આવક વિભાગ ૧ ના “અ” ભાગમાં ૪ થી કલમમાં લખવાની છે. જે નંદા અથવા નુકશાન રહે તે ત્યાં લખવાનું છે.

નોટ:—વિભાગ ૪ માં જણાવ્યું છે કે નંદા હોય તો નીચેની સત્તર વિગતો ઉમેરો અને નુકશાન હોય તો બાદ કરો તેનું કારણ એજ કે નીચેની સત્તર વિગતો વાળી રકમ ટેક્ષ માટે મળે અપાતી નથી. છતાં વેપારીઓ ચોપડામાં સ્વભાવીક રીતે નંદાતોટાના સરવૈયામાં

ઉધારે છે એટલે નફો ઓછો થાય. એટલે સરવાળે જો નફો રહેતો હોય તો આ સત્તર રકમો ઉમેરવાથી નફો વધશે. અને તેજ ટેક્સને પત્ર થશે. અને સરવાળે નુકશાન રહેતું હોય તો તે નુકશાન આ રકમો બાદ કરવાથી ઓછું થશે અને તેજ ટેક્સ માટે બીજી આવકમાંથી મળે મળશે. આ પ્રમાણે વેપાર ધંધાની આવક શોધી કઢાશે. હવે જો તમો ધંધાના એકલાજ માલીક હો અને પેઢીને માટે ફોર્મ ભરી મોકલતા હોતો આ આવક તમારે વિભાગ ૧ની કલમ ૪ (અ) માં કલમ ૨ માં જણાવવાની છે.

જો તમો રજીસ્ટર્ડ પેઢીના ભાગીદાર હોતો તમારી પેઢીની આવક વિભાગ ૪ અને ૫ ઉપર મુજબ ભરવાથી નીકળશે. તેમાં તમારો “પાછલા વર્ષમાં” જે હિસ્સો હોય તે પ્રમાણે તમારે ભાગે થું આવક આવે તે કાઢો. અહીં “ પાછલું વર્ષ ” કે જેની આવક ઉપર ટેક્સ લેવાનો છે તે વર્ષમાં ભાગીદારનો જે હિસ્સો હોય તે પ્રમાણે આવકની વહેંચણી કરવાની છે. કર ભરતી વખતે જે હિસ્સો છે તે પ્રમાણે આવકની વહેંચણી કરવાની નથી તે ખાસ ધ્યાનમાં રાખવું.

આ પ્રમાણે હિસ્સા પ્રમાણે જે આવક આવી તે તથા પેઢીમાંથી વ્યાજ (મળ્યું કે ન મળ્યું હોય પરંતુ જો તે વર્ષમાં ચર્ચ ગયું હોય તો ગણવાનું), પગાર [મળ્યો હોય કે ન મળ્યો હોય પરંતુ જો તે વર્ષમાં પાડી ગયો હોય તો ગણવાનો], કમીશન વિગેરે જે જે હોય તે ઉમેરી તે આવક વિભાગ ૧ ની કલમ ૪ (બ) માં ભરવાની છે અને તે કલમ ૨ માં જણાવવાની છે. હવે જો તમો રજીસ્ટર્ડ ન કરાવેલી પેઢીના ભાગીદાર હોતો તમારી પેઢીની આવકમાંથી તમારે ભાગે જે રકમ આવે તે તથા પેઢીમાંથી મળતું વ્યાજ, પગાર, વિગેરે કુલ રકમનો સરવાળો એ તમારી આવક થશે પરંતુ અન-રજીસ્ટર્ડ પેઢીની આવક ઉપર પેઢીજ ટેક્સ ભરશે અને ભાગીદારોને

અપાતું બ્યાજ, પગાર, કમીશન વિગેરે આવકમાંથી પેદીને મળે મળશે નહિ. તે આપણે ઉપર પ્રકરણ ૫ માં જોયું છે એટલે અહીં પેદી પણ ટેક્સ ભરે અને વળી ફરીથી ભાગીદારો પણ આવી રીતે તેજ આવક ઉપર ટેક્સ ભરે ! આ અન્યાયદ્વર કરવા એવું ઠરાવ્યું છે કે અનરજીસ્ટર્ડ પેદીના ભાગીદાર પેદીની આવકમાંનો તેનો હિસ્સો તથા પેદીમાંથી બ્યાજ વિગેરેની જે આવક મળી હોય તે તમામ રકમ વિભાગ ૧ ની કલમ ૪ (ક) ના ખીન્ન કાલમમાં તો લખવીજ. પરંતુ આ રકમ ઉપર પેદીએ ટેક્સ ભરી દીધો છે એટલે તે રકમ ટેક્સને પાત્ર નથી (જુઓ પ્રકરણ ૫ “ અનરજીસ્ટર્ડ ભાગીદારી ”) એટલે તે રકમ ઉપર ટેક્સ સરેરાશ દરથી કપાશે. માટે તે રકમ વિભાગ ૨ ની ચોથી કલમમાં લખવાની છે, એટલે તે રકમ ઉપર ઇન્કમેટેક્સ એરીસર સરેરાશ દરથી ટેક્સ કાપી આપશે. આવી રીતે એક જ આવક ઉપર બમણા ટેક્સ ભરાશે નહીં.

આ પ્રમાણે કલમ ૪ પુરી થઈ.

હવે આપણે વિભાગ ૧ ની કલમ ૫ ઉપર આવીએ:—

ખીન્ન સાધનો:—

(૧) કંપનીઓમાંથી મળેલું ડીવીડન્ડ:—આ ડીવીડન્ડમાં એકંદર રકમનો સરવાળો કરવો. કંપનીઓ ડીવીડન્ડ ઉપર ૦-૨-૬ ઇન્કમેટેક્સના કાપીને જ ડીવીડન્ડ આપે છે. માટે જે કૂલ ડીવીડન્ડ આવે તેને રૂઠું ગુણી જે રકમ આવે તે રકમ કલમ ૫ ના ખીન્ન કાલમમાં લખવી. અને આ પ્રમાણે ખીન્ન કાલમમાં જે રકમ આવી તેનાથી તમને મળેલી રકમ જેટલી ઓછી હોય તે રકમ ટેક્સ માટે અગાઉથી કપાઈ ગઈ છે તેમ માનવું. અને તે રકમ આ વિભાગની કલમ ૫ માં “ કંપનીઓથી મળેલું ડીવીડન્ડ ” એ શબ્દો છે, તેના ત્રીજા કાલમમાં લખવાની છે. અહીં તમને ટેક્સની ખબર નથી. માટે તે રકમ નીચે “ અડસટો ” એમ શબ્દો લખવા. વળી કાલમ ૨ માં ચોક્કસ ડીવીડન્ડ

તમને કેટલું મળ્યું છે તે પણ જણાવવું. આ પ્રમાણે ત્રીજા કાલમમાં જે રકમ આવશે તે ટેક્ષની રકમ છે. માટે જો તમારી આવક પ્રમાણેના દરથી ગણતાર તે ડીવીડન્ડનો ટેક્ષ તેના કરતાં ઓછો થતો હશે તો તમારે ભરવા પડતા ટેક્ષમાંથી તેટલી રકમ મળે મળશે. અથવા રીફન્ડથી પણ તે રકમ પાછી માંગી શકાશે.

પરંતુ ખ્યાલમાં રાખવું કે જો ડીવીડન્ડ બ્રિટીશ હિંદ બહારની કંપનીનું હોય (દાખલા તરીકે બરમા કાર્પોરેશન) તો તમારે ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે રૂઠું પ્રમાણે ગુણવાનું નથી. પરંતુ ચોક્કસ ડીવીડન્ડ જે મળ્યું હોય તેજ કાલમ ૨ માં બતાવવાનું છે. કાલમ ૩ માં કંઈ જણાવવાનું નથી, કારણ કે બ્રિટીશ હિંદમાં ટેક્ષ કપાતો નથી. તે ટેક્ષ રંગુન કપાય છે. અને તેથી રંગુન રીફન્ડ માટે અરજી કરવી પડશે.

ગીરો, કરજનાં નાણાં, ફીક્સડ ડિપોઝીટ, કરંટ એકાઉન્ટ વિગેરેનું વ્યાજ જે જણાવ્યું છે તે પ્રમાણે લખવાનું. પરંતુ સવાલ એ છે કે બીઝનેસ તરીકે ધીરધાર હોય તે બીઝનેસમાં લખવી કે આમાં લખવી. વેપાર તરીકે જ જો પૈસા ધીરવાનું કામ થતું હોય તો કલમ ૪ માં લખવી. કારણકે તેમાં બાલખાત (Bad debts) મળે મળે છે. પરંતુ એક વકીલ હોય અને ધંધા તરીકે નહિ પણ સાધારણ રીતે એક જો ગીરો કરાવ્યાં હોય અથવા જુજ માણસોને પૈસા ધીર્યા હોય અથવા ડિપોઝીટ મૂક્યા હોય તો આમાં લખવાનું છે.

જમીનનું ભાડું આમાં લખવાનું છે.

તે સિવાય બીજાં સાધનો:—બીજાં સાધનોમાં બ્રિટીશ હિંદમાં પોતાની જમીનની આવકનો સમાવેશ થતો નથી. પરંતુ જે બેંકની જમીનનું મહેસુલ અપાતું નથી. અથવા બ્રિટીશ હિંદ બહારની બેંકની આવકનો આ ખાતામાં સમાવેશ કરવાનો છે.

ઉપર ખિટીશ હિંદમાં ઉત્પન્ન થતી આવક માટે લખ્યું છે. પરંતુ જેતીની આવક ખિટીશ હિંદ બહારની જમીનમાંથી થએલી હોય તો પણ આ ખાનામાં મુકવી. દા. ત. એક અમદાવાદમાં રહેનાર માણસનું કલોલમાં જેતર છે. અને ત્યાં જેતી કરાવે છે. તો તેની ઉપજ આ ખાનામાં લખવી પડશે. જેતીની આવક તરીકે તે મજરે મળશે નહિ.

૧૧) જો ખિટીશ હિંદમાં રહેનાર પત્ની ખિટીશ હિંદ બહાર રહેનારા પતી પાસેથી કાંઈપણ રકમ મેળવશે તો તે આ ખાનામાં લખવાની છે. આ પ્રમાણે વિભાગ ૧ ના ભાગ “અ” નો ફક્ત સરવાળો કરવો.

નોટ:-૧૧) આપણે ઉપર જાયું તે પ્રમાણે કાંઈપણ સાધન દ્વારા જ્યારે આવક મળી હશે તે મેળવવામાં જે કંઈ ખર્ચ થશે તે ખર્ચ મજરે મળશે. પરંતુ નીચે જણાવેલ રકમો મજરે મળશે નહિ.

(૧) ઇન્કમટેક્સ ભરનારના ખાનગી ખર્ચ માટે થતી રકમ.

(૨) ખિટીશ હિંદ બહારના માણસને વ્યાજ આપવાનું હશે અને તે વ્યાજ ઉપર ટેક્સ અપાયો નહીં હોય અથવા ટેક્સ પ્રકરણ ૧ માં જણાવ્યા મુજબ ૦-૨-૬ પ્રમાણે કપાયો નહિ હોય અથવા જેનો ખિટીશ હિંદમાં એજન્ટ નહિ હોય તો તે વ્યાજની રકમ.

(૩) ખિટીશ હિંદમાં કરેલ નોકરીનો પગાર ખિટીશ હિંદ બહારના માણસને આપવાનો હોય અને તે પગારમાંથી ૦-૨-૬ પ્રમાણે ટેક્સ કપાયો નહીં હોય તો તે પગારની રકમ.

જ્યારે કાંઈ શખસ પોતાની માત્રીકીનું ફરતીચર, મશીનરી, તથા ધંધાને લગતાં પ્લાન્ટસ, ઓગરો, હથીયારો, ચોપડીઓ વિગેરે બાંહે આપશે તો તે બાંડાની આવક ટેક્સને પાત્ર થશે પરંતુ તેમાંથી નીચેની રકમો મજરે મળશે.

(૧) મરામત કરવાનું ખર્ચ.

(૨) વિમો ઉતરાવેલ હોય તો તેનું પ્રીમીયમ.

(૩) ધસારો.

(૪) ફરનીયર વિગેરે વેચી દેવામાં આવતાં તેની જે કીંમત ઉપજે તે “લખી નાણેલી (રીટન ડાઉન)” કીંમત કરતાં ઓછી હોય તો તે નુકશાન.

આ પ્રમાણે બ્રિટીશ હીંદની આવક માટે વિભાગ ૧ નો ભાગ “અ” ભરવાનો છે.

ભાગ બ

હવે જે આવક બ્રિટીશ હીંદ બહાર થએલી છે પરંતુ જે “પાછલા વરસમાં” બ્રિટીશ હીંદમાં લાવવામાં આવી છે તે આવક વિભાગ ૧ ભાગ “બ” માં ભરવાની છે. આપણે પ્રકરણ ૧ માં અને ત્યારપછી જોયું કે બ્રિટીશ હીંદ બહારના માણસને બ્રિટીશ હીંદ બહારની આવક ઉપર ટેક્સ ભરવો પડશે નહિ. પછી જાણે તે આવક બ્રિટીશ હીંદમાં લાવવામાં કે મોકલવામાં આવે. આ રીતે બ્રિટીશ હીંદ બહારના માણસને આ ભાગ બીલકુલ ભરવાનો નથી. તેમણે તો આ ભાગમાં “લાગુ પડતું નથી” તેમ લખી દેવું.

પરંતુ બ્રિટીશ હીંદમાં રહેનાર અને સામાન્ય રીતે રહેનારને તો બ્રિટીશ હીંદ બહાર થએલી આવકમાંથી જેટલી આવક બ્રિટીશ હીંદમાં લાવવામાં આવશે તે તમામ ટેક્સને પાત્ર થશે માટે તે ચૂકવે તે માટે આ ભાગ ભરવાનો છે.

ભાગ “બ” માં કયું આવક ભરવાની છે :- આમાં બ્રિટીશ હીંદ બહાર થએલી આવકમાંથી બ્રિટીશ હીંદમાં લાવવામાં આવેલી આવક ભરવાની છે.

(૧) “પાછલા વરસ”માં બ્રિટીશ હોંદમાં જેટલી આવક લાવવામાં આવી હોય તે.

(૨) ૧૯૩૩ ની એપ્રિલની ૧ લી તારીખ પછી અને “પાછલા વરસ”ની શરૂઆત સુધીમાં બ્રિટીશ હોંદમાં બ્રિટીશ હોંદ બહારની આવકમાંથી જે આવક લાવવામાં આવી હોય તે,

નોટ:—અહીં આવકનો ભાગ લખવાનો છે. મુડી જે લાવવામાં આવી હોય તે લખવાની નથી. તે ખાસ ધ્યાન રાખવું.

આ પ્રમાણે વિભાગ ૧ નો ભાગ “અ” ભરવાનો છે.

ભાગ “ક”

હવે આપણે ભાગ “ક” જોઈશું. આ ભાગમાં વિભાગ ૧ ના “અ” અને “ખ” ભાગમાં ન આવી જતી બ્રિટીશ હોંદ બહારની વેપાર, નોકરી, જમીનગીરીઓ, સ્થાવર મિલ્કત તથા ખીમત હરકાષ સાધનો દ્વારા મેળવાયેલી આવક લખવાની છે. હવે આપણે પ્રકરણ ૧ માં જન્યું કે બ્રિટીશ હોંદ બહારની બ્રિટીશ રેવન્યુ ટેક્સ તેની આખી દુનીયાની આવક ઉપર ગણીને બ્રિટીશ હોંદમાં એટલે ભાગ “અ” માં તેની જે આવક હોય તેટલા પુરતો ટેક્સ લેવામાં આવે છે. માટે તેનો ટેક્સ આકારવા માટે આખી દુનીયાની આવક કાઢવાની ખાસ જરૂર છે. તેટલા પુરતું બ્રિટીશ હોંદ બહારના માણસને આ ફેરમું ભરવાનું છે.

એટલે ભાગ “અ” માં તેની બ્રિટીશ હોંદની આવક આવશે. જ્યારે આ ભાગમાં તેની બ્રિટીશ હોંદ બહારની આવક આવશે. એટલે તે બન્ને ભાગની આવકનો સરવાળો તે તેની દુનીયાની કુલ આવક થશે.

માટે વિભાગ ૧ ના ભાગ “ક” નું [અ] ખાનું બ્રિટીશ હોંદ બહારના સખસને ભરવાનું છે. અને તેની અંદર બ્રિટીશ હોંદમાં

નીપજેલી, મળેલી કે નીપજી અથવા મળી ગણી શકાય તેવી આવક સિવાયની દુનીઆની તમામ આવક બતાવવાની છે.

આપણે પ્રકરણ ૨ માં જોયું કે બ્રિટીશ હીંદના રહીશને હીંદમાં જોતો વહીવટ અને કાણુ છે તેવા પરદેશ ચાલતા વેપારમાંથી ઉત્પન્ન થએલી તે અથવા હીંદમાંના [દેશી રાજ્યોનો સમાવેશ થાય છે] હુતર ઉદ્યોગ, ધંધો અથવા રોજગારની આવક હોય તે અથવા બ્રિટીશ હીંદ બહારની આવકમાંથી કંઈ પણ આવક બ્રિટીશ હીંદમાં લાવવામાં આવી હોય તે સિવાયની કાંઈ પણ બ્રિટીશ હીંદ બહારની આવક ઉપર ટેક્સ ભરવાનો નથી. આ આવક વિભાગ ૧ ના ભાગ “અ”માં અને “બ” માં આવી જાય છે. એટલે બ્રિટીશ હીંદના રહીશને આ ભાગ ભરવાનો નથી. માટે તેણે “લાગુ પડતું નથી ” તેવું [બ] માં લખી દેવું.

બ્રિટીશ હીંદના સામાન્ય રીતે રહીશને તો બ્રિટીશ હીંદ બહાર ગમે ત્યાં આવક થઈ હોય તો પણ તે ટેક્સને પાત્ર છે. પરંતુ રૂ. ૪૫૦૦ થી તે વધુ હોવી જોઈએ. માટે વિભાગ ૧ ના “અ” અને “બ” ભાગમાં લખેલી આવક જતાં બ્રિટીશ હીંદના સામાન્ય રીતે રહીશની બ્રિટીશ હીંદ બહારની આવક રૂ. ૪૫૦૦ થી વધુ હોય તો તેની વિગત આ ભાગના (ક) ખાતામાં મૂકવાની છે. રૂ. ૪૫૦૦ થી ઓછી આવક હોય તો વિગત દર્શાવવાની જરૂર નથી. ફક્ત [ક] ખાતામાં “રૂ. ૪૫૦૦ થી ઓછું” એમ જણાવી દેવું. જો આવક રૂ. ૪૫૦૦ થી વધુ હોય તો તેની વિગત દર્શાવવી અને પછીથી રૂ. ૪૫૦૦ બાદ કરી (ક) ખાતામાં મૂકવી.

ટીપ્પણ ૧૩ માટે નોટ:—ટીપ્પણ ૧૩ માં જરા મતભેદ થયો છે. ઇન્કમેટેક્સના ફોર્મમાં ટીપ્પણ ૧૩ માં એવું બતાવેલ છે કે ફક્ત ૧૯૩૯-૪૦ ના [એટલે ચાલુ વરસ માટે] ઇન્કમેટેક્સ વરસ માટે પાછલા વરસમાં બ્રિટીશ હીંદની બહાર નીપજેલી અગર થએલી

અને તે વરસ દરમિયાન અગાઉના [એટલે ૧૯૩૩ ની એપ્રિલની ૧ લી પછીનાં] વરસોમાં બ્રિટીશ હીંદ બહાર નીપજેલી અથવા અંગ્રેજી આવકમાંથી બ્રિટીશ હીંદમાં લાવેલો આવક એ બંને ઉપર કર લાગુ પડતો નથી. પરંતુ આ બંનેમાંથી જે વધારે રકમ હોય તેના ઉપર લાગુ પડે છે. આ ઇન્કમેટેક્સ એક્ટની કલમ ૪ નો તરજુમો છે અને તે ખરાબર છે. પરંતુ ટીપ્પણુ ૧૩માં જે લખ્યું છે કે “જો બીજી રકમ મોટી હોય તો “બ” (૨) ખાનામાં “ક” ખાનામાં જણાવેલી આવક આવી જાય છે તેમ જણાવવું. અને જો પહેલી રકમ મોટી હોય તો “ક” ખાનામાં “બ” (૨) ખાનામાં જણાવેલી આવક આવી જાય છે એમ જણાવવું” આ હકીકત ઇન્કમેટેક્સ એક્ટની કલમ ૪ નો અર્થ કરતાં અમારી માન્યતા મુજબ ખરાબર નથી. આ પ્રમાણે તો ટીપ્પણુ ૧૩ બ્રિટીશ હીંદના રહીશને લાગુ પડેજ નહિ કારણ કે બ્રિટીશ હીંદના રહીશને “ક” ભાગ ભરવાનોજ નથી એટલે “ક” ખાનામાં કંઈ આવક ગણવાની નથી. પરંતુ આ અર્થ ખરાબર નથી. અમારી માન્યતા મુજબ બ્રિટીશ હીંદ બહાર બ્રિટીશ હીંદના રહીશની કે સામાન્ય રીતે રહીશની “અ,” “બ” અને “ક” ભાગમાં જે જે આવક હોય તેના કરતાં “બ” (૨) ની આવક જો મોટી હોય તો પહેલી આવક ગણવાની નથી. જ્યારે “બ” (૨) ની આવક નાની હોય તો “બ” [૨] ની આવક ગણવાની નથી. આજ અર્થ પ્રમાણે અમોએ પ્રકરણ ૨ માં ચાલુ વરસ માટે બ્રિટીશ હીંદના રહીશને અને સામાન્ય રીતે રહીશને કંઈ કંઈ આવક ઉપર ટેક્સ ભરવો પડશે તે મથાળા નીચે આવક વર્ણવેલી છે. અમારો અર્થ અમારી માન્યતા મુજબ સાચો છે માટે ઇન્કમેટેક્સના કામકરનારાઓ પુરતો વિચાર કરે અને ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસથી તેને લગતો ઘટતો સુધારો કરાવે. ટેક્સ ભરનારાઓએ આ વરસ માટે અર્થ સમજવામાં ખ્યાલ રાખવાનો છે કારણ કે તેનાથી ઘણો ફાયદો થવા સંભવ છે. માટે સલાહ લઈ કામ કરવાની સલાહ

આપવામાં આવે છે. આ પ્રમાણે વિભાગ ૧ નો અ, બ, અને ક ભાગ ભરાય એટલે તે ત્રણેનો સરવાળો કરવો.

ટેક્ષ કઈ રીતે લેવાશે ?—પ્રિટીશ હીંદ બહારના રહીશને તો ‘અ’ ભાગ ઉપરજ ટેક્ષ ભરવાનો છે. જો તે પ્રિટીશ રૈયત હોય તો (અ + ક) ઉપર જો ટેક્ષ થાય તે ટેક્ષને અ ગુણવાથી જો આવે તે ટેક્ષ ભરવાનો છે.

અ+ક

પ્રિટીશ રૈયત નહોય તો તેને (અ) $\times \frac{૫}{૨}$ રૂ. ટેક્ષ ભરવાનો છે. પ્રિટીશ હીંદના રહીશને અ+બના સરવાળા ઉપર ટેક્ષ ભરવાનો છે. પ્રિટીશ હીંદના સામાન્ય રીતે રહીશને અ+બ+કના સરવાળા ઉપર ટેક્ષ ભરવાનો છે.

વિભાગ ૨

વિભાગ ૨માં જણાવેલી રકમો ઇન્કમટેક્ષ માટે કાયદેસર રીતે મુકત છે. પરંતુ સુપરટેક્ષ માટે નથી. આ રકમો ફૂલ આવકમાં તો વિભાગ ૧માં દર્શાવાની. પરંતુ તેઓ ટેક્ષને પાત્ર નથી. એટલે તેના ઉપર સરેરાશ દરથી ટેક્ષ કાપી આપવામાં આવશે.

દૃષ્ટાંત:— જોકે માણસની વિભાગ ૧ની ફૂલ આવક રૂ. ૧૦૦૦૦ની છે પરંતુ તેમાં વીમાના રૂ. ૧૦૦૦૭ ભરવા પડે છે. તથા કરમુકત જમીનગીરીઓનું વ્યાજ રૂ. ૧૫૦૦નું છે. તો તેને શું ટેક્ષ ભરવો પડશે ?

વીમાની તથા કરમુકત જમીનગીરીઓના વ્યાજની રકમ ટેક્ષને પાત્ર નથી. છતાં ફૂલ આવક રૂ. ૧૦૦૦૦ની ગણાશે અને તે રકમ વિભાગ ૧માં દર્શાવાની છે. આવી રકમ ઉપર સરેરાશ દરથી ટેક્ષ કપાશે. એટલે કે તે વિભાગ ૧માં બતાવેલ ફૂલ આવકમાંથી વિભાગ ૨ની રકમો જતાં જો રહે તેને ગુણી વિભાગ ૧ની આવકથી ભાગતાં જો આવે તે ટેક્ષ ગણાશે. ઉપરના દૃષ્ટાંતમાં રૂ. ૧૦૦૦૦ ઉપર પ્રક-

રણ ત્રણમાં જણાવ્યા પ્રમાણે ટેક્ષ રૂ. $\times ૧૦૦૦૦ - ૩૬૨૫ = ૮૮૭૫$
આના = રૂ. ૫૫૪-૧૧-૦ થયો વિભાગ ૧ની આવકમાંથી વિભાગ
૨ની રકમો જતાં રૂ. ૭૫૦૦ રહ્યા. તો ટેક્ષ નીચે પ્રમાણે કરવાથી
શોધી શકાશે.

$$\frac{૮૮૭૫ \times ૭૫૦૦}{૧૦૦૦૦} = \text{આ } ૬૬૫૬ = \text{રૂ. } ૪૧૬ \text{ ટેક્ષ ભરવો}$$

પડશે.

ત્રીરાશીનાં પદ નીચે મુજબ છે.

(વિભાગ ૧ ની આવક) : (વિભાગ ૧-વિભાગ ૨) ::
વિભાગ ૧ ની આવક ઉપર ટેક્ષ :: (?)

ઉપર ફોર્મનો વિભાગ ૧ ભરતાં વિભાગ ૨નું સ્થળે સ્થળે
વિવેચન કર્યું છે વળી તે મુશ્કેલ નથી માટે અહીં વધુ વિવેચન
કરતા નથી.

ફક્ત કલમ ૫ ‘કરમુક્ત “ સીક્યુરીટીઝ ”નું વ્યાજ’ ઉપર
વાંચનારનું ધ્યાન ખેંચીએ છીએ. જો વેપારીએ ‘સીક્યુરીટીઝ’ ખરીદી
હોય અને તેનું વ્યાજ વિભાગ ૪માં અતાવ્યું હોય તો કરમુક્ત
‘સીક્યુરીટીઝ’નું વ્યાજ અતાવવાનું નથી. તે વિભાગ ૪માંજ અતા-
વવાનું છે. અહીં તો વિભાગ ૪માં જો વ્યાજ અતાવ્યું નથી પરંતુ
વિભાગ ૧ની કલમ ૨માં જેનું વ્યાજ અતાવવામાં આવ્યું છે તેવી
‘સીક્યુરીટીઝ’નું વ્યાજ અહીં અતાવવાનું છે. આનું વિવેચન આગળ
કર્યું છે તે ધ્યાનમાં લેવું. વિભાગ ૩ (અ), (ગ) અને [ક] તદ્દન
સહેલો છે. વિભાગ ૪, ૫, ૬ આપણે ઉપર જોઈ ગયા છીએ. આ
પ્રમાણે આખું ફોર્મ ભર્યા પછી છકરાર કરવાનો છે.

ફોર્મમાં જણાવેલ તમામ ટીપ્પણીનું વિવેચન ચોગ્ય સ્થળે
કરવામાં આવ્યું છે.

સામાન્ય સમજૂતીઓ

ફોર્મ સાહીથી લખી મોકલવું જોઈએ અને સહી પણ સાહીથી કરવી જોઈએ. નુકશાન લાલ સહીથી બતાવવું.

જે સાધનોમાંથી કંઈપણ આવક થાય નહિ ત્યાં તેવા સાધનો સામે વિભાગ ૧માં બીજા કોલમમાં 'શૂન્ય' એમ લખવું.

આવક આસરે લખવાની નથી. નકકી જે આવક હોય તેજ જણાવવાની છે.

ફોર્મમાં છીક છાક કરવી નહી. રદ થાય તો ફોર્મ બીજું લઈ આવવું. કરેલા સુધારા વધારા પાસે તમારી સહી કરવી જોઈએ, ફોર્મના પાના ૧૨, ૧૩, અને ૧૪માં જે વિગતો ભરવાની છે તે તદ્દન સહેલી છે. માટે તે ઉપર નકામું વિવેચન કરતા નથી. પરંતુ એ ખ્યાલ રાખવાનું કે વિભાગ ૩ જો ભરાયો હોય તો ઈન્કમટેક્સ ફોર્મના પાના ૧૨માં જે વિગતો ભરવાની છે તે ભરવાની નથી.

પ્રકરણ ૮ મું

રીફન્ડ અને અપીલને લગતું

રીફન્ડ માટે ઇન્કમટેક્સ એક્ટની કલમ ૪૮, ૪૯ અને ૫૦ જોવાની છે.

જો કોઈ શખસ, હોંદુ કુટુંબ, કંપની, સ્થાનિક સત્તાવાળા, પેઢી, અથવા સખસોનો સમુહ, અથવા પેઢીનો કોઈ ભાગીદાર અથવા એમેસીએશનનો કોઈ શખસ ઇન્કમ ટેક્સ ઓશીસરને એમ સાબીત કરી આપશે કે તેણે આપેલો કર તેને આપવાના કર કરતાં વધારે છે તો તે વધારો પાછો મેળવવા માટે રીફન્ડ અરજી કરી શકશે.

એપેલેટ એસીસ્ટન્ટ કમીશનર અથવા કમીશનરને પણ જો ખાતરી થશે કે ટેક્સ વધારો ભરાણો છે. તો ઇન્કમટેક્સ ઓશીસરને ટેક્સ પાછો આપવાનું કહી શકશે.

પરંતુ એક વખત વાંધો લીધેતો હોય અને તે વાંધો રદ કરવામાં આવેલ હશે તો તે સવાલ ફરીથી ખોલી શકાશે નહિ.

કંપનીના ડીવીડન્ડ સંબંધી કાયદો એવો છે કે વધારેમાં વધારે દરથી ઇન્કમટેક્સ લેવામાં આવે છે અને જે માણસના શેરો હોય તેની ફૂલ આવક કર માટે ઓછા દરને પાત્ર હોય અથવા ખીલકુલ કરમુક્ત હોય તો તે રીફન્ડ માટે અરજી કરી શકશે. તેની ફૂલ આવકના દર પ્રમાણે ગણતાં જોટલો કર વધારો ભરાણો હશે તે કર અરજી કરવાથી પાછો મળી શકશે. આ શખસ જો બ્રિટીશ હોંમાં રહેનાર હોય તો તે જગ્યાના ઇન્કમટેક્સ ઓશીસરને વિગત અને કંપનીના સર્ટીફિકેટ સાથે અરજી કરવી. જો બ્રિટીશ હોંદ બહાર રહેનાર હોય તો મુંબઈ ઇલાકા માટે મુંબઈમાં “ નોન રેસીડન્ટ રીફન્ડ સરકલ ઇન્કમટેક્સ

એકીસર ” છે તેને અરજી કરવી પડે છે. તે માણસને ઇન્કમટેક્સનું ફોર્મ ભરીને અરજી સાથે મોકલવું પડે છે. અને દરેક મોટા દેશી રાજ્યમાં આને માટે એક અમલદાર નીમવામાં આવે છે. તે સર્ટીફિકેટ આપે છે. તે સર્ટીફિકેટ અરજી સાથે જોડવું પડે છે. કામ સ્ટેટમાં તે પ્રમાણે સગવડ ન હોય તો તે માટે સ્ટેટને લગતી એજન્સીમાં વ્યવસ્થા હોય છે.

ડબલ ઇન્કમટેક્સ રીલીફ

કલમ ૪૯ મુજબ જ્યારે એક માણસે યુનાઇટેડ કીંગડમ (ઇંગ્લેન્ડ, વેલ્સ અને સ્કોટલેન્ડ)માં અમુક આવક ઉપર ટેક્સ ભર્યો હોય અને તેજ આવક ઉપર બ્રિટીશ હિંદમાં પણ ટેક્સ ભર્યો હોય તો તે માણસ નીચે મુજબની રકમ માટે રીફન્ડ અરજી કરી શકશે.

તે માણસને આવું જ્યારે થશે ત્યારે યુનાઇટેડ કીંગડમમાંથી અડધો અડધ ટેક્સ રીફન્ડ મળશે જ્યારે બ્રિટીશ હિંદમાંથી જે ટેક્સ બ્રિટીશ હિંદમાં લેવાયો છે તેમાંથી યુનાઇટેડ કીંગડમમાં જે ટેક્સ રીફન્ડ મળ્યો છે તે બાદ કરતાં જે રહે તે રીફન્ડ તરીકે મળી શકશે.

દૃષ્ટાંત:—એક માણસની યુનાઇટેડ કીંગડમમાં જે આવક છે તેના ઉપર દર રૂપીએ ૦-૪-૪ પ્રમાણે ટેક્સ ભરવાનો છે. અને તેજ આવક ઉપર બ્રિટીશ હિંદમાં સુપરટેક્સ સાથે રૂ. ૦-૩-૫ પ્રમાણે ટેક્સ ભરવાનો છે. તો તેને યુનાઇટેડ કીંગડમમાંથી રૂ. ૦-૨-૨ પ્રમાણે ટેક્સ રીફન્ડ મળશે જ્યારે હિંદમાંથી રૂ. ૦-૩-૫-૦-૨-૨ = ૦-૧-૩ પ્રમાણે રીફન્ડ મળશે. પરંતુ આવી રીતે ગણતાં બ્રિટીશ હિંદનું રીફન્ડ મુળ ટેક્સના દર કરતાં અડધાથી વધારે દર પ્રમાણે મળી શકશે નહિ.

કલમ ૪૯ [અ] પ્રમાણે મધ્યસ્થ સરકાર દેશી રાજ્યોમાં તથા સંસ્થાનોમાં એક સમ્પત્તિની જે ચા.ક ઉપર ઇન્કમટેક્સ લેવાય છે અને તેજ આવક ઉપર બ્રિટીશ હિંદમાં ટેક્સ લેવાય તો તેમાંથી

રાહત આપવા માટે બંધારણ કરી શકશે. પરંતુ આવું બંધારણ તેજ રાજ્ય માટે થશે કે જે રાજ્ય પોતે પણ આવી રીતના ટેક્સ માટે રાહત આપે છે.

ન્યારે બ્રિટીશ હોંદ બહારની આવક ઉપર કોઈ રાજ્યમાં ટેક્સ ભરાયો હશે અને તે રાજ્યના કાયદા મુજબ તેજ આવક ઉપર બ્રિટીશ હોંદમાં ટેક્સ ભરાય તો રાહત આપવા માટે કંઈ પગલું લેવાતું નહીં હોય તો બ્રિટીશ હોંદમાં ભરાયેલ ટેક્સમાંથી તે ટેક્સ કે બહારના રાજ્યમાં ભરાયેલ ટેક્સ એ બન્ને પૈકી જે ટેક્સની રકમ ઓછી હશે તેનાથી અડધી રકમ રીફન્ડ મળશે (કલમ ૪૯ ૩).

જો વર્ષ દરમિયાન ધંધો બંધ કરવામાં આવ્યો હોય તો રીફન્ડ કઈ રીતે લેવાશે ?

જો વર્ષ દરમિયાન ધંધો બંધ કરવામાં આવે તો તેની નોટીસ મન્કમટેક્સ ઓફીસરને પંદર દિવસની અંદર આપવી. જે આવી રીતે ધંધો બંધ કરવામાં આવ્યો હશે તો તે વર્ષની અગાઉના વર્ષમાં જે આવક થઈ હતી તે આવક આ વર્ષમાં પણ થશે તેમ માની જેટલો વખત ધંધો ચાલેલ છે તેટલા વખતની પ્રમાણમાં આવક આકારાશે અને તે ઉપર ટેક્સ લેવાનો છે તેમ ગણાશે.

દષ્ટાંત—સંવત ૧૯૯૭ની સાલમાં એક માણસની કૂલ આવક [ધંધાની જ] રૂ. ૫૦૦૦ની છે અને તે ઉપર ટેક્સ ભરે છે. સંવત ૧૯૯૮ ના માહા સુદ એકમના દિવસે તે ધંધો બંધ કરી દે છે તો સંવત ૧૯૯૮ની સાલ માટે આંકણી કેટલી થશે ?

અહીં તેને નવા વર્ષમાં ફક્ત ત્રણ મહિના ધંધો ચલાવેલ છે તે ધંધાની આવક વાર્ષિક રૂ. ૫૦૦૦ પ્રમાણે ગણાશે. કારણ કે તેના પાછલા વર્ષની આવક રૂ. ૫૦૦૦ છે એટલે ત્રણ મહિનાની આવક રૂ. ૧૨૫૦ ગણાશે.

પરંતુ અહીં એક વરતુ ખાસ ધ્યાન રાખવાની છે કે જે વર્ષમાં દેક્ષ લેવાય છે તે દેક્ષ તે વર્ષની આવકનો લેવાય છે. દાખલા તરીકે ૧૯૯૫ની સાલમાં દેક્ષ આકારવામાં આવે છે તો તે દેક્ષ ૧૯૯૫ની સાલની આવકનો દેક્ષ છે પરંતુ ચાલુ સાલની આવક તો વર્ષ પુરું થયા સિવાય ગણી કઇ રીતે શકાય ? એટલે ચાલુ સાલમાં તેના “પાછલા વરસમાં” જે આવક થઈ છે તે જ આવક થશે તેમ માનીને દેક્ષ આકારવામાં આવે છે. એટલે કે ૧૯૯૫ની સાલમાં ૧૯૯૪ની સાલની આવકનો દેક્ષ લેવાય છે તેનો અર્થ એમ નથી કે સંવત ૧૯૯૪ની સાલની આવકનો દેક્ષ સંવત ૧૯૯૫માં ભરવાનો છે. દેક્ષ તો સંવત ૧૯૯૫ની આવકનો જ સંવત ૧૯૯૫માં ભરવાનો છે પરંતુ તે આવક ગણવી કઇ રીતે ? તેટલા માટે જ સંવત ૧૯૯૪ ની સાલની આવક ધ્યાનમાં રાખી તેટલી આવક સંવત ૧૯૯૫માં પણ થશે તેમ માની ૧૯૯૫ની સાલમાં દેક્ષ લેવાશે

આની ખાસ અસર જ્યારે ધંધો નવા વરસમાં સદંતર બંધ કરવામાં આવે અથવા થોડો વખત ચલાવી બંધ કરવામાં આવે ત્યારે થાય છે. જ્યારે ધંધો તદ્દન બંધ કરવામાં આવે ત્યારે તે વર્ષમાં ખીલકુલ આવક થવાની નથી. પરંતુ તે વર્ષમાં “પાછલા વર્ષની” આવક ઉપર જે દેક્ષ લેવાય તો તે આવકનો દેક્ષ ખરું જોતાં તે પછીના વર્ષની આવકનો દેક્ષ છે. પરંતુ ધંધો બંધ હોવાથી પછીના વર્ષમાં તો આવક થવાની જ નથી. એટલે પાછલા વર્ષની આવકનો દેક્ષ લેવાયો હોય તો તે દેક્ષનું રીફન્ડ માગવાનું છે. દુકામાં જે નવા વર્ષની શરૂઆતથી જ ધંધો બંધ કર્યો હોય તો “ પાછલા વર્ષની ” ધંધા માટેની આવક ઉપર દેક્ષ ભરવો પડશે નહિ.

દૃષ્ટાંત:—સંવત ૧૯૯૭ ની સાલમાં એક માણસની ધંધાની આવક રૂ. ૫૦૦૦ ની છે. સંવત ૧૯૯૭ ના આસો વદ ૦)) ના રોજ

તે ધંધો બંધ કરી દે છે તો સર્વતં ૧૯૯૮ માં ૧૯૯૭ ની સાલનો તેને ટેક્ષ ભરવો પડશે નહિ. કારણકે ૧૯૯૮ ની સાલમાં સર્વતં ૧૯૯૮ ની સાલની આવકનો જ ટેક્ષ ભરવાનો છે અને તે આવક તો બીજાકુલ છેજ નહિ, કારણ ધંધો બંધ છે. એટલે ટેક્ષ ભરવાનો નથી. છતાં જો તેનો ટેક્ષ લેવાયો હોય તો તે માટે રીફન્ડ અરજી કરવી.

આવી રીતે વરસની શરૂઆતથી ધંધો બંધ કર્યો ન હોય પરંતુ પાછળથી કર્યો હોય તો પાછલા વર્ષની આવકના હિસાબે ગણતારાં તેટલી જ આવક નવા વરસની છે. અને તે ઉપર જ ટેક્ષ ભરવાનો છે. છતાં પાછલા વર્ષની આખી આવક ઉપર ટેક્ષ લેવાયો હોય તો તે ટેક્ષનું રીફન્ડ માગવું.

દષ્ટાંત:—૧૯૩૮-૩૯ નું વર્ષ “ પાછલું વરસ ” છે. ૧૯૩૮-૩૯ ના વરસની વેપારની આવક રૂ. ૫૦૦૦ ની છે. એક માણસ ૧૯૩૯ ના સપ્ટેમ્બરની આખરે ધંધો બંધ કરી દે છે. તો તેની ૧૯૩૯ ના સપ્ટેમ્બર માસ સુધીની આવક એપ્રિલની ૧ લી થી ગણતારાં છ મહિના થાય એટલે રૂ. ૨૫૦૦ થઈ. તેજ આવક જે વરસમાં ટેક્ષ લેવાય છે. તે વરસની ગણાય અને તેના ઉપર જ ટેક્ષ તે વરસમાં લેવાનો છે. છતાં “ પાછલા વરસ ”ની આવકના હિસાબે રૂ. ૫૦૦૦ ઉપર ટેક્ષ લેવાયો હોય તો રૂ. ૨૫૦૦ ની રકમના ટેક્ષનું રીફન્ડ માગવું.

વેપાર બંધ કર્યાની તારીખથી પંદર દિવસની અંદર તેની નોટીસ આપી દેવી. નહિતર નવા વર્ષની આવકના હિસાબે જે ટેક્ષ આકારવામાં આવશે તેટલી રકમ સુધીનો તેનો દંડ કરી શકાશે.

આ રીફન્ડ માટેની મુદત ફક્ત એક જ વરસની છે. પછી રીફન્ડની માગણીને મુદતનો બાધ આવશે.

કંપનીએ ભરેલો ટેક્ષ જાણે શેર હોલ્ડરે ભર્યો છે તેમ ગણાશે અને તે પ્રમાણે શેરહોલ્ડરો રીફન્ડ માગી શકશે.

કંપનીને ટેક્ષમાંથી કંઈપણ રાહત મળી હશે તો શેર હોલ્ડરોને પણ તે રાહત અપાશે.

રીફન્ડની માગણી માટે મુકરર કરેલો વખત-ઉપર ધંધા બંધ કરવાથી મળતા રીફન્ડ સિવાયના બીજા સંબંધોમાં રીફન્ડ માટેની અરજી છેવટમાં છેવટ જે વર્ષની આવકના ટેક્ષ ઉપર રીફન્ડ માંગવાનું છે તે વર્ષ પછીના વર્ષની આખરથી ચાર વરસની અંદર અરજી રજૂ શકશે ત્યારપછી થઈ શકશે નહિ.

પરંતુ આ કાયદો અમલમાં આવ્યો તે પહેલાંના વરસનું રીફન્ડ માંગવું હોય તો ફક્ત એક વરસની અંદર જ અરજી કરવી પડશે. (કલમ ૫૦).

અરજી કઈ રીતે કરવી:-બ્રિટીશ હીંદના માણસે અરજી નીચેના ફોર્મ પ્રમાણે કરવી. હું નીચે સહીકરનાર..... (રહેવાસી.....) આથી જણાવું છું કે ઇન્ડિયન ઇન્કમટેક્ષ એક્ટની કલમ ૧૬ મુજબ ૧૯...ની માર્ચની ૩૧ મી તારીખે પુરા થતા વર્ષ સુધીમાં બ્રિટીશ હીંદમાંની મારી કૂલ આવક રૂ.() છે. તેથી નીચે મુજબની રકમ રીફન્ડ માટે આપવા આ અરજ છે.

૩. () “પગાર”ની આવકમાંથી
૩. () “જમીનગીરી”ની ..
૩. () “કંપનીના ડીવીડન્ડ”ની ..
૩. () “રજીસ્ટર પેઢીનો ભાગીદાર હોવાથી તે પેઢીના નફામાં મારા ભાગે આવતા નફામાંથી

સહી

હું ઇકરાર કરું છું કે હું બ્રિટીશ હીંદનો રહીશ છું. અને આ અરજીમાંનો જે મજકુર છે તે મારા જણાવવા માનવા મુજબ ખરાબર છે. તા - -

સહી

બ્રિટીશ હાઉસ બહારના રહીશે નીચે મુજબ અરજી કરવી:— હું (નામ) રહેવાસી () આથી જણાવું છું કે ઇન્ડિયન ઇન્કમ-ટેક્સ એક્ટની કલમ ૪૮ (૪) મુજબ ૧૯...ની માર્ચની ૩૧ મી તારીખે પુરા થતા વર્ષ સુધીમાં મારી કૂલ આવક ફોર્મમાં જણાવ્યા પ્રમાણે રૂ. () છે તેથીનીચે મુજબની રકમ રીફન્ડ માટે આપવા અરજ છે.

૩૧. () “પગારની” આવકમાંથી
 ૩૨. () “જમીનગીરી”ની
 ૩૩. () “કંપનીના ડીવીડન્ડની” આવકમાંથી
 ૩૪. () “રજીસ્ટર પેઢીના નકામાં” તેના ભાગે આવતા નફા ઉપર

સહી

હું આથી ઇકરાર કરું છું કે હું બ્રિટીશ રૈયત છું (અથવા સ્ટેટની રૈયત છું.) વધુમાં ઉપર જણાવેલ અરજીમાંનો મજબુર ખરો છે.

તા.

૧૯

સહી

બ્રિટીશ હાઉસ બહારના માણસને મુકરર કરેલ ઓફીસર આગળ સોગત નામું લેવું પડે છે તે નીચે મુજબ છે.

જે ઓફીસર આગળ સોગત લોધા હોય તેવું નામ અને ધંધો જ્યાં લોધા હોય તેવું નામ, અને તારીખ તથા ઓફીસરની સહી કરાવવી અને વધુમાં સીલ લગાવવું.

નોટ:—બ્રિટીશ હાઉસ બહાર રાહેનશાહના સંસ્થાનોમાં જસ્ટીસ ઓફ ધી પીસ, નોટરી પબ્લીક અથવા કમીશ્નર ઓફ ઓર્થસ પાસે સોગત નામું કરાવી શકાશે. દેશીરાજ્યમાં મેજિસ્ટ્રેટ અથવા ખીન્ને ક્લાઈ પોલીટીકલ ઓફીસર સોગત નામું લઈ શકશે. અને તે સિવાય બ્રિટીશ કાન્સલ પણ સોગત નામું લઈ શકશે.

નોટ :-આવી અરજી એકવાર કરેલ હોય અને બીજો વરસે ફરીને કરવાની હોય તો આ સોગનનામાની જરૂર નથી. ફક્ત ઇકરારમાં એટલું જણાવો કે આવી રીતે ગયા વર્ષે પણ મેં રીફન્ડ માટે અરજી કરેલ છે.

અપીલ સંબંધી

કલમ ૩૦ મુજબ જ્યારે ટેક્સ ભરનાર કોઈપણ કારણસર ઇન્કમટેક્સ ઓફીસરના ઠરાવથી નારાજ થયો હશે તો એપેલેટ એસીસ્ટન્ટ કમીશનરને અપીલ કરી શકશે. અપીલ અપીલનું કારણ ઉત્પન્ન થયું હોય ત્યારથી ત્રીસ દીવસની અંદર કરી શકાશે પરંતુ વ્યાજબી કારણો દર્શાવતાં મુદત વિત્યા પછી પણ એપેલેટ એસીસ્ટન્ટ કમીશનર અપીલ દાખલ કરી શકશે. અપીલ મુકરર કરેલ ફોર્મમાં કરવી જોઈશે અને મુકરર કરેલી રીતે ઇકરાર કરવો જોઈશે. (કલમ ૩૦)

(૧) એપેલેટ એસીસ્ટન્ટ કમીશનર અપીલ સાંભળવાનો દિવસ નક્કી કરશે અને વખતો વખત મુદત પણ આપશે.

(૨) એપેલેટ એસીસ્ટન્ટ કમીશનર અપીલનો નીકાલ કરતાં પહેલાં જરૂરી તપાસ જાતે કરશે અથવા ઇન્કમટેક્સ ઓફીસર પાસે કરાવશે.

(૩) એપેલેટ એસીસ્ટન્ટ કમીશનર સંજોગો ખતાવતાં જે મુદ્દો અપીલમાં જણાવ્યો નહિ હોય તે મુદ્દા ઉપર પણ સુનાવણી કરવા દેશે.

(૪) અપીલના ફોર્મમાં એપેલેટ એસીસ્ટન્ટ કમીશનર

[૧] આકારેલ ટેક્સ ઓછો વધતો કરી શકશે અથવા કાઢી નાખી શકશે અને તે પ્રમાણે ઇન્કમટેક્સ ઓફીસર કરશે.

[૨] આંકણી રદ કરી નવી આંકણી કરવા ફરમાન કરી શકશે.

[૩] પેઢી રજીસ્ટર નહિ કરવાનો હુકમ કાયમ રાખશે અથવા રદ કરી રજીસ્ટર કરવાનો હુકમ કરી શકશે.

[૪] અથવા ખીજા ઘટતા હુકમો કરી શકશે.

(૫) એપેલેટ એસીસ્ટન્ટ કમીશનર ટેક્ષ અથવા દંડ જ્યાં સુધી સામો પાર્ટીને સાંભળેલ નહિ હોય ત્યાં સુધી એક તરફ સુનાવણીથી વધારી શકશે નહિ.

(૬) ઇન્કમટેક્ષ ઓફીસરના હુકમની અપીલમાં તે ઇન્કમટેક્ષ ઓફીસરની દલીલો સાંભળશે.

એસીસ્ટન્ટ કમીશનરના ઉપર અપીલ : એસીસ્ટન્ટ કમીશનરે કલમ ૨૮ મુજબ કરેલ હુકમ સામે અથવા કલમ ૩૧ (૩) મુજબ ટેક્ષ વધારવાના હુકમ સામે અથવા કલમ ૨૮ અથવા ૪૪ (૪) ના (ખ) મુજબ અથવા કલમ ૪૪ (એફ) ના પેટા કલમ ૫ મુજબ દંડ વધાર્યો હશે તે હુકમ સામે કમીશનરને ત્રીસ દીવસમાં મુકરર ફોર્મમાં મુકરર કરેલી રીતે ઇકરાર સાથે અપીલ કરી શકાશે કમીશનર એપેલેન્ટને સાંભળીને યોગ્ય લાગશે તે હુકમ કરી શકશે (કલમ ૩૨)

રીવીઝનની સત્તા : કમીશનર પોતાના તાબાના માણસોનાં પ્રોસીડીંગ તપાસી શકશે અને તે ઉપર ઘટતો હુકમ કરી શકશે. પરંતુ કોઈ માણસની વિરૂદ્ધ હુકમ કરતાં પહેલાં તેને સાંભળવાની તક આપવામાં આવશે. (કલમ ૩૩)

હાઇકોર્ટમાં અપીલ : જ્યારે કમીશનર આગળ કે તેના હાથ નીચેના અમલદાર આગળ ચાલતા પ્રોસીડીંગમાં કાયદાનો તકરારી મુદ્દો ઉપસ્થિત થયો હશે ત્યારે તે મુદ્દાના ઠરાવ માટે કમીશનર તે મુદ્દાને પોતાના અભિપ્રાય સાથે હાઇકોર્ટમાં મોકલશે.

એસીસ્ટન્ટ કમીશનરના હુકમથી કે કમીશનરના હુકમથી કાયદાના મુદ્દા ઉપર નારાજ થનાર ટેક્ષ ભરનારો કોઈપણ સંખસ તે હુકમના ૬૦ દીવસની અંદર કમીશનરને સો રૂપિયાની ફી સાથે તે મુદ્દો

હાઈકોર્ટ આગળ મુકવા અરજ કરી શકશે અને કમીશ્નર તે અરજ પહોંચ્યા પછી સાઠ દિવસની અંદર તે મુદ્દો હાઈકોર્ટ આગળ મુકશે.

જો આવી રીતે કમીશ્નરને અરજ કરવામાં આવેલ હશે અને કમીશ્નર જો તે અરજ મુદત બહાર છે અથવા તેમાં કાયદાનો કોઈ મુદ્દો નથી તેમ ઠરાવી કહાડી નાખશે તો ટેક્ષ ભરનાર માણસ કાંતો તે અરજને પાછી ખેંચી શકશે જો કેસમાં તેને રૂ. ૧૦૦ પાછા મળશે અથવા તેના ઉપર કાયદાનો મુદ્દો નથી તેમ ઠરાવી જો અરજ નામંજુર થયેલ હશે તો નામંજુરની નોટિસ મળ્યા પછી છ મહિનાની અંદર અને મુદતના બાધના હિસાબે નામંજુર કરેલ હશે તો નોટિસ મળ્યા પછી જો મહિનાની અંદર હાઈકોર્ટ ને તે શખસ અરજ કરી શકશે અને જો હાઈકોર્ટને એમ લાગશે કે કમીશ્નરે ખોટો હુકમ કરેલ છે તો તે હુકમ રદ કરી કમીશ્નરને તે મુદ્દો પોતાની આગળ મુકવા હાઈકોર્ટ હુકમ કરી શકશે.

હાઈકોર્ટ તે મુદ્દા ઉપર બંને પક્ષને સાંભળી ચૂકાદો આપશે પરંતુ તે દરમિયાન ટેક્ષ ભરનાર શક્ષને ટેક્ષ તો ભરવો જ પડશે. પરંતુ હાઈકોર્ટ જો ટેક્ષ ગ્રોછો કરેલ હશે તો કમીશ્નરની પ્રીવી કાઉન્સિલમાં તે ઉપર અપીલ કરવા માટે રજા માગવાની અરજ નહિ થઈ હોય તો તેને વધારાના ટેક્ષનું વ્યાજ સાથેરીફન્ડ મળશે. ઉપર જણાવેલી મુદત બહારની અપીલને પણ વ્યાજબી કારણોમાં દાખલ કરવામાં આવશે. (કલમ ૬૬)

આ અપીલ હાઈકોર્ટમાં જો જજની બનેલી બેનચ સાંભળી શકશે. અને તેઓ સંમત નહિ થઈ શકે તો ત્રીજા જજ સાથે તે બંને જજ તે કેસને ચર્ચશે. અને પછી વધુ મતે ઠરાવ આપી શકશે.

આના ઉપર હાઈકોર્ટની રજાથી પ્રીવી કાઉન્સિલમાં અપીલ કરી શકાશે. (કલમ ૬૬ અ)

પ્રકરણ ૯ મું.

પરચુરણ.

હિસાબ રાખવાની રીત સખંધી:—જો વેપારી અથવા ઇન્કમટેક્સ ભરનાર હિસાબ રાખતો હશે તો તે હિસાબ પ્રમાણે નફો તોટો ગણી ટેક્સ લેવાશે. પરંતુ જો ઇન્કમટેક્સ ભરનાર કોઈપણ જાતનું નામું નહીં રાખતો હોય અથવા નામું એવા પ્રકારનું નહીં હોય કે જેમાંથી લાભ તથા આવક શોધી શકાય તો ટેક્સ ઇન્કમટેક્સ ઓફીસર નક્કી કરશે તે રીતે આકારવામાં આવશે. (જુઓ કલમ ૧૩)

કંપનીની જવાબદારીઓ:—દરેક વર્ષમાં ૧૫ મી જુન પહેલાં કંપનીનો મુખ્ય ઓફીસર જે જે શેર હોલ્ડરોને ડીવીડન્ડ અપાયાં છે. તેમનાં નામ અને શરનામાં નક્કી કરેલ ઇન્કમટેક્સ ઓફીસરને આપશે.

કંપનીનો મુખ્ય ઓફીસર ડીવીડન્ડ આપતી વખતે જે શેર-હોલ્ડરના ડીવીડન્ડમાંથી ટેક્સ કપાણો છે, અથવા કપાશે તેને તેવા મતલબનું સર્ટિફિકેટ આપશે. (જુઓ કલમ ૧૯ અ, ૨૦)

વ્યાજ આપવાનું હોય ત્યારે શું ધ્યાનમાં રાખવું? :—જમીનગીરીઓના વ્યાજ સિવાય બીજા કોઈપણ રકમનું વ્યાજ રૂ. ૪૦૦૭ કરતાં વધારે જ્યારે કોઈ સક્ષને આપવાનું હશે ત્યારે વ્યાજ આપનાર સક્ષને માથે નીચેની જવાબદારી રહેશે.

દરેક સક્ષ કે જેને વ્યાજ આપવાનું છે. તેનાં નામ, શરનામાં અને ફેટલી રકમ તે તમામ વિગતવાર હકીકત જુનની ૧૫મી પહેલાં મુકરર કરેલ ઓફીસરને મોકલવી પડશે. (જુઓ કલમ ૨૦ અ)

નોકર રાખનારની જવાબદારી:—ગવર્નમેન્ટ ઓફીસ માટે મુકરર કરેલ માણુસ અને કંપની, સ્થાનીક સત્તા તથા એસોસીએશન

માટે તેનો મુખ્ય ઓફીસર અથવા મુકરર કરેલ માણસ અને દરેક ખાનગી માલીક ૩૧ મી માર્ચ પછી એક મહીનામાં નીચેની વિગત ઇન્કમટેક્સ ઓફીસરને મોકલશે.

(૧) જે નોકરને પગાર વિગેરે આપવાનો છે, તેનાં નામ અને શરનામાં.

(૨) ફટલી રકમ આપવાની છે તે.

(૩) ઇન્કમટેક્સ અને સુપરટેક્સ ફટલો કપાણું છે તે.

જાહેર નોટીસ અને સ્પેસીઅલ નોટીસ:—ઇન્કમટેક્સ ઓફીસર દરેક વર્ષમાં મેની ૧ લી તારીખ પહેલાં જાહેર જાપામાં જે માણસની આવક જે હજારથી વધુ હશે તેને ટેક્સ માટે જે મહીનામાં ફોર્મ ભરવાની જાહેર જાપ આપશે. આ જે મહીનાની મુદતમાં અમુક સંજોગોમાં વધારો કરી આપવાની સત્તા ઇન્કમટેક્સ ઓફીસરને છે.

જો ઇન્કમટેક્સ ઓફીસરને એમ માલુમ પડશે કે અમુક માણસની આવક ટેક્સને પાત્ર છે. તો તેના ઉપર સ્પેસીઅલ નોટીસ મોકલી એવી જાપ આપશે કે મજકુર શખસે એક માસની મુદતમાં ફોર્મ ભરી મોકલવું. આ મુદતમાં સંજોગોમાં વધારો કરી અપાશે. આ નોટીસ મળતાં મુદત દરમિયાનમાં ફોર્મ ભરી મોકલવું. જો પાછળથી કંઈ સુધારો વધારો કરવાનો હોય તો ટેક્સ આકારાય તે પહેલાં સુધારો વધારો કરી દેવો. (જુઓ કલમ ૨૨)

જો ઇન્કમટેક્સ ઓફીસર કે એપેલેટ એસિસ્ટન્ટ કમીશ્નરને એવું માલુમ પડશે કે જાહેર નોટીસ નીકળ્યા પછી મુદત દરમિયાન શખસે ફોર્મ ભર્યું નથી. અથવા સ્પેસીઅલ નોટીસ બજ્યા છતાં અમુક શક્ષે ફોર્મ ભર્યું નથી અથવા મુદત દરમિયાન ચોપડા રજુ કર્યા નથી અથવા ખોટું ફોર્મ ભર્યું છે. અને જાણીબુજીને અમુક

આવક ઊની રાખેલી છે. તે જે ટેક્ષ બરવો બાકી રહ્યો છે તે ટેક્ષથી દે.ઠી રકમ દંડ તરીકે તે વસુલ લઈ શકશે.

પરંતુ જે શખસની આવક ત્રણ હજારને પાંચસો ઉપરાંતની નહી હોય તે શખસ ઉપર સ્પેસીઅલ નોટીસ બજયા સિવાય દંડ લેવાશે નહિ. એટલે કે ઊપામાં જાહેર નોટીસ હોવા છતાં મજકુર શખસે ફાર્મ બર્થુ નહી હોય તો જો તેના ઉપર ફાર્મ બરવા માટે સ્પેસીઅલ નોટીસ નહી આવી હોય તો તે દંડને પાત્ર થશે નહિ.

વળી સ્પેસીઅલ નોટીસ બજયા છતાં જો કોઈ માણસે ફાર્મ બર્થુ નહી હોય અને તેની આવક ટેક્ષને પાત્ર નહી હોય તો તેનો રૂ. ૨૫૫ થી વધુ દંડ થશે નહિ.

જો કોઈ માણસ બ્રિટીશ હીંદ બહારના શખસના એજન્ટ તરીકે કામ કરતો હશે તો તેના ઉપર જો સ્પેસીઅલ નોટીસ નહિ બજા હોય તો દંડ લેવાશે નહિ.

આ પ્રમાણેનો હુકમ ઇન્કમટેક્સ ઓફીસર ઇન્સ્પેકટીંગ એસી-સ્ટન્ટ કમીશ્નરની પરવાનગી વગર કરી શકશે નહિ. (જુઓ કલમ ૨૮)

આ પ્રમાણે નોટીસ બજતાં ફાર્મ મોકલવું પડશે અને પછી ચોપડાઓ રજુ કરવા માટે નોટીસ નીકળશે.

નોટ:—કોઈ સંજોગોમાં જે વરસનો ટેક્ષ લેવાનો છે. તે વરસ અગાઉના ત્રણ વરસ પહેલાંના ચોપડા સિવાય અગાઉના ચોપડા મંગાવી શકાશે નહિ.

આવી રીતે ફાર્મ મોકલ્યા પછી ઇન્કમટેક્સ ઓફીસર ચોપડાઓ તપાસીને તથા બીજો જે પુરાવો લેવો હોય તે લઈને કઈ આવક ઉપર ટેક્ષ બરવો તે નક્કી કરશે. જો નોટીસ બજયા છતાં કોઈ માણસ ચોપડા નહી લાવે તો ઇન્કમટેક્સ ઓફીસર પોતાને ઠીક

લાગશે તેવી રીતે આવક નક્કી કરી ટેક્ષ આકારશે. જે રજીસ્ટર્ડ પેઢીએ ચોપડા લાવવામાં ગફલત કરી હશે તો તેનું રજીસ્ટ્રેશન રદ કરવામાં આવશે.

જે કોઈ વર્ષની આવક ઉપર ટેક્ષ ભરાયો નહીં હોય અથવા ઓછી આવક ઉપર ટેક્ષ ભરાયો હશે તો:—

જે ઇન્કમેટેક્ષ ઓફીસરને એમ ચોક્કસ ખબર મળી હશે કે અમુક માણસે જાણી બુઝને પોતાની અમુક વર્ષની આવક છુપી રાખેલી હતી. અને તેથી તેનો ટેક્ષ ઓછો લેવાયો છે તો તે વર્ષ પછી આઠ વરસની અંદર તેને સ્પેસીયલ નોટીસ મોકલવામાં આવશે જાણી બુઝને જે ટેક્ષ ભરવામાં ગફલત નહીં કરી હોય પરંતુ ખીજા કોઈ સંજોગોમાં ટેક્ષ ભરવો રહી ગયો હશે તો તે વરસથી ચાર વરસની અંદર નોટીસ મોકલવામાં આવશે. આ નોટીસ મળેથી ફોર્મની અંદર તે વરસમાં કંઈ રકમનો ટેક્ષ રહી ગયો છે તે રકમ ભરવાની છે. પછી તેના ઉપર જે તે વરસમાં તે રકમ રહી ન ગઈ હોત તો જે દરથી ટેક્ષ લેવાત તેજ દરથી ગણતાં રહી ગએલી રકમનો ટેક્ષ લેવાશે તથા તેનાથી દોઢી રકમનો દંડ પણ લઈ શકાશે. પરંતુ નવો કાયદો અમલમાં આવ્યો તે પહેલાંના વરસની આવક ઉપર ટેક્ષ ભરવો રહી ગયો હશે તો તે વર્ષ પછી એક વર્ષની અંદર ફરી ભરવા માટે ઇન્કમેટેક્ષ ઓફીસર કહી શકશે; ત્યારપછી નહિ.

ઇન્કમેટેક્ષ ભરનારાઓએ ધ્યાનમાં રાખવું કે નવા કાયદાથી જરાપણ આવક છુપાવી હશે તો આઠ વરસની અંદર ગમે ત્યારે ખબર પડશે ત્યારે તે આવક ઉપર ટેક્ષ તો લેવાશે પરંતુ તે ઉપરાંત તેનાથી દોઢી રકમ દંડ તરીકે લેવાશે.

ઇન્કમેટેક્ષમાંથી છટકવા માટે થતા પ્રયત્નો સારૂ ખાસ લીધેલાં પગલાં:—

પહેલાં લોકો કાયદાની ઓચ લઈને ટેક્ષમાંથી છટકી જતા.

દાખલા તરીકે એક માણસના પાસે ઘણા શેરો હોય અને તેની આવક મોટી હોય તો તે માણસ તે પૈકીના થોડા શેરો વરસની આખરે ડીવીડન્ડ મળતા પહેલાં તેના સગા વહાલા કે જેની આવક ઓછી છે તેને વેચી નાંખતો અને પછી ડીવીડન્ડ વેચાઈ જાય એટલે પાછાં ખરીદી લેતો. આથી તેની આવક ઓછી થાય એટલે ઓછો ટેક્સ ભરવો પડે. ખરીદનાર માણસની આવક તો ખીલકુલ ઓછી હતીજ. એટલે તેને આ શેરોના ડીવીડન્ડની આવકથી ટેક્સમાં ખાસ ફેર પડે નહિ. આ પ્રમાણે લોકો ટેક્સમાંથી છટકી જતા. તે માટે ખાસ પગલાં લેવામાં આવ્યાં છે. જુના કાયદા પ્રમાણે લોકો ટેક્સમાંથી છટકી જવા નીચેની યુક્તિઓનો અમલ કરતા.

(૧) અનરજીસ્ટર્ડ પેઢીના હિસાબે ટેક્સ ઓછો ભરવો પડતો હોય તો પેઢી રજીસ્ટર્ડ કરાવતા નહિ. હવે આવી સ્થિતિ હશે તો પેઢી રજીસ્ટર્ડ નહીં કરાવી હોય છતાં પણ રજીસ્ટર્ડ છે તેમ ગણી ઈન્કમેટેક્સ ઓફીસર ટેક્સ આકારશે.

(૨) પેઢીમાં બૈરીને તથા સગીર છોકરાને નામના ભાગીદાર બનાવી ફૂલ આવક ત્રણ જણ વચ્ચે વહેંચવાનો ડાળ થતો. પરંતુ હવે તે આવક બૈરીની કે સગીર છોકરાની ન ગણુતાં મજકુર શખ્સનીજ ગણાશે.

[૩] એસોસીએશનને કે કોઈ શખ્સને પોતાની બૈરીના કે સગીર બાળકોના ભવિષ્યના લાભાર્થે એવે જ લીધા વિના મિલકત ટ્રાન્સફર કરી આપવામાં આવતી. નવા કાયદા પ્રમાણે તે મિલકતની આવક મૂળ ધણીની જ ગણાશે.

(૪) કલમ ૧૬ મુજબ જેમાં ટ્રાન્સફર કરનારનો હજુ પણ હક્ક રહ્યો છે. અથવા જેની આવકમાં ટ્રાન્સફર કરનારનો હજુ હક્ક રહેલો છે અથવા ટ્રાન્સફર કર્યા પછી છ વરસની અંદર અથવા

ટ્રાન્સફર કરનારની જાહેરી દરમિયાન જે ટ્રાન્સફર રદ કરી શકાય તેવાં છે. તેવાં ટ્રાન્સફર કરેલી મિલકતની આવક મૂળ ધણીની જ ગણાશે અને તેના ઉપર ટેક્સ લેવાશે.

(૫) કંપનીઓ સુપરટેક્સમાંથી છટકી જવા ડીવીડન્ડ ડીવીડન્ડના રૂપમાં ન વેચતાં બોનસ શેરના રૂપમાં વેચતી. વળી ધણીવાર તે ડીવીડન્ડ કેપીટલ ફોર્મમાં વેચાતું અને ધણીવાર કંપનીની કેપીટલ ઘટાડવાના ઉપયોગમાં લેવામાં આવતું. જુના કાયદા પ્રમાણે આ યુક્તિથી ટેક્સમાંથી છટકી જવાતું. પરંતુ હવે ડીવીડન્ડની વ્યાખ્યા બહોળી કરવામાં આવી છે અને તેમાં આવી જતી દરેક યુક્તિનો સમાવેશ થઈ જાય છે. એટલે આવી રીતે ડીવીડન્ડ વહેંચ્યું હશે તો પણ તેને ડીવીડન્ડ જ ગણી ટેક્સ કરી શકાશે.

(૬) કંપનીઓ ધણીવાર બીઝનેસને વધારવા માટે ડીવીડન્ડનો અમુક ભાગ અનામત રાખતી. પરંતુ હવે ૬૦ ટકાથી ઓછું ડીવીડન્ડ વહેંચ્યાયું હશે તો કંપનીનું જાણે ૬૦ ટકા ડીવીડન્ડ વહેંચ્યાયું છે. તેમ ગણી શેરહોલ્ડરો પાસેથી ટેક્સ વસુલ કરી શકાશે.

(૭) મુડીનું ટ્રાન્સફર:—ઈન્કમેટેક્સ એક્ટની કલમ ૪૪ [ઈ] મુજબ બ્રિટીશ હીંદ બહારના માણસને અથવા બ્રિટીશ હીંદમાં સામાન્ય રીતે નહીં રહેનારને કોઈ શખસ સુપરટેક્સ કે ઈન્કમેટેક્સમાંથી છટકી જવા પોતાની મુડીનું ટ્રાન્સફર કરશે તો ઈન્કમેટેક્સ ઓફીસર તે મુડીની આવક ટ્રાન્સફર કરનારની ગણી ટેક્સ આકારશે બ્રિટીશ હીંદમાં આ પગલાં લેવાનું કારણ એ છે કે ધણીવાર મોટી આવક વાળા માણસો સુપરટેક્સમાંથી છટકી જવા બ્રિટીશ હીંદ બહારની “ડમી” [નામની] કંપનીઓને પોતાની મુડી ટ્રાન્સફર કરી દેતા. આ કંપનીઓ બ્રિટીશ હીંદ બહારની હોય ડીવીડન્ડ

બહેર કરતી નહિ. અને આવી રીતે ટ્રાન્સફર કરનાર લોકો મુઠીતી આવક તે કંપની પાસેથી લેવાના રૂપે લઈ દેશમાંથી છટકી જતા. હવે તેવું થઈ શકશે નહિ. દેશમાંથી છટકી જવા ગમે તે યુક્તિથી મિલકત ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી હશે તો ટ્રાન્સફર કરનાર શખ્સને તેની આવક ઉપર દેશ ભરવો પડશે. પરંતુ જો સાચા ઇરાદાથી વેપારના કામકાજમાં અને દેશમાંથી છટકી જવાના બદ ઇરાદા સિવાય જો ટ્રાન્સફર થએલાં હશે તો આ કલમ લાગુ પડશે નહિ.

(૮) વળી કલમ ૪૪ [ઈ] અને (એફ) મુજબ નીચેનાં પગલાં લેવાયાં છે.

કેટલાક લોકો જમીનગીરીઓનું વ્યાજ પાકે તે પહેલાં જમીનગીરીઓ ખીજાને વેચી દેતા અને પછી પાછળથી વ્યાજ જોટલા પૈસા ઓછા આપી ખરીદી લેતા. આથી ઇન્કમેટેક્સ માટે બમણું નુકશાન થતું. એક તો પહેલા માણસની આવક દેશને પાત્ર થતી નહિ અને બીજા માણસને નુકશાન મળે આપવું પડતું. દાખલા તરીકે ચંદુલાલ મોતીલાલ પાસે ૬૭૫૦ ના લાવની ગવર્નમેન્ટ પ્રો. નોટ છે. તેના ઉપર ત્રણ રૂપીઆ વ્યાજ આપવામાં આવે છે. આવી જો તેની પાસે એક હજાર પ્રો. નોટ હોય તો તેની આવક ત્રણ હજાર થાય, અને તે ઉપર દેશ ભરવો પડે. ચંદુલાલ દેશમાંથી છટકવા તેમાંની પાંચસો નોટો વ્યાજ મળે તે પહેલાં પોતાના સંબંધી કે જેની ખીજા રૂકા ૮૦૦ રૂની આવક છે તેને ટ્રાન્સફર કરી દે તો આવા સંબંધીની આવક આથી પાંચસો નોટોના વ્યાજના રૂ. ૧૫૦૦+૮૦૦=૨૩૦૦ રૂ. થાય. અને ચંદુલાલની આવક રૂ. ૧૫૦૦ થાય. પછી ચંદુલાલ જ્યાં વ્યાજ મળી રહ્યું કે તરતજ પોતાના સંબંધી પાસેથી વ્યાજ રૂ. ૩) તેને મળ્યું છે તે હિસાબ ચાલી તે નોટ રૂ. ૬૪૫૦ માં પાંચ ખરીદી લેતો. આથી તેના સંબંધીને પાંચસો નોટો ઉપર પંદરસો રૂપીઆ નુકશાનીના મળે મળતા.

એટલે તેની આવકનો નોટનું વ્યાજ જાણે તેને મળ્યું જ નથી તે પ્રમાણે રૂ. ૨૩૦૦માંથી રૂ. ૧૫૦૦ જતાં રૂ. ૮૦૦ જ થતી અને તેક્ષને પાત્ર થતી નહીં. પરંતુ ચંદુલાલ આવી રીતે ઠંઘ પડુ નુકશાન વિના તેક્ષમાંથી છટકી જતા. આ અટકાવવા એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે આવી રીતે ટ્રાન્સફર કરેલી જમીનગીરીઓની આવક ટ્રાન્સફર કરનાર શખસની ગણાશે. અથવા આ નુકશાન મળે મળશે નહિ. આ માટેની માહિતી મેળવવા માટે ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસર માંગણી કરી શકશે. અને જે માણસો તેની માંગણી મુજબ માહિતી આપશે નહિ તેનો દરરોજને માટે પાંચસો રૂપીઆ સુધીનો દંડ કરવામાં આવશે.

(૯) બ્રિટીશ હીંદ બહારના રહીશો તેક્ષમાંથી છટકી જતા તેમને માટે બ્રિટીશ હીંદના રહીશને ૦-૨-૬ પ્રમાણે તેક્ષ કાપવો પડશે તેવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે આ લકીકત આગલા પ્રકરણમાં વિસ્તારથી જણાવેલી છે.

ઇન્કમેટેક્સના ગુનદાઓ અને તે માટેની સજા:—જો કોઈ માણસે ખાસ કારણ સિવાય.

(૧) બ્રિટીશ હીંદ બહારના માણસને અપાતી આવક ઉપર દર રૂપીએ ૦-૨-૬ પ્રમાણે તેક્ષ કાપ્યો નહિ હોય.

(૨) તેક્ષ કાપ્યો હશે અને કાપેલ તેક્ષનું સર્ટીફિકેટ આપ્યું નહીં હોય.

(૩) વખતસર 'ફાર્મ બુક' નહિ હોય અથવા ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસરે જે માહિતી માંગી હશે તે આપી નહીં હોય.

(૪) નોટીસમાં જણાવેલ તારીખે ગોપડા રજુ કર્યા નહીં હોય.

(૫) વધુ માહિતી મેળવવા માટે ગોપડા વિગેરે તપાસવાની માંગણી કરવામાં આવ્યા છતાં તપાસરાવવા નહીં દીધા હોય.

તે શક્તો મેટ્રસ્ટ્રેટ આગળ કેસ ચલાવી દરરોજના દસ રૂપીયા સુધીનો દંડ કરવામાં આવશે [જુઓ કલમ ૫૧.]

જે શપ્સ ફોર્મ ભરતી વખતે અથવા બીજા કોઈ વખતે ગણી બુજતે ખોટો ઇકરાર કરશે તો જ મહીનાની સાદી કેદ અથવા રૂ. ૧૦૦૦ દંડ અથવા બન્ને મુન્નઓને પાત્ર થશે [કલમ ૫૨]

આ બન્ને કલમો અનુસાર ઇન્સ્પેક્ટીંગ એસીસ્ટન્ટ કમીશનર જ ફરીઆદ કરી શકશે. અને તે ગુન્હાઓ તે માંડીનાળી પણ શકશે.
[કલમ ૫૩]

સુપરટેક્સ:—પ્રકરણ ત્રણમાં જણાવ્યા મુજબના દરથી કુલ આવક ઉપર સુપરટેક્સ ભરવો પડશે. અને તે માટે ઇન્કમેટેક્સની જે જે કલમો છે તે સુપરટેક્સને માટે પણ લાગુ પડશે [કલમ ૫૫-૫૬-૫૮]

ઇન્કમેટેક્સ માટે વકીલને, એકાઉન્ટન્ટને તથા ઇન્કમેટેક્સના કામકરનારને રોકી શકાશે. ટેક્સ ભરનારનો સંબંધી તેના બદલે ઉભો રહી શકશે. પરંતુ રોકતાં પહેલાં વકીલાતનામું અથવા મુખ્તીઆર પત્ર આપવાનું છે [કલમ ૬૧]

પહેંચ:—દરેક મળેલ રકમની ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસમાંથી પહેંચ મળશે. [કલમ ૬૨]

નોટીસ કઈ રીતે બજાવવામાં આવશે:—સમન્સની માફક અથવા પોષ્ટથી નોટીસ બજાવવામાં આવશે. હીદુ કુટુંબ માટે કર્તા ઉપર કે તે કુટુંબના પુખ્ત વયના સભ્ય ઉપર બજાવવામાં આવશે. પેઢીના કામમાં કોઈ પણ ભાગીદાર ઉપર અને એસોસીએશનના કામમાં કોઈ પણ મુખ્ય ઓફીસર ઉપર બજાવવામાં આવશે. [કલમ ૬૩]

ટેક્સ કયાં આકારવામાં આવશે:—મેટે ભાગે જ્યાં શપ્સ રહેતો હશે ત્યાં તેની કુલ આવકનો ટેક્સ આકારવામાં આવશે. પરંતુ જો તે પેઢી હશે અને પેઢીની જુદે જુદે ઠેકાણે જુદી જુદી શાખાઓ

હશે તો તે પેઢીની કુલ આવકનો ટેક્ષ તેની જ્યાં મુખ્ય ઓશીસ હશે તે ઠેકાણે આકારવામાં આવશે. જ્યારે ટેક્ષ ભરનાર તરફથી ટેક્ષ આકારવાની જગ્યા માટે વાંધો ઉઠાવવામાં આવશે ત્યારે તે સવાલ કમીશ્નરને સોંપવામાં આવશે. અથવા જો તેનો ધંધો એવી જગ્યાઓએ હોય કે તે જગ્યાઓના એક કરતાં વધારે કમીશ્નર હોય તો બધા કમીશ્નરોને સોંપવામાં આવશે અને જો તેઓ એક મત થઈ કઈ જગ્યાએ ટેક્ષ ભરવો તે નક્કી નહીં કરી શકે તો બોર્ડ ઓફ રેવન્યુ તે નક્કી કરશે. આવી રીતે કઈ જગ્યાએ ટેક્ષ ભરવો તે સવાલ ઈન્કમેટેક્ષ ઓશીસર પણ કમીશ્નરને સોંપી શકશે. (કલમ ૬૪)

દાવો લાવી શકાશે નહિ.—દીવાની કોર્ટમાં આ કરેલ ટેક્ષ રદ કરવા સારૂ અથવા તેમાં સુધારો કરવા સારૂ દાવો લાવી શકાશે નહિ. તેમજ આ કાયદાની રૂએ તાજના કોઈ પણ માણસે કંઈ કરેલ હશે તો તેની સામે કંઈ ફરીઆદ, દાવો કે તેવા પગલાં લઈ શકાશે નહિ.

ખાનગી ધર્માદુ દ્રસ્ટ ઉપર ટેક્ષ લેવાશે અને તે ટેક્ષનો દર ૦-૨-૬ પ્રમાણે છે. મુસલમાન વકફ જો કોઈ અમુક શખ્સ માટે હશે તો તેની આવક તે શખ્સની ગણાશે અને તે પ્રમાણે જો તે બે હજાર ઉપર હશે તો ટેક્ષ લેવાશે. જો તે વકફની આવક પ્રજાના લાભાર્થે હશે તો ટેક્ષ લેવાશે નહિ. પરંતુ ખાનગી દ્રસ્ટના લાભાર્થે હશે તો ૦-૨-૬ પ્રમાણે ટેક્ષ લેવાશે.

પાંચ હજાર સુધી ટેક્ષ સહેલાઈથી ગણી આપેલ છે તે જુઓ.

ઇન્કમટેક્ષ

રકમ	ટેક્ષ	રકમ	ટેક્ષ	રકમ	ટેક્ષ	રકમ	ટેક્ષ
૨૦૦૧	૦-૮	૨૦૨૬	૧૪-૮	૨૦૫૭	૨૬-૨	૨૦૮૫	૨૭-૧
૨૦૦૨	૧-૦	૨૦૩૦	૧૫-૦	૨૦૫૮	૨૬-૩	૨૦૮૬	૨૭-૨
૨૦૦૩	૧-૮	૨૦૩૧	૧૫-૮	૨૦૫૯	૨૬-૩	૨૦૮૭	૨૭-૩
૨૦૦૪	૨-૦	૨૦૩૨	૧૬-૦	૨૦૬૦	૨૬-૪	૨૦૮૮	૨૭-૪
૨૦૦૫	૨-૮	૨૦૩૩	૧૬-૮	૨૦૬૧	૨૬-૫	૨૦૮૯	૨૭-૫
૨૦૦૬	૩-૦	૨૦૩૪	૧૭-૦	૨૦૬૨	૨૬-૬	૨૦૯૦	૨૭-૬
૨૦૦૭	૩-૮	૨૦૩૫	૧૭-૮	૨૦૬૩	૨૬-૬	૨૦૯૧	૨૭-૭
૨૦૦૮	૪-૦	૨૦૩૬	૧૮-૦	૨૦૬૪	૨૬-૭	૨૦૯૨	૨૭-૮
૨૦૦૯	૪-૮	૨૦૩૭	૧૮-૮	૨૦૬૫	૨૬-૮	૨૦૯૩	૨૭-૯
૨૦૧૦	૫-૦	૨૦૩૮	૧૯-૦	૨૦૬૬	૨૬-૯	૨૦૯૪	૨૭-૧૦
૨૦૧૧	૫-૮	૨૦૩૯	૧૯-૮	૨૦૬૭	૨૬-૯	૨૦૯૫	૨૭-૧૧
૨૦૧૨	૬-૦	૨૦૪૦	૨૦-૦	૨૦૬૮	૨૬-૧૦	૨૦૯૬	૨૭-૧૨
૨૦૧૩	૬-૮	૨૦૪૧	૨૦-૮	૨૦૬૯	૨૬-૧૧	૨૦૯૭	૨૮-૦
૨૦૧૪	૭-૦	૨૦૪૨	૨૧-૦	૨૦૭૦	૨૬-૧૨	૨૦૯૮	૨૮-૧
૨૦૧૫	૭-૮	૨૦૪૩	૨૧-૮	૨૦૭૧	૨૬-૧૨	૨૦૯૯	૨૮-૨
૨૦૧૬	૮-૦	૨૦૪૪	૨૨-૦	૨૦૭૨	૨૬-૧૩	૨૧૦૦	૨૮-૩
૨૦૧૭	૮-૮	૨૦૪૫	૨૨-૮	૨૦૭૩	૨૬-૧૪	૨૧૦૧	૨૮-૪
૨૦૧૮	૯-૦	૨૦૪૬	૨૩-૦	૨૦૭૪	૨૬-૧૫	૨૧૦૨	૨૮-૫
૨૦૧૯	૯-૮	૨૦૪૭	૨૩-૮	૨૦૭૫	૨૬-૧૫	૨૧૦૩	૨૮-૬
૨૦૨૦	૧૦-૦	૨૦૪૮	૨૪-૦	૨૦૭૬	૨૭-૦	૨૧૦૪	૨૮-૭
૨૦૨૧	૧૦-૮	૨૦૪૯	૨૪-૮	૨૦૭૭	૨૭-૧	૨૧૦૫	૨૮-૮
૨૦૨૨	૧૧-૦	૨૦૫૦	૨૫-૦	૨૦૭૮	૨૭-૨	૨૧૦૬	૨૮-૯
૨૦૨૩	૧૧-૮	૨૦૫૧	૨૫-૮	૨૦૭૯	૨૭-૨	૨૧૦૭	૨૮-૧૦
૨૦૨૪	૧૨-૦	૨૦૫૨	૨૫-૧૪	૨૦૮૦	૨૭-૩	૨૧૦૮	૨૮-૧૧
૨૦૨૫	૧૨-૮	૨૦૫૩	૨૫-૧૫	૨૦૮૧	૨૭-૪	૨૧૦૯	૨૮-૧૨
૨૦૨૬	૧૩-૦	૨૦૫૪	૨૬-૦	૨૦૮૨	૨૭-૫	૨૧૧૦	૨૮-૧૩
૨૦૨૭	૧૩-૮	૨૦૫૫	૨૬-૦	૨૦૮૩	૨૭-૫	૨૧૧૧	૨૮-૧૪
૨૦૨૮	૧૪-૦	૨૦૫૬	૨૬-૧	૨૦૮૪	૨૭-૬	૨૧૧૨	૨૮-૧૫

રકમ	ટેક્ષ	રકમ	ટેક્ષ	રકમ	ટેક્ષ	રકમ	ટેક્ષ
૨૧૧૩	૨૮-૧૨	૨૧૨૩	૨૯-૩	૨૧૩૩	૨૯-૧૧	૨૧૪૩	૩૦-૨
૨૧૧૪	૨૮-૧૩	૨૧૨૪	૨૯-૪	૨૧૩૪	૨૯-૧૨	૨૧૪૪	૩૦-૩
૨૧૧૫	૨૮-૧૩	૨૧૨૫	૨૯-૫	૨૧૩૫	૨૯-૧૨	૨૧૪૫	૩૦-૪
૨૧૧૬	૨૮-૧૪	૨૧૨૬	૨૯-૬	૨૧૩૬	૨૯-૧૩	૨૧૪૬	૩૦-૫
૨૧૧૭	૨૮-૧૫	૨૧૨૭	૨૯-૬	૨૧૩૭	૨૯-૧૪	૨૧૪૭	૩૦-૫
૨૧૧૮	૨૯-૦	૨૧૨૮	૨૯-૭	૨૧૩૮	૨૯-૧૫	૨૧૪૮	૩૦-૬
૨૧૧૯	૨૯-૦	૨૧૨૯	૨૯-૮	૨૧૩૯	૨૯-૧૫	૨૧૪૯	૩૦-૭
૨૧૨૦	૨૯-૧	૨૧૩૦	૨૯-૯	૨૧૪૦	૩૦-૦	૨૧૫૦	૩૦-૮
૨૧૨૧	૨૯-૨	૨૧૩૧	૨૯-૯	૨૧૪૧	૩૦-૧	૨૧૫૧	૩૦-૮
૨૧૨૨	૨૯-૩	૨૧૩૨	૨૯-૧૦	૨૧૪૨	૩૦-૨	૨૧૫૨	૩૦-૯

૨૧૫૨ ઉપરની ગણવાની રીત:-૨૦૫૩ ઉપર જે ટેક્ષ છે તેમાં ૩. ૪-૧૧ ઉમેરવાથી ૨૧૫૩ ઉપર ટેક્ષ આવશે તેવી જ રીતે ૬-૬ આના ઉમેરવાથી ૨૨૫૩ ઉપર ટેક્ષ આવશે તેવી રીતે ૨૦૫૩ થી ૨૧૫૨ સુધીની રકમનો ટેક્ષ ગંજેલો આપ્યો છે—તમારે ૩ ૫૦૦૦ સુધીનો ટેક્ષ કાઢવો હોય તો નીચે મુજબ કરવું. તમારી રકમના છેલ્લા જે આંકડા કયા છે. જો તે બાવન ઉપર હોય તો જે હજાર ઉપર તે જે રકમ હોય તેનો ટેક્ષ દેખવો. બાવન અંદર હોય તો એકવીસો ઉપર તે જે રકમ હોય તેનો ટેક્ષ દેખવો. પછી તમારી રકમ તેના કરતાં કેટલા સોથી વધારે છે તે પ્રમાણે નીચે મુજબ ગણી ઉમેરો કરવો.

સો	રૂ. આ.	સો	રૂ. આ.
૧	૪-૧૧	૬	૨૮-૨
૨	૯-૬	૭	૩૨-૧૩
૩	૧૪-૧	૮	૩૭-૮
૪	૧૮-૧૨	૯	૪૨-૩
૫	૨૩-૭	૧૦	૪૬-૧૪

સો.	રૂ. આ.	સો.	રૂ. આ.
૧૧	૫૧-૬	૨૧	૯૮-૭
૧૨	૫૬-૪	૨૨	૧૦૩-૨
૧૩	૬૦-૧૫	૨૩	૧૦૭-૧૩
૧૪	૬૫-૧૦	૨૪	૧૧૨-૮
૧૫	૭૦-૫	૨૫	૧૧૭-૩
૧૬	૭૫-૦	૨૬	૧૨૧-૧૪
૧૭	૭૯-૧૧	૨૭	૧૨૬-૯
૧૮	૮૪-૬	૨૮	૧૩૧-૪
૧૯	૮૯-૧	૨૯	૧૩૫-૧૫
૨૦	૯૩-૧૨	૩૦	૧૪૦-૧૦

દાખલો ૪૦૪૫ ઉપર ટેક્ષ કાઢો તમારી આવકના છેલ્લા બે આંકડા બાવન અંદર છે માટે ૨૧૪૫ ઉપર ટેક્ષ જુઓ.

૨૧૪૫ નો રૂ. ૩૦-૪

તેનાથી તમારી આવક ૧૯૦૦ વધારે છે એટલે રૂ. ૩૦-૪ આ. માં રૂ. ૮૯-૧ ઉમેરો.

૩૦-૪

૮૯-૧

૧૧૯-૫ રૂ. ટેક્ષ

૪૦૬૮ ઉપર ટેક્ષ ?

છેલ્લા બે આંકડા બાવન કરતાં વધારે છે માટે ૨૦૬૮ ઉપર ટેક્ષ જુઓ.

રૂ. ૨૬-૧૦

તેમાં ૨૦૦૦ વધારે છે તેના રૂ. ૯૩-૧૨

૧૨૦-૬ ટેક્ષ થાય.

—સંપૂર્ણ—

